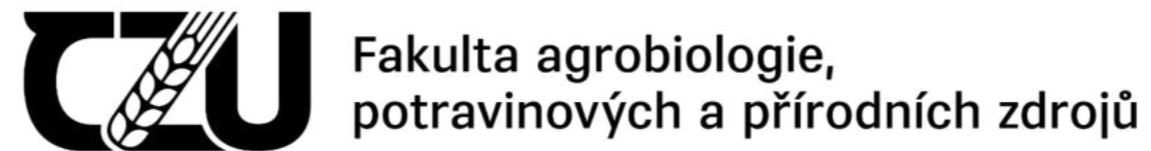

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Krajina v zahradě a zahrada v krajině

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Gabriela Vymetálková

Studijní program: Krajinářská architektura

Vedoucí práce: doc. akad. soch. Aleš Hnízdil

© 2023 ČZU v Praze

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Krajina v zahradě a zahrada v krajině" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.4.2023

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucímu své diplomové práce, panu doc. akad. soch. Aleši Hnízdilovi za cenné a inspirativní podněty, odborné vedení mé práce a vstřícnost během konzultací. Mé poděkování též patří rodině, jež mne po dobu psaní práce velmi podporovala.

SOUHRN

KRAJINA V ZAHRADĚ A ZAHRADA V KRAJINĚ

Tato diplomová práce se věnuje tématu přírodě blízkého pojetí zahrady v jejím krajinném kontextu Orlických hor. Práce se zaměřuje na propojení zahrady s krajinou s cílem zachovat hodnoty obou těchto prostředí a zároveň citlivě napomoci k jejich vzájemné provázanosti. Hlavním záměrem práce je pojetí těchto dvou rovin řešeného území tak, aby utvářely autentický celek v rámci chráněné krajinné oblasti Orlického podhůří. Práce uvádí, jak se mohou vybrané aspekty zahrady propsat do okolní krajiny a současně, jak vnést typické rysy zdejší krajiny do zahrady.

V části literární rešerše jsou uvedeny současné přístupy k zahradám (nejen) v kontextu krajiny a význam zahradního prostředí pro člověka. V obecné rovině jsou nastíněna vybraná hlediska i úskalí kulturní krajiny současnosti, je přiblížen pojem krajinný ráz a specifické rysy krajiny obce Deštné v Orlických horách. Dále práce uvádí, čím se vyznačují venkovské, krajinné a přírodní formy zahrad, popisuje konkrétní principy permakultury a rozvíjí téma léčivé i jedlé zahrady.

V analytické části je řešené území komplexně přiblíženo z hlediska jeho historického vývoje, širších vztahů, přírodních podmínek aj., přičemž vyhodnocení analýz je výchozím podkladem pro zpracování vlastního návrhu.

Praktická část projektu sestává ze dvou rovin. „*Zahrada v krajině*“ se zabývá návrhem minimalistických intervencí do krajiny se záměrem podpořit charakter zdejšího krajinného rázu, pocit obytnosti i sejetí člověka s místem. „*Krajina v zahradě*“ spočívá v návrhu zahrady u rekreační chalupy v přírodě blízkém pojetí a usiluje o vytvoření příjemného venkovního prostoru nejen pro člověka, ale i pro živočichy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Krajina, zahrada, přírodní, prostor, propojení

SUMMARY

LANDSCAPE IN THE GARDEN AND GARDEN IN THE LANDSCAPE

The diploma thesis is devoted to the theme of the close-to-nature concept of the garden in its landscape context of the Eagle Mountains. The thesis focuses on connecting the garden and landscape with the aim of preserving and respectful interconnecting values of both of these environments. The main goal of the thesis is to make a conception of the two mentioned areas so that they form an authentic whole within the protected landscape area of the Eagle Foothills. The thesis also presents ways how selected aspects of the garden can be implemented in the surrounding landscape and vice versa - how to implement typical features of the local landscape in the garden.

The research part of the thesis presents current approaches to gardens (and not only) in the context of the landscape and the importance of the garden environment for humans. This part also outlines selected aspects and challenges of the cultural landscape of these days, it explains the concept of a landscape character and deals with specific features of the landscape of the village of *Deštné in Orlické hory*. Furthermore, the thesis presents the characteristics of rural, landscape and natural forms of gardens, it describes specific principles of permaculture and develops the topic of medicinal and edible gardens.

The analytical part deals with the selected area from the point of view of its historical development, broader relationships, natural conditions and other aspects. The analysis results became the basis for making the project design.

The practical part of the thesis includes two concept designs. The *Garden in the landscape* concept deals with the design of minimalistic interventions in the landscape with the intention to enhance the character of the local landscape, the sense of habitability and the connection of man with a certain place. The *Landscape in the garden* concept deals with the design of a chalet garden respecting the close-to-nature aspect. It also strives to create a pleasant outdoor space for both humans and animals.

KEYWORDS

Landscape, garden, natural, space, connection

OBSAH

01	ÚVOD.....	8
02	CÍL PRÁCE.....	10
03	LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	12
03.1	ZAHRAHA, KRAJINA A VÝZNAM ZAHRADNÍHO PROSTŘEDÍ PRO ČLOVĚKA.....	14
03.1.1	Vývoj vztahu člověka k zahradě v kontextu krajiny.....	14
03.1.2	Současné přístupy k zahradě (nejen) v kontextu krajiny.....	14
03.1.3	Význam a funkce zahradního prostředí pro člověka.....	15
03.1.3.1	Význam psychologický.....	15
03.1.3.2	Význam zdravotní a léčivý.....	16
03.1.3.3	Význam hospodářský.....	16
03.1.3.4	Význam mikroklimatický.....	16
03.1.3.5	Význam estetický.....	17
03.2	ZAHRAHA V KRAJINĚ (krajinná část)	18
03.2.1	Vybrané aspekty kulturní krajiny.....	18
03.2.1.1	Krajinné prvky a jejich hodnota.....	18
03.2.1.2	Obytnost krajiny a provázanost prostředí.....	19
03.2.1.3	Rekreace aneb problém krajiny moderního člověka.....	19
03.2.1.4	Paměť a citová hodnota krajiny.....	20
03.2.1.5	Proč chránit a rozvíjet kulturní krajinu.....	21
03.2.2	Krajinný ráz.....	21
03.2.2.1	Pojem krajinný ráz a jeho význam.....	21
03.2.2.2	Krajinný ráz v legislativě.....	21
03.2.2.3	Kategorie utvářející krajinný ráz.....	22
03.2.3	Specifika krajiny Deštného v Orlických horách.....	22
03.2.3.1	Základní informace.....	22
03.2.3.2	Historie a sklářské řemeslo.....	23
03.2.3.3	Architektura lidová a sakrální.....	23
03.2.3.4	Tradice pěší turistiky a zimních sportů.....	24
03.2.3.5	Chráněná krajinná oblast.....	24
03.2.3.6	Přírodní podmínky.....	25
03.3	KRAJINA V ZAHRADE (zahradní část)	25
03.3.1	Pojetí zahradního prostoru konkrétního typu.....	25
03.3.1.1	Venkovská zahrada.....	25
03.3.1.2	Krajinná zahrada.....	26
03.3.1.3	Přírodní zahrada.....	26
03.3.2	Permakultura a její principy.....	27
03.3.2.1	Pojem permakultura.....	27
03.3.2.2	Cíle permakultury.....	27
03.3.2.3	Pěstování rostlin a plodin.....	28
03.3.2.4	Péče o půdu.....	29
03.3.2.5	Hospodaření s vodou	29
03.3.2.6	Důležitost hmyzu a drobných živočichů.....	30
03.3.3	Léčivá zahrada.....	31
03.3.3.1	Zahrada v péči o psychickou pohodu člověka.....	31
03.3.3.2	Zahrada jako podpora v procesu uzdravování.....	32
03.3.3.3	Pěstování léčivých rostlin a bylin.....	33
03.3.3.4	Použití léčivých rostlin a bylin.....	33
03.3.4	Jedlá lesní zahrada.....	33
03.3.4.1	Co je to jedlá lesní zahrada.....	33
03.3.4.2	Pojem Jedlá lesní zahrada a jeho průkopníci.....	33
03.3.4.3	Inspirace skutečným lesem.....	33
03.3.4.4	Princip výškové patrovitosti.....	34
04	ANALYTICKÁ ČÁST.....	36
04.1	LOKALITA A ZÁKLADNÍ INFORMACE.....	38
04.2	HISTORIE.....	40
04.3	ŠIRŠÍ VZTAHY – DOPRAVA A PĚŠÍ PROSTUPNOST.....	44
04.4	ŠIRŠÍ VZTAHY – OBČANSKÁ VYBAVENOST.....	45
04.5	ŠIRŠÍ VZTAHY – VÝZNAMNÉ PRVKY V KRAJINĚ.....	46
04.6	ŠIRŠÍ VZTAHY – KRAJINNÝ RÁZ.....	48
04.7	PŘÍRODNÍ PODMÍNKY.....	54
04.8	ÚZEMNÍ PLÁN A ZUR.....	58
04.9	VLASTNICKÉ VZTAHY.....	62
04.10	SWOT.....	63
04.11	FOTODOKUMENTACE.....	64
04.12	SOUČASNÝ STAV.....	70
05	PROJEKTOVÁ ČÁST.....	76
05.1	POJETÍ TÉMATU.....	78
05.2	INSPIRACE.....	79
05.3	KONCEPT – SCHÉMATA VÝCHOZÍCH PRINCIPŮ.....	80
05.4	KONCEPT – ZONACE ÚZEMÍ.....	82
05.5	NÁVRH – SITUACE.....	84
05.6	NÁVRH – POPIS ZÁMĚRU.....	86
05.7	ŘEZOPOHLEDY.....	88
05.8	VIZUALIZACE.....	90
05.9	NÁVRH TECHNICKÝCH PRVKŮ.....	100
05.10	NÁVRH VEGETACE A VÝSADEB.....	110
05.11	MOBILIÁŘ.....	118
05.12	RÁMCOVÝ ROZPOČET.....	119
05.13	FOTOGRAFIE MODELU.....	120
06	DISKUZE.....	124
07	ZÁVĚR.....	126
08	ZDROJE – SEZNAM LITERATURY.....	128
09	ZDROJE – SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A PŘÍLOH.....	132

„Ne vždy chráníme tu krajinu, která nám přináší užitek, ale téměř vždy jsme citliví ke krajině, kde se cítíme doma a kterou máme rádi.“

(Hájek & Jech et al. 2000, s. 70)

01 ÚVOD

---

01 ÚVOD

Přístup člověka ke krajině i zahradě se v průběhu času vyvíjel, procházel mnoha proměnami a utvářel se v souvislosti s rozmanitostí lidských obydlí, činností i kulturních zvyklostí. Zahrada i nejbližší okolní krajina byla dříve pro člověka zcela zásadním zdrojem obživy, čemuž odpovídalo i její funkční uspořádání. S velmi dynamickou proměnou životního stylu se přístup lidí k vlastním zahradám i okolní krajině změnil takřka k nepoznání.

Za účelem většího komfortu i naplnění dalších potřeb lidé výrazně přetvářeli nejen prostor vlastních zahrad, ale zasahovali a upravovali ve větší míře k obrazu svému dále i krajinu jakožto celek. Lze říci, že jedním z ústředních zájmů současnosti se stal důraz na aspekt rekreace. Snaha zatraktivnit krajinné prostředí pro návštěvníky se však často děje bez dostatečného respektu k okolnímu kontextu a jeho hodnotám. Tento jev lze v českém prostředí výrazně pozorovat zejména v horských oblastech a podhůří, kde se krajina postupně stává jakousi kulisou lákavých rekreačních aktivit (Klvač 2009). Současně s tím je ale také mnoho úsilí napínáno směrem k podpoře krajinných procesů, jako je například důležitost tématu zadržování vody v krajině, podpora interakčních prvků a také druhové rozmanitosti a biodiverzity. Jako lidé tak znovunalézáme cestu, jak ke svému okolí přistupovat, jak jej v souladu užívat, a jak krajinu nejen zachovávat, ale také vhodně podporovat (Otruba 2002).

Proměna vztahu člověka vůči zahradě skýtá z hlediska pojetí i využívání velikou rozmanitost. Obecně lze říci, že současné nároky na zahradu již zdaleka nezahrnují jen funkčnost a estetickou hodnotu. Potenciál zahrady může spočívat zejména v možnosti využívat zdravý a komfortní prostor pro odpočinek, relaxaci i setkávání (Stejskalová & Řeháková 2015). Zahrada skýtá místo pro pozorování venkovní proměnlivosti, může nabídnout přívětivý domov člověku i bezpečné útočiště živočichům. Je to prostor, který nám zprostředkovává blízký kontakt s přírodou i sebou samým (Leffler 2019). Současné pojetí zahrad velmi odráží nároky svých majitelů na potřebu soukromí a individuality. Jedním z negativních dopadů tohoto jevu je skutečnost, že některé soukromé zahrady jsou utvářeny jako „oplocená oáza“ bez patrné návaznosti a respektu vůči svému okolí. Důležitost vnímání soukromých a veřejných prostranství v rámci vzájemného kontextu a vazeb je proto jedním z témat současné krajinařské architektury.

Tématem této práce je hledání propojení mezi dvěma rovinami prostoru, a to zahradou a krajinou. Zaměření práce spočívá v přírodě blízkém pojetí venkovské zahrady v jejím širším krajinném kontextu a současně v doplnění drobných prvků do krajiny, které si spojujeme právě s pobytem v zahradě. S respektem k odlišnostem těchto dvou prostředí a jejich specifikům je cílem práce hledat mezi nimi vhodnou prostorovou, funkční i vizuální návaznost. A to tak, aby tento přístup formoval obě prostředí v harmonicky propojený celek.

02 CÍL PRÁCE

---

02 CÍL PRÁCE

Cílem práce je vytvořit na základě poznatků z rešerše odborné literatury a zpracovaných analytických podkladů návrh zahrady v přírodě blízce formě, která bude citlivě reagovat na okolní krajinný kontext. Návrh se bude zároveň zabývat tímto okolním prostředím s cílem citlivě vnést do krajiny minimalistické intervence tak, aby byl podpořen charakter krajinného rázu, paměť krajiny i pocit sejetí člověka s místem. Přírodní forma krajiny a zahrady zahrnuje aspekty vůní, barev, tvarů, struktur a také autentické zastoupení rostlinných druhů. Cílem práce je zachovat tyto principy a vlastním návrhem je v daném prostředí vhodně podpořit. Praktická část projektu má charakter studie, jež je zpracována pro konkrétní řešené území.

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

---

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

03.1 ZAHRADA, KRAJINA A VÝZNAM ZAHRADNÍHO PROSTŘEDÍ PRO ČLOVĚKA

03.1.1 Vývoj vztahu člověka k zahradě v kontextu krajiny

Zahrada je jednou z mnoha forem hmotných vyjádření vztahu člověka ke společnosti i přírodě. Tendence o nalézání souladu osobního prostoru zahrady nejen s jejím okolím jsou důsledkem postupného vývoje vztahu člověka vůči jeho prostředí (Otruba 2002). S ohledem na šíři a komplexnost tématu proto práce v této části uvádí alespoň některé vybrané proměny na této dlouhé cestě vývoje, a to s přihlédnutím ke specifikům českého kulturního prostředí. V další kapitole jsou zmíněny již současné přístupy k zahradě (nejen) v kontextu krajiny. Dále jsou uvedeny funkce a význam zahradního prostředí pro člověka.

Konkrétní hodnoty vazby člověka vůči prostředí se v minulosti projevily ve dvou hlavních rovinách, a to na úrovni hospodářské a společenské (Mareček 1992). Po celá staletí byla soukromá zeleň vázána na šlechtická sídla a církevní rezidence, jejichž okolí spoluutvářela. K přelomu došlo během 19. století spolu se vznikem nové společenské vrstvy majetných měšťanů. Tím se zahrady staly nedílnou součástí soukromých sídel a byly úzce spjaty s jejich architekturou. Vývoj zahradního umění tak korespondoval s proměňujícími se tendencemi stavebně-architektonických slohů. Konkrétní formy a podoby zahrad byly dány také tím, zda se zahrady nacházely ve městech, okolo nich či na venkově a jaké bylo společenské postavení jejich majitelů. (Stejskalová & Řeháková 2015). Tato řada faktorů včetně společenských proměn ovlivňovaly vztah a přístup člověka k jeho soukromé zahradě a také to, jakým způsobem ji užíval. Vzhledem k odlišnostem charakteru prostředí venkova a města se tato práce zaměří na problematiku venkovské zahrady (krajinařské zahrady, zahrady v krajině, přírodě blízké formě zahrady), neboť zahrada v krajině podhůří je předmětem návrhu v projektové části práce.

Vztah člověka k zahradě, která se nachází v krajině mimo městské sídlo, byl výrazně ovlivněn zejména hospodářskou funkcí zahrady. Ta je prvotním a nejstarším způsobem využití zahrad a je úzce provázána s tradicí zemědělské činnosti. Vyšší intenzita využívání půdy k zemědělské výrobě se promítla jak do prostorového uspořádání zahrady, tak i okolních ploch (Mareček 1992). Hospodářské usedlosti byly postupně obkloповány krajinnými celky, jež plynule přecházely v hospodářské kultury a stávaly se součástí komponované kulturní krajiny. Hlavním pilířem vztahu člověka k zahradě byla nadále důležitost obživy, a tak byly venkovské zahrady s krajinou a okolní přírodou úzce provázány, aby dokázaly tuto funkci naplňovat (Stejskalová & Řeháková 2015). Tím se venkovské zahrady utvářely v přímé závislosti na životním stylu a možnostech svých obyvatel, a tak byl jejich vývoj do značné míry nezávislý na dobových tendencích a slozích. Oproti zahradám v městském či předměstském prostředí, kde hrála významnou roli reprezentativnost, se venkovské zahrady vyznačovaly svou užitností. Podle své lokality, charakteru a velikosti bylo pro tyto zahrady typické pěstování člověku cenných plodin, jako je například zelenina, luskoviny, brambory, léčivé rostliny, lokálně vinná réva či chmel. Jedním z nejvýznačnějších rysů a zároveň symbolů zahrad českého venkova je pak tradice ovocných stromů a s tím spjaté sadovnictví. Vedle pěstování plodin lidé své zahrady také hojně užívali k chovu včel či

hospodářských zvířat. Vztah člověka k venkovské zahradě tedy do značné míry vycházel z důrazu na její hospodářskou funkci, jež kloubila vícero užitkových aspektů (Mareček 1992).

Podoba venkovské zahrady odrážela vztah člověka nejen ke svému vlastnímu osobnímu prostoru, ale i k prostoru vně. Venkovské zahrady představovaly velice významný útvar zeleně, jež byla neodmyslitelně spjata s celkovým kompozičním uspořádáním a strukturou sídla. Výslovně okrasný charakter zahrad venkova začaly utvářet soukromé předzahrádky. Původně byly tyto prostory využívány k předpěstování zeleniny a léčivých rostlin, postupně se však stávaly prostorem ryze okrasným, který výtvarně spoluutvářel celkový charakter průčelí domu. Lidé tak zpravidla volili pro své předzahrádky sortiment okrasných rostlin, jejichž barevnost a rozmístění se velkou měrou podílely na celkovém estetickém působení celé vsi či obce (Mareček 1992).

Jedním z aspektů, který ovlivňoval vztah člověka k zahradě v kontextu krajiny, je **zvykovost**. Zejména pojetí zeleně zahrad venkovského či krajinného typu bylo často úzce spjato s určitou tradicí, symbolikou či místní a krajeovou zvyklostí. Takové zvyky se mohly projevovat jak v celkovém prostorovém rozmístění dřevin a rostlin v zahradě, tak ve volbě jejich konkrétních druhů. U takového výběru hrál často roli výrazně rozvinutý osobní vztah člověka k jednotlivým rostlinám. Ten mohl vyjadřovat vedle tradice například vlastní úctu k předkům a minulosti, z čehož pramenila určitá patrná estetická i názorová kontinuita. A právě tato hodnota, pevný vztah člověka k místu, se velkou měrou podílí na určité kvalitě v pojetí venkovské zeleně jakožto významné součásti naší národní kultury. Vlastní zakořeněný vztah k tradici, přírodě i historii je důvodem, proč zahrady v krajinném kontextu jen ojediněle podléhaly dobové proměnlivosti či cizím vlivům (Mareček 1992).

03.1.2 Současné přístupy k zahradě (nejen) v kontextu krajiny

Proměnlivost, s jakou se postupně vyvíjel a utvářel vztah člověka k zahradě, úzce souvisí s **dynamickými proměnami životního stylu**, a to nejen u zahrad venkovského či krajinného prostředí. Současný způsob života se v mnohém odlišuje od dob, kdy bylo primární funkcí zahrady její hospodářské využití. Nároky, které si lidé v současnosti na své zahrady kladou, se rozšířily o další funkce současně s důrazem na individuální pojetí. Byť se jednotlivé formy zahrad odlišují ve své rozmanitosti, lze obecně říci, že v současnosti je užívání soukromých zahrad spojeno s přáním žít nejen v krásném, ale především zdravém prostředí (Mareček 1992).

Důraz na zdravé prostředí zahrady je snahou o jakousi protiváhu současnému vysokému pracovnímu nasazení moderní společnosti, které bývá mnohdy nestejně rozloženo. Zahrada nabízí člověku mimo jiné možnost relaxace a odpočinku v soukromí, ve svém osobním intimním prostoru (Stejskalová & Řeháková 2015). Mareček v tomto ohledu uvádí jako důležitou právě potřebu střídání klidového stavu a vzruchu, kdy je pobyt v zahradě určitým protikladem k intenzivním a častým sociálním kontaktům nejen v zaměstnání, ale i ve veřejném životě vůbec. Intimita má tedy v zahradním prostředí svůj nemalý význam, zejména pak v pojetí zahrad u chat a rekreačních chalup (Mareček 1992). V souvislosti s aspektem zdravého prostředí se do popředí zájmu dostávají ekologicky pojaté zahrady, které jsou svým uspořádáním blízké přírodě. S tímto přírodě blízkým přístupem mohou být tvořeny například i zahrady senzorické, jež svým specifickým osázením rostlin podporují smyslové vnímání

(Stejskalová & Řeháková 2015). Zahrady v neposlední řadě také poskytují prostor, kde můžeme znovu navázat spojení s přírodou a třeba také objevovat, odkud pochází jídlo a naše suroviny (Goulson 2019).

Aby zahrada byla nejen zdravým, ale také funkčním a **uspokojujícím prostředím pro svého majitele**, je velmi důležité při jejím navrhování dbát na vnímání jeho individuality a potřeb. Přístup k zahradě, její následná konkrétní podoba a forma by měly směřovat k naplnění přání toho, kdo ji bude obývat. Žádné dvě zahrady totiž nejsou stejné, a stejně tak ani žádní jejich majitelé (Stevens 1979). Zahrada by měla tak měla být jedinečným útočištěm utvořeným na míru pro svého majitele, jemu blízké osoby a také pro vzpomínky, myšlenky či sny. „*Může být proto zahrada v parku, či park může být zahradou, může být i v krajině. Venku nebo uvnitř – tak jako jsou kořeny architektury vnitřní či vnější.*“ (Otruba 2002, s. 209) Dalším ze současných přístupů je důraz na to, aby byla zahrada uzpůsobena pro autentický každodenní život a setkávání lidí. Měla by poskytovat příjemné a komfortní prostředí pro čas trávený venku společně s rodinou a přáteli. Podle přání majitelů může zahrada vybízet k různorodým aktivitám, například ke sportu i (nejen) dětským hrám, stejně tak může skýtat klidné útočiště pro meditaci a tiché pozorování, případně nabídnout venkovní prostor pro výtvarné či umělecké prvky. Jedinečnost takové soukromé zahrady tkví v její atmosféře a zážitcích s ní spojených. Zahrada nám zprostředkovává blízký kontakt s přírodou, avšak tím nejpodstatnějším kontaktem, který každému zahrada poskytuje, je kontakt se sebou samým (Leffler 2019).

Současně se zaměřením se na způsob života obyvatel zahrad je dalším z uplatňovaných principů tvorby zahrad také důležitost kladená na jejich **provázání s okolním prostředím**. Zahradu je v tomto ohledu možné vnímat jako objekt i jako zrcadlo. Jako objekt umožňuje soustředění na to, kde žijeme a stavíme. Je proto žádoucí vyvinout takové formy a používat takový rostlinný i neorganický materiál, jež nám umožní vztáhnout se k místu, k naší zemi, našemu podnebí, našemu poměru ke slunci a k tomu, jak vnímáme proměnlivost ročních období na daném místě. Oproti tomu zahrada jako zrcadlo nabízí odraz nás jako lidských bytostí, našeho vztahu k přírodě, k ostatním lidem a k nám samotným jako jednotlivcům (Tichá 2017). Snaha o autentické provázání zahrady s jejím okolím je klíčové zejména u zahrad krajinných. Takové zahrady vyžadují specifický přístup a citlivé vnímání nejen charakteristických rysů a prvků krajiny, výhledů do okolí, ale i drobných detailů. Zde se vyplatí následovat přísloví, že méně je více. Navázání na krajinu, která zahradu obklopuje, je vhodné podpořit celkovým kompozičním pojetím návrhu, výběrem rostlinného sortimentu, místně dostupných materiálů a také držením se osvědčených lokálních řemeslných postupů (Leffler 2019).

03.1.3 Význam a funkce zahradního prostředí pro člověka

Význam a funkce zahradního prostředí pro člověka zahrnuje velmi **široké spektrum příznivých účinků**. Zahrada je osobním prostředím, které můžeme spoluutvářet, věnovat mu péči, a také z něho čerpat. Je to místo, jež může člověku do jisté míry kompenzovat zátěž vnějšího, často nezdravého prostředí. Řada civilizačních procesů současnosti bývá doprovázena výraznou technizací na mnoha úrovních, jejíž dílčí projevy mohou být například znečištění ovzduší, vody a půdy, přílišná hlučnost, spěch i napětí. Tyto faktory negativně působí na lidský nervový systém, a tím mají přímý dopad na psychický i fyzický stav lidského organismu. Zahrada tak člověku skýtat cestu možného přiblížení se přírodnímu prostředí a vstřebávání pozitivních účinků, které přináší (Michálková et al. 2020).

Zejména v městském kontextu lze říci, že krajina (zahrad) podtrhuje všechny naše každodenní interakce se zastavěným prostředím a významnou měrou ho spoluutváří (McLeod 2008). Emily Waugh uvádí, každá zahrada je také krajinnou laboratoří. „*At už jde o zahradu se zeleninou, rozsáhlou historickou usedlost nebo shluk kontejnerů na balkoně v 15. patře, pokaždé, když se pustíme do manipulace s materiály krajiny, provádíme řízené experimenty.*“ (Waugh et al. 2016, s. 8) Na problematiku významu a funkce zahrady lze jistě nahlížet z mnoha úhlů pohledu, které se navzájem prolínají. Tato kapitola proto zmiňuje několik vybraných oblastí, přičemž některým z nich je věnován další prostor v navazujících částech práce.

03.1.3.1 Význam psychologický

Jedním z aspektů, který může zahrada člověku poskytovat, je prostor pro vlastní **seberealizaci**. Současný charakter pracovního života i rychlého tempa společnosti lze zjednodušeně popsat jako výrazně abstraktní. Důsledkem toho může být pro člověka pocit odtržení od hmotných či viditelných výsledků své činnosti. V tomto ohledu lze zahradu vnímat jako prostor, kde lze tento pocit odtržení do jisté míry kompenzovat, neboť zde člověk může spatřovat výsledky svého úsilí velmi konkrétně. Být plnohodnotnou součástí procesu, například při pěstování rostlin či plodin, může člověku přinášet pocit uspokojení, radosti a naplnění nejen ze samotného procesu, ale posléze i z výsledku. Aspekt seberealizace, ať už jakoukoliv formou, lze vnímat jako významnou možnost pro rozvoj osobnosti člověka (Mareček 1992).

Vhodně řešená zahrada poskytuje také mnoho příležitostí pro aktivní i pasivní odpočinek (Michálková et al. 2020). Ať už se jedná o volnočasové relaxační aktivity, nebo práce spojené s péčí o zahradu, jsou to činnosti, které mají kladný vliv na utváření **rodinného života**. Zahrada nabízí velmi různorodé formy vyžití, kterých se mohou zúčastnit všichni členové rodiny, nebo alespoň jejich větší část. V jednom prostoru zahrady se tak mohou konat souběžně aktivity dětí, dospělých, věkově starších, či osob se sníženou mobilitou. Pobyt v zahradě tak napomáhá nejen ke sblížení s přírodou, ale i k upevnování sociálních vazeb (Mareček 1992). Jednou z variant, která v zahradě utváří příjemný prostor pro společné chvíle posezení a popovídání s blízkými či přáteli, je venkovní ohniště. Setkání lidí kolem otevřeného ohně je určitou archetypální podobou, kterou vytvářeli naši předkové již před tisíci lety. Pobyt u plápolajícího ohně vytváří v zahradě zcela nezaměnitelnou atmosféru, a může být také skvělým médiem ke společné přípravě jídla (Leffler 2019).

Pobyt v zahradě má vedle rozvíjení rodinného života také vliv na výchovu a **formování dětí**. Kladný vliv může mít nejen zapojení dětí do zahradních činností, ale také možnost jejich všestranného a komplexního pohybu (Mareček 1992). Pokud to okolnosti dovolí, je velmi důležité utvořit dětem v zahradě prostor pro jejich vlastní hry a dětský svět, úměrně jejich věku, zájmům a potřebám. Je možné buď dětem pro hraní vyhradit jeden určený prostor, nebo může být jedním z přístupů udělat otevřenou „hernu“ z celé zahrady. Je pravdou, že odpočinkové aktivity jako například houpání na houpačce, skákání na trampolíně, stavby na velkém pískovišti nebo různé sportovní vyžití jsou věci, které čas od času jistě rádi ocení i dospělí. Zábava, a ani ta v zahradě, totiž není omezena věkem (Leffler 2019).

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

03.1.3.2 Význam zdravotní a léčivý

Dle mého osobního názoru není tématu důležitosti prostředí ve spojitosti s lidským zdravím věnováno v současné zahradní a krajinářské architektuře tolik pozornosti, kolik by bylo třeba. Domnívám se, že zejména v oblasti realizací veřejných prostor je stále hlavní důraz kladen na estetiku a design. Tyto aspekty jsou jistě důležité, avšak bylo by velmi hodnotné, pokud by bylo dbáno současně s nimi také na potenciál vytvářet z těchto prostor místa přínosná pro lidské zdraví. Myslím si, že takový přístup pravděpodobně nemusí být v souladu s komerčními či obchodními zájmy investorů, a tak bývá často upozaděn či opomíjen. Soukromé zahrady však tento přístup umožňují, a to způsobem jejich vědomého navržení v přírodě blízkém pojetí. Neboť zdravá zahrada může poskytovat vhodné podmínky i pro zdraví člověka. Tento přístup lze zahrnout pod obecné principy permakultury, jimž se práce věnuje dále v samostatné kapitole.

Význam zdravotní a léčivý je úzce provázán s předchozí kapitolou, neboť z pohledu psychologie je člověk systém bio-psycho-sociální. Tím vyvstává vědecky oprávněný pohled na člověka jako na celek, a to i v rámci otázek prostředí ve vztahu ke zdraví. Zdraví se projevuje v rovinách fyzické, psychické i sociální pohody. Celostní pojetí prostředí má proto nezastupitelné místo ve většině oblastí preventivní medicíny (Vliv prostředí na zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj člověka 1990, s.65-68). Tento celostní přístup přibližuje také Martina Hrnčířová v knize „Stromy mě znají jménem: Kniha o přírodních a léčivých zahradách“. V kapitole s názvem „Uzdravovat svět: psychologie zahrad“ popisuje, že lidské tělo včetně imunitního systému reaguje na různé nemoci hodně dle toho, jak se v životě cítíme, jak jej prožíváme, co jíme a zda chodíme do přírody. Popisuje také, že příroda ladí rytmy slunce, vegetace i náš vnitřní prostor. Tomuto pojetí se věnuje tzv. *hortikulární terapie* – léčba zahradou, jež je součástí směru ekopsychologie (Cílek & Mačura et al. 2021). Léčivému účinku zahrad se práce blíže věnuje v samostatné kapitole.

V téže kapitole popisuje různé **psychoterapeutické techniky** z oblasti pracovní terapie, které jsou spojeny se zahradou a přírodninami, a pro pacienty a klienty mají přínosné účinky. „*Jiná pracovní terapeutická technika v péči o psychiku je zahradničení, péče o okrasné květiny a stromy a péče o zeleninovou zahradu. V naší zemi je tento druh terapie k vidění v psychiatrických nemocnicích, vzniklých na základě bývalých psychiatrických léčeben, a ty bývaly v dávné minulosti zemědělsky soběstačné, měly rozlohy zahrad a sadů, a dokonce i pastvin pro domácí zvířenu. O práci se starali pacienti vedení personálem. Ač se logicky od samostatného hospodaření časem upustilo, zůstávají zahrady, sady a někdy i koňské stáje vynikajícím podkladem pro péči o pacienty.*“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 239).

Léčebný proces krajiny z roviny jejího vnímání přibližuje také Harald Jordan. Zjemnělé **vnímání přírody** popisuje jako nácvik, který je možné vědomě prohlubovat. Pozorováním, tedy smyslem zraku, je možné utvářet v našem nitru stejný prostor, jaký vidíme kolem sebe. Tímto způsobem utváříme novou skutečnost a vnímání se stává léčivým procesem. Nácvik takového vnímání mohou vedle zraku doprovázet i sluchové vjemy, například když pozorujeme šumění listů stromu, větru v trávě, zurčení potoka, nebo i čichové vjemy, například když vnímáme směs lučních či lesních vůní. Prohloubené vnímání přírody se dostavuje výrazněji v časových přechodech, třeba při soumraku (Jordan 2010). Myslím si, že výše zmíněné poznatky je možné individuálně přenést i do soukromé zahrady, kde

vytvoříme prostor nejen pro vegetaci samotnou, ale i pro její klidné pozorování. Je to právě proměnlivost přírodních procesů, která je snad tou největší motivací, jež

03.1.3.3 Význam hospodářský

Hospodářským významem zahrady rozumíme její **užitkové poslání**, jež bývá součástí venkovských či krajinných typů zahrad (Stejskalová & Řeháková 2015). Myslím si, že oproti minulosti, kdy je jednalo o hlavní způsob využití pozemku, je v současnosti užitkovost zahrady vnímána spíše jako volitelný faktor, který může být v zahradě uplatněn různou měrou i formou, podle individuálního přání jejích majitelů. Mareček uvádí, že užitkovost zahrady tkví zpravidla v pěstování zeleniny, ovoce, kořenových a léčivých rostlin, případně dalších plodin. Hlavním smyslem pěstování plodin v zahradě je určitá míra samozásobitelské produkce pro vlastní potřeby. Motivací pro pěstování může být například možnost osobní kontroly nad plodinami, tedy eliminace použití chemických prostředků pro jejich ošetřování, a s tím související kvalita i čerstvost vypěstovaných plodin. Jejich množství i druhovou skladbu volíme dle vlastních preferencí a možností (1992). V tomto ohledu se soukromé zahrady zásadně liší od zeleně v sídelních útvarech, kde je přímý ekonomický význam téměř zanedbatelný, a s péčí o zelesň jsou naopak spojeny značné náklady (Michálková et al. 2020).

Užitkovost venkovských a přírodních zahrad na našem území je úzce spjata s **tradicí ovocných stromů**, kterých se zde přirozeně vyskytuje několik druhů. Z roviny užitku měly plody ovocných stromů pevné místo v přípravě pokrmů v průběhu celého roku, a zároveň byly v rovině symbolické součástí lidové kultury (Cílek & Mačura et al. 2021). Své místo v zahradách nacházejí ovocné stromy i v současnosti, kdy je možné volit takové odrůdy, které budou vhodně uzpůsobeny podmínkám daného stanoviště, a i na menším prostoru umožní poměrně nenáročné pěstování. Pro pěstování smíšených kultur zeleniny a bylinek je v současnosti jednou z vyhledávaných forem varianta vyvýšených záhonů. Jejich výhoda spočívá v možnosti pečovat o rostliny na záhonu v pozici ve stoje, což je komfortnější nejen pro osoby s pohybovým omezením (Boomgaarden et al. 2011). Ať už jsou plodiny pěstovány v záhonku, ve skleníku či pařeništi, je to prostor charakterem nejen užitkový, ale může být i příjemně navázán také na pobytový prostor (Leffler 2019).

03.1.3.4 Význam mikroklimatický

Vegetace je stěžejním faktorem, který přímo **ovlivňuje klimatické činitele** a tím snižuje negativní dopady urbanizovaného prostředí (Michálková et al. 2020). Mikroklimatický význam nejen zahrad, ale zeleně obecně, hraje zásadní roli zejména v městském urbanizovaném prostředí. Stephen Kellert uvádí, že jednou z velkých výzev současnosti je podporovat prospěšný kontakt s přírodou právě v zastavěných prostředích, kde nyní v průměru trávíme 90 procent našeho času (Kellert 2018). Prostranství s funkčním zapojením zeleně proto výrazně napomáhá utvářet zdravé prostředí nejen pro člověka. Dřeviny vytvářejí vhodný životní prostor také pro mnoho živočichů (Spohn & Spohn 2007). Tyto příznivé projevy jsou patrné jak v rámci zahrady samotné, tak mají působnost i směrem do jejího vnějšího okolí. Konkrétní mikroklimaticko-hygienická funkčnost zahradního prostředí spočívá zejména v jeho vlivu na teplotu a vlhkost ovzduší, v ovlivňování proudění vzduchu, v protihlukové a protiprašné působnosti a dále v celé řadě dílčích funkcí (Mareček 1992).

Zahrada se zapojením vegetace může velice podstatně ovlivňovat **teplotu vzduchu**, což je jeden z hygienických požadavků na kvalitu obytného prostředí. Tento faktor je důležitý v letním období, kdy mohou teploty ovzduší zejména ve městech dosahovat extrémně vysokých hodnot. Nezastupitelné místo mají rostliny tím, že poskytují stín a současně ochlazují své bezprostřední okolí. Děje se tak proto, že vegetace velkou část přijatého slunečního záření odráží, a proto je akumulace tepla v listech rostlin nízká (Mareček 1992). Ve větších souvislejších porostech bývá teplota v letním období v průměru až o 3,5 °C nižší, než ve volném prostranství (Michálková et al. 2020).

S teplotou vzduchu úzce souvisí také **vlhkost vzduchu**, přičemž žádoucí je její určitá vyrovnanost. Rostliny zvyšují vlhkost vzduchu tím, že vypařují srážkovou či zálivkovou vodu, jež dopadá na povrch jejich listů. Významný je především časový aspekt tohoto jevu, kdy výpar vody u jednotlivých rostlin probíhá postupně. Děje se tak kvůli rozdílnosti v oslunění či naopak zastínění listů, které tak osychají nerovnoměrně. Délka výparu se proto prodlužuje, což je žádoucí efekt, umožňující určitou míru regulace právě vlhkosti vzduchu v okolí rostlin (Mareček 1992). „*Druhým typem výparu je tzv. transpirace, tj. výpar z vnitřních částí listů. Tento výpar dodává do ovzduší podzemní vodu, získanou kořenovou soustavou rostlin. Jeho mohutnost je dána velikostí rostliny, jejím umístěním v prostoru a konkrétním druhem. Základní podmínkou tohoto výparu je dostatek vody v půdě.*“ (Mareček 1992, s. 40)

Domnívám se, že právě v souvislosti s tímto procesem je v současnosti v zahradní tvorbě i v celé oblasti krajinářské architektury kladena vysoká důležitost na nutnost vědomého **zadržování dešťové vody** v půdě. A to jak v krajině, tak urbanizovaném prostředí. Je to zcela nutný předpoklad k tomu, aby rostliny mohly vodu k ochlazení vzduchu využívat, a aby nebyla zbytečně a nevhodně odváděna do jednotné kanalizační soustavy. Peter Wohlleben v tomto ohledu uvádí zásadní vliv této funkce zejména u stromů, které utvářejí souvislé lesní porosty. Stromy popisuje jako tvůrce svého životního prostředí se schopností adaptovat se a reagovat na zhoršené okolní podmínky. Lesy tedy svými procesy neuvěřejí jen lokální klima, ale podílí se na klimatu celých kontinentů. Vedle chladivého efektu odpařování mají stromy výrazný vliv také na zasakování dešťové vody do půdy, jejíž množství i rychlost přirozeně regulují (2021).

Značný vliv mají porosty také na **proudění vzduchu**. Z hlediska teploty je princip proudění vzduchu takový, že lehký horký vzduch stoupá nahoru nad koruny stromů, zatímco těžký studený vzduch se drží dole pod nimi. Vegetace může také ovlivnit proudění vzduchu ve smyslu jeho rychlosti, respektive žádoucího zpomalení (Michálková et al. 2020). Významně se vegetace podílí také na **snížení prašnosti** vzduchu, a to filtrační účinností listové plochy rostlin. Vhodné je v zahradě kombinovat rostliny s různým charakterem, povrchem i velikostí listů. Proces „očistění“ rostlin od prachových částic se přirozeně děje během dešťových srážek, kdy voda tyto nečistoty z rostlin odplaví do půdy. Tento proces je možné v případě potřeby nahradit občasným kropením či rosením listů rostlin, které jsou prachu vystaveny nejvíce (Mareček 1992).

Schopnost vegetace **eliminovat nadměrný hluk** v sídlech patří mezi hlavní úkoly péče o kvalitu životního prostředí a do velké míry se podílí na psychickém i zdravotním stavu obyvatel. Tato problematika se úzce dotýká především městského prostředí, kde je hladina hluku často velmi intenzivní a neustálá. Řešení vedoucí ke zlepšení situace spočívá v komplexním přístupu k uliční zeleni.

V případě zahrad s nadměrným hlukem jsou využívány vedle případných technických prvků také prostorové sestavy rostlin, zejména stromů a keřů. Ty napomáhají jak k redukci hluku, tak i k dosažení určité žádoucí míry soukromí (Mareček 1992).

03.1.3.5 Význam estetický

Dle mého osobního názoru se domnívám, že estetický význam zahrady je hodnotou, která je v současnosti vnímána jako velice individuální a lze říci, že takřka nemá hranic ani limitů. Tak, jako se osobní vkus člověka promítá a odráží například do stylu jeho bydlení, tak se promítá i do jeho zahrady. Je tedy obtížné popsat estetické aspekty zahrad obecně, proto jsou v této kapitole zmíněny alespoň některé z oblastí, které mohou být při návrhu soukromé zahrady zohledněny.

Souborem prvků, které mohou estetiku zahrady utvářet, je uplatnění **kompozičních principů**, a to buď jednotlivě, nebo kombinací vícero zvolených. Z mnohých lze zmínit například harmonii, rytmus, gradaci, kontrast, iluze, práci s průhledy nebo uplatnění dominant. Tyto kompoziční principy spolu s geometrickým pojetím a osovostí jsou charakteristické zejména pro formální typy zahrad, kde výraznou roli plní reprezentativní charakter. V současnosti se toto pojetí může uplatňovat u zahrad v zástavbě městských vil, kdy jsou tyto zahrady koncipovány spíše jako okrasné a převažují v nich dekorativní prvky. Celkové pojetí zahrady bývá v souladu s architekturou domu (Stejskalová & Řeháková 2015).

Důležitým aspektem celkového estetického vnímání zahrady je také **barevnost**. Barvy zvyšují účinek díla, oživují jej, a také působí na lidské emoce. Znalost působení barev a také jejich vhodná volba mají velký podíl na vyvolání příjemného dojmu, jehož je barevnost nedílnou součástí. V zahradním prostředí je barevnost důležitá u všech volených prvků, zejména pak při výběru a komponování rostlinných výsadeb. Barevnost je výrazně ovlivněna také proměnlivostí rostlin v průběhu jednotlivých ročních období (Michálková et al. 2020).

Neopomenutelné místo v estetickém významu zahrady mají také neživé (či technické) prvky, jako jsou například **materiály, osvětlení a umělecké prvky**. Neživé materiály jsou jakousi kostrou zahrady a dávají vyniknout celé pestrosti vegetačních složek. Je proto žádoucí zvolit takové, které budou moci působit autenticky a budou v souladu i s okolním kontextem zahrady. Množství použitých materiálů v zahradě je vhodné udržet na kombinaci dvou, maximálně tři různých typů. Zcela specifickým prvkem v zahradě je dále osvětlení. Funkční i atmosférické osvětlení dokáže podtrhnout a zvýraznit jednotlivá zákoutí v zahradě tak, aby jejich estetický dojem mohl vyniknout a ozvláštňit pobyt v zahradě ve večerních či nočních hodinách. velmi osobitou součástí estetiky zahrady mohou být umělecké prvky. Ať už ve formě samostatně stojící sochy v prostoru, plastiky u vodního prvku, nebo detailu kování. Výtvarné dílo je vyhledávaným prvkem a také utváří místo ke klidnému rozjímání (Leffler 2019). A v neposlední řadě, estetickou hodnotu zahrady, ale zejména pak její jedinečnou atmosféru může dotvořit **vodní prvek**. Ať už ve formě jezírka, potůčku či chrliče s vodopádem, pohyb a zurčení vody příjemně upoutá naši pozornost. Pozorování klidné, nebo bublající vodní hladiny napomáhá relaxaci, uvolnění a poskytuje příjemnou možnost osvěžení se (Bastian 2005).

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

03.2 ZAHRADA V KRAJINĚ (krajinná část)

Z hlediska dvou prolínajících se rovin práce, tedy zahrady a krajiny, je tato kapitola zaměřena na část krajinnou. Nejprve jsou uvedeny vybrané aspekty kulturní krajiny s cílem přiblížit v obecné rovině některé současné odborné úhly pohledu na naše krajinné prostředí a způsob, jakým k němu přistupujeme. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o problematiku velice komplexní s nutností mezioborového záběru, není záměrem práce všechny relevantní a potřebné okruhy tematicky pokrýt. Téma kulturní krajiny je pojato z perspektivy krajinářské architektury s cílem poukázat na hodnoty, problémy a vzájemné souvislosti, které mimoměstské prostředí ovlivňují. Myslím si, že právě propojování souvislostí je obrovským přínosem nejen pro konkrétní návrhy do krajinného prostředí, ale je také zásadní při kladení důležitosti na jeho ochranu. Další kapitola se pak užším pohledem věnuje již jednotlivým složkám krajinného rázu, a to nejprve obecně, a poté blíže popisuje specifika řešené lokality, Deštného v Orlických horách.

03.2.1 Vybrané aspekty kulturní krajiny

Před uvedením jednotlivých aspektů je třeba nejprve vymezit samotný **pojem kulturní krajina**. Krajinou se rozumí část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky. Krajinu je možné dále členit dle různých kritérií, přičemž mezi nejčastější hlediska patří členění podle intenzity vlivu člověka. V tomto smyslu rozlišujeme krajinu přírodní a krajinu kulturní. Přírodní neboli přirozená krajina je dána přírodními vlivy a působení člověka je zde minimální. Jedná se například o vysokohorské oblasti, tropické deštné lesy či pouště. Naproti tomu kulturní krajina je v různém stupni člověkem pozměněna a přetvořena. Dle míry těchto zásahů může být dále rozdělována na krajinu obhospodařovanou, degradovanou a devastovanou (Ezechel et al. 2012).

Kulturní krajinou je tedy většina prostředí, které nás obklopuje. Vzhledem k řešené lokalitě práce, tedy oblasti Orlických hor, jsou aspekty kulturní krajiny zaměřeny zejména na krajinu mimoměstskou. Pavel Klvač poukazuje na důležitost vnímat komplexnost kulturní krajiny z vícero perspektiv a předejít tak přílišnému zjednodušení skrze náhledy jednotlivých profesních specializací. Zejména u mimoměstského prostředí může častěji docházet k určitému upřednostnění exaktních přírodovědných výkladů této kulturní krajiny, přičemž její estetické a skutečně kulturní hodnoty mohou být upozaděny či opomíjeny (2009). Témata v následujících kapitolách proto reflektují obě tyto sféry, nicméně jedná se spíše o snahu tuto problematiku nastínit a uvést, než o záměr jejího zpracování v hloubce a rozsahu, jaké by zasluhovala.

03.2.1.1 Krajinné prvky a jejich hodnota

Krajinné prvky jsou definovány jako přírodní nebo člověkem vytvořené útvary, jež jsou nedílnou součástí zemědělské krajiny, kterou člení a spoluutvářejí její ráz. Krajinné prvky mají řadu funkcí a rozlišujeme je dle povahy na krajinné prvky (KP) a významné krajinné prvky (VKP). Krajinné prvky jsou ekologicky významné, dotvářejí krajinný rámeček, plní agroenvironmentální funkci a prostorově ovlivňují zemědělskou činnost. Významné krajinné prvky jsou definovány zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně

přírody a krajiny a chráněny před poškozováním a ničením (eagri ©2009-2022). „Významný krajinný prvek je ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Jsou jimi lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy. Dále jsou jimi [...] mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní porosty [...]“ (eagri © 2009-2022)

Krajinné prvky mají v současnosti spíše již zanedbatelný hospodářský význam, avšak jejich **význam z hlediska ekologické stability a biodiverzity** je zcela zásadní. Utvářejí prostředí pro významné množství druhů rostlin a živočichů, zastávají roli biocenter a biokoridorů a živočichům napomáhají k lepší orientaci v krajině. Obě zmíněné kategorie krajinných prvků plní také další důležité funkce, například půdoochrannou, vodoochrannou a protierozní. Některé krajinné prvky mohou vytvářet krajinné dominanty a mít též funkci estetickou, sakrální či rituální. Krajinné prvky, respektive jejich početnost, charakter a pestrost jsou jedněmi z hlavních určujících znaků krajinného rázu (Klvač 2009).

Jak bylo zmíněno, **krajinné prvky spoluutvářejí krajinný ráz**, jinými slovy spoluutvářejí charakter české krajiny. To je jistě hodnota, které by se mělo dostávat vědomé a důsledné ochrany. Tím spíše, jak velice se odlišuje přístup, který současná společnost vůči krajině zaujímá, oproti dobám minulým. Velký odklon společnosti od krajiny a kulturních hodnot s ní spjatých popisuje Ivan Dejmal v úvodní kapitole sborníku s názvem „Kulturní krajina, aneb proč ji chránit?“. Popisuje, že harmonická krajina našeho území byla z velké části nezáměrným vedlejším produktem života agrární společnosti. Po staletí získávaná zkušenost tradičního zemědělství se odrážela na organizaci krajiny a vzorcích sídelní struktury jejich obyvatel (Hájek & Jech et al. 2000).

„Člověk agrárního věku žil v otevřeném prostoru a vnímal jeho rozměr po většinu roku dokonce bosýma nohama. Na cestě potřeboval stín aleje a na poli pro sebe a pro dobytek chládek osamělého stromu a studánku, aby netrpěli žízní. A potřeboval tu i místa, kam se je možno v radosti nebo žalu „utíc“ a obrátit se prosbou či poděkováním k Bohu.“ (Hájek & Jech et al. 2000, s. 13). Tyto stopy hospodářského a duchovního života venkovských komunit v krajině udržovaly, upevňovaly i spoluutvářely kulturní vzor. Avšak v důsledku toho, jak razantně byl postupně proměněn charakter zemědělské výroby a sílily ekonomické tlaky, se zemědělstvím živilo čím dál méně lidí. A spolu s tím, jak práce z krajiny ustupovala, **krajina přestávala být domovem**. Tradiční krajinné prvky, jež byly tímto minulým způsobem života utvářené, ztrácely důvod své přirozené existence. Byly postaveny mimo řád svého původního užitku a účelu, a vnímány jako nepotřebné (Hájek & Jech et al. 2000).

Oproti současnosti, kdy je nezbytné, aby krajinné prvky chránil zákon, bylo v minulosti jejich uchování jakousi přirozenou součástí **spravování dědictví předků**, stejně tak jako úrodná půda. Vztah člověka ke krajině byl umocňován každodenní činností a kontaktem s krajinou a půdou. Tato přirozená sepnutost a úcta vůči krajině byly zásadním způsobem poničeny během období komunismu, kdy došlo ke kolektivizaci zemědělství. To mělo velmi destruktivní dopady nejen na strukturu krajiny, ale i na její duchovní kulturu (Hájek & Jech et al. 2000). V rámci kolektivizace zemědělství docházelo k mnoha necitlivým zásahům, zejména ke ztrátě soukromého vlastnictví půdy. Toto násilné zpřetrhání vazeb zapříčinilo určitý pocit „ztráty identity“ hospodářů vůči krajině jako prostředí. Docházelo ke

scelování pozemků, vzniku JZD, k likvidaci polních a úvozových cest a také prvků rozptýlené zeleně, remízků, mezí, luk, pastvin i drobných sakrálních památek (Klvač 2009).

Myslím si, že ač mnohé výše zmíněné prvky dnes vnímáme v krajině jako určitou samozřejmost, je na místě si uvědomovat, že jejich ochrana je zapotřebí stále, stejně tak jako podpora jejich rozšíření a vhodného navrhování. Opomíjením krajinných prvků před zájmem vlastního pohodlí a zisku bychom jako společnost mohli nepochybně přijít o možná nevratnou hodnotu.

03.2.1.2 Obytnost krajiny a provázanost prostředí

Michal Kohout uvádí, že v návaznosti na zmíněnou proměnu zemědělství **krajina** již není ze své podstaty příbytkem člověka, nýbrž je v současnosti jakousi **konejšivou náručí pro únik z rušného městského prostředí do klidu přírody**. Tato lidská činnost však představuje určitý nemalý nápor, jemuž je křehké krajinné prostředí vystavováno čím dál více. V této nastalé situaci se otevírá možnost, respektive spíše nutnost, jak pojmy sídlo a krajina promyslet a uchopit. Obytnost Kohout popisuje jako dialog, který spolu vedou člověk a prostředí a který se uskutečňuje skrze místo. V tomto pojetí obytnost znamená určitou kvalitu krajinného prostředí a zároveň předpoklad, abychom krajinu vůbec za kulturní mohli považovat. Kulturní krajina je tedy obrazem srozumitelného chování člověka v krajině (Vnímání krajiny 2012). Stefan Körner v této souvislosti také zdůrazňuje důležitost organizace prostoru v rámci návrhu krajinného prostředí tak, aby představoval určitý ideál a harmonický vztah mezi člověkem a přírodou (Tichá 2017).

Michal Kohout nastiňuje v perspektivě obytnosti představu člověka jakožto s pokorou pečujícího správce krajiny, kterou je třeba vnímat nejen z hlediska obytnosti jako celek. Tedy i se stavbami a prvky, které se v ní nachází. Popisuje, že je to vždy konkrétní stavba, konkrétní sídlo, a konkrétní krajina, skrze něž se uskutečňuje náš konkrétní vztah k tomuto světu včetně toho, co nás v něm přesahuje. Každé místo má svůj svébytný charakter a genia loci. A proto i **stavby a architekturu nelze vnímat jako práci pouze s hmotou**. „*Stavby a vystavěné prostředí necharakterizuje pouze jejich tělesnost, jejich hmota, ale i prostor jimi vymezený a dále činnosti a děje, kterými je toto vystavěné prostředí prostoupeno. Architekturu a vystavěné prostředí nelze oddělit od člověka a od společnosti, která je staví a které slouží, jako je nejde oddělit od jejich přírodního a krajinného rámce.*“ (Vnímání krajiny 2012, s. 52).

Obytnost kulturní krajiny nicméně není dána pouze organizací prostoru v rámci krajiny samotné, nýbrž současně i provázaností krajiny se sídly, tedy s rozrůstajícími se městy. Jedná se o jednu ze současných disciplín urbanismu, který by měl reflektovat důsledky globalizace. Na tuto skutečnost v evropském kontextu upozorňuje Tomáš Hájek a zmiňuje, že odbouráním všech programů na podporu venkova by v budoucnu došlo k dalšímu nerušenému rozrůstání megalopolis, a přímým důsledkem pak vylidnění venkova (Hájek & Jech et al. 2000) Tuto širší provázanost zmiňuje také Puay-yok Tan ve své knize „Příroda, prostředí a lidé“. Uvádí, že koncept propojování těchto tří entit, tedy přírody, prostředí a lidí nastavuje základ pro spoluvytváření krajin, které směřují k širším cílům svého rozvoje, jako je udržitelnost, životaschopnost a odolnost (Tan et al 2008). Celostní přístup ke krajině by proto měl být uplatňován jednak mezioborově, a také vždy vůči konkrétním lokalitám. Každé místo pro následný

projekt by mělo být posuzováno z hlediska jeho kulturního kontextu, historického vývoje, současné provozní reality a také formy a procesů, které jej utváří (Bull et al. 2013).

Ačkoli megalopolis jsou tématem spíše evropského než českého prostředí, myslím si, že Hájkovo nastínění poměrně alarmujícího scénáře může být podnětem, **proč českou kulturní krajinu venkova nezanedbat**. „*Venkov by se vylidnil, a naopak kolosálních rozměrů by dosáhly příměstské krajiny, obtáčející jádra dnešních měst. Příměstské krajiny jsou poměrně pestré, s poměrně bohatou biodiverzitou, s některými druhy, které žijí i v krajinách přírodních: dobře se v nich dá žít. Na obrovské příměstské krajiny budou navazovat pásy tzv. „obdělávané krajiny“, a to intenzivním zemědělstvím, používajícím herbicidy a geneticky modifikované potraviny. A za nimi se postupně začne rozléhat země nikoho. Opuštěná pole, kdysi zatravněná, ale dnes se pomalu mění v lada, zarůstající keři a potom lesem. Opuštěné vesnice, zarůstající rumištními druhy. Složitá geometrická struktura krajiny bude setřena. Ano, a kdesi na horizontu se tyčí vysoké hory, ke kterým se po dálnicích valí turisté.*“ (Hájek & Jech et al. 2000, s. 21)

03.2.1.3 Rekreační aneb problém krajiny moderního člověka

Dle mého názoru výše zmíněný **fenomén turismu** není pouze tušenou hrozbou budoucnosti, nýbrž jedná se o jeden ze současných problémů (jistě nejen) české kulturní krajiny. Turistika sama o sobě však problém nepředstavuje, problematičtější je spíše **nešetrné zasahování do krajiny v duchu vytváření objektů novodobé rekreace**. Karel Stibral popisuje, že většina současných lidí vyhledává pobyt v přírodě nejspíše z rekreačních pohnutek. V lepším případě lidé hledí na krajinu očima fotografů, nacházejí v ní krásu nebo obdivují jevy přírodních procesů (Vnímání krajiny 2012). Podobný pohled nastiňuje v souvislosti s tématem lesní estetiky, jejímuž významu je věnována samostatná kapitola ve sborníku s názvem „Člověk, krajina, krajinný ráz“. Do lesů se lidé dnes navrací především pro potěšení a rekreaci, pro sběr hub či borůvek a zejména proto, že na ně lesní krajina působí velmi silně a skýtá určitou jedinečnou estetiku (Vnímání krajiny 2012).

V tom horším případě **lidé vnímají krajinu pouze jako jakousi esteticky přitažlivou kulisu pro různé volnočasové aktivity** (Vnímání krajiny 2012). Dana Zajoncová v této souvislosti zmiňuje osobnost konzervátora ochrany přírody Rudolfa Maximoviče, jenž již v roce 1940 popsal krajinu s problémy, které jsou však v mnohém aktuální dodnes. „*Území, které bylo dosud ovlivňováno polním a lesním hospodářstvím, se mění v blízkosti měst turistickými cestami, rozhlednami, chatami, odpočívadly, vyhlídkami, plovárnami, koupališti, sportovními hřišti a víkendovými chatami i boudami [...] a hospodářský les se stává lesem rekreačním.*“ (Klvač 2009, s. 29). Osobně si myslím, že samotný vznik těchto prvků ve snaze rozšířit možnosti rekreačních aktivit nemusí nutně představovat problém, naopak. Problematický bohužel však mnohdy bývá přístup, jak jsou tyto prvky do krajinného prostředí nešetrně zasazeny, jak jsou pojaty a ztvárněny, a nakolik jsou se svým okolním prostředím v souladu, nebo zda spíše strhávají příliš vizuální pozornosti na sebe.

Stibral se nejen v tomto vizuálním kontextu odkazuje na osobnost a zakladatele lesní estetiky (originální termín zní *Forstästhetik*), jímž byl německý lesník a politik Heinrich von Salisch (1846-1920). „*Salisch se tehdy pokusil rozvinout velmi komplexní učení o estetickém působení lesa a podat základní*

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

pokyny pro praktickou aplikaci a zlepšení estetické kvality lesů na německém území.“ (Klvač 2009, s. 36) Jeho systematickou snahou byl princip, aby se v lesní krajině rovnocenně a současně uplatňovaly hospodářské (případně rekreační) funkce spolu s estetickými hodnotami. Tedy aby tyto dvě roviny nebyly postaveny proti sobě, nýbrž naopak aby byly součástí jednoho záměru o utváření harmonického prostředí. Úlohu krajinářství v tomto smyslu pokládal za obor, který má utvářet krásnější místo pro život a lesní estetika by měla aspirovat na něco podobného, jako teorie architektury. Tedy že **lesní krajina nemá pouze svou přírodní či hmotnou podstatu, ale zcela určitě má také podstatu kulturní**. Velice aktuální v jeho díle je také například poukazování na problematiku umístování různých tabulí, cedulí nebo reklam do krajiny. Především reklamní tabule zohyzďující krajinu Salisch velmi odsuzoval a uváděl jejich ničivý vliv na krásu krajiny zejména při umístování tabulí podél silnic (Klvač 2009, s. 39) Dle mého osobního názoru je tato problematika v současnosti aktuální ještě výrazněji, avšak tématu regulace reklamních cedulí není z mého pohledu věnováno tolik důslednosti a důležitosti, kolik by bylo třeba. Často nekontrolované množství a vzhled reklamních poutačů umístěných zejména u rekreačních objektů působí v krajině vizuálně velice rušivým dojmem.

James Corner uvádí, že bezprecedentní nárůst rekreace a turismu sice povzbudil zájem o krajinu, avšak spolu s tím také přinesl další roviny. *„Na úrovni konzumace (veřejné poptávky) i produkce (regionální ekonomické rozvojové zájmy) je krajina stále více vyhledávaná pro své jedinečné vnitřní vlastnosti – scenerii, historii a ekologii. Krajina se stala obrovskou exotickou atrakcí sama o sobě, místem zábavy, fantazie, úniku z každodennosti a útočištěm – ať už v podobě tematického parku, kousku divočiny nebo dálnice s krásnými výhledy.“* (Tichá 2017, s. 120) Corner v této souvislosti uvádí, že pozornost ke krajině a konkrétnímu místu se dnes opět dostává do popředí zájmu, a zdůrazňuje důležitost toho, aby **současná tvorba krajin předpokládala kulturní vizi, kterou nelze redukovat pouze na formální nebo ekologické postupy** (Tichá 2017).

Problematika rekreace s mnohdy ničivými důsledky pro krajině prostředí však poukazuje na mnohem komplexnější problém, a ten Corner spatřuje v selhání **územního plánování** a navrhování, které dostatečně nebere v úvahu místní specifika a hodnoty. A to nejen v kulturním pojetí, ale i v neméně důležité rovině životního prostředí (Tichá 2017). Tato kapitola je zacílena na problematiku rekreace v krajině prostředí a některé její dopady. Jednotlivé aspekty týkající se současných problémů životního prostředí nepokrývá. Aby však nezůstaly bez zmínky zcela, je zde uveden alespoň jejich Cornerův výčet. *„Jedná se o širokou škálu témat od lokálních problémů nakládání s odpady, znečištění ovzduší, vody a země i snížení diverzity habitatu až po globální trendy jako je poškozování ozonové vrstvy, deforestace, vymírání druhů, nukleární odpad a drancování zdrojů.“* (Tichá 2017, s. 118)

03.2.1.4 Paměť a citová hodnota krajiny

Paměť a citová hodnota krajiny jsou spolu s výše zmíněnými tématy jedněmi z důvodů, proč je třeba o ochranu kulturní krajiny dbát. Tyto aspekty pojmenovává ve svém širokém odborném působení Václav Cílek a pojednal je také v kapitole již zmíněného sborníku s názvem „Kulturní krajina aneb proč ji chránit“. Pojem paměť krajiny zde uvádí i v definici od A. Sádla jako schopnost regenerovat někdejší stav. Paměť je tedy něčím opakovaně myslitelným a tím pádem i schopným regenerace. Paměť krajiny

tedy úzce souvisí s jejím udržitelným životem a je něčím, co může zachránit před katastrofickým zvratem (Hájek & Jech et al. 2000).

Poukazování na **důležitost regenerace krajiny** je jakýmsi varováním pro současnou společnost, aby jejími zásahy nedocházelo k nevratným změnám v rozsahu větším, než se tomu již děje. *„Životní styl, demografický tlak i malý počet lidí přímo na krajině závislých (v zemích Evropské unie okolo 10 max. 15 %, v USA jen asi 5 %) vede k nezájmu o prostředí a k degradaci celých krajinných celků, ale právě v posledních letech si celkovou ztrátu krajiny uvědomuje stále víc ochranářů, památkářů a urbanistů, což po celé Evropě i u nás vyústuje do programů péče o krajinu.“* (Hájek & Jech et al. 2000, s. 69)

Je proto potřebné udržovat nejen principy ekologické stability, ale také **paměťovou strukturu**, jež je dána přírodními podmínkami a využívání krajiny člověkem. Jako hlavní prvky této paměťové struktury krajiny uvádí Cílek konkrétně reliéf, klima a mikroklima, substrát a využití péče o krajinu. Krajinový reliéf určuje zejména hydrologický režim oblasti a směr vodních toků. Pokud dojde ke změně reliéfu, například průmyslovou těžbou uhlí, znamená to pro paměť krajiny nenávratné zničení. Klima a mikroklima se zásadně podílejí na vzniku a vývoji ekosystémů. Substrát je nositelem mikrobiálního prostředí a tím ovlivňuje druhové spektrum fauny a flóry. Využití a péče o krajinu pak představují lidský vklad do přírodních procesů například při zakládání sídel, rozdělení krajiny na zemědělskou a lesní, a další (Hájek & Jech et al. 2000, s. 70).

Citová hodnota člověka ve vztahu ke krajině je jistě velmi individuálním rysem, který není snadné uchopit. V obecné rovině a vztaheno ke kulturní krajině ji Cílek spojuje s pocitem domova. *„Ne vždy chráníme tu krajinu, která nám přináší užitek, ale téměř vždy jsme citliví ke krajině, kde se cítíme doma a kterou máme rádi.“* (Hájek & Jech et al. 2000, s. 70) *„Od domova nečekáme, že nám bude přinášet nějaké úžasné zážitky, ale malé radosti, ke kterým se můžeme vracet.“* (Cílek 2013) Pocit domova v určitém území lze podpořit řadou způsobů a tato tematika je úzce provázána s oborem kulturní antropologie. Jedná se například o vytvoření duchovního i optického středu území včetně vymezení jeho hranic, užití pomístních názvů k pojmenování krajiny, či udržování příběhů a pověstí, které napomohou k tzv. polidštění krajiny a upevnění onoho pocitu domova.

Cílek popisuje, že citové vjemy, které máme s krajinou spjaté, se často stávají **motivem výtvarných děl** či uměleckých fotografií. To je možné zpozorovat například na plátnech tvůrců české krajinomalby, kde se objevuje několik základních motivů. *„Je to polní cesta, kříž nebo boží muka, chalupa ve stráni, pole a strom zasazený lidskou rukou. Zvláště objekty jako jsou kapličky, upravené studánky, lípa v polích jsou místa, kde prostřednictvím lidského objevujeme a prožíváme krajinu. Jsou to místa kontaktu světa lidí a světa přírody. Právem jim věnujeme velkou pozornost, protože jimi velmi často začíná náš vztah ke kraji přerůstající v péči.“* (Hájek & Jech et al. 2000, s. 71) Popsané motivy výtvarného umění jsou mnohdy také krajinnými prvky, a tím spoluutváří charakteristický krajinový ráz.

03.2.1.5 Proč chránit a rozvíjet kulturní krajinu

Ochrana kulturní krajiny bývá často sdružena s pojmem ochrana přírody. Ochrana přírody jako hodnoty pro člověka je v nejširším smyslu spojena s odpovědností vůči životnímu prostředí, jakožto místu, kde žijeme. Jedná se o oblast zahrnující celou řadu hledisek, přičemž účinnou může být pouze tehdy, zahrnuje-li rovněž etický rozměr a změnu přístupu, myšlení i jednání každého člověka. Podstatou ochrany prostředí je úcta k životu (Ezechel et al. 2012). Tomáš Hájek si klade otázku, zda má na toto nacházet odpověď nejširší veřejnost či odborníci, neboť se jedná o cíl příliš trvalý, který nelze popsat přesným jazykem, a jehož konečný cílový rozměr nelze definovat (Hájek & Jech et al. 2000). *Chráníme ji proto, že protože je médiem, skrz které k nám promlouvá tradice. Protože rozpadem kulturní krajiny dojde k odcizení se symbolům, ze kterých pocházíme, tudíž k jejich nesrozumitelnosti. Zhroucením evropské kulturní krajiny [...] se i kulturně ocitáme v bodě nula, ačkoli budeme v přepychových sídlech [...] obklopeni civilizačním přepychem.*“ (Hájek & Jech et al. 2000, s. 18)

Hájek popisuje kulturní krajinu, a tedy její ochranu, jako **zásadní předpoklad** nejen pro ekologickou, kulturní, ale především **civilizační stabilitu** v situaci, kdy dochází ke ztrátě vědomí souvislostí a propojenosti. Popisuje, že kulturní krajina může být mimo jiné jakýmsi zásobníkem principu soběstačnosti. Například v lokálním pojetí ve smyslu ekologických rodinných farem, produkujících biopotraviny a biomasu (Hájek & Jech et al. 2000). Michal Kohout uvádí, že v dnešním světě jako by zápasilo globální s lokálním. Respektive že globální měřítka vytlačují ta původní (Vnímání krajiny 2012). A osobně si myslím, že tento princip se zdaleka netýká jen dílčího tématu potravin a že je platným v mnoha dalších rovinách. Kohout popisuje, že v minulosti byla míra propojení s prostředím a univerzálními silami mnohem silnější, než je tomu dnes. Naši předci, kteří obývali krajinu, se jí cítili být odpovědní a byli tak v pravém smyslu slova jejími správci. Současná společnost stojí před úkolem jakéhosi znovunastolení autentického vztahu k místu – jeho znovuzabydlení a znovunaplnění hodnotami, což jistě není snadný úkol (Vnímání krajiny 2012).

Důležitost nejen ochrany, ale i **rozvíjení kulturní krajiny** zdůrazňuje Corner a pokládá to za **jeden z hlavních úkolů současné praxe krajinářské architektury**. Uvádí, že péče o krajinu nemá být směřována pouze a jedině k ochraně přírody, že krajinářská architektura se nepohybuje jen kolem ekologické problematiky, ale má kulturní ambice. Dle jeho slov je však tento obor určitou částí odborných kruhů vnímán spíše jako elitní a intelektuální umělecká praxe, což vede velmi často k přehlížení či potlačování kulturně inovativních aspektů krajinářské architektury. *„Ochránci životního a přírodního prostředí bohužel stále soustřeďují svou pozornost na jakousi objektivizovanou přírodu, která podle jejich přesvědčení zůstává mimo kulturu.“* (Tichá 2017, s. 108) Corner tímto poukazuje na skutečnost, že kromě ochrany stávajícího je třeba soustředit se také stejnou měrou i na vizi a kultivaci budoucnosti. Uvádí jako kladný příklad současné krajinářské působení v Nizozemí, Francii či Španělsku, kde lze tvorbu popsat jako vizionářskou, a kde existuje současně také zájem veřejnosti i politická vůle tyto invenční projekty podporovat (Tichá 2017). Dle mého názoru by si rozvoj kulturní krajiny v českém prostředí, a zejména pak na venkově, zasloužil jistě více pozornosti a otázka budoucích vizí je jistě jedním z podnětů pro odbornou **mezioborovou diskuzi**.

03.2.2 Krajinový ráz

03.2.2.1 Pojem krajinový ráz a jeho význam

Jedním z pojmů, jakým lze kulturní krajinu našeho území popisovat, je právě krajinový ráz. **Pojem krajinový ráz** má své místo v běžně užívané řeči a zároveň se jedná o zákonný termín s přesně vymezeným obsahem. Krajinový ráz má souvislost s charakterem, identitou a pamětí krajiny, které značí její neopakovatelnost, jedinečnost i proměnlivost a projevují se zejména v jejím obrazu. Ráz krajiny vyjadřuje její zvláštnost skrze určitou množinu znaků, které danou krajinu odlišují od jiné (Vorel & Kupka 2011). Krajinový ráz je dán přírodními podmínkami, historickým vývojem a kulturními hodnotami krajiny. Skrze tyto oblasti je možné porozumět tomu, co je pro danou část krajiny typické, jak se vyvíjela a co se v krajině odehrává v současnosti (Ezechel et al. 2012). Podle krajinového rázu lze odlišovat různé krajinové typy, například krajinu zemědělsky využívanou, příměstskou, průmyslovou, rekreační, aj. *„Krajinový ráz je třeba chápat jednak v rovině ochrany jeho stávajícího stavu a jednak v rovině jeho nové, soudobé a budoucí tvorby.“* (Mareček 2005, s. 21)

03.2.2.2 Krajinový ráz v legislativě

Principem **zákoného ukotvení krajinového rázu** je ochrana před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu, zejména umístování a povolování staveb (Ezechel et al. 2012). *„Zákon deklaruje povinnost zachovávat významné krajinové prvky, zvláště chráněná území, kulturní dominanty krajiny, harmonické měřítka a vztahy v krajině.“* (Klvač 2009) Dana Zajoncová uvádí, že vzhledem k obtížné uchopitelnosti krajinového rázu zejména v úřední praxi bývá tento pojem mnohdy ironicky označován jako *„zaklínadlo dnešní doby“* (Klvač 2009).

Krajinový ráz je v České republice **právně vymezen** zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Ochrana krajinového rázu je v jeho rámci definována paragrafem 12 „Ochrana krajinového rázu a přírodní park“. V zákoně je kromě definice uvedeno, že k činnostem, jež by mohly snížit nebo změnit krajinový ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany může stanovit Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem. Za účelem zvláštní ochrany území s významnými estetickými a přírodními hodnotami může být právním předpisem zřízen přírodní park. Tento právní nástroj umožní pro takto označené území například cílené omezení takového využití, které by pro území znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu (Mareček 2005, s. 21).

K **hodnocení krajinového rázu** se využívají různé postupy a metodiky. Cílem je zjistit, které prvky a znaky se v krajině vyskytují, jak spolu vzájemně souvisí a klasifikují se dle kategorií. Jejich výskyt se může v krajinovém rázu projevovat pozitivně, neutrálně nebo negativně. Dále se hodnotí význam prvků, tedy jde-li o jevy zásadní, spoluurčující nebo doplňující. Hodnotí se také cennost prvků z pohledu toho, zda jsou svým charakterem v dané oblasti běžné, význačné či jedinečné (Ezechel et al. 2012).

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

03.2.2.3 Kategorie utvářející krajinný ráz

Krajinný ráz je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou území a jejím obsahovým a vizuálním projevem v krajinné scéně. Kromě znaků, které se projevují hmotně v rovině vizuální a estetické, jsou také znaky například s významnými duchovními, symbolickými či uměleckými vazbami k danému místu. Vnější projevem tohoto komplexního souboru znaků je obraz krajiny. „*I když má krajinný obraz význam především vizuální, je ve skutečnosti vnímán senzualně, resp. multisenzualně (vícesmyslově). Krajinný obraz totiž není vnímán jako „orámovaný“ pohled, který by působil vždy stejně. Je vnímán spolu s vůněmi, pachy, šelestem listů nebo trávy, zurčením vody a zpěvem ptáků. Je rozdílný v různé denní době, za různého počasí [...] a velmi odlišný v různých ročních obdobích.*“ (Vorel & Kupka 2011, s. 22)

Jednou ze zmíněných kategorií krajinného rázu je **přírodní charakteristika**. Jedná se o přírodní jevy a procesy relativně neměnné, které jsou určující pro krajinnou morfologii, její měřítko a vizuálně vnímatelné vztahy. Její znaky lze rozdělit do pěti oblastí, a to topografické, pedologické, hydrologické, atmosférické a biotické. Topografií je myšlen charakter reliéfu, pedologické podmínky se projevují barvou, typem a využitím půdy. Důležitým znakem krajiny z hydrologické oblasti jsou vodní prvky, toky a plochy, jako například řeky, potoky, rybníky, mokřady aj. Atmosférickou oblastí je klima. A velmi významnou je biotická oblast, tedy vegetace v systémech lesní i krajinné zeleně. Indikátory přírodních hodnot při hodnocení krajinného rázu mohou být například významné krajinné prvky, součásti územních systémů ekologické stability, nebo zvláště chráněná území, která jsou chráněna podle jiných částí zákona č. 114/1992 Sb., než je § 12 (Vorel & Kupka 2011).

Další kategorií krajinného rázu je **kulturní a historická charakteristika**. Jsou zde uvedeny některé z oblastí Vorlovy metodiky, které zahrnují stopy kultivace, osidlování krajiny a využívání přírodních zdrojů. Jedná se o místa kulturně-historického a duchovního významu, například kapličky, boží muka, poutní kostely, památníky, místa spojená s pověstmi či významnými osobnostmi apod. Dále stavby a stavební soubory dokládající historický vývoj a využití krajiny, například zámecké areály a parky, hrady, lidová architektura, mlýny, mosty, lomy, štoly, historické industriální stavby apod. Další oblastí je urbanistická struktura osídlení, tedy různé charakteristické typy půdorysných uspořádání, dochovaná cestní síť, dochovaná struktura plužin, případně krajinářské úpravy komponované krajiny. Důležitou oblastí je dále obraz sídla, který mohou utvářet například významné dominanty, charakteristický výskyt materiálů či barevnosti, silueta apod. (Vorel et al. 2004). Indikátory zvýšené kulturní a historické hodnoty krajinného rázu mohou být znaky, které jsou chráněny zákonem o státní památkové péči č. 20/1987 Sb. (Vorel & Kupka 2011).

Třetí kategorií jsou **znaky vizuální charakteristiky** (tedy vizuální projevy výše jmenovaných znaků přírodní, kulturní a historické charakteristiky). „*Podstatnými vlastnostmi vizuální atraktivnosti krajinné scény jsou mimo jiné působivost, zajímavost, neopakovatelnost či jedinečnost, výrazná rozlišitelnost a zapamatovatelnost krajinné scény, která je tvořena množstvím hmotných vizuálně se projevujících prvků.*“ (Vorel & Kupka 2011, s. 107) Vorel uvádí v metodice pro tyto znaky řadu kategorií, z nichž některé jsou například plošná, liniová a bodová struktura krajiny, barevnost v krajinné scéně, geometrizace a kontrast hranic krajinných složek, prostorová scéna utvářená průhledy a pohledy,

horizonty krajiny a prostorové vymezení a v neposlední řadě harmonie měřítka a vztahů v krajině (Vorel et al. 2004). Při tomto posuzování krajinného rázu a tedy hodnot krajiny je poměrně nesnadno uchopitelným pojmem estetika. Catherine Dee k chápání estetiky uvádí, že pro profesionální krajinné architektky je zejména v poslední době problematické definovat sféru svého působení a status své práce jako (mimo jiné) uměleckou disciplínu. Vedle zásadních otázek současnosti souvisejících s krajinou a životním prostředím se může zdát, že zaměření se na estetiku může být vnímáno jako lehkovážné, nemístné, či dokonce zbytečné (Dee 2012). Myslím si, ač je estetika a vizuální charakteristika pojmem obtížně definovatelným, má v krajině, a tedy v krajinářské architektuře své nezastupitelné místo.

03.2.3 Specifika krajiny Deštného v Orlických horách

Deštné v Orlických horách je, jak již bylo zmíněno, **lokalitou řešeného území projektu této práce**. Cílem této kapitoly je proto představit tuto oblast optikou krajinného rázu a snažit se vystihnout takové rysy a hodnoty, které jsou pro území charakteristické. Není záměrem obsáhnout zde všechny dílčí prvky krajinného rázu v takové komplexitě a hloubce, se kterou pracují samotné metodiky hodnocení. Vybrané rysy a specifika krajiny Deštného jsou zde pojaty spíše se snahou doplnit a propojit tyto informace s navazující částí práce, tedy s grafickými analýzami území.

03.2.3.1 Základní informace

Obec Deštné v Orlických horách se nachází ve střední části Orlických hor, spadající do okresu Rychnov nad Kněžnou. Obec se nachází v průměrné nadmořské výšce 650 m n.m., je vzdálena přibližně 13 km východně od Dobrušky, a 40 km východně od Hradce Králové. Správní území zaujímá rozlohu 32,08 km² a tvoří jej vesnice Jedlová v Orl. horách a Plasnice, osady Dříš, Mnichová, Zákoutí, Luisino údolí, Šerlich, Šerlišský Mlýn a samoty Kout, Paseka, Víška a Zálesí (Kučera 2007). Obec má dvě katastrální území – Deštné v Orlických horách a Jedlová v Orl. horách a počet obyvatel činí 550 (Obec Deštné © 2022).

Deštné představuje nejnavštěvovanější **středisko turistiky, rekreace a zimních sportů v Orlických horách**. Nachází se zde několik lyžařských areálů se sjezdovkami různých obtížností a také upravované běžecké tratě. Nedaleko dolních stanic sjezdovek je množství stravovacích, ubytovacích zařízení a také lyžařské zázemí. Mimo zimní období skýtá Deštné celoročně také rozmanité možnosti turistického vyžití, kdy mohou návštěvníci volit mezi mnoha značenými turistickými trasami. Území protkávají také tři naučné stezky, a to „Okolím Deštného“, „Po hřebeni Orlických hor“ a „Zemská brána“ (Obec Deštné © 2022). Vyhledávaným turistickým cílem je nejvyšší vrchol Orlických hor Velká Deštná ve výšce 1 115 m. Na jejím vrchu skýtá krásné výhledy do krajiny dřevěná vyhlídková věž, která tvoří jakousi pohledovou dominantu. Další vyhlídkový bod představuje vrchol Špičák ve výšce 841 m, na jehož svahu je lom, kde dříve probíhala těžba stavebního kamene gabro (Kučera 2007).

Téměř celé správní území zasahuje do **Chráněné krajinné oblasti Orlické hory**, přičemž maloplošná zvláště chráněná území jsou nejvýznamnějšími částmi přírody. V území se nachází dvě, jedním je přírodní rezervace Jelení lázeň a druhým je přírodní památka Kačenčina zahrádka. Do území také zasahují dvě lokality chráněné soustavou NATURA 2000, a to Orlické hory – sever a lokalita Trčkov (Kučera 2007). Deštnému, jakožto součásti Orlických hor, je připisován půvab pro určitou

nezaměnitelnou malebnost krajiny. Tu můžeme spatřovat a docenit v dochovaní hodnot přírodních i mnohých kulturních památek, jež jsou zachycením života a duše našich předků (Leschinger 2016).

03.2.3.2 Historie a sklářské řemeslo

Obec Deštné byla založena v polovině 14. století, první písemná zpráva o jejím vzniku pochází z roku 1350. Za jejím založením stál řád cisterciáků z kláštera Svaté Pole. Klášter stával v místech dnešní vesnice Klášter nad Dědinou, avšak v důsledku husitských válek nebyl dochován (Mach 2020). Obec s původním názvem Dešny se vyvinula z dřevorubecké osady/vsi, která vznikla v údolí hlubokých lesů na soutoku řeky Bělá a Deštenského potoka. Tuto oblast až do doby druhé světové války obývalo převážně německé obyvatelstvo (Leschinger 2016). Život v horské příhraniční vsi nebyl nikterak jednoduchý. Skromnou obživu obyvatelům v poměrně drsných klimatických podmínkách poskytovalo zejména dřevorubectví, tkalcovství, řemesla, chov dobytka a nezřídka kdy také pašeráctví (Leschinger 2016). Postupně byly do provozu uvedeny také pily a mlýny (Lukášek 2013).

Výrazným zdrojem obživy byla posléze první **sklárna**, založená huťmistrem Janem Khellerem roku 1595. Jelikož sklárna znamenala pro majitele lesa, jímž bylo opočenské panství, zhodnocení, byli řemeslníci a čeled' osvobozeni od veškeré roboty (Lukášek 2013). Založením první sklárny započalo rozvíjení sklářského řemesla, jehož tradice se zde udržela až do počátku minulého století. V Deštném a okolí působila celá řada sklářských výroben a jejich **Deštenské sklo bylo proslulé i v zahraničí**. Za mistrovské dílo jsou považovány umělecké výrobky barokního malíře skla a porcelánu Ignáce Preisslera (1676 – 1741). Jeho porcelán je ceněn pro svou nápaditost a krásu. Odkaz této osobnosti připomíná kromě muzejních expozic také pamětní deska v místě jeho rodiště u kostela sv. Křtitele v Kunštátu v Orlickém Záhoří (Mach 2020).

Ves Postupně přešla z držení opočenského panství do majetku panství černíkovického a nakonec se dostala do správy rychnovských Kolowratů. Změna držitelů panství a také spotřebovávání dřeva v okolí sklárny, kde Preissler působil, vedlo k jejímu postupnému přesunutí směrem ke hřebenu Orlických hor. Nakonec se huť usadila na úbočí Malé Deštné ve výšce 940 m n. m., kde působila celých sto let (1660 – 1760). Byla to jediná sklárna, kde se vyrábělo barokní luxusní sklo, tzv. kolowratský křišťál (Obec Deštné © 2022). Poslední sklářskou hutí byla Karolinina, nacházející se v Zákoutí v místech dnešního stejnojmenného srubu. V provozu byla v letech 1873 – 1911 a její činnost musela být ukončena z důvodu potíží odbytu a také nákladné dopravy uhlí (Lukášek 2013).

V upomínku sklářské tradice je v Deštném každoročně pořádána slavnost „Tavení skla dřevem“, jež se koná vždy počátkem měsíce srpna (Lukášek 2013). Seznámení se s řemeslem je také možné v rámci pěšího výletu. „*Naučná stezka Historie tavení skla vede z Deštného přes Šerlišské sedlo a Bedřichovku do Orlického Záhoří. Na sedmi panelech, rozmístěných na patnáctikilometrové trase, jsou informace o historii zpracování skla, životě sklářů a další zajímavosti.*“ (David 2022, s. 14) Odkaz nejen sklářství, ale mnohých dalších řemesel lze dále spatřit v Deštenském Muzeu zimních sportů, turistiky a řemesel, kde jsou uchovány předměty a artefakty v mnoha poutavých expozicích (David 2022).

Roku 1850 byla obec Deštné se všemi osadami připojena k nově vzniklému okresu v Novém Městě nad Metují. K další změně došlo v době protektorátu roku 1938, kdy bylo nejen Deštné, ale i Orlické hory, podobně jako další pohraniční oblasti, přičleněny k Německé říši. Po skončení druhé světové války pak došlo k násilnému odsunu německých obyvatel, jehož důsledkem bylo značné vylidnění obce zhruba o polovinu, z původních 1 200 na necelých 600 (David 2022). Dnešní součástí obce Deštné je také místní část **Jedlová** (dříve německy *Tannwald*). Tato bývalá osada ležící v údolí řeky Bělé měla vždy výrazně německý charakter, a proto byla po válce odsunem původních obyvatel výrazně postižena. Došlo ke zboření velké části domů a z původních 650 obyvatel zde nezůstal téměř nikdo. Zástavbu v Jedlové dnes připomíná několik rekreačně a soukromě využívaných roubených chalup (David 2022).

03.2.3.3 Architektura lidová a sakrální

Památky lidové i sakrální architektury, jakožto doklad historického vývoje sídla, patří k činitelům, které krajinný ráz výrazně spoluutvářejí. Byť se v obci v současnosti nachází také zástavba soudobého typu, jsou to právě stavby lidové a sakrální, jež charakter Deštného tvoří velmi významně.

Cennost zachovalosti **lidové architektury** nejen v Deštném, ale v celé oblasti Orlických hor, vyzdvihuje Petr David hned v úvodní části knihy „Orlické hory známé i neznámé“ slovy: „*Nádherná je zdejší lidová architektura. Starousedlíků ubylo, roubenky se proměnily na rekreační objekty a nám nezbývá než chválit chalupáře za cit, se kterým o usedlosti pečují.*“ (David 2022, s. 5) Zmiňuje také, že ke zvláštnostem Orlických hor patří určitá rozmanitost těchto staveb, které mohou mít podobu chalup roubených, poloroubených, i zděných a nacházejí se v této oblasti v mimořádném množství. Autor mezi nejhezčí soubory řadí nejen ty Deštenské, ale i chalupy nacházející se ve Sněžném, Slavoňově, Kačerově, Javornici, Říčkách, Liberku a Kunvaldu. V některých místech a podhorských vesnicích jsou kromě chalup k vidění také roubené mlýny, školy, hospody, a zvoničky (David 2022).

V Deštném je velký počet zejména chalup roubených. Nacházejí se v údolí Bělé až do Zákoutí, dále pak v okolních osadách, a mnoho je jich také roztroušeno na samotě po výše položených strmých svazích. Přestože je dnes většina chalup využívána zejména k účelům soukromé rekreace, je patrný určitý cit a péče, s jakou majitelé své objekty udržují. Značná část roubenek si uchovává svůj původní ráz – zasazení ve stráni, malá okénka, lomenice střešního štítu, stodola z masivních trámů, případně zděné hospodářské stavení (David 2022).

Mezi mimořádné pamětihodnosti **sakrální architektury** Deštného patří farní kostel se hřbitovem sv. Máří Magdalény. Stavba je dílem barokního architekta J. B. Santiniho Aichla (Mach 2020). Kostel byl vystaven v letech 1723-1726 na místě původního gotického kostelíka, který vyhořel. Interiér barokního kostela zdobí hlavní oltář z 18. století od sochaře J. Hartmana, dále barokní křtitelnice, varhany a obrazy křížové cesty (Lukášek 2013). Barokní dílo je určitou dominantou obce, avšak není jedinou kostelní stavbou v Deštném. V dobách, kdy Deštné sestávalo z několika samostatných obcí, měla svůj vlastní barokní kostel i Jedlová. Zasvěcen je sv. Matoušovi, a byl vystaven na hřebetu nad osadou jakožto významný orientační bod (Lukášek 2013). Podobně jako Jedlová, i samotný kostel byl po druhé světové válce ponechán ladem vlastnímu osudu, čehož důsledkem se jeho stav postupně horšil do stavu takřka

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

havarijního. Od devadesátých let se však započalo s postupnými opravami a jejich pokračováním je úsilí napnuto k úspěšné záchraně této památky (Mach 2020). Z mnohých osobních návštěv tohoto místa zde připojím vlastní myšlenku, že kostel oplývá velmi silným geniem loci. A to nejen pro své umístění ve svahu, díky kterému skýtá návštěvníkům krásné výhledy do malebné krajiny. Kostel je možná i pro určitou komornost prostředí a sepjetí s krajinou hojně využíván při pořádání svatebních obřadů.

„V Deštném a jeho nejbližším okolí najdeme také celou řadu kamenných plastik ve volné přírodě, které jako by dotvářely celkové prostředí a dávaly oprávněnost názvu Boží kraj.“ (Mach 2020, s. 116) Mezi cenné dochované soubory sakrálních plastik v Deštné krajině patří křížová cesta se čtrnácti zastaveními v podobě kamenných sloupů s pašijovými obrazy. Cesta o délce přibližně 400 m se nachází pod místní částí Dříš a vede od poutní kaple Panny Marie. Ta byla vystavěna roku 1809 v místech údajného léčivého pramene. Nedaleko kaple se nachází budova bývalého hotelu Panorama, který je spjat s počátky turistiky v Orlických horách (David 2022).

03.2.3.4 Tradice pěší turistiky a zimních sportů

Navštěvování Deštného za účelem rekreace započalo koncem 19. století. Tehdy začali vyznavači **turistiky** a lyžování navštěvovat tuto oblast zejména pro obdivování krajiny, jež tehdy nebyla porušena větším průmyslovým podnikáním. **Aspekt rekreace a obdivování krajiny láká návštěvníky do Deštného dodnes** (David 2022). Jakožto jedno z nejznámějších turistických středisek Orlických hor je Deštné středem návštěvnícké pozornosti v letní i zimní sezóně, neboť je výchozím bodem mnohých turisticky zajímavých tras jak po hřebeni hor, tak v údolích. Některé z nich jsou více frekventované, jiné vedou klidnými a odlehlejšími místy, avšak jedno mají společné. Všechny trasy skýtají množství výhledů do krajiny, kde se návštěvník ocitá v bezprostřední blízkosti krásných detailů okolní chráněné přírody (Mach 2020).

Charakter Orlických hor dle mého názoru velmi trefně vystihuje Petr David, který tuto lokalitu v úvodu své knihy pojmenoval slovy *Krajina tiché krásy*. „Zdejší krajině se daří uchovat si klid, pohodu a tichou krásu, stále je tu ještě dost zákoutí s panenskou, člověkem jen málo narušenou přírodou. Orlické hory neudivují nadmořskou výškou, výraznými vrcholy či monumentálními skalními útvary. Zdejší kopce mají vesměs podobu táhlých zalesněných hřbetů, oddělených mělkými sedly. Tam, kde les alespoň na chvíli ustoupil, otvírají se daleké výhledy, místy ještě umocněné rozhlednami. [...] Místy se uchovala horská rašeliniště nebo divoké lesy připomínající prales (např. Bukačka), dnes většinou chráněné přírodní lokality.“ (David 2022, s. 8)

V zimním období je Deštné především **střediskem zimních sportů**, kdy jsou hojně využívané lyžařské sjezdovky i četné a pečlivě upravované trasy pro běžecké lyžování (Mach 2020). V provozu jsou dvě sedačkové lanovky, několik vleků, sjezdovky různých stupňů obtížnosti klesající po severních svazích Studeného vrchu (883 m). „V souvislosti se zimním areálem se sluší připomenout, že Deštné se stalo kolébkou skibobového sportu. V době, kdy nadšence na skibobech ve většině horských středisek vyháněli ze sjezdovek, tady se rozvíjelo jedno z našich historicky vůbec nejúspěšnějších sportovních odvětví. Vyrostla tady řada osobností, sběratelů medailí [...] a dodnes se v Deštném konají vrcholné světové soutěže.“ (David 2022, s. 12-13)

Jedním ze symbolů rekreace v Deštném jsou bezesporu **turistické chaty** s možnostmi občerstvení a ubytování, jejichž tradice dodnes přetrvává a jsou jakýmsi styčnými body výletů. Jednou z nich je například **Alba**, nacházející se v údolí místní části Deštného zvané Zákoutí. Alba se řadí k nejstarším ubytovacím zařízením v Orlických horách vůbec. V 19. století se v tomto původně kamenném hostinci scházeli skláři z blízké huti Karolina, již byla hospoda součástí. Později ve 20. letech byla stanicí Klubu československých turistů. Po povodni byl objekt rekonstruován s respektem k historickému rázu stavby a dnes opět slouží návštěvníkům jako příjemná restaurace s hotelem v horském duchu (David 2022). Dalším navštěvovaným objektem je chata **Šerlišský mlýn**. Název odkazuje na původní účel stavby, kdy v údolí někdejší osady Dolní Šerlich stál na tomto místě Postlerův mlýn, který byl začátkem 20. století přebudován na výletní hostinec. Po opravách v důsledku četných požárů prošla budova rekonstrukcí a dodnes skýtá možnost se občerstvit. Nedaleko Šerlišského mlýna v blízkosti polských hranic se pak nachází ikonická **Masarykova chata**. Objekt pojmenovaný po prvním československém prezidentovi byl vystavěn v meziválečném období pro Klub českých turistů a měl v pohraničí posílit český vliv. Chata si dodnes rovněž uchovala původní vzhled i osobitý interiér zdobený dřevořezbami Josefa Kubíčka, část je využívána jako restaurace (David 2022).

03.2.3.5 Chráněná krajinná oblast

Deštné spadá do **Chráněné krajinné oblasti Orlické hory**, jež byla vyhlášena roku 1970 a zaujímá rozlohu 204 km², čímž se řadí k menším chráněným krajinným oblastem v České republice. Rozkládá se na území Královéhradeckého kraje, přičemž severní a východní hranice území je tvořena státní hranicí s Polskou republikou. V rámci chráněné krajinné oblasti je vyhlášeno celkem 21 maloplošných zvláště chráněných území, a to 2 národní přírodní rezervace, 13 přírodních rezervací a 6 přírodních památek. V rámci soustavy Natura 2000 je zde 5 evropsky významných lokalit a jedna ptačí oblast. Jedná se o horskou krajinu protkanou prameny drobných toků potoků a říček, mnohými rašeliništi, mokřích květnatých luk, horských pastvin, travníků a lesů. V krajině se vyskytuje také řada chráněných zajímavých druhů rostlin i živočichů (AOPK ČR © 2022) V CHKO tvoří dnes lesní porosty 73 % plochy území, trvalé travní porosty 25 % a orná půda 2 % (Obec Deštné © 2022).

Jiří Mach uvádí, že **vyhlášení chráněné krajinné oblasti a snaha o její kultivaci** byla jakousi záchranou této krajiny, jež byla značně znehodnocena následkem překotného rozvoje zemědělské velkovýroby v šedesátých letech. Důsledkem rozpínání se jednotných zemědělských družstev byla ničena po staletí utvářená krajina a její přírodní rovnováha. Malá políčka byla rozorána a vytvořily se jednotné obrovské lány, zmizely remízky včetně volně rostoucí zeleně, která sloužila jako domov drobné zvěři (Mach 2020).

Další kontext, z něhož později ochrana přírody vyústila, je uveden na webových stránkách Agentury ochrany přírody a krajiny následovně: „Historický vývoj krajiny a stav přírody Orlických hor byl ovlivněn využíváním přírodních zdrojů určených pro různé druhy výroby (např. sklářství, textilní dílny, hornictví). Svou roli zde sehrála i stavba systému válečného opevnění ve 30. letech 20. století, které se od té doby stalo z velké části součástí lesa. Zásadním mezníkem pro vývoj krajiny Orlických hor bylo poválečné vysídlení Českých Němců a následné plošné zalesňování nevyužívané zemědělské půdy. Podstatným zásahem do krajiny byly také rozsáhlé meliorace a scelování pozemků v 70. a 80. letech 20. století.

Velkou roli sehrála imisní kalamita, která v 80. letech 20. století způsobila velkoplošný rozpad horských lesních porostů.“ (AOPK ČR © 2022) Z nesnadného boje o záchranu však vyšla krajina Orlických hor úspěšně. Trvalo řadu let, než se zásady o záchranu dařilo skutečně účinně prosazovat, a na tomto má velkou zásluhu bývalý lesník a první správce CHKO Jaroslav Jech. „Přes mnohé ztráty a prohry se podařilo zachránit celkový charakter tohoto území a vytvořit základy pro jeho další zkvalitňování.“ (Mach 2020, s. 109)

03.2.3.6 Přírodní podmínky

Reliéf a páteř Orlických hor utváří přibližně 50 km dlouhý horský hřbet táhnoucí se ve směru severozápad-jihovýchod od Olešnice v Orlických horách po jižní úpatí Bukové hory a Horní Heřmanice (David 2022). **Geologicky** jsou hory součástí orlicko-kladského krystalinika a z většiny jsou tvořeny sérií usazených hornin, např. břidlice, slepence, pískovce spolu s vyvřelinami a žulami. Charakter a sklon reliéfu je dán rozlámáním zemské kory z doby třetihor, kdy vznikl hlavní hřbet s výrazným sklonem na polskou stranu, zatímco na našem území se Orlické hory zvolna snižují do Polabí, které tvoří Orlická a Východolabská tabule. Geomorfologicky se Orlické hory řadí do Krkonošsko-jesenické subprovincie (jež se původně nazývala Sudetská) a lze je dělit na tři části: Deštenskou hornatinu, Mladkovskou vrchovinu a bukovohorskou hornatinu. Zajímavostí Deštného je kamenolom nedaleko vrcholu Špičák, kde se těží hornina gabrodiorit (Lukášek 2013).

Hluboká a strmá údolí jsou typická pro **říční toky**, které dotvářejí charakteristický ráz krajiny. Prameniště řek dnes představují lokality nejzachovalejších přírodních biotopů, jež sestupují z hor do podhůří lesnatými údolími (Obec Deštné © 2022). Pozvolnější jihozápadní svahy hřebene odvodňují i se svými přítoky vodní toky Bělá, Kněžná a Zdobnice. Jejich tokem se vytvořila sevřená zahloubená údolí s kamenitými řečišti. A právě tato údolí přírodě blízkých horských říček jsou velmi typickým rysem Orlických hor. Vyznačují se členitým dnem a břehy, mělkým užším korytem a střídají se na nich úseky proudné s peřejemi a tišinami. Další společnou vlastností toků v Orlických horách je přirozená čistota vody, velká samočistící schopnost a také vhodné podmínky pro život organismů (AOPK ČR © 2022).

Údolím Deštného protéká kromě potoků výše zmíněná řeka Bělá, jejíž charakter vystihl Petr Mach těmito slovy: „*Odvážná říčka, pramenící nedaleko hory Vrchmezi, si prorazila cestu úctyhodným horským masivem, v němž vymlkla hluboká údolí, jedna z nejkrásnějších v Orlických horách. Klikatící se cesta od Solnice do Deštného přímo vybízí k častým zastavením a pokocháním se trochu divočejší přírodou s bouřlivě se valícími vodami zpěněného horského potoka.*“ (Mach 2020, s. 97-98).

Klimatické podmínky řadí většinu území CHKO do chladné oblasti, kde průměrné roční teploty dosahují 4 °C. V červenci činí průměrná teplota okolo 13 °C, v lednu -10 °C. Častým jevem v podzimním období bývá teplotní inverze, kdy teplota s nadmořskou výškou vzrůstá. Průměrný roční úhrn srážek dosahuje v nižších polohách hodnot 700-800 mm, v polohách vyšších pak okolo 1 300 mm. Z hlediska sněhových podmínek lze říci, že v podhůří Orlických hor sněží průměrně 40 dní ročně a výška sněhové pokrývky dosahuje 40 cm. Na vrcholech hor sněží přes 80 dní ročně a pokrývka sněhu je vysoká v průměru 1 m. Větrné podmínky jsou na území CHKO poměrně proměnlivé, což vyplývá z bohaté členitosti terénu, a díky tomu dochází ke změnám počasí náhle a nečekaně. Obecně zde převládá

západní proudění, přičemž v nižších polohách je největší rychlost větru zpravidla v odpoledních hodinách (AOPK ČR © 2022).

Orlické hory se vyznačují velkou **rozmanitostí přírodních biotopů**. Před většími zásahy člověka zde dominovaly acidofilní bučiny horského charakteru. Prudké kamenité či balvanité svahy jsou pokryty suťovými lesy, které se hojně vyskytují v údolích vodních toků Bělá, Zdobnice a Říčka. Vlivem změny lesnického hospodaření byly původní bučiny nahrazeny kulturními smrkovými lesy, na silně podmáčených místech se vyskytovaly rašelinné smrčiny. Podél vodních toků se nacházejí jasanovo-olšové luhy a horské potůčky provází devěsilové lemy. Vlivem člověka vznikala důsledkem odlesnění různá společenstva pastvin a luk, například mezofilní ovsíkové louky či horské trojštětové louky ve vyšších polohách (AOPK ČR © 2022).

V chráněné krajinné oblasti se díky členitosti území a různorodosti biotopů vyskytuje řada **chráněných druhů rostlin a živočichů**. „*Orlické hory jsou domovem 170 druhů ptáků, mezi nimi i čápa černého a bílého, pěvců, dravých ptáků a sov. Napočítali zde i 57 druhů savců, mezi nimi například rejska horského, netopýry a plcha lesního. Hojný je výskyt jelenů a srnčí zvěře [...]*“ (Mach 2020 a, s. 110).

Mnoho **rostlin** ze zdejšího širokého spektra je **vázáno na louky**, které by bez udržování sečením či pastvou zarostly dřevinami. Nejtypičtějším druhem květeny je bledule jarní, která dnes součástí znaku Správy CHKO Orlické hory. Z dalších nápadných druhů lze jmenovat lilii cibulkonosnou, či ohrožený druh Koprniček bezobalný. Na několika stanovištích se vyskytují také zástupci druhů orchidejí (AOPK ČR © 2022).

03.3 KRAJINA V ZAHRADĚ (zahradní část)

Od širšího kontextu krajinného prostředí se následující kapitola věnuje již blíže samotnému zahradnímu prostoru, **téma práce tedy směřuje od celku k detailu**. Nejprve jsou představeny charaktery a základní rysy konkrétních typů zahrad, které se v pojetí a návrhu řešeného území vzájemně prolínají. Jedná se o zahradu venkovskou, krajinnou a přírodní. Protože návrh pracuje s přístupem přírodě blízké formy zahrady, další část se věnuje tématu permakultury a představuje její hlavní principy, ze kterých návrh čerpá. S tímto souvisí prvky, jež mohou zahradě propůjčit přízvisko lesní, jedlá či léčivá. Cílem této kapitoly je nabídnout optiku určitého propojení těchto oblastí tak, aby bylo možno na zahradu nahlížet jako na „zdravou a příjemnou oázu pro člověka“, která je zároveň citlivou součástí okolního krajinného rámce a volně se s ním prolíná.

03.3.1 Pojetí zahradního prostoru konkrétního typu

03.3.1.1 Venkovská zahrada

Charakter a uspořádání venkovské zahrady se na našem území velmi liší podle toho, zda je zahrada součástí sídla v zástavbě historického jádra obce, zda je zahrada přilehlá ke stavení, které je zázemím zemědělského či hospodářského stavení, anebo zda se jedná o zahradu podhorské či horské chalupy. Zatímco první dvě varianty zahrad bývají poměrně úzce spjatý se strukturou sídla a uspořádáním plužin,

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

zahrady u chalup zasazených v terénu mimo sídlo či na samotě mají dispozice i ztvárnění kompozičně volnější (Stejskalová & Řeháková 2015).

Zahrady bývalých zemědělských usedlostí velmi významně **spoluutváří tvář i identitu našeho venkova** a jsou zároveň největší plochou zeleně v intravilánu. Zpravidla navazují na nejstarší jádro obce, a jsou proto výraznou stopou historického vývoje venkovských sídel a jejich územního uspořádání. Tyto zahrady byly vždy pevně spjaty s tradovanou stavební dispozicí hospodářských usedlostí i daným půdorysným typem obce. *„Jejich typickým rysem bylo výrazně hospodářsko-provozní, zejména ovocnářské využití a důsledná prostorová oddělenost od obytného stavení provozním dvorem. Významnou součástí těchto stavení byly předzahrádky ve funkci výtvarného zdůraznění uličního průčelí domu [...].“* Se zánikem těchto původních funkcí došlo i ke změnám využití zahrad, které naplňují z velké části hlavně rekreační využití (Mareček 2005).

Rekreační chalupářské zahrady se v principu vyznačují **zdůrazněním obytné funkce** s akcentem na osobní soukromí, intimitu a jejich koncepce je často výrazně ovlivňována rekreačním potenciálem okolní krajiny. Typickým bývá většinou časově omezené (sezónní) využívání zahrady, což se odráží ve volbě rostlinného sortimentu například tak, aby hlavní estetická působnost byla směřována například na prázdninové období (Mareček 2005). Základním rysem venkovských zahrad je tradičně použití zeleně. Jednak v rovině kompozičního uspořádání, tak ve volbě druhů převážně v zastoupení domácích dřevin, čímž je dodržena určitá jednota mezi krajinou a vesnicí (Mareček 1992).

Zahrada řešeného území náleží k rekreačně využívané chalupě na samotě podhůří. Pro tyto zahrady bývá typické, že jejich hranice nejsou pevně vymezeny plotem, proto lze pro jejich částečné ohraničení volit volně rostoucí živé ploty, a přímou návaznost na okolní krajinu zachovat. U volby sortimentu pracujeme dle lokality také s lučnými a mezními společenstvy. Estetické použití rostlin může být například ve formě drobných květinových záhonků či nádob u zápraží, a pro navazující zahradu lze volit výsadbu zplaňujících trvalek. Pro stromy a keře bodových výsadeb je vhodné volit umístění bez přísného geometrického záměru, a totéž platí i pro ovocné sady (Stejskalová & Řeháková 2015). Rostliny zpravidla utváří bohatou výsadbu pestrých barev, různorodých struktur i odlišného vzrůstu, což přispívá mnohdy k žádoucímu efektu určité divokosti. Často jsou k vidění užitkové záhony kombinované bylinkami s květinami k řezu. Vedle rostlinného sortimentu je pro typ venkovské zahrady také důležitá volba stavebního materiálu, nejvhodnější je použití lokálního druhu dřeva, kamene, případně cihel (Young 2017).

03.3.1.2 Krajinná zahrada

Navrhování zahrady u chaty či chalupy **ve volné přírodě** je zpravidla řešením jejího pozitivního vztahu k vnějšímu krajinnému prostředí. Krajinná zahrada by měla svým celkovým pojetím především rozvíjet přírodní hodnoty, za kterými jakožto její uživatelé do konkrétní krajiny přicházíme, a podtrhnout jejich kvalitu. Ke krajinným zahradám je proto nutno přistupovat odlišným způsobem než k zahradám v sídlech, kde je naopak často žádoucí se od okolního rušivého prostředí odclonit (Mareček 1992).

Hlavním principem krajinné zahrady je napodobení přirozených partií vyskytujících se v přírodě a snaha se na krajinu bezprostředně navázat a propojovat ji s obytným prostorem. K zapojení zahrady do okolního přírodního prostoru slouží inscenované či stávající výhledy, panoramata a absence oplocení nebo pouze naznačení, procházkové chodníky a stezky vedoucí ze zahrady do širší krajiny. Krajinná zahrada využívá stávajících porostů rozptýlené zeleně se snahou je citlivě formovat, popřípadě nevtíravě doplnit. (Stejskalová & Řeháková 2015).

Je to právě **vegetace**, která je u tohoto typu zahrady **klíčovým prvkem** upravujícím vztah zahrady k okolní krajině. Vhodným přístupem je použít na ploše zahrady stejné či analogické přírodní prvky, které jsou pro okolní území typické, čímž dojde ke kýžnému splynutí obou těchto prostředí. Žádoucí je docílit nejen druhového, ale i kompozičního citlivého a estetického zakomponování zahrady do rámce okolní krajiny (Mareček 1992). *„Tomu obvykle odpovídá i výsadba rostlin. U domu většinou respektuje formální uspořádání, ale ve vzdálenějších partiích je daleko volnější, přírodněji pojatá, a může plynule přecházet do okolní vegetace.“* (Young 2017, s. 221) Druhy dřevin a rostlin je vhodné volit z řad domácích zástupců nebo jejich kultivarů. Dosadba může být doplněna o sortiment introdukovaných druhů, ovšem s respektem k přírodním podmínkám daného stanoviště (Stejskalová & Řeháková 2015). Jak bylo řečeno již výše, **ovocné dřeviny** jsou jedním ze **symbolů české krajiny**. Ať už se uplatní v tradičním sadovnickém uspořádání, v menším počtu na zahradě nebo ve formě stromořadí, jedná se přínosný prvek systému zeleně, jež má vícero funkcí. Ovocné dřeviny mají zejména krajinně-estetickou hodnotu díky svým vonícím a barevným květům. Tím také představují vydatný zdroj obživy pro mnoho druhů hmyzu, zejména včely. V neposlední řadě poskytují plody, které je možno zpracovat různým způsobem (např. na marmelády, kompoty, šťávy, ocet...) (Holzer 2017).

Podobně jako zahrada venkovská, i zde se v doprovodném architektonickém vybavení využívá zejména **přírodních materiálů**. *„Typickými materiály pro cesty a jiné zpevněné plochy poblíž domu jsou kameny nebo cihly, v současných realizacích pak třeba i beton. Ve vzdálenějších místech jsou pěšiny spíše vysypány štěrkem.“* (Young 2017, s. 221)

Jiří Mareček popisuje důležitost dbát u tohoto typu zahrady rovněž **zřetel na její rekreační využívání**. Rozvíjena by měla být především obytná funkce, umožňující co nejdelší pobyt na zahradě, a to nejen během dne, ale i večer, za deštivého počasí a podobně. Proto by zde neměl chybět dostatečně velký obytný trávník, místo pro posezení, zařízení pro eventuální koupání, či ohniště. Pracnost spojená s údržbou zahrady by měla být zvolena tak, aby uživateli zahrady zbýval čas i k rekreačnímu využívání hodnot okolní krajiny (Mareček 1992).

03.3.1.3 Přírodní zahrada

Chris Young uvádí, že návrat k přírodě a trvale udržitelný rozvoj patří k nejčastěji používaným slovním obrátům počátku 21. století, což se promítá i do zahradní tvorby, která si našla mnoho příznivců *„Možná více než o vlastní zahradní styl se jedná o osobní filozofii. Dominuje zde především snaha využívat obnovitelné zdroje, přispívat k ochraně biodiverzity a k návratu pěstování rostlin s minimálními požadavky na umělá hnojiva a pesticidy.“* (Young 2017, s. 205) Úbytek hodnot původní přírody zesiluje v lidech touhu po určitém způsobu návratu k jejím přirozeným procesům tak, aby byly v rovnováze

obecně platné přírodní zákonitosti ve vztahu k současným a budoucím potřebám člověka (Mareček 1992).

Přírodní zahrady mohou nést také označení alternativní, ekologické, přírodě blízké apod. Jejich společným rysem je v různé míře a formě **uplatnění principů permakultury**. Tomuto tématu je blíže věnována následující kapitola, kde jsou hlavní principy popsány. Obecně lze říci, že jednotlivé prvky přírodního pojetí zahrad vytvářejí systém, který rovnovážně funguje pomocí přírodě vlastních přirozených zdrojů s minimálním využitím energie. V dlouhodobém horizontu jsou na zahradě zakládány druhotné biotopy, jako například mokřady, vodní a pobřežní společenstva, suchomilná či ruderalní společenstva, která vytváří zároveň příznivé podmínky pro hmyz, ptáky a drobné obratlovce (Stejskalová & Řeháková 2015).

Kompoziční hledisko nebývá v těchto zahradách prioritou, neboť **s přírodní formou zahrady je spjat také určitý posun v oblasti jejich estetického chápání**. *„Předně by to mělo být intenzivnější chápání krásy samotné přírody [...]. Dále to může být spatřování krásy v dokonalosti běžných přírodních prvků – listu, kůry, ale i provázanosti rostlinné a živočišné říše a v zákonité časové posloupnosti všech přírodních jevů během dne, měsíce i roku.“* (Mareček 1992, s. 274). O ohledem nejen na časovou proměnlivost, podmínky stanoviště, ale i eliminaci chemických přípravků jsou voleny výsadby rostlin, které by měly evokovat určitou divokost, nespoutanost a neformálnost. *„Odrazem tohoto dění je i „nová trvalková vlna“, která si otevřela cestu do zahrad koncem 20. století. Pro tento směr je typické kombinování bohatě kvetoucích trvalek s okrasnými travami, aby se výsledný efekt maximálně blížil rostlinným společenstvům v přírodě.“* (Young 2017, s. 205)

Jiří Mareček uvádí, že **jedním z inspiračních zdrojů** přírodě blízkých zahrad by mohly být mnohé někdejší **předzahrádky venkovských usedlostí**. Byly zde tradičně soustředěny nejen rostliny okrasné, ale i užitkové či léčivé (Mareček 1992). V přírodních zahradách jsou proto často kombinovány květinové, zeleninové a ovocné kultury ve smíšených záhonech za účelem využití přirozené ochrany (Stejskalová & Řeháková 2015). Myslím si, že užitkovost přírodní zahrady je jejím velkým přínosem, neboť skýtá možnost alespoň částečné soběstačnosti v pěstování ovoce, zeleniny, bylinek a dalších plodin. Mimo jiné nastoluje úhel pohledu, že užitková a estetická funkce zahrady nemusí být vždy řešeny odděleně, ale naopak se mohou na jednom prostoru vhodným způsobem doplňovat.

Do vnímání přírodních zahrad zapadá myšlenka, že v takových zahradách prakticky neexistuje volné místo. Zahradní prostor je sdílen mnoha druhy, častokrát tzv. „nezvanými hosty“, z řad živočichů i rostlin (Chinery 1978). Dave Goulson uvádí, že přestože v přírodní zahradě je kladen velký důraz na **ponechání prostoru samovolným procesům**, tak to neznamená, že musí být neupravená. *„Mnozí lidé si přírodní zahradu představují jako nezkrotnou džungli ostružiníků, kopřiv a pampelišek a je pravda, že taková bezzásahová zahrada přiláká spoustu divokých živočichů a rostlin. Rozhodně je ale možné mít upravenou a krásnou zahradu, jež překypuje životem (přestože upravenost zpravidla vyžaduje o něco více práce).“* (Goulson 2019, s. 9) David Stevens uvádí, že ze všeho nejdůležitější je uvědomění, že zahrada by především měla sloužit člověku, a ne naopak (Stevens 1979).

03.3.2 Permakultura a její principy

Permakultura je jednou z možných cest, jak lze přistupovat k přírodě blízké formě zahrady. Jedná se o přístup, který podporuje zahradničení v souladu s přírodou, a nikoliv proti ní (Shein & Thompsonová 2016). V širším pojetí je pak permakultura komplexní systém pro navrhování trvale udržitelných lidských sídel usilující o funkční propojení vzájemných vztahů mezi rostlinami, zvířaty, budovami, jejich infrastrukturou a přírodními zdroji (Mollison 2013). Permakulturu lze označit jako celostní filozofii, která se nezaměřuje jen na zahradu jako takovou, ale v souvislostech je spjata také s tématy výživy, zdraví, bydlení a dalšími oblastmi. Permakultura znamená chápání přirozených procesů a jednání v souladu s jejich vzájemnými vazbami a vzájemným ovlivňováním v přírodě i v našem konání (Windsperger 2021). April Philips popisuje, že k těmto principům přistoupil, když si jako krajinářský architekt kladl otázku, jak by mohli krajinářští architekti a designéři smysluplným způsobem spolupracovat například s městskými farmáři, podnikateli v potravinářství, komunitními organizacemi, ale také s developery a urbanisty na spoluutváření krajiny (Philips 2013).

03.3.2.1 Pojem permakultura

Pojem permakultura byl zaveden v 70. letech v Austrálii a s jeho vznikem jsou spojeni zakladatelé Bill Mollison a David Holmgreen, později pak Japonec Masanobu Fukuoka. Pojem permakultura (*permaculture*) je odvozen od anglického spojení *permanent agriculture* (trvalé zemědělství) a *permanent culture* (trvalá kultura) (Shein & Thompsonová 2016). Slovní spojení vychází z přístupu trvalého zemědělství, respektive využívání půdy ve smyslu trvale udržitelného a samozásobitelského zahradničení (Windsperger 2021). Koncept permakultury je založen na pozorování přírodních systémů, moudrosti tradičního zemědělství a současně také na moderním technickém a vědeckém poznání (Mollison 2013). Permakultura tyto poznatky kombinuje a v různé šíři propojuje s krajinářskou, zahradní architekturou, designem a ekologií. Hlavní principy permakultury jsou proto uplatnitelné na prostor jakéhokoli měřítka, a vždy se uzpůsobují danému typu stanoviště, ať se jedná o městský balkon, komunitní zahradu, nebo venkovský statek (Shein & Thompsonová 2016).

03.3.2.2 Cíle permakultury

Výsledkem permakulturního pojetí je vytvoření zahrady či krajinného prostoru, který na základě důsledně promyšleného designu umožňuje využívání energie (př. sluneční, větrná, koloběh vody) v jejím přirozeném proudění, a díky tomu určitou **soběstačnost** v pěstování potravin a plodin v přirozené hojnosti i kvalitě (Mollison 2013). Mezi další zásady patří opětovné zhodnocení odpadních produktů ze zahrady, které díky recyklaci a následnému znovuvyužití zvyšují úrodnost a kvalitu půdy, díky čemuž je podporován růst i výživa rostlin a **eliminuje se nutnost použití chemických přípravků**. Rostliny i dřeviny jsou v zahradě voleny a rozmístěny tak, aby s ostatními prvky tvořily vzájemně prospěšné kompoziční i užitkové vazby (Shein & Thompsonová 2016).

Návrhy jednotlivých zahrad, prostorů a sídel včetně formy jejich uspořádání vychází z několika základních a **obecně platných principů permakultury**, které uvádí Sepp Holzer. Všechny prvky (zahradního) systému jsou uspořádány do zón, a navzájem na sebe působí, čímž je zajištěna určitá multifunkčnost, kdy každý prvek plní více funkcí a současně každá funkce je zajištěna více prvky.

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

Důležité je již zmíněné **smysluplné, efektivní a šetrné využívání energie** a práce s obnovitelnými zdroji. Dále je to záměr rozvrhnout a využít i malé či okrajové plochy pozemku, které mohou být produktivní. Z hlediska pěstování plodin i rostlin je snaha usilovat o rozmanitost a podporu domácích a lokálních druhů (Holzer 2017). Klíčovým postojem je pracovat s přírodou, nikoliv proti ní. S tím souvisí i použití minimálního úsilí k dosažení maximálního výsledku. Dalším důležitým přístupem je snaha proměňovat zdánlivé problémy v řešení, neboť nic v zahradě není samoučelné, neboli jednotlivé entity přizpůsobují své prostředí ve svůj prospěch (Remiarz 2020).

Jedním z širších cílů permakultury je pak **podpora utváření komunit a sociálních vazeb** nejen na základě společného přístupu k pěstování. Tomuto aspektu se v praxi intenzivně věnuje například Tomas Remiarz, který se podílí na zakládání a budování komunitních městských zahrad, jedlých lesních zahrad či farem (Remiarz 2020). Dalším aspektem s dlouhodobým cílem je dále **vzdělávání** v tématech šetrného přístupu k přírodě. Za tímto účelem jsou stále častěji zakládány komunitní zahrady v areálech škol či u volnočasových organizací. Pobyt, pozorování a aktivity dětí na (školní) zahradě mají mnoho přínosů. Mezi hlavní z nich jsou uváděny například schopnost kultivovat smysl pro okolní prostředí, probouzení smyslů, osvojování si praktických zkušeností a také rozvíjení vztahu k biokulturní rozmanitosti (Dilafruz & Brown 2012).

03.3.2.3 Pěstování rostlin a plodin

Prostředí pojaté v souladu s permakulturou je takové, které není samoučelně vytvořené pro okrasný efekt, ale má přidanou **užitkovou hodnotu pro přírodu a současně pro člověka**, jemuž je uzpůsobena na míru jeho možnostem a potřebám. Předlohou pro permakulturní zahradu jsou přirozené ekosystémy, kdy jsou rostliny rozmístěny ve vzájemně prospěšných společenstvích. Jsou upřednostňovány vytrvalé druhy oproti jednoletým a na jednom místě je pěstována řada rozličných druhů (Shein & Thompsonová 2016).

Bill Mollison uvádí k zahradnímu uspořádání rostlin **možnost inspirovat se ekosystémem lesa**, kde se vegetace nachází v různých výškách nad zemí a podobně je tomu s jejich kořenovými strukturami, které jsou rozloženy v různé hloubce. Vzájemná prospěšnost rostlin mezi sebou se děje nejen na jejich částech námi viditelných, ale důležité procesy jejich vzájemných vazeb se odehrávají zejména v půdě. Proto je vhodné na zahradě kombinovat vysoké, střední a nízké druhy stromů a keřů, plodiny popínavé, vytrvalé i jednoleté spolu s bylinami, květinami či bobulovinami, abychom dosáhli výškové členitosti (Mollison 2013). Pečlivé naplánování a rozvržení rostlin v zahradě eliminuje později nadbytečné činnosti spojené s péčí o jejich údržbu. „*Cílem je, aby se zahrada s kombinací jednoletých a víceletých kultur dokázala sama udržovat a byla trvalá a stabilní.*“ (Windsperger 2021, s. 22-23)

Tento princip kombinace různolehlých rostlin a plodin se označuje jako **pěstování smíšených kultur**. Podle Seppa Holzera je tento typ pěstování (ve větším měřítku pak hospodaření) smysluplný a vhodný kdekoli bez omezení. Opak smíšených kultur, tedy monokulturu obecně označuje jako nevyhovující a v mnoha ohledech značně problematickou. „*Vyvážená směs z rostlin, zlepšujících půdní vlastnosti, a dodávajících dusík, je důležitá, aby byly rostliny dostatečně zásobovány živinami. Smíšené kultury nevyčerpávají půdu jednostranně, protože mají různé nároky na živiny.*“ (Holzer 2017, s. 98).

V této souvislosti popisuje Ulrike Windsperger v zahradách často opomíjenou **důležitost planých a plevelečných rostlin**. Pro permakulturní zahradu je zásadní, aby v ní měly své místo, neboť každá rostlina připravuje půdu pro jinou rostlinu. Například tím, že půdu prokypří nebo podpoří rozklad minerálů. Autorka tyto mechanismy uvádí na příkladech: „*Pampeliška, kopřiva, jetel, sléz atd. se proto označují jako takzvané partnerské rostliny. Rostliny s hlubokými kořeny, jako je například pampeliška nebo šťovík, kypří půdu a vytahují z hlubších vrstev půdy minerály, které prostřednictvím svého kořenového systému zase předávají svému okolí. Mnohé rostliny tak zajišťují jiným rostlinám minerály, které by jinak nemohly být využity.*“ (Windsperger 2021, s. 23)

Stejně důležité jako výběr samotných rostlin je také zvolit pro ně **vhodný druh záhonu**, což vychází z koncepce celkového zahradního designu. Christopher Shein a Julie Thompsonová uvádějí, že: „*Typické rozvržení rodinné zahrady se vyznačuje velkým trávníkem a malou zeleninovou zahrádkou v nejbližší konci pozemku. Takové rozvržení vyžaduje vysokou údržbu a není příliš efektivní.*“ (Shein & Thompsonová 2016, s. 16) Permakultura používá postupy převzaté do domorodých národů na celém světě, jež napomáhají plochy pro efektivní pěstování maximalizovat. A i když není pěstební hledisko na zahradě prioritou, různé formy záhonů mohou jejich obsluhu učinit komfortnější (Shein & Thompsonová 2016).

Sepp Holzer popisuje **výhody vyvýšených záhonů** oproti obvyklým záhonům plochým. „*Vytvářejí se mikroklimatické zóny, které podle své polohy vůči slunci a převládajícímu směru větrů nabízejí optimální životní podmínky pro velice různé rostliny.*“ (Holzer 2017, s. 42) Díky kyprosti půdy vznikající navrstvením mají záhony vyšší schopnost akumulovat srážkovou vodu. Také u nich dochází k rychlejšímu ohřívání, což může být výhodou zejména ve vyšších polohách a chladnějších oblastech. S uvolněním tepla souvisí také vyšší rychlost rozkladných procesů, což zlepšuje podmínky pro klíčení a růst rostlin, a díky tomu je možné pěstovat například náročnější druhy zeleniny bez dodatečného hnojení. Vyvýšené záhony mohou mít různé tvarové formy, osvědčená je například bylinná spirála, tvar kruhových výsečí či obdélník (Holzer 2017).

Nejen v případě rostlin, ale u všech složek vegetace upřednostňuje permakulturní pojetí **volit do zahrady lokální druhy**, které se v okolní lokalitě běžně vyskytují. Zvláště přínosné je to u stromů. Robert Zion uvádí, že kdykoli je to možné, stromy by měly být nakupovány z místních zdrojů, protože rostlinný materiál dovážený z velkých vzdáleností se kromě šoku z přesazování musí navíc potýkat s problémem přizpůsobení se klimatickým rozdílům (Zion 1979).

Dave Jacke popisuje obecně **důležitost pečlivě promyšleného záměru**, který by měl vždy předcházet samotné realizaci. Naše kroky by měly být úzce navázány na design a plánování, na promyšlení věcí, než začneme jednat. Správné založení zahrady také pomáhá maximalizovat její následný výnos. Kromě toho minimalizuje případné ztráty vyplývající ze špatných postupů výsadby a následné péče (Jacke & Toensmeier 2005, b).

03.3.2.4 Péče o půdu

Péče o půdu je v permakulturních zahradách **stěžejním tématem**. Bill Mollison poukazuje na fakt, že jako lidé jsme na půdě zcela závislí, avšak jako společnost podle toho nekonáme. Vlastní zahrada tak skýtá možnost zacházet s půdou odpovědně, a nejen z ní čerpat, nýbrž také do ní adekvátně navracet. To se bohužel v širším měřítku neděje a Mollison poukazuje na skutečnost, že moderní konvenční zemědělství pokládá krajinu za prodejné zboží, a využívá ji ničivým způsobem. Za účelem nadměrných úrod a zisků se z krajiny průmyslově doluje její úrodnost, dochází ke spotřebovávání obrovského množství neobnovitelných surovin, a důsledkem používání chemikálií je dlouhodobě znečišťována nejen půda, ale i voda (Mollison 2013).

Péči o půdu pohledem permakultury lze stručně nazvat **odpovědným přístupem**, který mohou lidé na svých zahradách uplatňovat z vlastního přesvědčení, pokud chtějí, ať už jejich zahrada permakulturnímu pojetí a designu odpovídá plně, částečně, či nikoliv. *„Zachází-li člověk s půdou opatrně a pečlivě, pracuje příroda pro něj. [...] Na půdu se nemůžeme dívat jen jako na „výrobní místo“, je to mnohvrstevný a citlivý ekosystém. Na jeho udržení mají podíl nesčetné půdní organismy; jen s jejich pomocí je možné udržet půdu trvale úrodnou, a tím užitečnou pro člověka.“* (Holzer 2017, s. 54) Permakultura proto hledá způsoby, jak i tu nejchudší půdu obohatit, a to i v případech, kdy došlo k jejímu výraznému poničení. *„Země je základem každého úspěšného pěstování. Bez zdravé, živé půdy nelze vypěstovat zdravé a odolné rostliny. V permakultuře se nepoužívá klasické obdělávání půdy. Využívá se metod, jež zvyšují její úrodnost a podporují přirozenou biologickou aktivitu způsobem, který napodobuje přirozenou půdní potravní síť.“* (Shein & Thompsonová 2016, s. 16 – 18) Prozkoumání, zhodnocení a příprava půdy vhodným způsobem pro následnou výsadbu rostlin je proto mimořádně důležitá (Jacke & Toensmeier 2005, b).

Permakultura v tomto ohledu **usiluje o uchování a podporování tzv. živé půdy**. Na kvalitě a vlastnostech půdy se podílí celá řada fyzikálních, chemických a biologických faktorů. Biologickými faktory je myšlena především rozmanitost druhů mikroorganismů, hub a půdních živočichů. Jejich výskyt v půdě je nejen žádoucí, ba zcela nezbytný (Windsperger 2021). *„Půdní organismy – žížaly, bakterie, houby a mnoho jiných – jsou klíčem ke zdravé půdě. Abychom jim vytvořili vhodný životní prostor, je především nezbytné vzdát se používání postřiků a umělých hnojiv.“* (Holzer 2017, s. 54 – 55) V horní živé – humusové vrstvě půdy se totiž všechny tyto složky podílejí na rozkladu a přeměně organického materiálu (např. spadaného listí, větví, mulče) na půdní živiny ve formě dusíku, minerálních látek a dalších produktů látkové výměny, které jsou pro rostliny nezbytné. A je to právě již zmíněná druhová rozmanitost rostlin, která tento proces příznivě podporuje. Hovoříme tedy zjednodušeně o uzavřeném koloběhu, kdy půda ovlivňuje rostliny a současně rostliny ovlivňují půdu (Windsperger 2021).

O kvalitě a typu půdy na daném stanovišti mohou výrazně napovědět rostliny, které se zde již vyskytují, nazývají se tzv. **indikátorové rostliny**. Jsou to rostliny, které svými plochými či naopak hlubokými kořeny mohou shromažďovat dusík, vápník, železo a fosfor, nebo přispívají k detoxikaci půdy. Windsperger k tomuto uvádí konkrétní příklady: *„Například ptačinec roste na humózní půdě, kopřiva je známkou vysokého obsahu dusíku v půdě a pryskyřník upřednostňuje spíše kyselejší půdu. Už*

podle výskytu určitých rostlin tedy poznáte, kde je půda hodně úrodná, kde je naopak spíše chudá, zásaditá, nebo kyselá.“ (Windsperger 2021, s. 29) Tyto poznatky z terénního pozorování mohou dobře napovědět, jaké vlastnosti mají jednotlivé části půdy na dané zahradě či pozemku, a jaké druhy rostlin a plodin mohou být pro toto stanoviště vhodné na pěstování (Windsperger 2021).

Mezi základní péči o půdu patří **mulčování**. Jedná se různé formy rozkládajícího se organického materiálu, který se plošně rozprostře na povrch půdy v záhonech. Čímž se utvoří jakási ochranná vrstva, která plní řadu užitečných funkcí. Mulč umožňuje lepší zakořenění rostlin, dlouhodobě udržuje prokypření půdy, vyrovnává klimatické výkyvy, udržuje vlhkost v půdě a tím brání jejímu vypařování, potlačuje růst nežádoucích plevelů a také poskytuje potravu pro veškerý život v půdě (Windsperger 2021). Výhodné je, pokud je možnost si vyprodukovat mulčovací materiál přímo na zahradě. K tomuto účelu lze použít například slámu, dřevní štěpku, borku ze stromů či spadané listí. *„Pro podpůrné patro stromového lesa je však ideálem mulč přímo z rostlin, které vždy dorostou a můžeme je ostříhat a ponechat k mulčování přímo na místě. Jedná se o skvělý případ uplatnění principu produkce nulového odpadu.“* (Shein & Thompsonová 2016, s. 42)

Obzvláště vhodným mulčovacím materiálem jsou rostliny určené pro tzv. **zelené hnojení**. Tento typ hnojení spočívá v zapravení biomasy rostlin vypěstovaných pro tento účel, čímž dojde k obohacení půdy o žádoucí rostlinné živiny, zlepšení její struktury a také k podpoření tvorby humusu. Mezi takové zástupce patří například lupina, jetel inkarnát, vlčí bob, svazanka vratičolistá či hořčice (Holzer 2017). Tyto rostliny díky svému rychlému růstu a kvetení také skýtají hojnost nektaru a pylu pro hmyz. *„V prostředí s malým množstvím kvetoucích rostlin nebo v době, kdy nekvete téměř nic jiného, mohou být tyto rostliny dokonce životně důležité pro včely, motýly a čmeláky.“* (Windsperger 2021, s. 151)

03.3.2.5 Hospodaření s vodou

Hospodaření s vodou patří mezi **hlavní témata současné krajinářské architektury** a stává se pevnou součástí projektů krajinných, středních i malých měřítek. Pro začlenění vodní plochy do zahrady existuje řada důvodů. Voda hraje zásadní roli nejen v permakultuře, neboť bez vody není života. Toto platí pro všechny živé složky, tedy pro člověka, rostliny, živočichy a také pro hmyz (Windsperger 2021). Dostupná voda na pozemku závisí na několika faktorech. Neměnným faktorem je četnost a intenzita místních srážek, dále propustnost a absorpční kapacita půdy, typ půdní pokrývky (vegetace, případně mulč) a také nároky jednotlivých rostlin (Mollison 2013).

Prioritní je nejprve **identifikovat**, zda a případně jaké **vodní zdroje** se již na daném pozemku nacházejí. Vodu lze na pozemku získávat třemi hlavními způsoby v závislosti na jeho specifické lokalitě. Prvním je zachycování dešťové vody (z povrchu země i pod zemí), druhým je záchyt z vodních pramenů (průsaků spodní vody) a třetím je záchyt z vodních toků (trvalých či občasných). Cílem je vodu zachytit a odvést ji do vhodně zvolené retenční nádrže, která může mít různé podoby (Mollison 2013). *„Na nastíněném pozadí tedy permakultura znamená využívat vodu tak efektivně a šetrně, jak je to jen možné. V permakulturní krajině se každý zdroj a každá výhoda využívá tam, kde se vyskytne.“* (Holzer 2017, s. 71) Sepp Holzer proto považuje umělé vysušování a drenážování ploch za nežádoucí, a

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

nastiňuje naopak přístup, jak lze tyto přirozeně podmáčené oblasti využít například pro pěstování vodních či bažinných rostlin, které tato vlhká či zamokřená stanoviště upřednostňují (Holzer 2017).

Jednou ze základních metod zadržování vody je **zachycování dešťové vody** z povrchu střech. Dokonce i v suchých oblastech je možné tímto způsobem nashromáždit stovky litrů vody, které lze využít pro závlahu rostlin a záhonů v delších obdobích sucha. U velmi malých zahrad například v městském prostředí lze dešťovou vodu pomocí střešních okapů shromažďovat v sudu, korytě či kádi v blízkosti domu. U větších pozemků zahrad umožňujících provést příslušné terénní úpravy je vhodné svést dešťovou vodu potrubím buď do velkokapacitní retenční nádrže umístěné pod zemí, nebo ji svést do povrchového jezírka či močálu (Shein & Thompsonová 2016).

Vytváření **zahradních jezírek** má příznivý efekt nejen na zmíněný záchyt dešťové vody, ale jezírko v zahradním prostoru představuje také významný kompoziční prvek. Hladina vodní plochy může nabízet zajímavé odrazy, tiché bubláni či zurčení vody je zpestřující zvukovou kulisou a v neposlední řadě skýtá jezírko a letních měsících také možnost příjemného osvěžení se (Windsperger 2021). Jezírko je také možnost koncipovat jako dvě funkčně propojené části – a to část koupací a část čistící. Čistící část funguje na principu biologické filtrace díky vodním rostlinám, jejichž kořeny mají schopnost vodu pročišťovat. Pročištěná voda je následně využívána v koupací části (Holzer 2017). Holzer dále popisuje přínos jezírka i z širšího mikroklimatického hlediska. *„Další výhodou vodních ploch je jejich pozitivní vliv na pěstované rostliny. Větší vodní plochy mohou díky odrazu slunečních paprsků vyrovnávat teplotní rozdíly na přilehlých svazích. Zvyšují vlhkost v kulturách a odpařováním vody vytvářejí vhodné mikroklimatické oblasti.“* (Holzer 2017, s. 73)

V případě **zachycování vody ve svažitém terénu** se pro distribuci vody po pozemku k místě retence využívá gravitace, aby se množství vody rozvádělo terénem samospádem ve vedených zavodňovacích příkopech – nazývají se tzv. svejly. Jedná se o dlouhé příkopy vyhloubené či navrčené podél vrstevnic svahů, jež mohou mít tvar a šíři od malých rýh, přes kamenné valy až po vyhloubené kanály (Mollison 2013). Shein a Thompsonová uvádějí toto řešení v porovnání s konvenčním přístupem takto: *„Cílem běžně prováděných drenážních opatření je prosté odvedení přebytečné vody z pozemku v co nejkratším čase. To způsobuje vodní erozi a splach usazenin do odpadních systémů a do potoků a jezer. Alternativní přístup naopak zpomaluje odtok a zachycuje nadbytečnou vodu různými vsakovacími technikami, které mohou zahrnovat tvorbu terénních prohlubní, valů, suchých koryt, tůní a vsakovacích průlehů.“* (Shein & Thompsonová 2016, s. 67)

03.3.2.6 Důležitost hmyzu a drobných živočichů

Pohledem permakultury nepředstavuje hmyz a drobní živočichové v zahradě problém, ba naopak je **snahou jejich výskyt cíleně a vědomě podporovat**. Všechny druhy hmyzu v přírodě hrají velice důležitou roli. **Role hmyzu** je sběr pylu a zároveň opylování květů, z čehož jako lidé čerpáme užitek při sběru plodů rostlin, tedy ovoce, zeleniny a bobulovin. Hmyz díky návštěvám květů zajišťuje generativní rozmnožování všech květů, bylin a dřevin. Aby mohl hmyz tyto funkce vykonávat, je nezbytné pro něj v krajině i zahradě zajistit dostatek různých zdrojů pylu a nektaru. Za tímto účelem je proto nutné vytvářet druhovou pestrost rostlin, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách (Windsperger 2021).

Jelikož hmyz a rostliny jsou **součástí provázaného ekosystému**, tak úbytek jednoho aspektu znamená následně i úbytek aspektu druhého. A úbytek druhů hmyzu je za poslední dekády velmi výrazný. *„Krefeldská studie v roce 2017 publikovala závěry výzkumů, že od roku 1989 v Německu ubylo až 81 % populace hmyzu. Dokonce i v chráněných oblastech a biotopech se mnohé druhy už nevyskytují, případně se vyskytují ve velmi malých populacích. Úbytek včel, čmeláků, motýlů apod. má dramatické důsledky.“* (Windsperger 2021, s. 115) Jedním z negativních **důsledků úbytku hmyzu** je úbytek druhů ptáků, kteří tak nemají dostatek potravy pro svá mláďata. Proto dochází ke snížení jejich počtu a u některých druhů až k úplnému vymizení. Toto je pouze jeden příklad narušení biodiverzity, která vedle druhové pestrosti zahrnuje také genetickou pestrost a pestrost ekosystémů. *„Bez genetické pestrosti by došlo ke zpomalení nezbytného procesu evoluce a vývoje nových druhů nebo by dokonce došlo k jeho zastavení.“* (Windsperger 2021, s. 117) K této problematice se vyjádřil také generální ředitel německé banky Pavan Sukhdev již v roce 2011 takto: *„Skutečnost, že hodnota ekosystémů a biodiverzity dosud není vnímána ekonomicky, je rozhodující příčinou alarmujícího ničení přírody.“* (Windsperger 2021, s. 117)

Katrin Lugerbauer uvádí, že **k péči o hmyz mohou zahradníci a zahrádkáři přispět** až rozhodujícím dílem. Stále rostoucí nadšení z utváření vlastní zahrady by mohlo být výraznou pomocí, protože plocha všech soukromých zahrad je enormní, a i zdánlivě malá pomoc může být pro hmyz velkou podporou. *„Každá zahrada může přispět k ulehčení života včelám medonosným i jejich samotářsky žijícím příbuzným – je pouze třeba, aby bychom věděli, která opatření jsou nejúčinnější. Utvářet zahradu přátelsky pro včely téměř nikdy neznamená nevýhodu, nýbrž pozitivní bonus navíc. Protože hmyz potřebuje zvláště květy, tedy to, co i nás na zahradě nejvíce fascinuje.“* (Lugerbauer 2017, s. 7) Výskyt hmyzu v zahradě je možné podporovat vedle vhodné výsadby květů, jež jsou lákavé pro opylovače, také tím, že v zahradě ponecháme klidná místa pro hnízdění a nalezení vhodného místa pro zimování (Goulson 2019).

Při **volbě rostlin** do zahrady je proto vhodné zahrnout i ty, jež jsou pro hmyz lákavé. Základem jsou rostliny ze tří čeledí, a to hvězdnicovité, miříkovité a brukvovité. Pokud mají rostliny dostatek prostoru pro růst, vytváří záplavu drobných květů, jejichž nektar a pyl je dobře dostupný i drobným vosičkám a muškám. Jejich přítomnost v zahradě může být nápomocná zejména v likvidaci nežádoucích populací hmyzích škůdců. Z rozsáhlé čeledi hvězdnicovitých lze zmínit několik zástupců, například bodláky, čekanka, smetanka, artyčoky či slunečnice. Do čeledi brukvovitých spadají zahradní druhy zeleniny, například brokolice, květák, ředkev, řeřicha či hořčice. Z čeledi miříkovitých lze zvolit například mrkev, petržel, celer, kopr či fenykl (Shein & Thompsonová 2016).

Přítomnost drobných živočichů v zahradě je pohledem permakultury rovněž vnímána jako prospěšný faktor, neboť mohou být v určitých procesech nápomocní. Kromě toho málokterý majitel zahrady nezažil potěšení při setkání se zvířaty na své zahradě. *„Ptáci a motýli přinášejí nepochybně radost, když je pozorujete, jak poletují mezi stromy a květinami. Je ale mnoho tvorů, kteří spěchají a zalézají pod rostliny a do tmavých děr, a jimž porozumět je mnohem těžší a často jsou i mnohem méně vítáni. Přestože tito [...] tvorové patří ve skutečnosti na zahradě k neopěvovaným hrdinům, znalost, proč jsou užiteční a co dělají, je velmi důležitým prvním krokem na cestě k vytvoření přírodní zahrady.“* (Lavelle & Lavelle 2009, s. 9)

Dle Holzera je proto jejich likvidace či chemické hubení pouze krátkozrakým potlačením přirozených symptomů, proč například k jejich nadměrnému výskytu došlo. Dle mého názoru to velice trefně dokládá následujícím výrokem: „*System se stává nevyváženým jen tehdy, když jej člověk špatně řídí.*“ (Holzer 2017, s. 103) Dle Chineriho je však velká většina zahradních tvorů k zájmům zahradníka zcela neutrální. Lze říci, že ani nepomáhají, ani nebrání a zahradu využívají pouze jako místo k životu (Chinery 1978).

Užitečných živočichů v zahradě je však mnoho. K těm nejdůležitějším patří ježci, ještěrky, ptáci, obojživelníci, pavouci či slepýši. Zmínit lze konkrétně například užitečnost hrabošů, kteří si v půdě vytvářejí spletité podzemní chodbičky. Tyto chodby mají drenážní funkci, kdy odvádějí přebytečnou vodu a půdu zároveň provzdušňují. V tomto ohledu jsou zásadním zástupcem živočišné říše také žížaly. Ty také svými chodbičkami půdu provzdušňují, ale jejich role spočívá především ve zpracování velkého množství organického materiálu, díky čemuž vzniká kvalitní hnojivo. Žížalí trus je zároveň velmi přínosný pro výživu rostlin, neboť obsahuje vysoké množství draslíku, dusíku, fosforu a vápníku a současně svou konzistencí přispívá k optimální půdní struktuře (Holzer 2017).

Živočichové potřebují v zahradě svůj **vhodný životní prostor**, který bude vhodným prostředím pro jejich potřeby úkrytu, přezimování, místa k rozmnožování, a také bude skýtat rozmanitou nabídku potravy. „*Velice dobře se na to hodí okrajové části zahrady. Tady mohou být například živé ploty s planým ovocem a kvetoucími keři nebo také nejrůznější divoké květy. Obzvláště vhodné a důležité je ponechat v zahradě také kořeny, pařezy a duté kmeny. [...] Stejný účel plní také hromady dřeva, větvi a roští.*“ (Holzer 2017, s. 105)

Útočištěm pro hnízdění ptáků mohou být buď ptačí budky, nebo bobulové keře. Na vyvýšených místech v zahradě je také možné zřídit pítka, které nejen ptáci v horkých a suchých dnech ocení ke zchlazení (Windsperger 2021) Pro druhy ptáků, kteří žijí v polních remízkách, při okraji lesů či v sadech poblíž sídel, mohou být zahrady nápomocným prostředím pro jejich pobyt, kde mohou nalézat potravu. Vhodnými dřevinami ze stromového patra mohou být například líska obecná, vrba jíva, jeřáb ptačí, nebo ovocné stromy, jako jabloně, hrušně, třešně nebo kdoulovce. Z keřů lze zvolit například dřín obecný, bez černý, či hloh obecný. Důležité jsou také trnité keře, které poskytují díky svým plazivým výhonům skvělá hnízdiště. Do této skupiny patří kromě hlohu dále například trnka či ostružina. Jako živý plot lze volit například ptačí zob, javor babyka či habr obecný. Jako stálezelený keř se dově uplatní tis červený (Schmid 2009).

03.3.3 Léčivá zahrada

Téma léčivých zahrad je **s výše popsanými permakulturními principy poměrně úzce propojeno**, a jelikož mě osobně velmi zajímá, ráda bych jej do své práce promítla. Na toto téma lze nahlížet z několika rovin. Možnost zahrady příznivě podporovat léčebný proces člověka uvedla výše kapitola Význam a funkce zahradního prostředí pro člověka. Tam byla zmíněna provázanost vnějšího prostředí s lidským zdravím, hortikulární terapie jakožto nápomocný prostředek při relaxačních technikách u osob s onemocněním a také možnost trénování vědomého vnímání přírody. Tato kapitola na popsané oblasti

volně navazuje a nastiňuje témata zahradního prostředí ve spojitosti s prevencí psychického zdraví, podporou procesu uzdravování a dále se věnuje tématu pěstování a použití léčivých rostlin.

03.3.3.1 Zahrada v péči o psychickou pohodu člověka

Prostředí usilující svým pojetím o pohodu člověka je v zahraniční odborné literatuře zahrnuto pod pojmem „**terapeutická architektura**“ (*Therapeutic Architecture*). Její principy jsou uplatňovány zejména u staveb a souborů zdravotních zařízení, avšak dají se rozšířit i na oblast krajinářské architektury a zahrad. Směr terapeutické architektury definuje roli architekta jako člověka, který by měl v souladu s udržitelným přístupem prioritizovat lidské zdraví a usilovat o tvorbu takového prostoru, kde se bude člověk cítit dobře. Tento směr může do různé míry čerpat z poznatků oboru psychologie, které se propojují s vlastním architektonickým tvůrčím procesem (Peters 2017).

Václav Cílek dle mého názoru výstižně uvádí, že: „*Ve své podstatě jsou snad všechny zahrady léčivé a mají nějakou terapeutickou hodnotu. Již antické a renesanční zahrady byly navrhovány tak, aby krásou rostlin, jejich vzájemnými vztahy a zvukem proudící vody přinášely člověku klid.*“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 267) Navození pocitu klidu, ztišení, usebrání, harmonie a relaxace jsou některé z možných cest, jak dbát o **prevenci lidské psychické pohody**. Tomuto tématu se věnuje Martina Hrnčířová specificky v kapitole „Uzdravovat svět: psychologie zahrad“ v publikaci „Stromy mě znají jménem: Kniha o přírodních a léčivých zahradách“, kde uvádí, že: „*Prevence psychických nemocí je stejně důležitá, jako jejich léčení. Součástí péče o duši (i tělo), jejich otužování a posilování, je nevyhnutelně příroda, v užším smyslu zahrada.*“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 255)

Hrnčířová dále popisuje, že činnosti spojené s péčí o zahradu, například sadba květin či stříhání stromů, umožňují naše cílené uvolněné zaměření pozornosti a **bytí v přítomnosti** bez posuzování vlastních myšlenkových procesů. Tento stav vědomé všímavosti vystihuje jednoslovný anglický termín tzv. *mindfulness* (Cílek & Mačura et al. 2021). Při pobytu v zahradě také nastává **vnímání času** pomalejším tempem, než je tomu při běžných každodenních činnostech, které nás nezřídka uvádějí do spěchu či stresu. „*Zahrada propůjčuje času jiný tok, který můžeme internalizovat jako náš vnitřní. [...] Kotví nás v „pomalém čase“, to je čas ročních období a cyklů rostlin a počasí. [...] Nabízí izolaci od obvyklých vlivů, zacílení pozornosti na vlastní kontakt těla a smyslů se zahradou.*“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 246)

Smyslové propojení se zahradou může přinášet určité příznivé proměňující zkušenosti. „*Zahrada (i příroda v širším smyslu) nabízí rozpouštění obvyklých schémat a ochutnání nestandardních způsobů chování, které přinášejí zážitky s emocionálními přesahy.*“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 248) K psychické harmonii může někomu napomoci například položení se na zem, obejmutí stromu, pozorování oblohy, chůze naboso, hnětení hlíny, či sbírání jedlých plodů. „*Jiná zajímavá myšlenka jsou voňavé zahrady, rozvíjející čich a radost z vůní, které úzce souvisí s emocemi.*“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 269) Skutečnost, že vůně mohou mít pro člověka pozitivní asociace, popisují ve své knize Michael Fox a Miles Kemp. „*Vůně mohou vyvolat silné emocionální reakce, protože mnoho z našich čichových preferencí a nelibostí je založeno na emočních asociacích. Naše čichové receptory jsou přímo spojeny s limbickým systémem, což je část mozku běžně spojovaná s emocemi.*“ (Fox & Kemp 2009, s.

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

168) Z příznivých účinků vonných vlastností rostlin vychází také například holistická metoda aromaterapie, která je dále zmíněna v kapitole léčivých rostlin.

03.3.3.2 Zahrada jako podpora v procesu uzdravování

Zahrada může být vedle prevence také **nápomocná při samotném procesu uzdravování**. Výše zmíněná hortikulární terapie je variantou zamýšlenou spíše pro ty, kteří se mohou do zahradních činností sami aktivně zapojit. Vedle toho je však prokázán také příznivý účinek zahrady se zelení, kterou mají možnost lidé „jen“ pozorovat například zevnitř budovy. Rozvoj takto **specializovaných zahrad u nemocnic, léčebných zařízení** či u domovů pro seniory popisuje Václav Cílek a dodává, že v této oblasti se rozvinul obor, který se přímo zabývá zdravotním studiem prostoru. Bývá označován jako design založený na důkazu (*evidence-based-design, EBD*). Vychází z vědeckých experimentů propojených s tradiční zahradnickou zkušeností a poznatky například o působení barev podporujících pozitivní emoce, jako je spokojenost či radost. „*Když se v nemocnici můžete dívat z okna do zeleně, doba hospitalizace se zkracuje o den a zmenšuje se spotřeba antidepresiv a dalších léků. Pobyt v zahradě snižuje množství léků na spaní až o 70 %.*“ Tento přístup je dnes uplatňován především v Británii a Kanadě, kde mohou nemocnice a další podobná zařízení navrhovat jen architekti proškolení v EBD (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 267).

Tato specifická problematika je mezi zahraniční odbornou literaturou obsáhle pojednána například v knize věnující se terapeutickému krajinnému prostředí. Autoři zde uvádějí následující. „*Přestože kvalita a množství výzkumu EBD rychle vzrostly, většina studií se zabývá otázkami spojenými s architekturou a interiérovým designem nemocnic. Menší, ale rostoucí skupina výzkumu EBD zkoumá vlivy zahrad a pohledů na přírodu na kvalitu péče a výsledky ve zdravotnických zařízeních.*“ (Marcus & A Sachs 2013)

Příznivé účinky výhledů do zahrady či do krajinného horizontu se však zdaleka netýkají jen zdravotních zařízení, nýbrž všech typů lidských obydlí. „Mít okna obrácená do oken jiného bytového domu, na parkoviště nebo do zdi průmyslového areálu frustruje základní lidskou potřebu „vizuální otevřenosti“. Při ní dilatuje psychický prostor do přírodního prostoru a tím se otevírá a nadechuje. Je to zdravé, podporuje to naději, pocit svobody a možností.“ (Cílek & Mačura et al. 2021, s. 257)

03.3.3.3 Pěstování léčivých rostlin a bylin

Dalším pohledem na léčivou zahradu může být zahrnout do **pěstování léčivé rostliny a bylinky**. Toto bylo dříve tradiční součástí zejména venkovských zahrad, kde lidé léčivé rostliny využívali jako „domácí lékárnu“ pro vlastní a rodinné potřeby. Pěstování léčivých rostlin dnes je často součástí přírodně pojatých zahrad a zahrad permakulturních. „*Pro mnoho lidí je vlastní malá zahrádka u domu jedinou možností, jak se dostat do styku s přírodou. Návrat do zahrádek zaznamenávají naštěstí i léčivé a kořeninové bylinky. Účinek mnohých léčivých rostlin je mezitím i vědecky potvrzený a používá se v moderní medicíně (fototerapie, aromaterapie, homeopatie).*“ (Holzer 2017, s. 89)

Léčivé a aromatické bylinky jsou kromě tradičního využití v domácí lékárně a kuchyni také nepostradatelným zdrojem potravy pro hmyz. Svou roli hrají také v **odpuzování škůdců na jiných rostlinách** díky repelentním látkám, které obsahují, a z nichž lze připravit bylinný postřik. „*Přípravky*

z rostlin mají více účinků: například odvar z přesličky působí proti padlí, monilióze, rzím, strupovitosti, kadeřavosti broskvoní, chorobám při vzházení a proti sviluškám. Chceme-li celkově posílit odolnost rostlin, můžeme připravit jichu z kopřiv a přesličky.“ (Tabach 2018, s. 113)

Z hlediska pěstování je zásadní volit rostliny do zahrady tak, aby dané **stanoviště** splňovalo optimální podmínky, ve kterých se rostlina vyskytuje volně v přírodě. Toto by měl být obecný postup pro výběr jakýchkoli zahradních rostlin, ale u těch léčivých je to obzvláště důležité. „*Je známo, že léčivé vlastnosti rostlin ovlivňuje široké spektrum abiotických faktorů, jako jsou půdní podmínky, sluneční záření a voda.*“ Dále je třeba si u každé zvolené rostliny vyhledat informace o jejím životním cyklu, růstových podmínkách i rozmezí teplot, které rostlina snese. (Simmonds et al. 2017, s. 63)

Většina známých **bylinek** jsou jednoleté, například bazalka, petržel či koriandr. Vytrvalé bylinky jako máta, meduňka, pažitka či dobromysl rostou ve vhodných podmínkách většinou bujně a přispívají do jedlé zahrady či krajiny v několika směrech. „*Pokud máte například propustnou písčitou půdu, lze pěstovat rozmarýnu. [...] Tymián je atraktivní a půdopokryvná rostlina, kterou lze pěstovat ve spárách mezi kameny zídek nebo v dlažbě. Šalvěj může být základem smíšených květinových lemů [...]*“ (Shein & Thompsonová 2016, s. 186) Mezi velmi odolné bylinky do vyšších poloh, které snesou i promrzlou půdu v zimě, patří například máta, pažitka, meduňka, mateřídouška či heřmánek římský (Cox & Moine 2010).

03.3.3.4 Použití léčivých rostlin a bylin

Rostliny jsou pro své **aktivní složky** již po tisíciletí využívány v mnoha kulturách **jako léčivé látky**. „*Rostliny produkují rozmanité a složité chemické látky, z nichž bychom mnohé umělými syntetickými postupy nikdy neobjevili.*“ (Simmonds et al. 2017, s. 205) Znalosti o vlastnostech rostlin a jejich účincích byly zaznamenávány spolu s jejich rozlišovacími znaky ve starých textech a byly předávány z generace na generaci ve formě herbářů a lékopisů. Z poznatků léčebných účinků rostlin vychází koncept například tradiční čínské medicíny či holistický přístup ke zdraví Ajurvéda. Z rostlin, z jejich částí či extraktů se vytváří například odvary, masti, tinktury, oleje, sušené směsi na čaje a podobně (Simmonds et al. 2017).

V našich podmínkách jsou v oblasti léčivých rostlin poněkud opomíjeny zejména **plevelné rostliny**, na nichž je pohlíženo často jako na plevel, kterou je třeba odstranit. „*Využití rostlin jako léčivek však začalo v době, kdy všechny rostliny byly plané, a mnohé z nejoblíbenějších druhů využívaných v léčivých přípravcích se stále vyskytují v planě rostoucích populacích. Za všechny jmenujme např. kopřivy (Urtica spp.), jitrocele (Plantago spp.), máty (Mentha spp.) nebo šťovíky (Rumex spp.).*“ (Simmonds et al. 2017, s. 161) Mezi další zástupce léčivých rostlin s širokým spektrem použití patří například heřmánek, levandule, pelyněk, třezalka, jetel luční, měsíček, a mnohé další (Shein & Thompsonová 2016).

Ve venkovských zahradách se dříve často vyskytovaly oman a proskurník. Jedná se o statné víceleté rostliny, jež dorůstají výšky až dvou metrů a vedle vzrůstu jsou nápadné i pro své květy. Sklízají se všechny části rostlin a využívají se jako podpurný prostředek při nachlazení. Léčivé rostliny se obecně mohou zpracovávat do obkladů, zábalů, čajových směsí, tinktur, mastí, sirupů či olejů. Je však velmi důležité dbát na správné doporučené dávkování (Holzer & Holzer et al. 2009.)

Tradičně se bylinky a některé léčivé rostliny **uplatní v kuchyni** buď čerstvé, nebo v usušené formě. V obou případech si uchovávají jak své aroma, tak účinné látky. Bylinky můžeme celoročně využívat na nejrůznější dochucování pokrmů jako koření, pro přípravu čajů, bylinkových másel, potíracích směsí nebo olejů. Léčivé rostliny s jedlými květy se mohou krásně uplatnit jako ozdoba pokrmů (Cox & Moine 2010).

03.3.4 Jedlá lesní zahrada

Jedlá zahrada je jedním z hlavních témat permakulturního pojetí, jak již bylo řečeno výše, respektive **vychází z cíle utvářet zahradu nejen okrasnou, ale také užitkovou a přírodě blízkou**. Tato kapitola je zde však zařazena samostatně, neboť si myslím, že jakákoli zahrada může skýtat jedlé plody, ať už je navržena v souladu s permakulturou či nikoliv. Koncept jedlé lesní zahrady, stejně tak jako permakultura, je zajímavý tím, že jeho principy se dají uplatnit jak na městské zahrádky menších rozměrů, ve velkých parcích, na předměstských pozemcích nebo v rámci většího areálu venkovské farmy (Jacke & Toensmeier 2005, a).

03.3.4.1 Co je to jedlá lesní zahrada

Jedlá lesní zahrada je způsob, jak založit či utvářet zahradu na základě principů **přírozeného lesního ekosystému**. Koncept jedlých lesních zahrad vychází z poznání, že nejlépe lze přírodní zdroje, tedy sluneční energii, vodu a půdu využít, pokud budeme vycházet z přírodních vzorců a na prostoru zahrady budou cíleně zastoupeny rostliny všech výškových pater. V přírodním prostředí lesa se vyskytují jednotlivá patra rostlin, jež jsou tvořena vysokými korunami stromů, nižší vrstvou méně vzrůstných dřevin v doplnění keřů, bylin a půdopokryvných rostlin včetně organismů, které žijí pod zemí, jako jsou houby (Shein & Thompsonová 2016).

Jedlá lesní zahrada bývá **velmi rozmanitá** a obsahuje široký výběr jedlých rostlin. Mnohé zahrady obsahují totožné prvky jako lesní zahrady, ale většinou pěstované odděleně, jako je sad, plocha bobulovin, políčko zeleniny a záhon s bylinami. Lesní zahradu odlišuje to, že se všechno pěstuje dohromady na jednom kousku půdy a v patrech nad sebou. Jedná se o dávno osvědčenou metodu pěstování, která se dodnes používá v řadě tropických zemí. Avšak v evropském prostředí se nerozvinula, a to v důsledku moderního trendu pěstování monokultur. Z velké části se na tom podílí zavedení jedovatých postřiků, jelikož režim ošetřování postřiky vhodnými pro jednu plodinu se neslučoval s jinými plodinami (Whitefield 2002).

03.3.4.2 Pojem Jedlá lesní zahrada a jeho průkopníci

Pojem jedlá lesní zahrada byl přejat z angličtiny, přičemž termín v nejen odborné literatuře se liší pro americké a anglické prostředí. „Zatímco v americkém prostředí se pro typ výsadby [...] ujal označení *edible forest*, tedy *jedlý les*, v anglickém prostředí se používá pojem *forest garden*, tedy *lesní zahrada*. Fakticky jde o pojmenování stejného. Nejde o pěstování jídla v lese ani o oplocování fungujících částí (okrajů) lesa. [...] A právě takový plodící, samostatně se udržující, bezzásahový okraj lesa se snažíme napodobit, když mluvíme o jedlé lesní zahradě.“ (Hauserová 2019, s. 7) Skutečnost, že bývají oba pojmy v praxi často zaměňovány, popisuje Remiarz a pro větší srozumitelnost uvádí označení

následující. *Lesní zahrada* je obecným termínem pro mnohapatrovou trvalou výsadbu zejména pro malé a domácí zahrady. *Jedlý les* je termín pro rozměrnější výsadby, často komunitní, veřejné či tržní. Do tohoto označení spadají i výsadby na farmách nebo menších hospodářstvích (Remiarz 2020). Patrick Whitefield v úvodu své knihy o lesních zahradách říká, že by se raději přikláněl spíše k pojmenování „zahrada založená na dřevinách“, neboť slovo „les“ může u mnohých lidí vyvolávat matoucí představy spojené například s obrovskou stromovou plantáží, která je temná a monokulturní, nebo nějaké královské lovecké obory. Nicméně označení „lesní zahrada“ považuje za natolik široce ujatý, že jej užívá, a toto vysvětlení doplňuje pro větší srozumitelnost (Whitefield 2002).

Pro naše podnebné pásmo je pojem jedlých lesních zahrad spjat s jeho **průkopníkem Robertem Hartem** (1913-2000). S pěstováním jedlých keřů, ovocných stromů, zeleniny a květin na malém prostoru se setkal na svých cestách po Indii, kde byly plodiny pěstovány v polykulturách a v mnoha patrech. Hart si tuto inspiraci přenesl na svou zahradu v Anglii, již budoval několik dekád. Jeho jedlá lesní zahrada poskytovala dle slov návštěvníků nejen dostatek jedlých plodin a dalších produktů, ale především skýtala klidnou a harmonickou atmosféru. Další výraznou osobností v tomto směru je výše zmíněný **Tomas Remiarz**, autor knihy *Lesní zahradničení v praxi (Forest gardening in practise)*. Remiarz propojuje tuto oblast se společenskou stránkou a edukací, kdy se věnuje projektům lesního zahradničení v prostředí městských a komunitních zahrad. Téma dále podrobně pojednala dvojice autorů **Dave Jacke a Eric Toensmeier** ve velmi obsáhlé dvoudílné encyklopedii *Jedlé lesní zahrady (Edible forest gardens)*. Je zde zpracováno nejen téma polykulturního pěstování, ale i práce s terénem, mikroklimatem, údržbou a mnoho dalších faktorů v lesních zahradách (Hauserová 2019).

03.3.4.3 Inspirace skutečným lesem

Vytváření **jedlé zahrady nachází inspiraci v uspořádání přírozeného lesa**. Patrick Whitefield uvádí, že faktorem, který činí les produktivním a soběstačným, je různorodost. Uvádí, že to není ani tak otázka počtu druhů, jako spíše počtu užitečných vztahů mezi nimi. K tomu, aby les dosáhl vysoké produkce biomasy, nepotřebuje žádné mimořádné vstupy. Využívá slunce, déšť a horninu, ze které si tvoří půdu (Whitefield 2002). Dave Jacket uvádí, že jedlá lesní zahrada je v podstatě uměním a vědou spojující rostliny po vzoru lesa tak, aby vytvářely **vzájemně prospěšné vztahy**. Tím se vytváří smysluplný zahradní ekosystém, který je fungující jako celek a je více než jen součtem jeho jednotlivých částí (Jacke & Toensmeier 2005, a).

Jak již bylo řečeno, jedlé lesní zahrady se snaží svým uspořádáním **přiblížit koloběhu lesního ekosystému**. Arnošt Tabach tento přírůstek vysvětluje v kapitole „**Jak žije les**“: „Podívejme se blíže, jak les vlastně žije. Máme na mysli převážně opadavý les, který je typický pro mírné pásmo. Za pomoci sluneční energie vytvářejí zelené rostliny – byliny i dřeviny – velké množství biomasy, jež je potravou pro býložravé živočichy. [...] Dále jsou to ptáci a hmyz. Přírozená smrt původních producentů, tedy stromů a bylin, i jejich konzumentů, tedy různých živočichů, vrací do půdy velké množství organické hmoty, jež tvoří takzvanou opadanku. Počítáme do ní i výměty zvířat, odumírající kořeny v půdě, prostě vše, co bylo dříve živé a v nějaké podobě končí látkovou výměnou s prostředím, tedy odumírá.“ (Tabach 2018, s. 51) Tento žádaný proces vzniku opadanky velmi zjednodušeně řečeno znamená, že půdě budou

03 LITERÁRNÍ REŠERŠE

optimální podmínky pro výskyt dostatečného počtu žížal a dalších živočichů, díky kterým bude v půdě probíhat neustálá obměna humusové vrstvy (Tabach 2018).

Z výše uvedeného vyplývá, že **výnosem** jedlé lesní zahrady nejsou pouze (jedlé) plody jako takové, dále jsou to listy, kůra, větve na mulčování a dřevo. „*Za výnos zahrady pokládáme také funkce, které poskytuje: úkryt pro ptáky a živočichy, stín pro lidi sedící pod stromy, lepší vzduch k dýchání, vůně a atmosféru.*“ (Hauserová 2019, s. 11)

Inspirace lesním ekosystémem se promítá také do **způsobu zacházení s půdou**. Zásadou, nebo spíše principem lesní zahrady je to, že se půda nezrývá, nebo jen zřídkakdy. Existuje řada dobrých důvodů, proč je lépe půdu nenarušovat. Rytím dochází k narušení drobtovité struktury půdy, která je důležitým prvkem úrodnosti. Neboť vytváří nezbytné štěrbin, jimiž vzduch, voda a kořeny rostlin pronikají do půdy. Rytím také dochází k nežádoucímu zahubení půdních mikroorganismů, díky kterým se mohou dít nezbytné biologické a chemické půdní procesy, například přeměna organického materiálu na humus. Whitefield uvádí, že 80 % těchto organismů, jako jsou bakterie, houby, řasy a další, žije ve svrchních 5 cm půdy, a dostanou-li se rytím hlouběji, zahynou. A v neposlední řadě se tu skutečnost, že holá půda je vystavena erozi. Zejména na svažitéch pozemcích je vlivem vodní eroze odnášena ta nejurodnější svrchní vrstva půdy, kterou je následně třeba nahradit (Whitefield 2002).

Dave Jacke popisuje, jak výrazně lze **omezit naši práci spojenou s péčí o zahradní prostor** tím, že do ní zahrneme přirozené procesy lesa. „*Když napodobujeme, jak příroda funguje a dobře navrhujeme, můžeme práci s udržením omezit na mulčování, nějaké prořezávání, občasné pletí a minimální ochranu proti škůdcům a chorobám (v závislosti na plodinách, které pěstujeme). Můžeme vytvořit krásnou, rozmanitou, vysoce výnosnou zahradu, která je z velké části samoregulační.*“ (Jacke & Toensmeier 2005, a, s. 2)

03.3.4.4 Princip výškové patrovitosti

Výšková patrovitost lesní zahrady umožňuje mezi jednotlivými druhy podporovat jejich prospěšné interakce a spolupráci. V přirozeném lese jsou zastoupeny vysoké stromy, nižší vrstvy stromů, vysoké keře, malé stromky, nižší křoviny, v přízemní vrstvě byliny a pokryvné druhy, včetně plazivých (Whitefield 2002).

Jednotlivá patra v jedlé lesní zahradě jsou dána podle růstových a **prostorových potřeb** jednotlivých rostlin tak, aby mohly přijímat dostatek světla i živin, což je zásadní pro jejich zdárný vývoj a plodnost. Důkladným rozmístěním rostlin můžeme v zahradě podpořit co největší vznik vzájemně prospěšných vazeb a zajistit tak to, že jedlá lesní zahrada bude fungovat i bez častých lidských zásahů a péče. (Hauserová 2019). Široká rozmanitost rostlin v lesní zahradě má i širokou rozmanitost kořenových systémů v půdě, a to je velmi důležité. „*Znamená to, že celý objem půdy se dá využít, aniž by si rostliny navzájem příliš konkurovaly v nárocích na vodu a živiny. Vyšší rostliny mohou také snížit nároky na vodu těch nižších tím, že pod svými větvemi vytvoří vlhčí mikroklima.*“ (Whitefield 2002, s. 5) Výšková patrovitost rostlin má své opodstatnění také v tom, že rostliny jednotlivých pater se v průběhu vegetačního období olistují postupně, a to od spodního patra zeleniny a bylin směrem výše. Tím se snižuje konkurence o vodu, protože rostliny ji nekonzumují, dokud nemají listy. Lze tedy říci, že lesní

zahrada dokáže lépe využít dostupné zdroje pod i nad zemí, jež jak je tomu u zahrady jednopatrové (Whitefield 2002).

Neexistují žádná pevná pravidla, jaká by měla lesní zahrada mít. Whitefield ve své knize rozlišuje tři patra vegetace: stromy, keře a byliny. Přičemž ne každá zahrada musí obsahovat všechny tři patra, je vždy nutné zahradu navrhnut podle podmínek její lokality a také samozřejmě v souladu s lidmi, kteří ji obývají. Hauserová popisuje rozšířené dělení na celkem sedm pater, která jsou zde uvedena, od nejvyššího (Whitefield 2002), (Hauserová 2019).

První patro – vysoké stromy – tvoří základ zahradní kompozice „*V typickém uspořádání se vysazují nejvyšší stromy v severní části zahrady a další, nižší druhy směrem k jihu v sestupných patrech tak, aby vyšší patra nezastiňovala nižší.*“ (Shein & Thompsonová 2016, s. 46) Mezi vhodné vysokokmenné stromy pro tuto vrstvu patří například duby, ořešák, jedlý kaštan a dále ovocné dřeviny jako hrušeň a třešeň (Hauserová 2019).

Druhé patro – nižší stromy – zahrnuje níže vzrůstné druhy ovocných dřevin, které rovněž slouží ke hnízdění ptáků živících se hmyzem, který zde žije houby (Shein & Thompsonová 2016). Mohou sem patřit jabloně, broskvoně, meruňky, višně či zakrslé odrůdy stromů (Hauserová 2019).

Třetí patro – keře – může zahrnovat okrasné i jedlé i druhy keřů, zejména bobulovin (Hauserová 2019). Zde se uplatní různé druhy rybízu, bezinky, angrešty, rakytníky či muchovníky. „*V keřovém patře můžeme použít i řadu cenných okrasných keřů, jež jsou schopné fixovat atmosférický dusík.*“ (Shein & Thompsonová 2016, s. 51)

Čtvrté patro – bylinné – má funkci živoucího mulče, kdy zároveň ochlazuje půdu a zadržuje v ní vlhkost. Mohou se zde podle typu stanoviště uplatňovat různé kombinace vytrvalých a jednoletých druhů zeleniny, bylinek do kuchyně i léčivých aromatických rostlin, jež přilákají hmyz (Shein & Thompsonová 2016). V našem prostředí se v období zimy většinou nadzemní části zatáhnou, nebo odumírají (Hauserová 2019).

Páté patro – půdopokryvné – jsou dle názvu rostliny a byliny nízkých či plazivých druhů, které dokáží poměrně v krátkém čase pokrýt rozlehlé plochy, a tím tak chrání svrchní vrstvu půdy. Patří sem i nízké ovocné keřiky – v našem prostředí například typická borůvka či brusinka. Mezi pokryvné byliny patří jahodník, a dále kuchyňské bylinky jako máta, mateřídouška či tymián (Shein & Thompsonová 2016).

Šesté patro – kořenové – „*V kořenové vrstvě využíváme druhů s hlukovým kořenovým systémem, které vyhledávají a na povrch vynášejí živiny.*“ Příkladem je lopuch, vojtěška či řebříček (Shein & Thompsonová 2016, s. 52) Dále se sem řadí kostival, křen a kořenová zelenina (Hauserová 2019).

Sedmé patro – popínavé rostliny – „*Popínavé druhy rostlin maximalizují využití prostoru a proměňují povrchy, jako jsou stěny, ploty a střechy v produktivní zónu.*“ Pro jejich oporu mohou sloužit i rostliny ze stromového patra i vybudované treláže. (Shein & Thompsonová 2016, s. 52) Mezi jednoleté zástupce patří například fazol, okurka, hrách, dýně či rajčata a do vytrvalých druhů se řadí ostružník, vinná réva či zimolez (Shein & Thompsonová 2016).

04 ANALYTICKÁ ČÁST

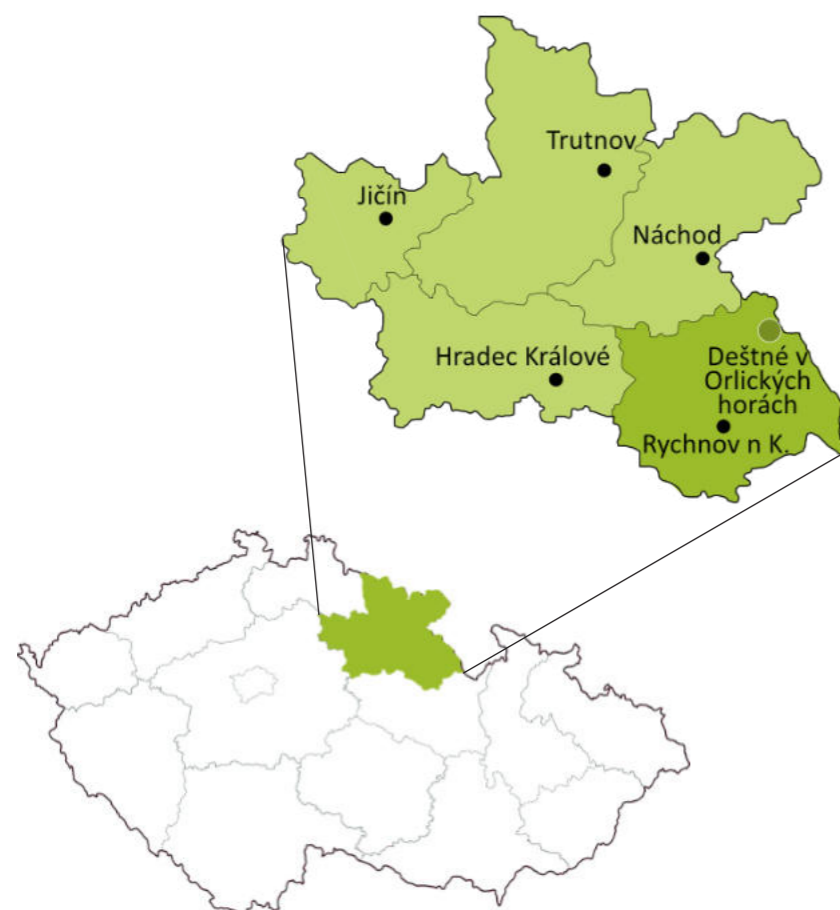

ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

04.1 LOKALITA A ZÁKLADNÍ INFORMACE

ÚVODNÍ INFORMACE O LOKALITĚ

Název:	Deštné v Orlických horách
Status:	obec
Kraj:	Královéhradecký
Okres:	Rychnov nad Kněžnou
Obec s rozšířenou působností:	Dobruška
Rozloha obce:	32,12 km ²
Nadmořská výška:	649 m n. m
Počet obyvatel:	546 (2022)
Katastrální oblasti obce:	Jedlová (625833) Deštné v Orl. h. (625817)
Řešené katastrální území:	Jedlová

Řešená lokalita se nachází v obci Deštné v Orlických horách ležící v Královéhradeckém kraji. Obec se nachází v severní části okresu Rychnov nad Kněžnou a její část tvoří státní hranici se sousední Polskou republikou. Deštné leží přibližně 18 km severně od Rychnova nad Kněžnou a 40 km východně od Hradce Králové.

Obec Deštné patří mezi vyhledávané lokality Orlických hor zejména pro možnosti celoroční rekreace. Orlické hory jsou protkány sítí turisticky značených tras, přičemž Deštné i jeho okolí nabízí mnoho zajímavých míst pro pěší i cyklo turistiku různé náročnosti. V zimním období je zde v provozu Skicentrum s vícero lyžařskými vleky a jsou tu udržované stopy pro běžecké lyžování.

Zdejší krajina je charakteristická svou malebností, reliéfem skýtajícím poutavé výhledy do okolí a také množstvím dochovaných kulturních památek. Deštné spadá do Chráněné krajinné oblasti Orlické hory.

Řešené území sestává z pozemku soukromé venkovské chalupy s přilehlou zahradou, která se nachází v nezastavěné krajině takřka na samotě v obklopení hospodářsky využívaných lesů. Širší rámec řešeného území tvoří navazující plocha louky, jež se rozprostírá jižně směrem k nejbližší místní části Mnichová.

Obr. 1, Schéma řešené lokality v rámci ČR, zdroj: omaha.cz

FOTOGRAFIE CHARAKTERIZUJÍCÍ MÍSTO

Obr. 2, Objekt venkovské chalupy v řešeném území, zdroj: autor

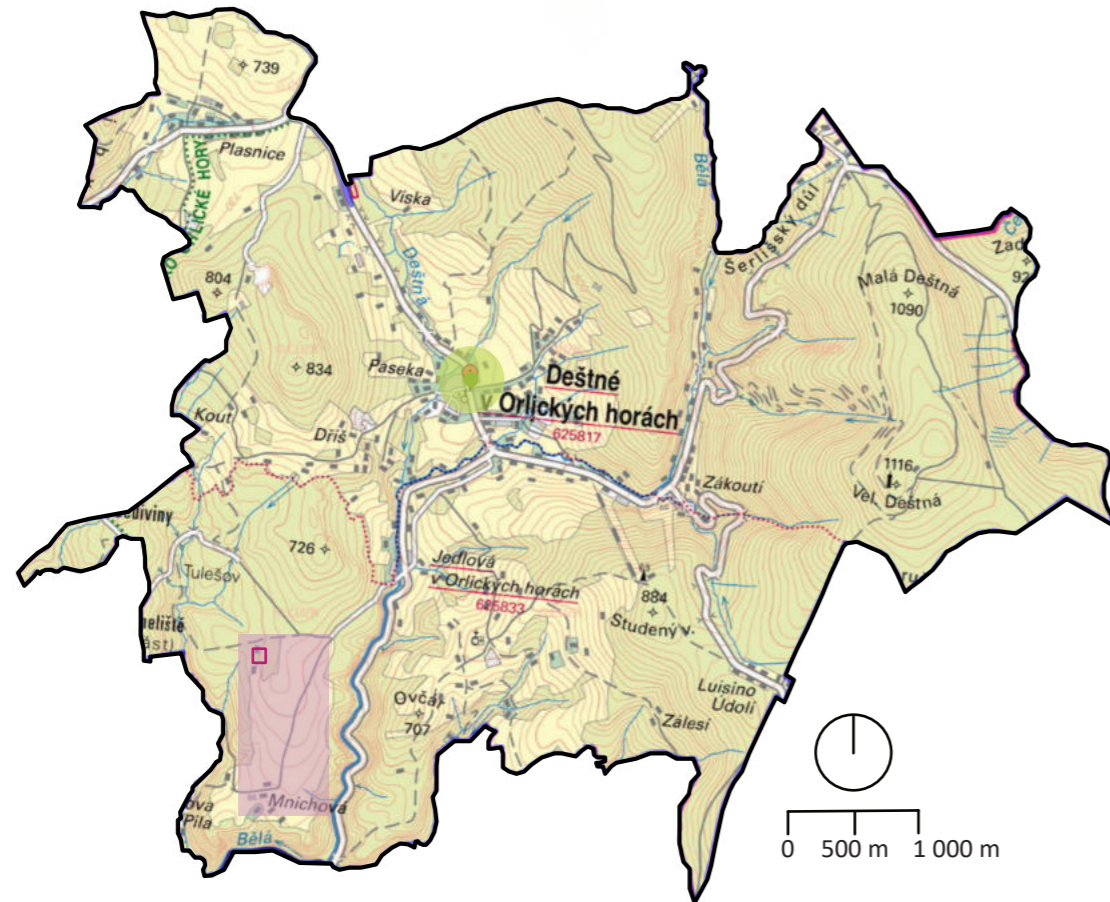

Obr. 3, Krajinná zahrada v řešeném území, zdroj: autor

Obr. 4, Výhled z louky na protější stráň s kostelem sv. Matouše, zdroj: autor

ZOBRAZENÍ ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ V MAPĚ OBCE

Obr. 5, Mapa obce Deštné v Orlických horách, zdroj: geoportal.gov.cz

LEGENDA

- Vymezení hranic obce Deštné v Orlických horách
- Katastrální území Jedlová
- Centrum obce Deštné
- Řešené území - pozemek zahrady u rekreační chalupy
- Řešené území - navazující prostranství louky
- Cesta od chalupy do centra obce, vzdálenost 3,3 km
(pěší docházková vzdálenost přibližně 55 minut)

Řešené území se nachází v jihozápadní části obce Deštné a spadá do katastrální části Jedlová, místní název nese označení Tulešov. Jedná se o poměrně odlehlou oblast, která je od centrální části obce vzdálena 3,3 km. Pozemek chalupy se zahradou je z okolí přístupný několika pěšími cestami, z nichž dvě jsou sjízdné. Navazující řešené prostranství louky má mírně svažité terén a zaujímá rozlohu přibližně 100 ha. Ze severní strany jej vymezuje rozcestí čtyř cest, z jižní strany místní část Mnichová s několika staveními. Morfologicky území obklopuje ze západní strany tok Koutského potoka, ze strany východní tok řeky Bělá. Koutský potok se do řeky vlévá v Antoniíně údolí, kam také směřuje modrá turistická trasa.

Obr. 6, Mapa okolí řešeného území, zdroj: geoportal.gov.cz

04.2 HISTORIE

DOBOVÉ POHLEDNICE

Obr. 7, Jádru obce s dominantou kostela sv. Máří Magdalény, zdroj: mistopisy.cz

Pohled na jádro obce s dominantou kostela sv. Máří Magdalény. Stavba je barokním dílem architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichela a pochází z let 1723-1725. Snímek pochází z období po druhé světové válce, kdy docházelo k postupnému zarůstání polí uměle vysazovaným lesem.

Obr. 8, Boží muka u kostela sv. Matouše v Jedlové, zdroj: orlickehory.net

Snímek zachycuje Boží muka nad kostelem sv. Matouše. Jedná se o barokní kostel na stráni s výhledem do krajiny z let 1737-1741. Jedlová bývala dříve samostatnou horskou osadou s převahou německého obyvatelstva. Po jejich poválečném odsunu osada i kostel chátraly.

Obr. 9, Chata Panoráma v osadě Dříš, zdroj: orlickehory.net

Chata Panoráma byl významný objekt zdejší turistiky, neboť to byla vůbec první česká stavba tohoto typu. Vznikla na popud propagátora Orlických hor Jindřicha Šternberka roku 1915. Chata stála nedaleko poutní kaple Panny Marie, kde byl počátek křížové cesty.

Obr. 10, Sklárna Karolinina huť v Jedlové-Zákoutí, zdroj: idnes.cz

Sklárnu Karolinina huť v Jedlové-Zákoutí nechal roku 1876 vystavět Edmund Kadlík. Jednalo se o poslední fungující sklárnu v Orlických horách. Když byla její činnost v roce 1910 ukončena, znamenalo to prakticky úplný zánik zdejší sklářské tradice.

HISTORICKÝ VÝVOJ OBCE

Obec Deštné byla založena v polovině 14. století, první písemná zpráva o jejím vzniku pochází z roku 1350. Za jejím založením stál řád cisterciáků z kláštera Svaté Pole. Klášter stával v místech dnešní vesnice Klášter nad Dědinou, avšak v důsledku husitských válek nebyl dochován (Mach 2020). Obec s původním názvem Dešny se vyvinula z dřevorubecké osady/vsi, která vznikla v údolí hlubokých lesů na soutoku řeky Bělá a Deštského potoka. Tuto oblast až do doby druhé světové války obývalo převážně německé obyvatelstvo (Leschinger 2016).

Život v horské příhraniční vsi nebyl nikterak jednoduchý. Skromnou obživu obyvatelům v poměrně drsných klimatických podmínkách poskytovalo zejména dřevorubectví, tkalcovství, řemesla, chov dobytka a nezřídka kdy také pašeráctví (Leschinger 2016). Postupně byly do provozu uvedeny také pily a mlýny (Lukášek 2013).

Výrazným zdrojem obživy byla posléze první sklárna, založená hutníkem Janem Khellerem roku 1595 (Lukášek 2013). Založením první sklárny započalo rozvíjení sklářského řemesla, jehož tradice se zde udržela až do počátku minulého století. V Deštném a okolí působila celá řada sklářských výroben a jejich Deštské sklo bylo proslulé i v zahraničí (Mach 2020).

Ves Postupně přešla z držení opočenského panství do majetku panství černíkovického a nakonec se dostala do správy rychnovských

Kolowratů. Změna držitelů panství a také spotřebovávání dřeva v okolí sklárny, kde Preissler působil, vedlo k jejímu postupnému přesunutí směrem ke hřebenu Orlických hor. Nakonec se huť usadila na úbočí Malé Deštné ve výšce 940 m n. m., kde působila celých sto let (1660 – 1760). Byla to jediná sklárna, kde se vyrábělo barokní luxusní sklo, tzv. kolowratský křišťál (Obec Deštné © 2022). Poslední sklářskou huť byla Karolinina, nacházející se v Zákoutí v místech dnešního stejnojmenného srubu (Lukášek 2013).

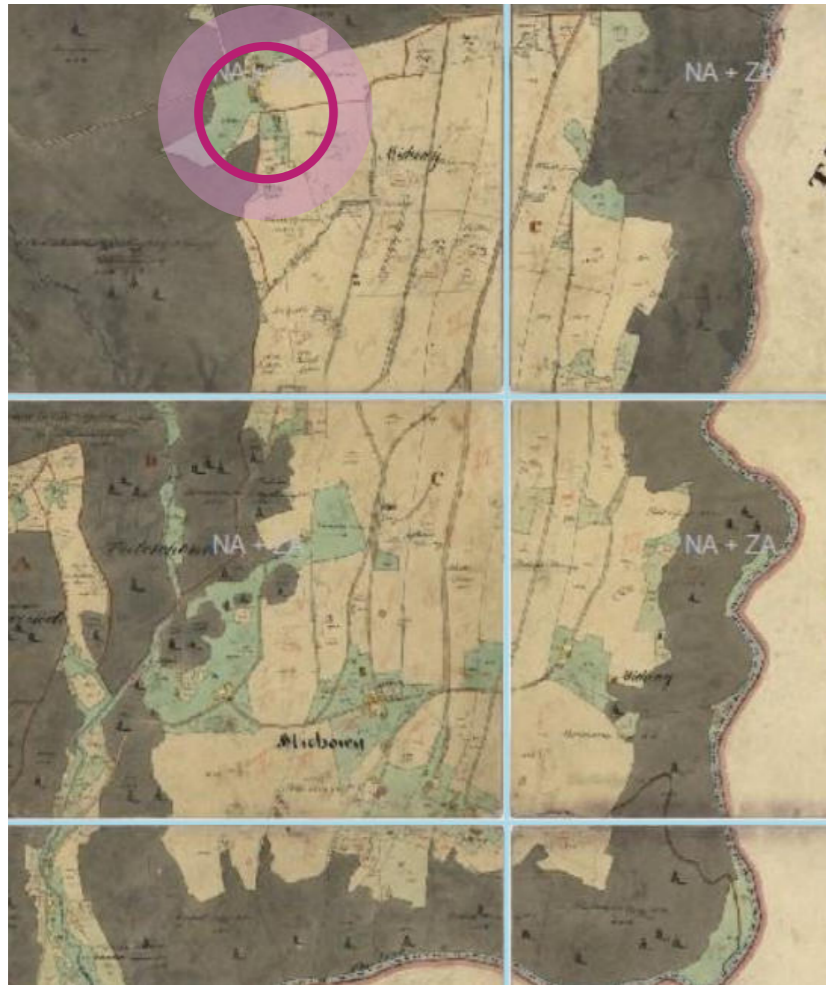
Roku 1850 byla obec Deštné se všemi osadami připojena k nově vzniklému okresu v Novém Městě nad Metují. K další změně došlo v době protektorátu roku 1938, kdy bylo nejen Deštné, ale i Orlické hory, podobně jako další pohraniční oblasti, přičleněny k Německé říši. Po skončení druhé světové války pak došlo k násilnému odsunu německých obyvatel, jehož důsledkem bylo značné vylidnění obce zhruba o polovinu, z původních 1 200 na necelých 600 (David 2022).

Dnešní součástí obce Deštné je také místní část Jedlová (dříve německy Tannwald). Tato bývalá osada ležící v údolí řeky Bělé měla vždy výrazně německý charakter, a proto byla po válce odsunem původních obyvatel výrazně postižena. Došlo ke zboření velké části domů a z původních 650 obyvatel zde nezůstal téměř nikdo. Zástavbu v Jedlové dnes připomíná několik rekreačně a soukromě využívaných roubených chalup (David 2022).

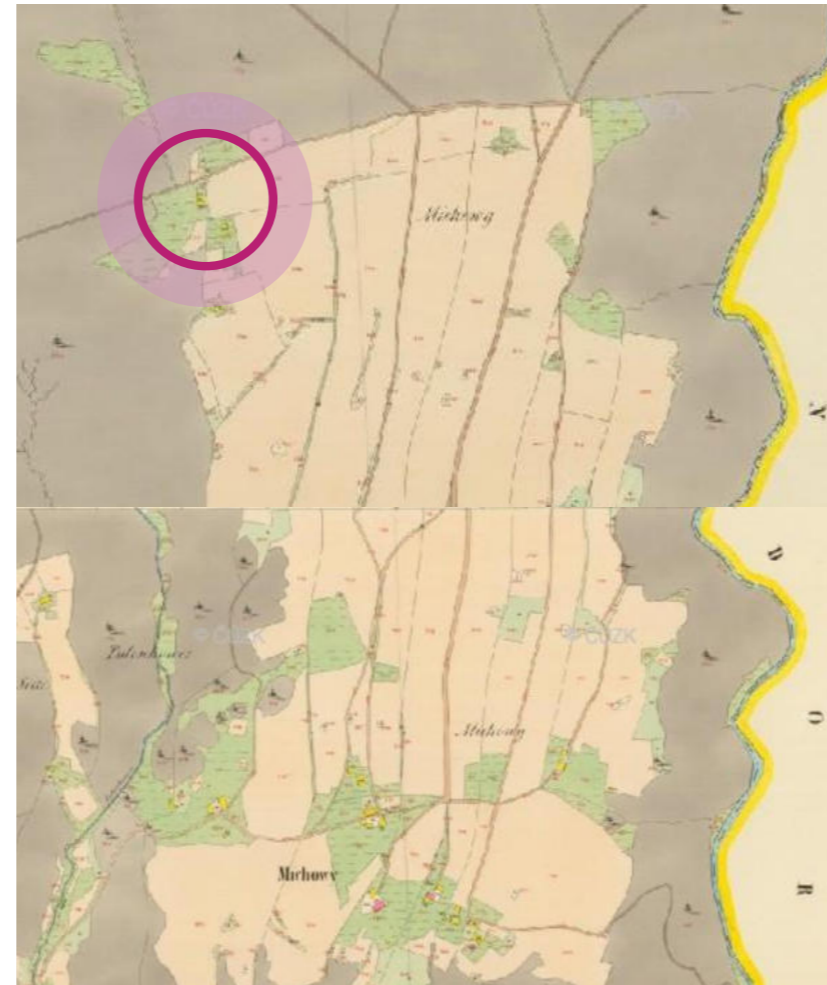

HISTORICKÉ MAPOVÁNÍ

CELEK

Obr. 11, Indikační skica celek, zdroj: ags.cuzk.cz

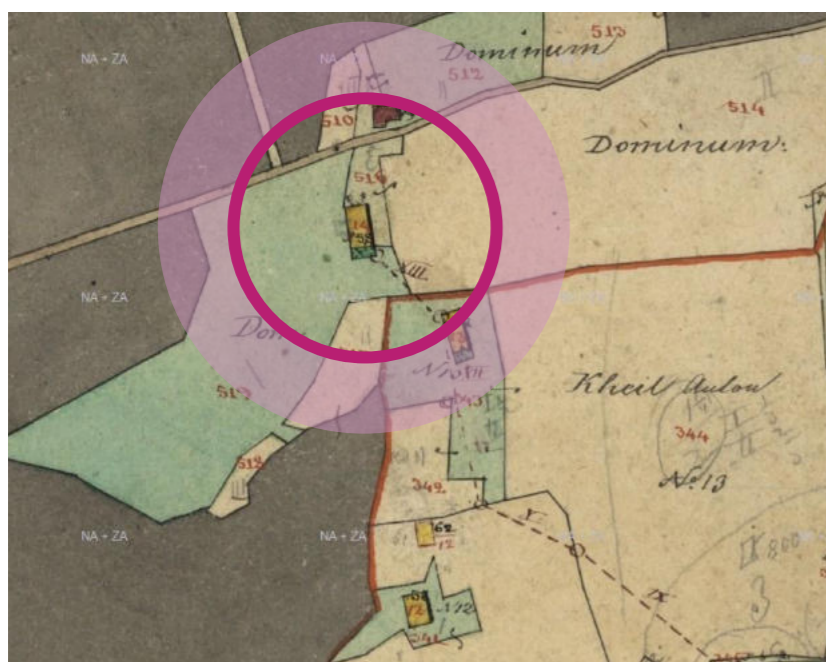

Obr. 13, Povinné císařské otisky stab. katastru 1840 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

Obr. 15, Stablní katastr reambulace 1874 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

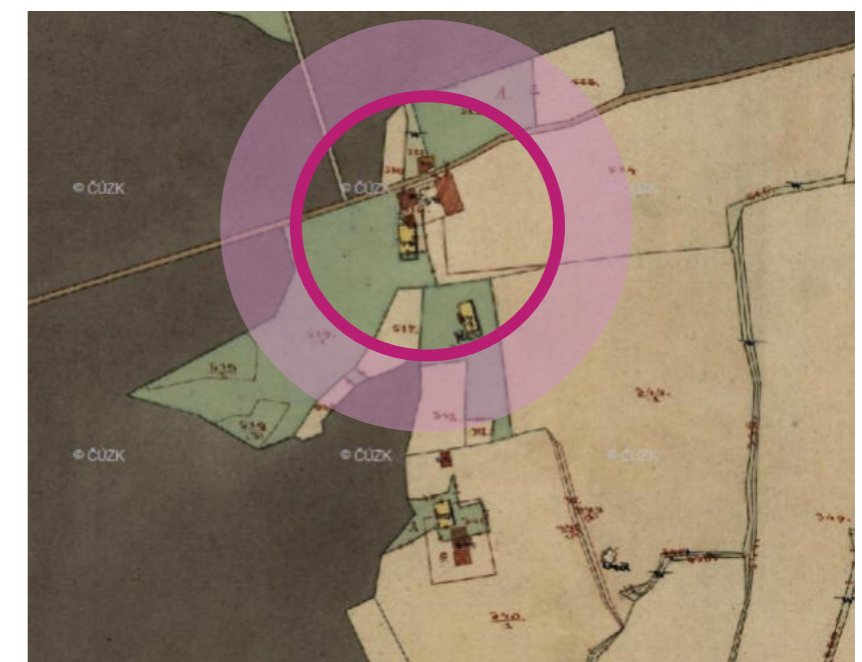
DETAIL

Obr. 12, Indikační skica detail, zdroj: ags.cuzk.cz

Obr. 14, Povinné císařské otisky stab. katastru 1840 detail, zdroj: ags.cuzk.cz

Obr. 16, Stablní katastr reambulace 1874 detail, zdroj: ags.cuzk.cz

04.2 HISTORIE

HISTORICKÉ ORTOFOTO V OBDOBÍ LET 1946-1971

CELEK 1946

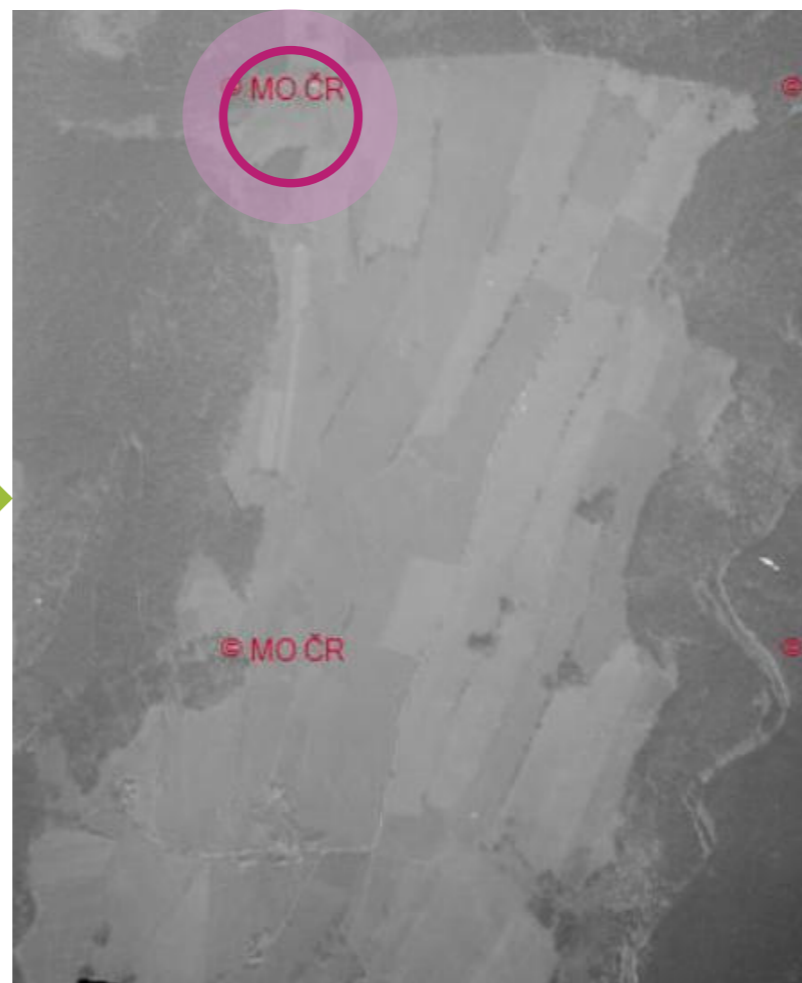
Obr. 17, Ortofoto 1946 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

DETAIL 1946

Obr. 18, Ortofoto 1946 detail, zdroj: ags.cuzk.cz

1957

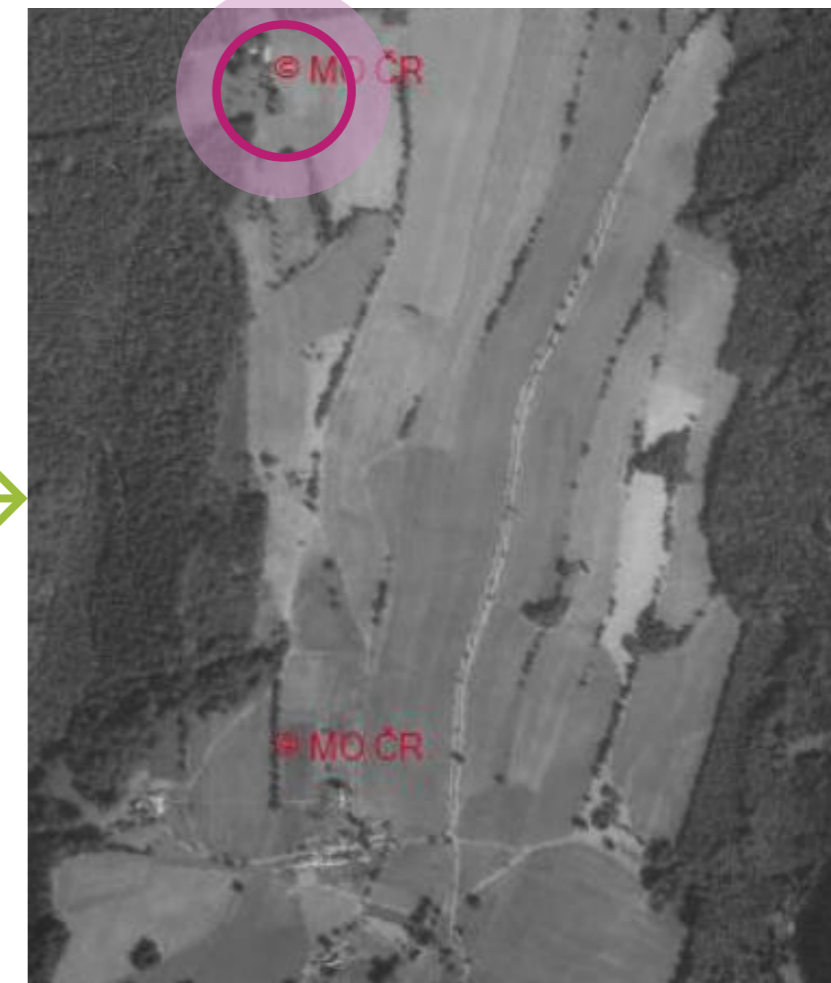
Obr. 19, Ortofoto 1957 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

1957

Obr. 20, Ortofoto 1957 detail, zdroj: ags.cuzk.cz

1971

Obr. 21, Ortofoto 1971 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

Z historických map vyplývá, že řešené území od U Tolešova po Mnichovou bylo ve zmapovaném období poměrně plošně konzistentní, avšak došlo v rámci něj k několika dílčím proměnám. Krajinný horizont a zároveň obvod řešeného území zde po celé sledované období utváří hranice linie lesního porostu.

V 19. století bylo území protkáno několika cestami ve směru severojižním, vedoucími po spádnici terénu. Cesty zachované v tomto uspořádání jsou patrné na snímku z roku 1946, tedy ještě po druhé světové válce. Snímky z dalších let jsou o něco hůře rozlišitelné, nicméně lze usuzovat, že některé z původních cest nebyly dále využívány, a tudíž zanikly.

V desetiletém období mezi roky 1946 a 1957 lze vysledovat, že došlo ke scelení a sjednocení některých pozemků do formy podobné pravidelným polním lánovým plužinám. Pokud byly pozemky dříve zemědělsky využívány, je možné, že tento jev lze spojovat s negativními důsledky kolektivizace zemědělství, ke kterému zde docházelo v období 50. let 20. století. V detailních snímcích je dále patrné, že se nedochovaly budovy v blízkosti chalupy, které byly zaznačeny na mapách v 19. století.

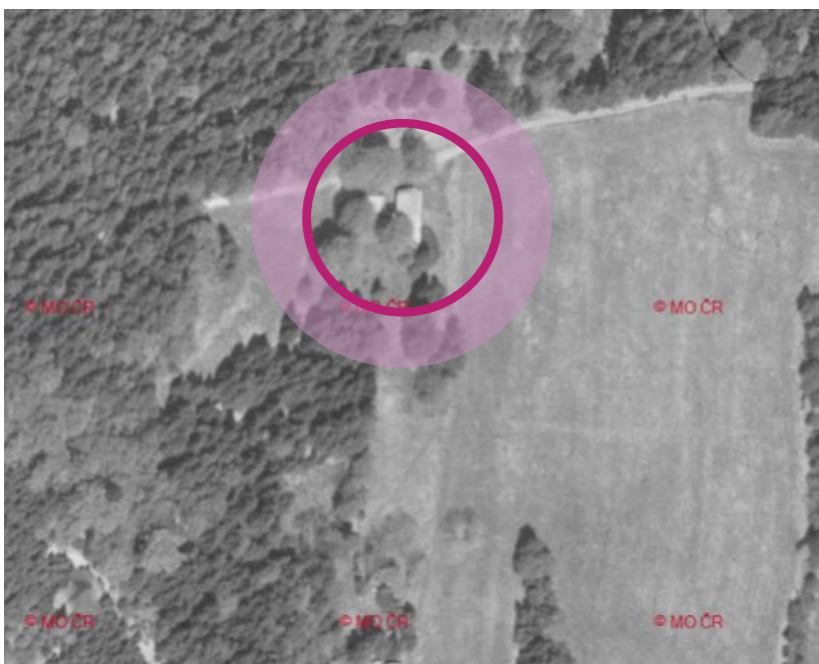
ORTOFOTO SOUČASNOSTI V OBDOBÍ LET 2000-2018

CELEK 2000

Obr. 22, Ortofoto 2000 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

DETAIL 2000

Obr. 23, Ortofoto 2000 detail, zdroj: ags.cuzk.cz

2009

Obr. 24, Ortofoto 2009 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

2009

Obr. 25, Ortofoto 2009 detail, zdroj: ags.cuzk.cz

2018

Obr. 26, Ortofoto 2018 celek, zdroj: ags.cuzk.cz

Na zmapovaném vývoji území lze od 70. let vysledovat na první pohled patrné podpoření rozptýlené krajinné zeleně. V severojižním směru byly vysazeny četné liniové meze a remízky rozdělující do té doby jednolitou luční plochu.

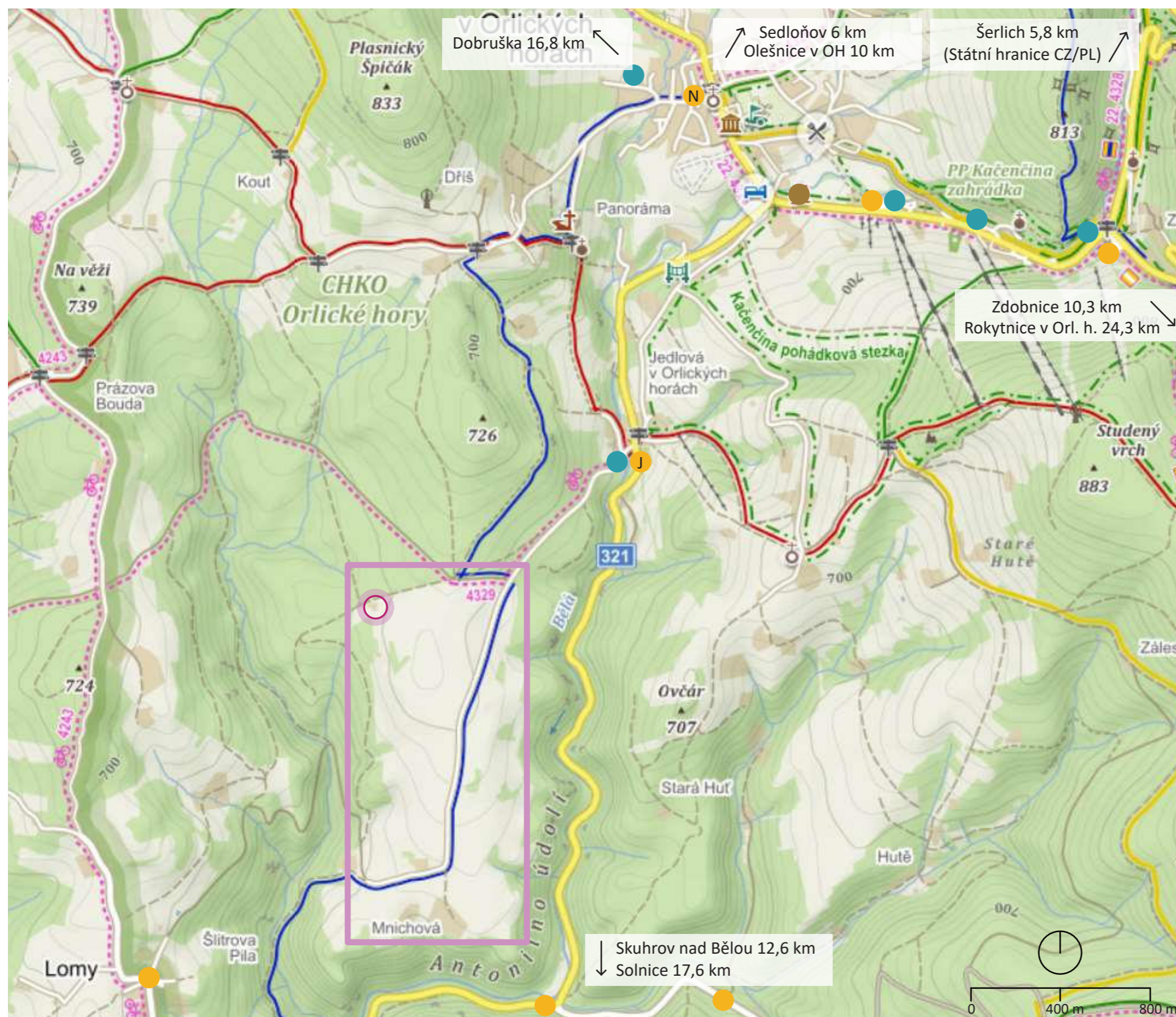
Patrným zásahem z roku 2000 je výrazný široký světlý pás vinoucí se podél pěší cesty ve střední části území. Patrně se mohlo jednat o narušení půdy či technické opatření. V dalších letech došlo k opětovnému vysetí tohoto úseku.

V blízkosti chalupy lze spatřit ztelné rozšiřování lesního porostu. Západně od stavby došlo k zalesnění původně volného prostranství, a východně od stavby došlo k vysazení poměrně rozsáhlé nové plochy lesa.

V porovnání s historickými mapami došlo postupně k drobnému snížení zastavenosti v původní osadě Mnichová.

04.3 ŠIRŠÍ VZTAHY - DOPRAVA A PĚŠÍ PROSTUPNOST

DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA A TURISTICKÁ CESTNÍ SÍŤ

LEGENDA

- Řešené území - chalupa se zahradou
- Řešené území - prostranství polí a luk
- Silniční komunikace II. třídy
- Značená turistická trasa modrá
- Značená turistická trasa zelená
- Značená turistická trasa žlutá
- Značená turistická trasa červená
- Trasy značených naučných stezek
- Cyklotrasy
- Pěší cesty
- Lyžařské vleky a lanovky
- Parkoviště
- Čerpací stanice
- Zastávky linkových autobusových spojů
- N Deštné v Orlických horách, Národní dům
- J Deštné v Orlických horách, Jedlová, chata Kristýna

Obec Deštné je dobře dopravně dostupná po silničních komunikacích číslo II/321 z okresního města Rychnova nad Kněžnou a dále po silnici II/309 z Dobrušky. V Dobrušce se nachází od obce také nejbližší železniční zastávka.

Do obce vedou dálkové autobusové spoje směřující z Prahy i Brna, a pravidelný spoj z Hradce Králové. Dopravní propojení Deštného s horskými oblastmi a Podorlickem je zajištěno linkovými autobusovými spoji veřejné dopravy firmy Audis bus. Turistická doprava s přepravou kol je zajištěna 11 linkami, které jsou zpravidla v provozu v období od května do září (Orlické hory a Podorlicko © 2012-2023).

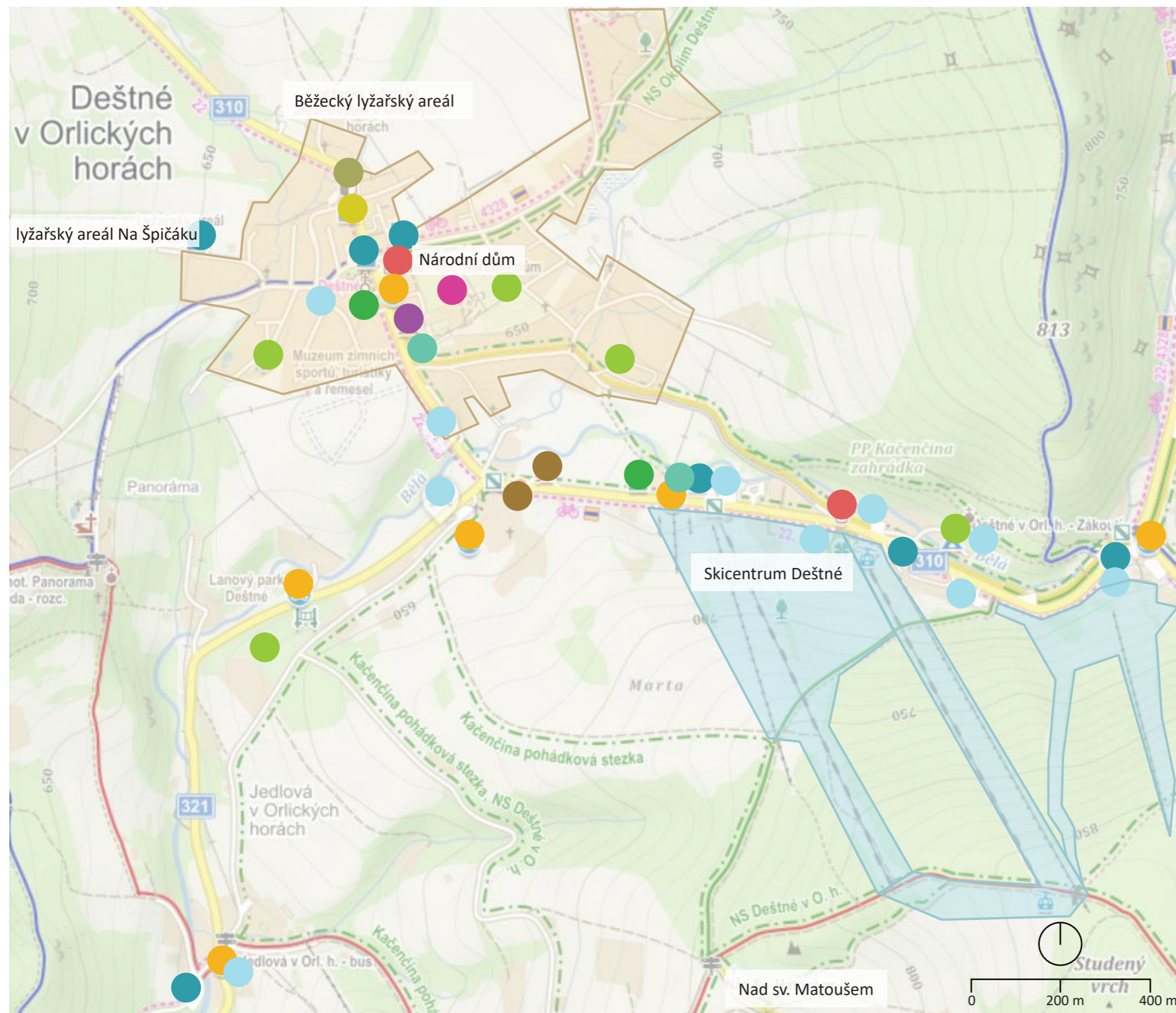
Nejbližšími autobusovými zastávkami pro docházkovou vzdálenost k řešenému území jsou „Deštné v Orl. h., Národní dům“ a „Deštné v Orl. h., Jedlová, chata Kristýna“.

Centrem obce vede síť značených turistických tras od KČT, které směřují k zajímavým místům v okolí, např. s vyhlídkou, posezením, či kulturní památkou. Poblíž přírodní památky Kačencina zahrádka vede naučná „Kačencina pohádková stezka“, která je atraktivní zejména pro dětské návštěvníky hor.

Obr. 27, Mapa dopravy a pěší dostupnosti, zdroj: mapy.cz

04.4 ŠIRŠÍ VZTAHY - OBČANSKÁ VYBAVENOST

VYBAVENOST, SLUŽBY A SPORTOVNÍ VYŽITÍ V CENTRU OBCE

LEGENDA

- Parkoviště
- Čerpací stanice
- Zastávky linkových autobusových spojů
- Turistické infocentrum
- Obecní úřad, bankomat
- Pošta
- Lékařská ambulance, stanice Horské služby
- Venkovní sportoviště, hřiště
- Mateřská a základní škola
- Muzeum turistiky, zimních sporů a řemesel
- Obchod s potravinami
- Restaurace, občerstvení, kiosk
- Souvislá obytná zástavba obce
- Lýžařské sjezdovky a vleky

V samotném centru obce Deštné jsou zastoupeny hlavní složky občanské vybavenosti. Jsou soustředěny podél silniční komunikace 310 v úseku od Národního domu podél dolních stanic lanovek směrem k místní části Zákoutí.

Prostranství okolo Národního domu lze považovat za jádro obce, neboť se v těsné blízkosti nachází budova obecního úřadu s poštou, bankomat, lékařské středisko, mateřská škola a školka, obchod s potravinami, muzeum a také hospoda.

Z hlediska rekreace jsou stravovací služby soustředěny zejména v údolí u dolních stanic lyžařského areálu „Skicentrum Deštné“. Nachází se zde několik zařízení s restauracemi a kioskovým občerstvením. Ubytovací možnosti zejména typu soukromých apartmánů se nacházejí jednak pod lanovkami, a dále pak podél žluté turistické trasy v jejich blízkosti.

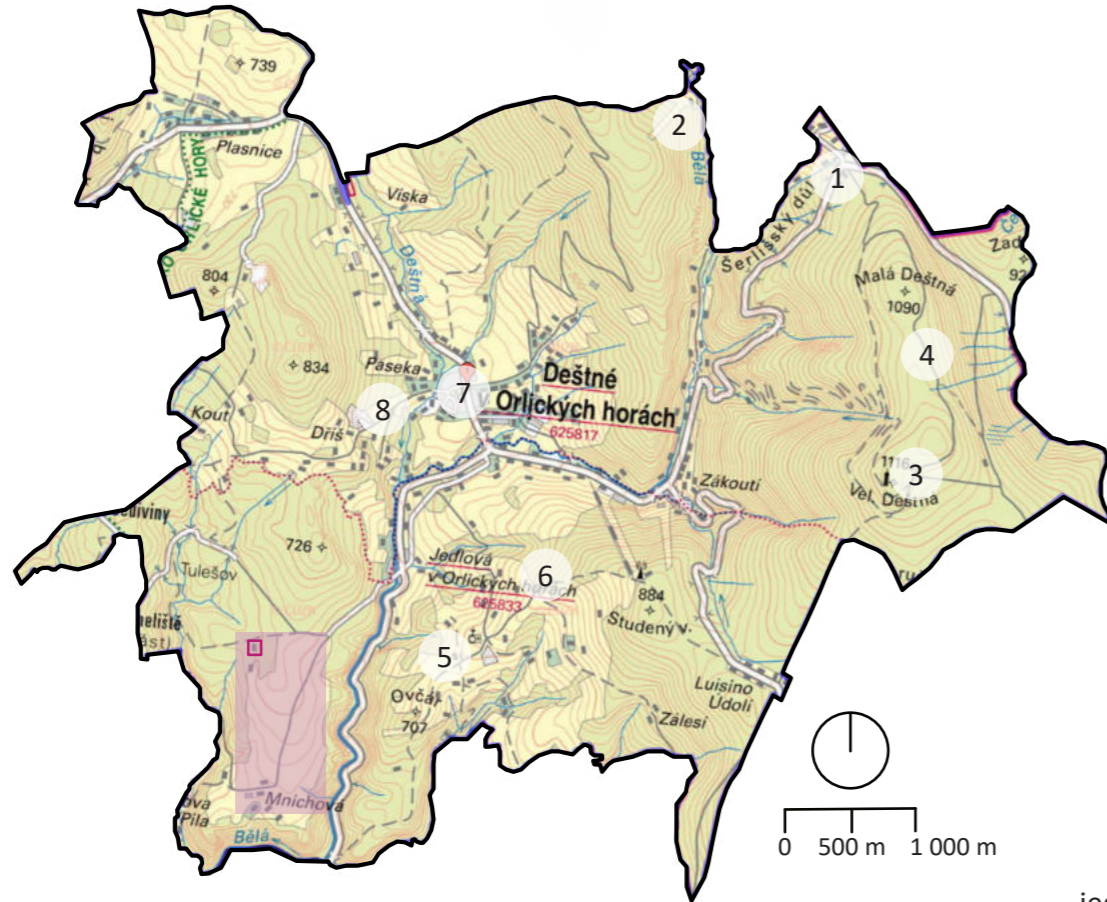
Deštné nabízí vedle turistického využití hned několik možností pro venkovní sportování. V Jedlově je situován vyhledávaný lanový park. Poblíž budovy školy se nachází půjčovna kol, fotbalové hřiště, minigolf a dětské hřiště. Působí zde také jezdecký klub, oddíl TJ Sokol a lyžařský oddíl.

Obr. 28, Mapa občanské vybavenosti, zdroj: mapy.cz

04.5 ŠIRŠÍ VZTAHY - VÝZNAMNÉ PRVKY V KRAJINĚ

ZOBRAZENÍ VÝZNAMNÝCH PRVKŮ V MAPĚ OBCE

FOTOGRAFIE VÝZNAMNÝCH PRVKŮ

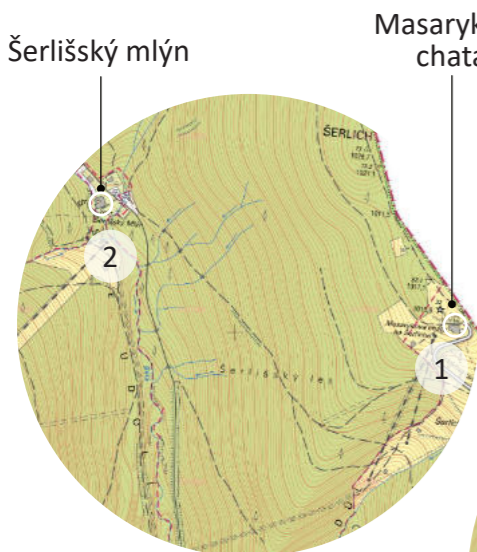

Obr. 29, Významné prvky v mapě obce, zdroj: geoportal.gov.cz

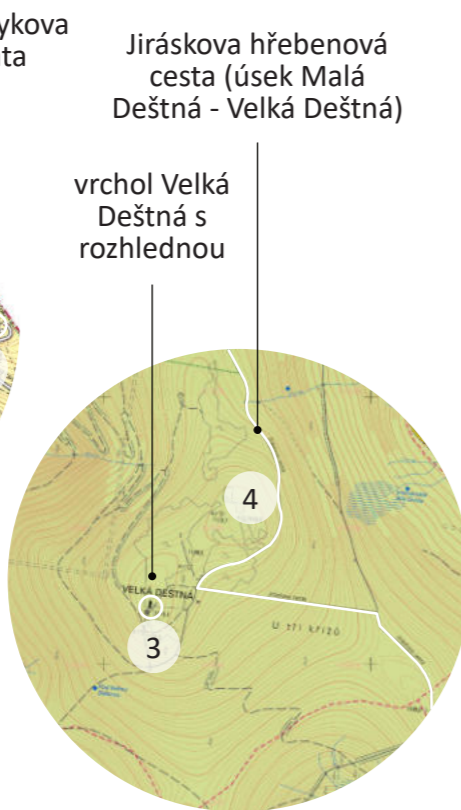

Obr. 34, Masarykova chata, zdroj: autor

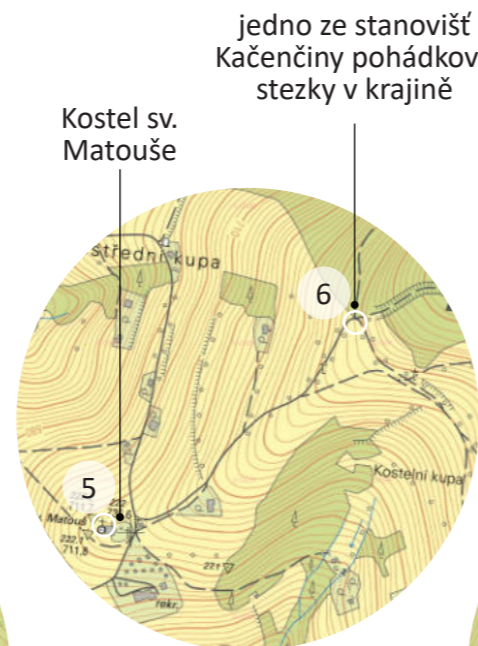
Masarykova chata je jednou z ikon turistiky v Orlických horách. Nachází se pod vrcholem „Šerlich“ ve výšce 1 019 m v těsné blízkosti polských hranic. Sbíhá se zde několik turistických tras a jedná se o frekventované místo. Část objektu slouží návštěvníkům jako restaurace.

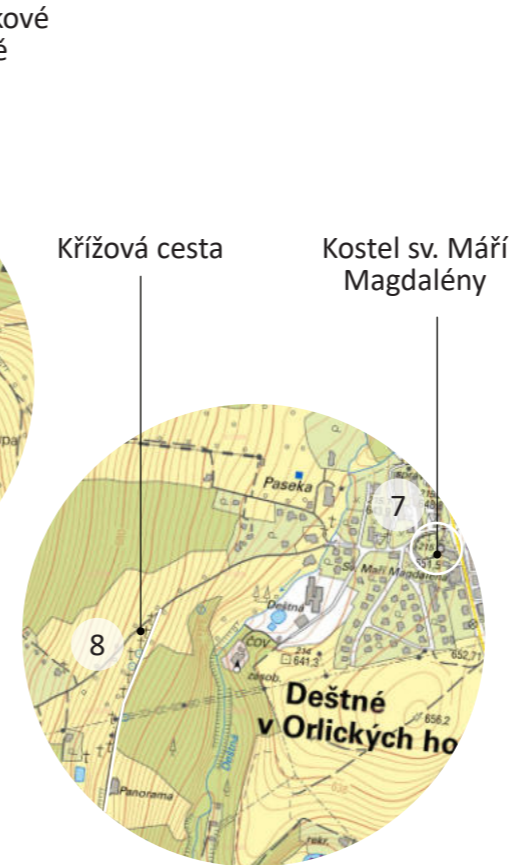
Obr. 30, Výřez mapy obce, zdroj: geoportal.gov.cz

Obr. 31, Výřez mapy obce, zdroj: geoportal.gov.cz

Obr. 32, Výřez mapy obce, zdroj: geoportal.gov.cz

Obr. 33, Výřez mapy obce, zdroj: geoportal.gov.cz

Obr. 35, Šerlišský mlýn, zdroj: autor

Šerlišský mlýn se nachází nedaleko Masarykovy chaty na řece Bělá. Název odkazuje na dřívější účel stavby, která sloužila jako mlýn. Ten byl začátkem 20. století přebudován na výletní hostinec s ubytováním. v důsledku poničení požáru byl objekt kompletně opraven (David 2002).

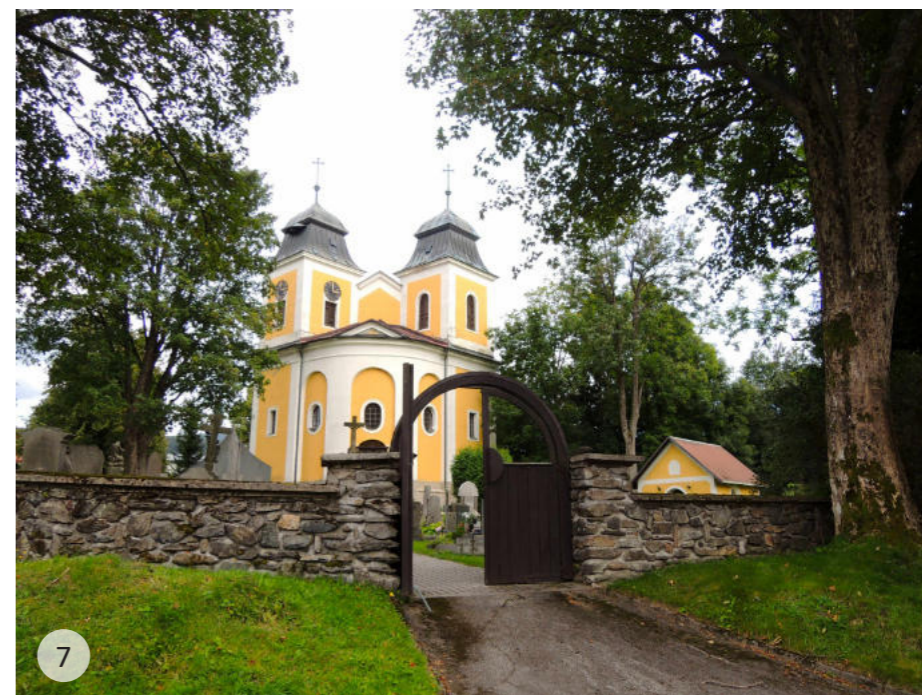
Obr. 36, Výhled do krajiny z rozhledny Velká Deštná, zdroj: autor

Velká Deštná je nejvyšším vrcholem Orlických hor s výškou 1 115 m. Je to plochý hřbet ve vzdálenosti 3 km východně od Deštného a jižně od vrcholu „Malá Deštná“. Její dominantou a vyhledávaným bodem je stejnojmenná rozhledna, která skýtá jedinečný výhled do širého okolí.

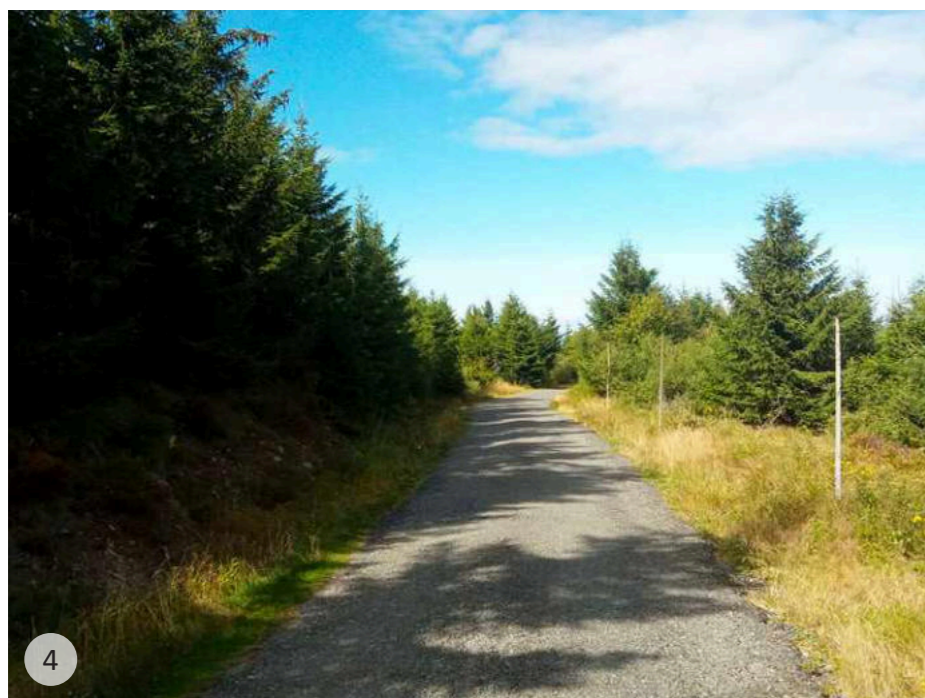
Obr. 38, Kostel sv. Matouše v Jedlové, zdroj: autor

Kostel sv. Matouše je významnou barokní památkou Jedlové. V dobách, kdy byla Jedlová samostatnou obcí, byl kostel vystavěn na hřbetu nad osadou jakožto sakrální objekt a významný orientační bod v krajině. Svým umístěním na svahu nabízí malebný výhled do okolí (Mach 2020).

Obr. 40, Kostel sv. Máří Magdalény, zdroj: autor

Kostel sv. Máří Magdalény je hlavní historickou stavební památkou obce Deštné. Nachází se v samotném jádru její zastavěné části v blízkosti Národního domu. Barokní stavba s přilehlým hřbitovem byla vystavěna v 18. století a je dílem architekta J. B. Santiniho Aichla (Mach 2020).

Obr. 37, Jiráskova hřebenová cesta, zdroj: autor

Jiráskova cesta je hlavní dálkovou hřebenovou cestou Orlických hor. Prochází atraktivními místy a památkami Orlicka a její celková délka činí 170 km. Trasa je značena jako červená turistická cesta a nese název po Aloisi Jiráskovi, který krásu Orlických hor popisoval (David 2022).

Obr. 39, Zastavení na Kačenčině pohádkové stezce, zdroj: autor

Kačenčina pohádková stezka je okruh v Deštném o délce přibližně 5 km. Jedná se o nenáročnou interaktivní cestu s celkem 18 zastaveními. Na každém stanovišti s posezením je představen jeden pohádkový příběh z hor a děti si mohou vyzkoušet hravé úkoly v přírodě (David 2022).

Obr. 41, Kříž v rámci Křížové cesty, zdroj: autor

Křížová cesta je cenným dochovaným souborem sakrálních plastik ve volné krajině. Je tvořena celkem čtrnácti různými kamennými sloupy s pašijovými obrazy podél turistické cesty. Úsek o délce 400 m se nachází v místní části Dříš a vede od poutní kaple Panny Marie (David 2022).

04.6 ŠIRŠÍ VZTAHY - KRAJINNÝ RÁZ

PANORAMATICKÉ FOTOGRAFIE

Obr. 42, Pohled od vyhlídky „Nad sv. Matoušem“ z červené turistické trasy se stromořadím ovocných dřevin, zdroj: autor

Obr. 43, Pohled od kostela sv. Matouše na protilehlou stráň, zdroj: autor

Obr. 44, Vrstevnicová turistická trasa vedoucí pod Plasnickým Špičákem k osadě Dříš, zdroj: autor

PANORAMATICKÉ FOTOGRAFIE

Obr. 45, Pohled od Sokolské boudy do Jedlové, na modrou turistickou trasu vedoucí dále přes řešené území, zdroj: autor

Obr. 46, Pohled na reliéf krajiny v Šedivínách v pozadí s kostelem sv. Josefa, zdroj: autor

Obr. 47, Pohled na centrum obce Deštné s dominantou kostela sv. Máří Magdalény a Velkou Deštnou, zdroj: autor

04.6 ŠIRŠÍ VZTAHY - KRAJINNÝ RÁZ

VYBRANÉ CHARAKTERISTICKÉ ASPEKTY SPOLUUTVÁŘEJÍCÍ KRAJINNÝ RÁZ

SAKRÁLNÍ PAMÁTKY

Obr. 48

LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Obr. 49

CHKO

Obr. 50

EXTENZIVNÍ LOUKY

Obr. 51

KRAJINNÝ RELIÉF

Obr. 52

Obr. 48 - 52, Vybrané charakteristické aspekty krajinného rázu, zdroj: autor

V rámci širších vztahů řešeného území byly spolu s významnými prvky v krajině Deštného vybrány pro zpracování fotodokumentace také některé další aspekty, které významnou měrou spoluutvářejí krajinný ráz. Mezi takto vybraná témata jsou zařazeny sakrální památky, lidová architektura, chráněná krajinná oblast, extenzivní louky a krajinný reliéf. V rámci prohlídek a průzkumu v terénu byly pořízeny následující fotografie, které vizuálně podkládají charakter krajinného rázu Deštného, který je blíže textově popsán v části literární rešerše této práce, v kapitole „03.2.3 Specifika krajiny Deštného v Orlických horách“.

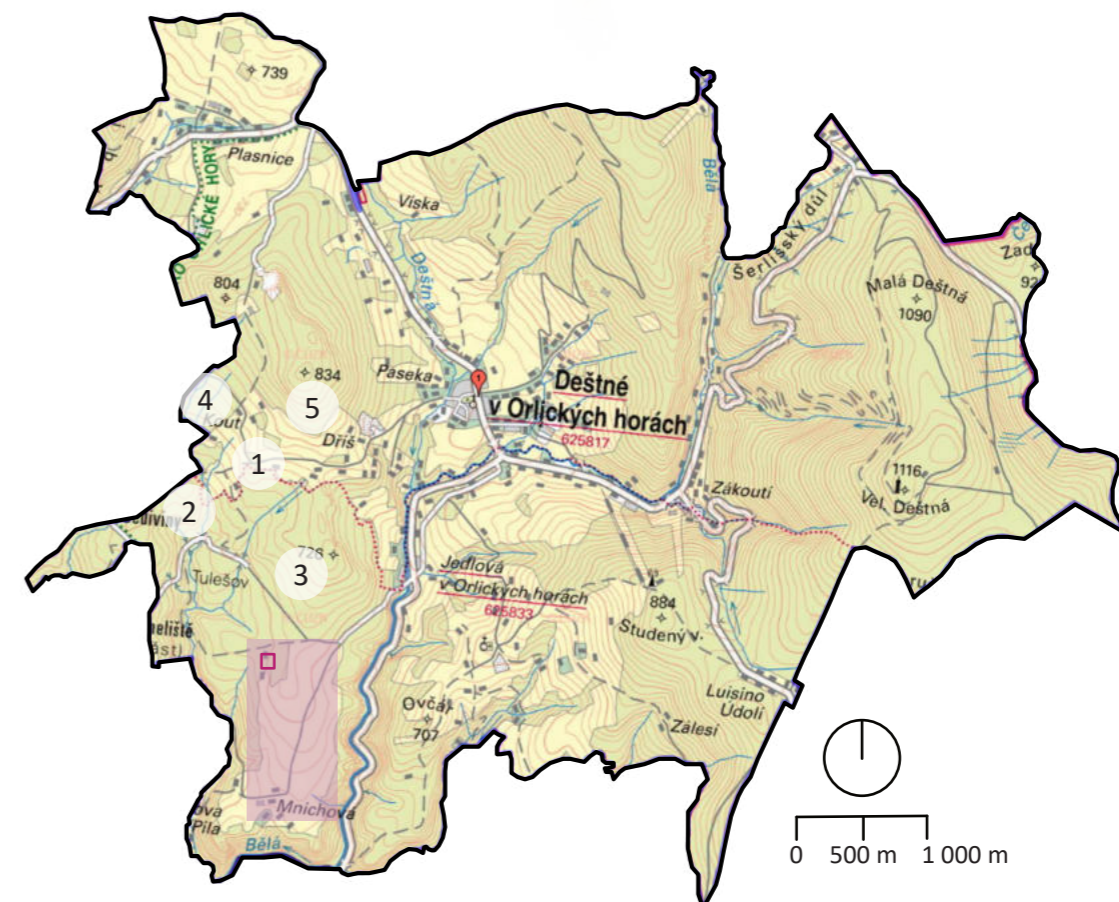
Sakrální památky jsou významnou kulturně-historickou hodnotou této oblasti. Vzhledem k míře jejich zachovalosti a také množství, v jakém jsou v krajině zastoupeny, se s Orlickými horami pojí přívlasto „Boží kraj“ (Mach 2020). Na území Deštného se jich nachází celá řada, a to v různých hmotných podobách u značených turistických tras.

Lidová architektura jakožto dochovaná forma původního typu obydlí je typickým dokladem zdejšího stavebně-architektonického vývoje. Stavební objekty roubených a zděných chalup ke zdejší urbanistické zástavbě neodmyslitelně patří (David 2022). V současnosti je patrné, že k charakteru chalup z původní doby vzniku se dnes snaží přiblížit i některé z nově vystavovaných domů.

Chráněná krajinná oblast, do které Deštné náleží, je velkoplošným chráněným územím v oblasti ochrany přírody, které pokrývá Orlické hory. Přírodní hodnoty jsou jedním z důvodů, proč se tato oblast dlouhodobě těší turistické návštěvnosti. „Zdejší krajině se daří uchovat si klid, pohodu a tichou krásu, stále je tu ještě dost zákoutí s panenskou, člověkem jen málo narušenou přírodou.“ (David 2022, s. 8) **Krajinný reliéf** skýtá svou rozmanitou členitostí jedinečné výhledy do krajiny i širého okolí. V prostorové kompozici průhledů lze ocenit určitou krajinnou malebnost.

Z celé řady přírodních hodnot, které se na území vyskytují, lze zmínit biotop typu **extenzivních luk**. Ty se na řešeném území i v jeho okolí nachází v plošně významném rozsahu. Nesečené louky jsou na některých místech využívány jako ohrazené pastviny pro chov skotu, či jsou zachovány jako květnatá luční společenstva.

ZOBRAZENÍ ASPEKTŮ KRAJINNÉHO RÁZU V MAPĚ OBCE

Obr. 53, Aspekty krajinného rázu v mapě obce, zdroj: geoportal.gov.cz

SAKRÁLNÍ PAMÁTKY

Obr. 54, Plastika kříže v aleji podél turistické cesty Nad Koutem, zdroj: autor

Obr. 55, Kříž mezi výsadbou lip v Šedivínách, zdroj: autor

Obr. 56, Hřbitov u kostela sv. Matouše v Jedlové, zdroj: autor

Sakrální památky v Deštném jsou charakteristickou kulturní součástí zdejší krajiny. Kromě již zmíněných barokních kostelů, poutní kaple a křížové cesty se v území nachází také velké množství samostatně se vyskytujících kamenných plastik. Na několika místech se nacházejí například kříže umístěné podél pěších cest v různém provedení i velikosti. K vidění je také kompoziční symetrické uspořádání kříže s výsadbou lip po obou stranách. Hřbitov u kostela sv. Matouše působí jedinečně díky svému propojení s okolní krajinou.

LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Zachovalost lidové architektury je velice cenným aspektem nejen Deštného, ale celé oblasti Orlických hor. Stavební soubory původních obyvatel se v průběhu času přeměňovaly na rekreační chaty a chalupy, které sou z velké části pojaté citlivě vůči svému původnímu charakteru. Stavby jsou rozmanité svou formou, přičemž nejčastějším stavebním řešením jsou chalupy roubené. Typicky bývají umístěné v údolí řeky Bělé, nebo na samotě zasazené ve stráni, s malými okny, a lomenicí střešního štítu (David 2022).

Obr. 57, Chalupa s plaňkovým plotem a zahradou, zdroj: autor

Obr. 58, Roubená chalupa ve svahu, zdroj: autor

Obr. 59, Roubená chalupa se zahradou krajinného typu v Šedivínách, zdroj: autor

04.6 ŠIRŠÍ VZTAHY - KRAJINNÝ RÁZ

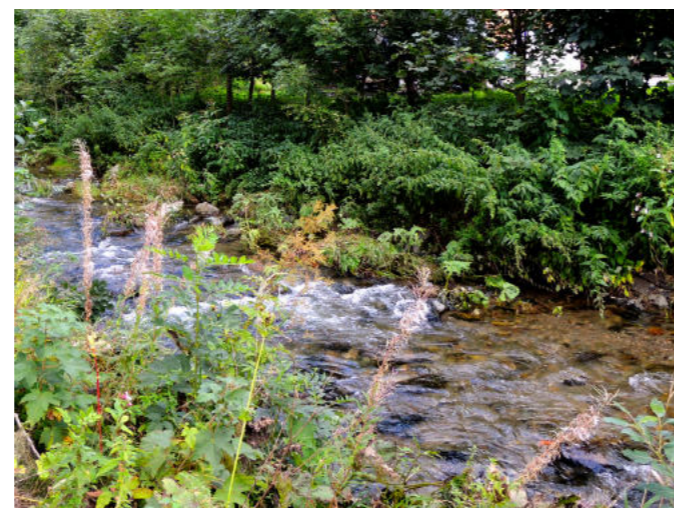
CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST

Obr. 60, Lesní pěší cesta směřující od řešeného území chalupy k Sokolské boudě, zdroj: autor

Obr. 61, Cesta mezi loukami u osady Dříš, zdroj: autor

Obr. 62, Koryto vodního toku řeky Bělé, zdroj: autor

Deštné je součástí Chráněné krajinné oblasti Orlické hory. Ta byla vyhlášena roku 1970 a zaujímá celkovou rozlohu 204 km². Jedná se o horskou krajinu protkanou prameny drobných toků potoků a říček, mnohými rašeliništi, mokřích květnatých luk, horských pastvin, trávníků a lesů. V krajině se vyskytuje také řada chráněných zajímavých druhů rostlin i živočichů (AOPK ČR © 2022).

EXTENZIVNÍ LOUKY

Luční porost je v krajině Deštného charakteristickým typem vegetačního pokryvu. Vlivem člověka zde vznikala důsledkem odlesnění různá společenstva pastvin a luk, například mezofilní ovsíkové louky či horské trojštětové louky ve vyšších polohách. Právě na louky je vázáno mnoho rostlin ze zdejšího širokého spektra, které by bez udržování sečením či pastvou zarostly dřevinami (AOPK ČR © 2022).

Obr. 63, Extenzivní luční porost, zdroj: autor

Obr. 64, Pastva skotu, zdroj: autor

Obr. 65, Květnatá louka je jedním z typických vegetačních pokryvů v krajině, zdroj: autor

KRAJINNÝ RELIÉF

„Orlické hory neudivují nadmořskou výškou, výraznými vrcholy či monumentálními skalními útvary. Zdejší kopce mají vesměs podobu táhlých zalesněných hřbetů, oddělených mělkými sedly. Tam, kde les alespoň na chvíli ustoupil, otvírají se daleké výhledy, místy ještě umocněné rozhlednami.“ (David 2022, s. 8)

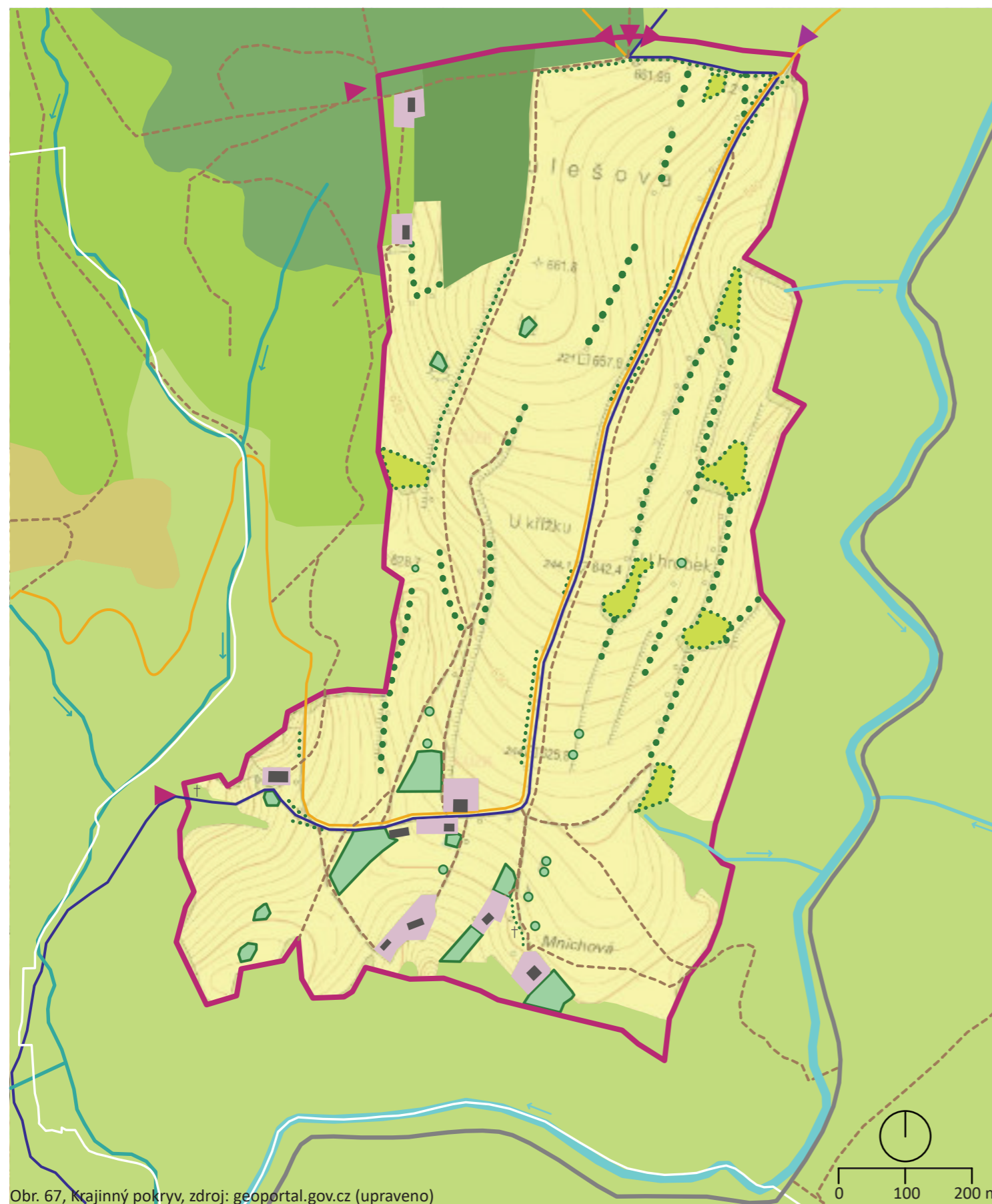

5

Obr. 66, Výhled do krajiny na stráň s kostelem sv. Matouše, zdroj: autor

04.7 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

KRAJINNÝ POKRYV

Obr. 67, Krajinný pokryv, zdroj: geoportal.gov.cz (upraveno)

LEGENDA

	Řešené území		Lesní porost smíšený
	Vstupy do území		Lesní porost jehličnatý
	Hlavní přístupová cesta		Les hospodářsky využívaný
	Hranice katastrálního území		Přechodové stadium lesa a křovin
	Obytné/ rekreační stavby se zahradou		Zemědělsky využívaná půda
	Silniční komunikace		Louka
	Sjízdné cesty		Remízky
	Značená turistická cesta		Meze
	Pěší cesty nezpevněné		Doprovodná zeleň podél cesty
	Vodní tok - Koutský potok		Soliterní dřeviny či skupiny
	Vodní tok - řeka Bělá		Kamenné kříže

Řešené území se nachází na mírně svažitém prostranství louky nad dvěma údolími. Z východní strany protéká řeka Bělá a ze strany západní Koutský potok. Území je ze všech stran obklopeno souvislým smíšeným lesem. Na severní straně území se nacházejí lesy jehličnaté, jež jsou částečně hospodářsky využívané pro těžbu dřeva. Rozptýlenou krajinnou zeleň zde představují meze, několik remízků a také místy doprovodná zeleň podél pěších cest. V jižní části území poblíž obytných a rekreačních staveb se zahradami se vyskytují také soliterní dřeviny či skupiny. Skrze území vede jedna značená turistická stezka, která je pro část Mnichová zároveň jedinou přístupovou sjízdnou komunikací.

POTENCIÁLNÍ PŘIROZENÁ VEGETACE

Dle mapových podkladů území spadá do kategorie potenciální přirozené vegetace „Bučina s kyčelící devítilistou“ (Geoportal © 2010-2023). Dle katalogu biotopů České republiky (Chytrý et al. 2010) se jedná o biotop Květnaté bučiny s kódem L5.1. Fytocenologickým svazem je *Fagion* Luquet 1926, podsvazem *Eu-Fagion* Oberdorfer 1957. Výskyt květnatých bučin je zpravidla na eutrofních, obvykle kambizemních půdách s rychlou mineralizací humusu, na různých druzích hornin (AOPK © 2006-2023).

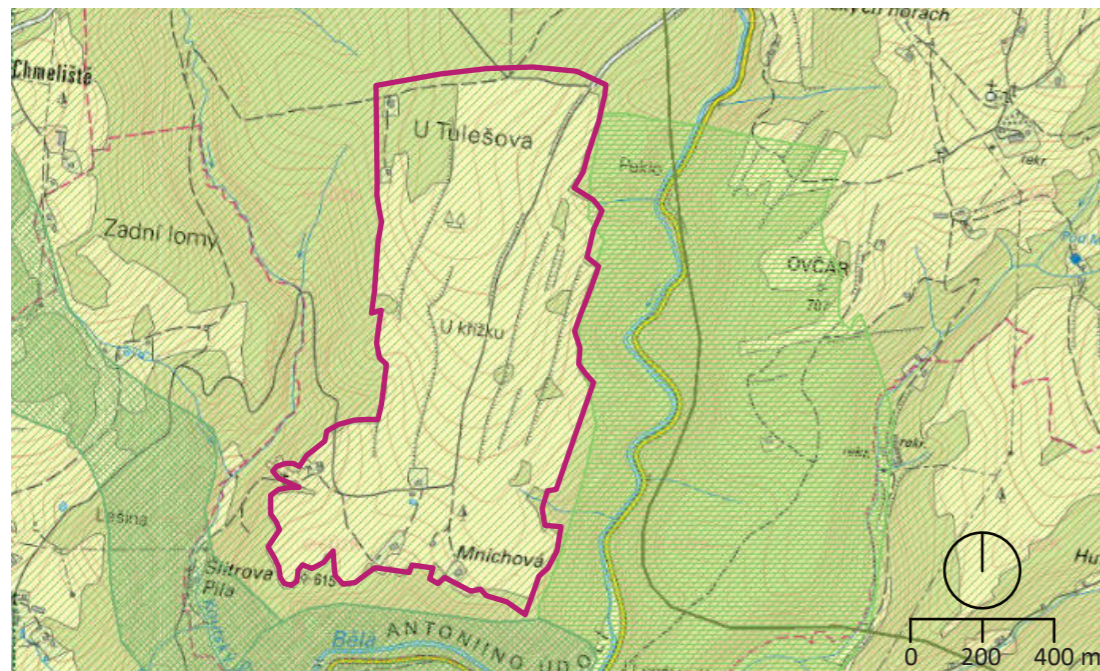
V listnatých lesích převládá buk lesní (*Fagus sylvatica*) s příměsí dalších zástupců listnatých dřevin, např. javor mleč (*Acer platanoides*), j. klen (*A. pseudoplatanus*), habr obecný (*Carpinus betulus*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), dub zimní (*Quercus petraea* s. lat.), lípa srdčitá (*Tilia cordata*), l. velkolistá (*T. platyphyllos*), jilm drsný (*Ulmus glabra*), ve vyšších nadmořských výškách se dále vyskytuje jedle bělokora (*Abies alba*) a smrk ztepilý (*Picea abies*) (AOPK © 2006-2023).

V keřovém patře se vyskytují kromě zmlazujících dřevin stromového patra také líska obecná (*Corylus avellana*), zimolez černý (*Lonicera nigra*), zimolez obecný (*L. xylosteum*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), bez červený (*Sambucus racemosa*), jeřáb ptačí pravý (*Sorbus aucuparia* subsp. *aucuparia*) a další (AOPK © 2006-2023).

Pokryvnost bylinného patra se zpravidla pohybuje mezi 30–60 %, ale může být i nižší. Běžně se v něm vyskytují mezofilní druhy listnatých lesů, jako například sveřep Benekenův (*Bromus benekenii*), ostřice chlupatá (*Carex pilosa*), samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*), kyčelnice cibulkolistá (*Dentaria bulbifera*), k. devítilistá (*D. enneaphyllos*), kostřava lesní (*Festuca altissima*), kapraď samec (*Dryopteris filix-mas*), pitulník žlutý (*Galeobdolon luteum* s. lat.), bukovník kapraďovitý (*Gymnocarpium dryopteris*), mařinka vonná (*Galium odoratum*) a mnohé další. Výskyt mechorostů se objevuje zejména na padlých kmenech a kamenech (AOPK © 2006-2023).

OCHRANA PŘÍRODY

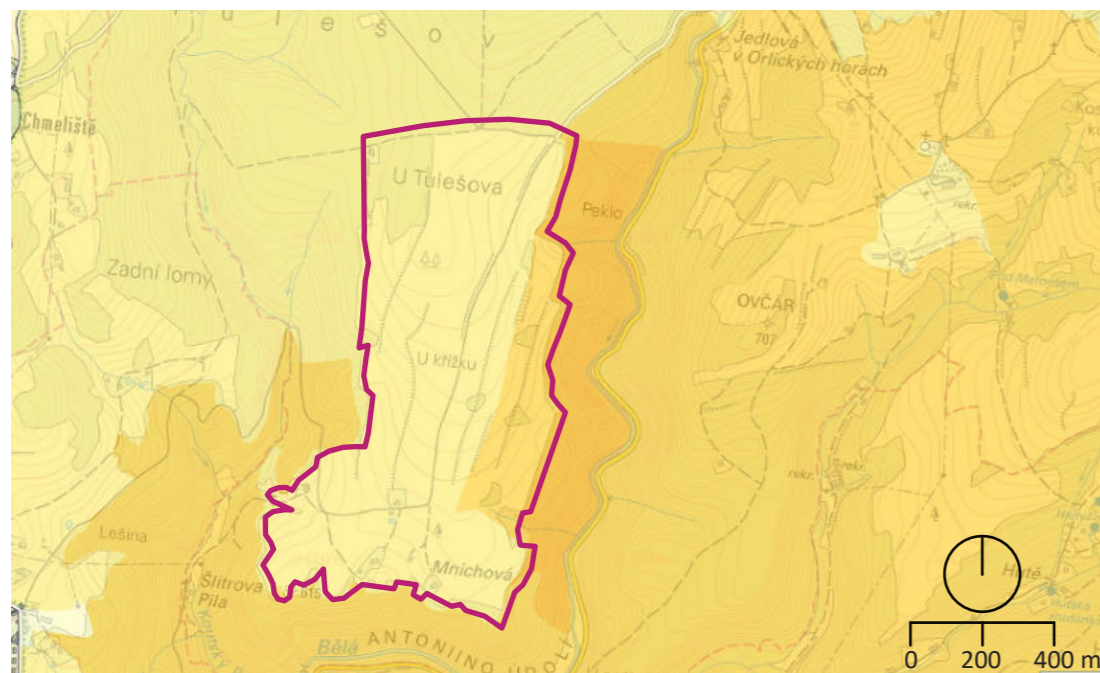
PRVKY ÚSES

Obr. 68, Prvky ÚSES, zdroj: geoportal.gov.cz

ZONACE CHKO - VELKOPLOŠNĚ ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÉ ÚZEMÍ

Obr. 69, Zonace CHKO, zdroj: geoportal.gov.cz

GEOMORFOLOGIE

Geomorfologicky se Orlické hory řadí do Krkonošsko-jesenické subprovincie (jež se původně nazývala Sudetská) a lze je dělit na tři části: Deštenskou hornatinu, Mladkovskou vrchovinu a bukovohorskou hornatinu. Geologicky jsou hory součástí orlicko-kladského krystalinika a z většiny jsou tvořeny sérií usazených hornin, např. břidlice, slepence, pískovce spolu s vyvřelinami a žulami. Charakter a sklon reliéfu je dán rozlámáním zemské kory z doby třetihor, kdy vznikl hlavní hřbet s výrazným sklonem na polskou stranu, zatímco na našem území se Orlické hory zvolna snižují do Polabí, které tvoří Orlická a Východolabská tabule (Lukášek 2013). Reliéf a páteř Orlických hor utváří přibližně 50 km dlouhý horský hřbet táhnoucí se ve směru severozápad-jihovýchod od Olešnice v Orlických horách po jižní úpatí Bukové hory a Horní Heřmanice (David 2022).

FYTOGEOGRAFIE

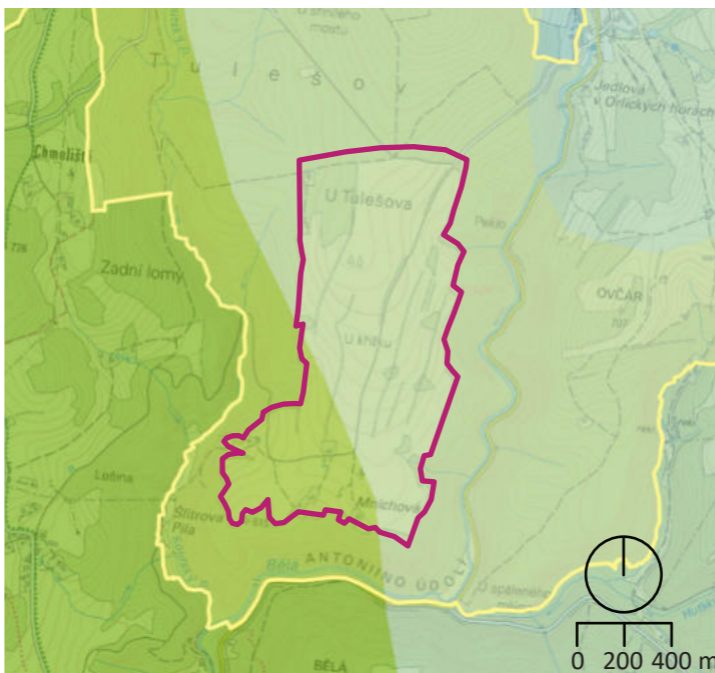
Z mapových podkladů vyplývá, že z hlediska fytogeografického zařazení spadá řešené území i jeho širší návazné okolí do oblasti Českomoravského mezofytika (Geoportal © 2010-2023).

KLIMA

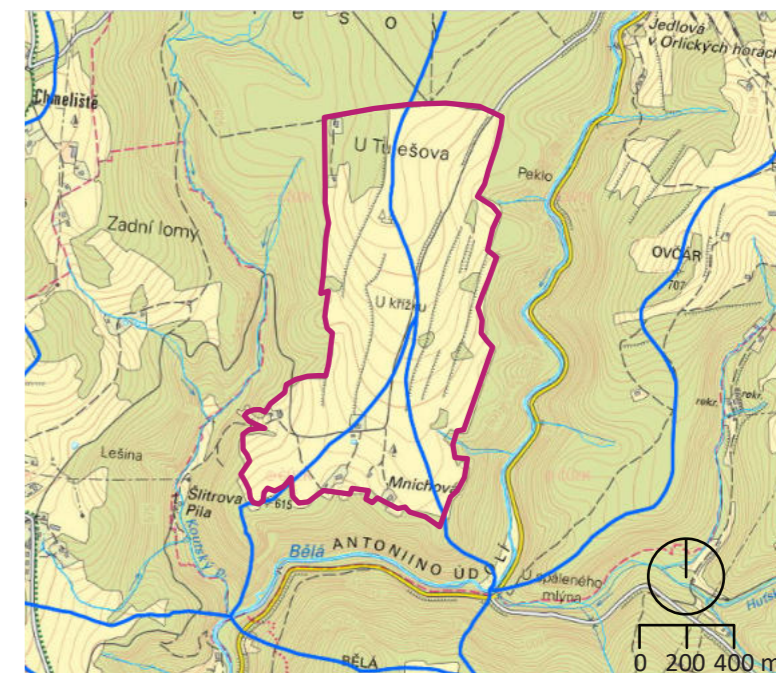
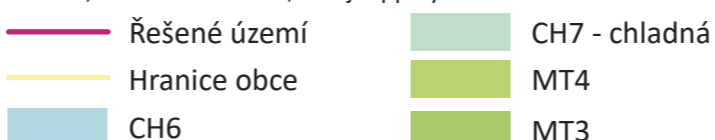
Klimatické podmínky řadí většinu území CHKO do chladné oblasti, kde průměrné roční teploty dosahují 4 °C. V červenci činí průměrná teplota okolo 13 °C, v lednu -10 °C. Častým jevem v podzimním období bývá teplotní inverze, kdy teplota s nadmořskou výškou vzrůstá. Průměrný roční úhrn srážek dosahuje v nižších polohách hodnot 700-800 mm, v polohách vyšších pak okolo 1 300 mm. Z hlediska sněhových podmínek lze říci, že v podhůří Orlických hor sněží průměrně 40 dní ročně a výška sněhové pokrývky dosahuje 40 cm. Na vrcholech hor sněží přes 80 dní ročně a pokrývka sněhu je vysoká v průměru 1 m. Větrné podmínky jsou na území CHKO poměrně proměnlivé, což vyplývá z bohaté členitosti terénu, a díky tomu dochází ke změnám počasí náhle a nečekaně. Obecně zde převládá západní proudění, přičemž v nižších polohách je největší rychlost větru zpravidla v odpoledních hodinách (AOPK ČR © 2022).

HYDROLOGIE

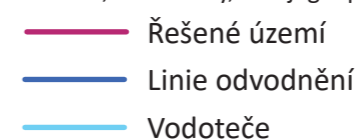
Z hlediska hydrologie se na řešeném území vodní toky, díla ani nádrže nenachází. Nejbližšími vodotečemi je v údolí na západní straně od řešeného území tok Koutského potoka a jeho přítoky. Na východní straně řešeného území se nachází tok řeky Bělé s přítoky. Na řešeném území ani v nejbližším okolí nejsou vyznačena záplavová území (Q5, Q20, Q100). Území spadá pod povodí Labe, a je zařazeno do správy obce s rozšířenou působností v Dobrušce (EDPP © 2010-2023).

Obr. 70, Klimatické oblasti, zdroj: dpp.hydrosoft.cz

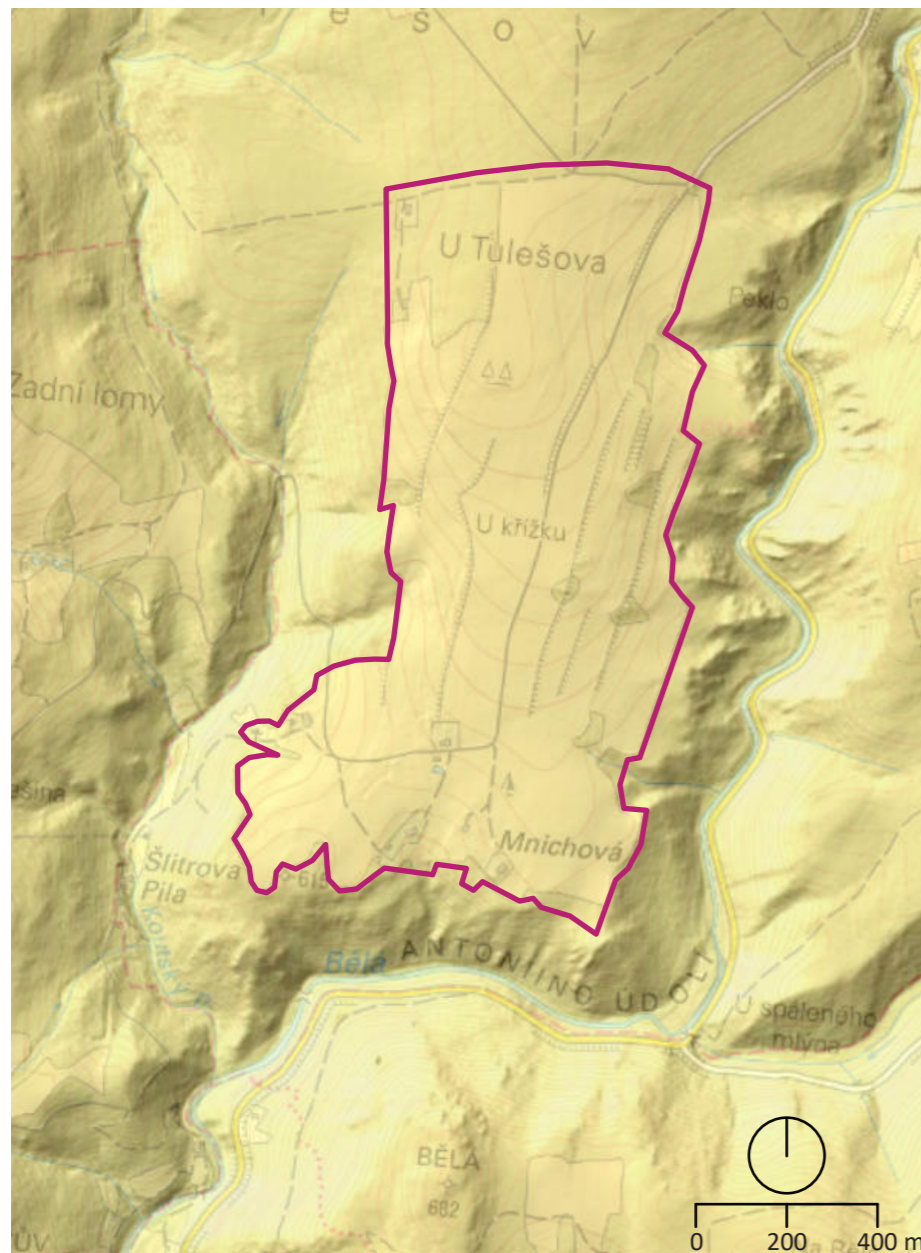
Obr. 71, Vodní toky, zdroj: geoportal.gov.cz

04.7 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

KRAJINNÝ RELIÉF

STÍNOVANÝ RELIÉF TERÉNU

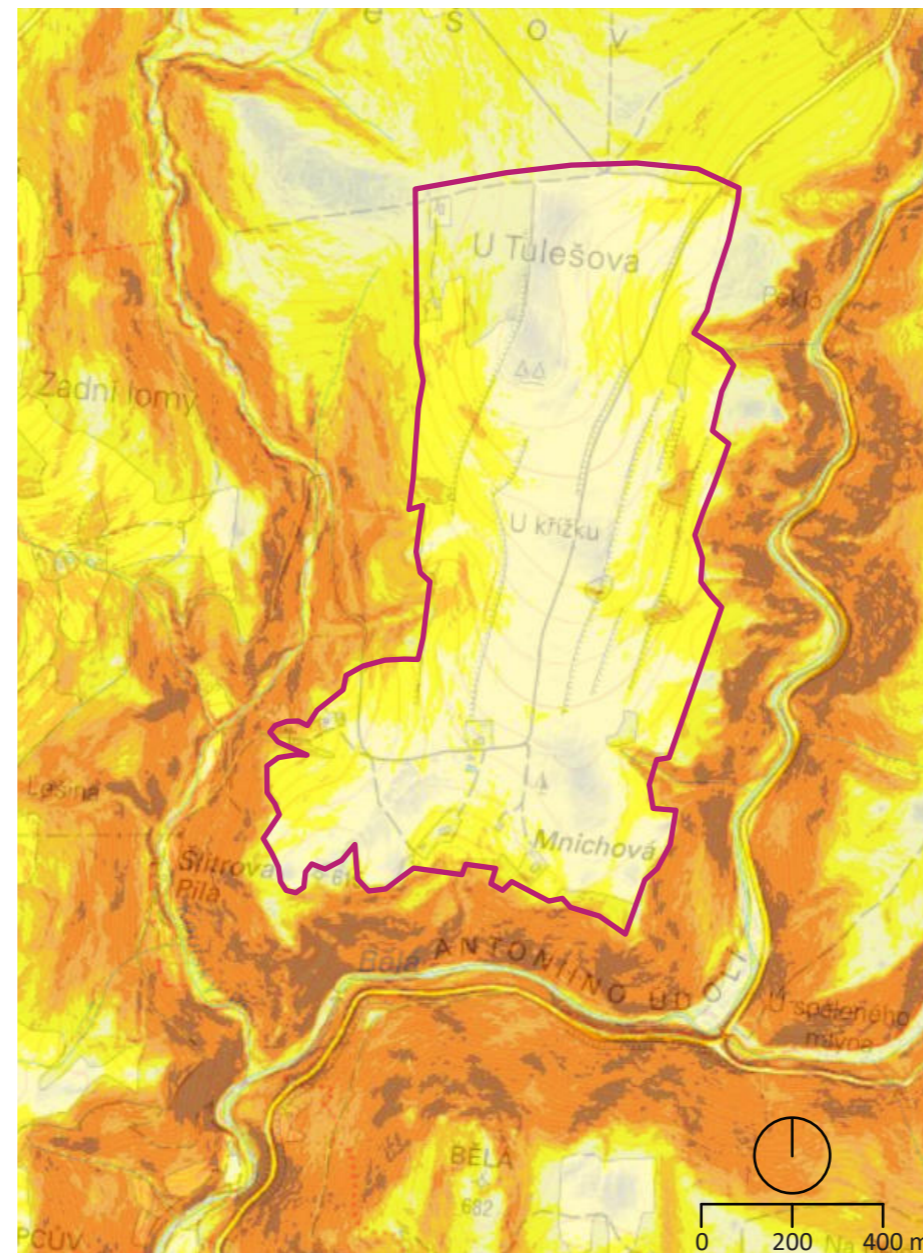

Obr. 72, Stínovaný reliéf, zdroj: ags.cuzk.cz

— Řešené území

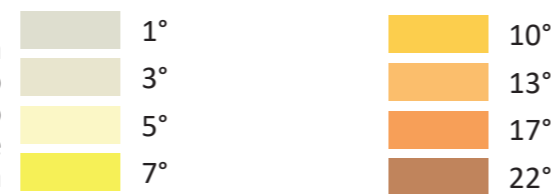
Řešené území tvoří mírně slonitý terén, který se rozprostírá na ostrohu prostorově vymezeném třemi údolími. Ze západní strany je to údolí Šlitrova pila, kde protéká Koutský potok. Z východní strany je to táhlé údolí řeky Bělé. Ze strany jižní je to pak Antoniino údolí, kde se Koutský potok vlévá do řeky Bělé. Antoniiným údolím prochází modrá turistická trasa, která z řešeného území Mnichové směřuje dále na jih.

SKLONITOST SVAHŮ

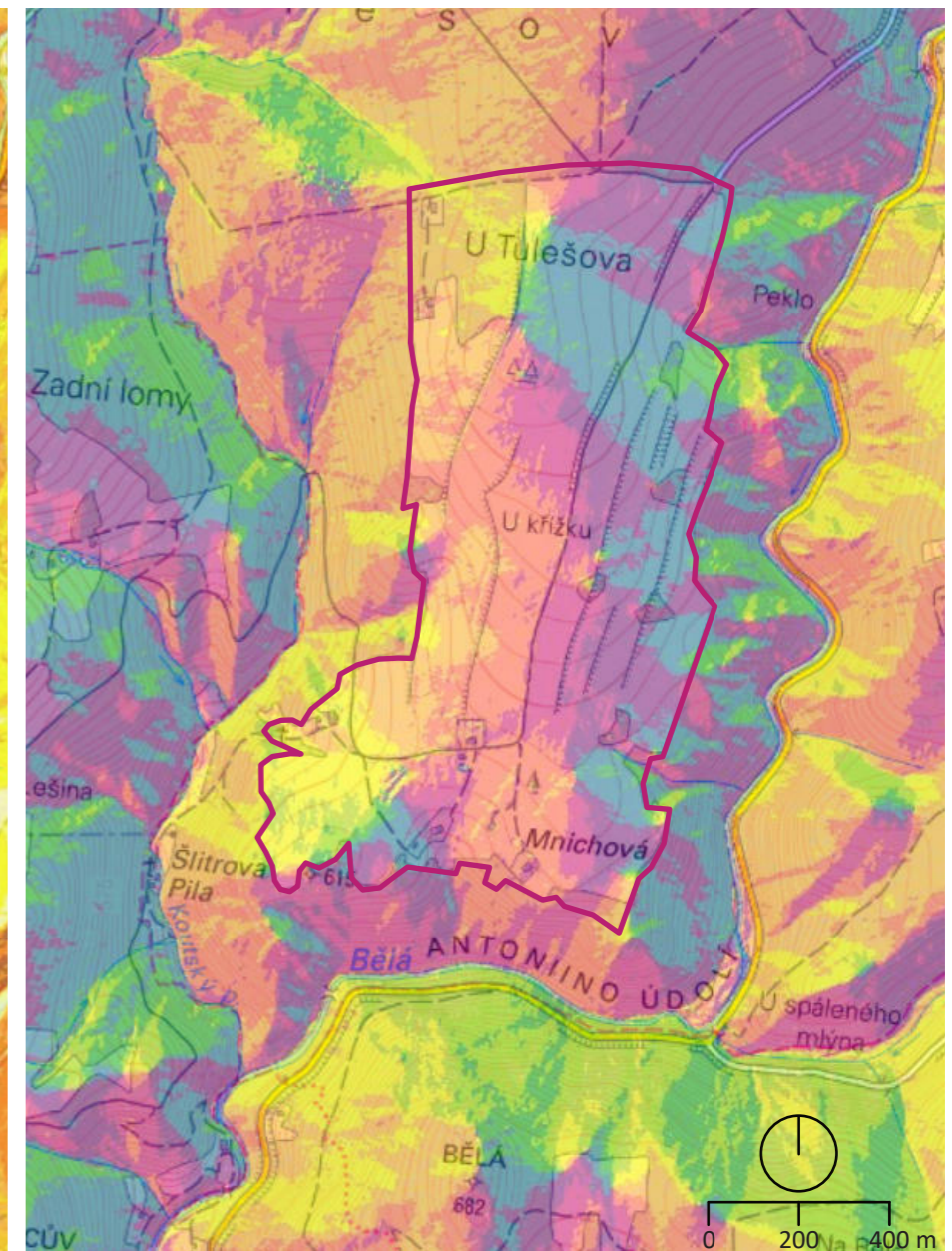

Obr. 73, Sklonitost svahů, zdroj: ags.cuzk.cz

— Řešené území

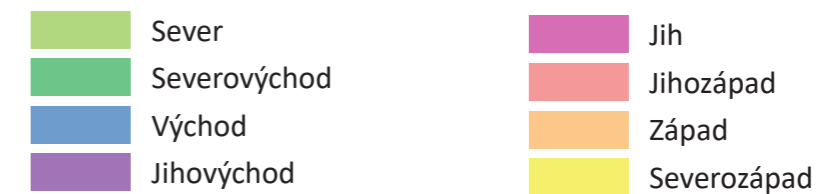

EXPOZICE SVAHŮ

Obr. 74, Expozice svahů, zdroj: ags.cuzk.cz

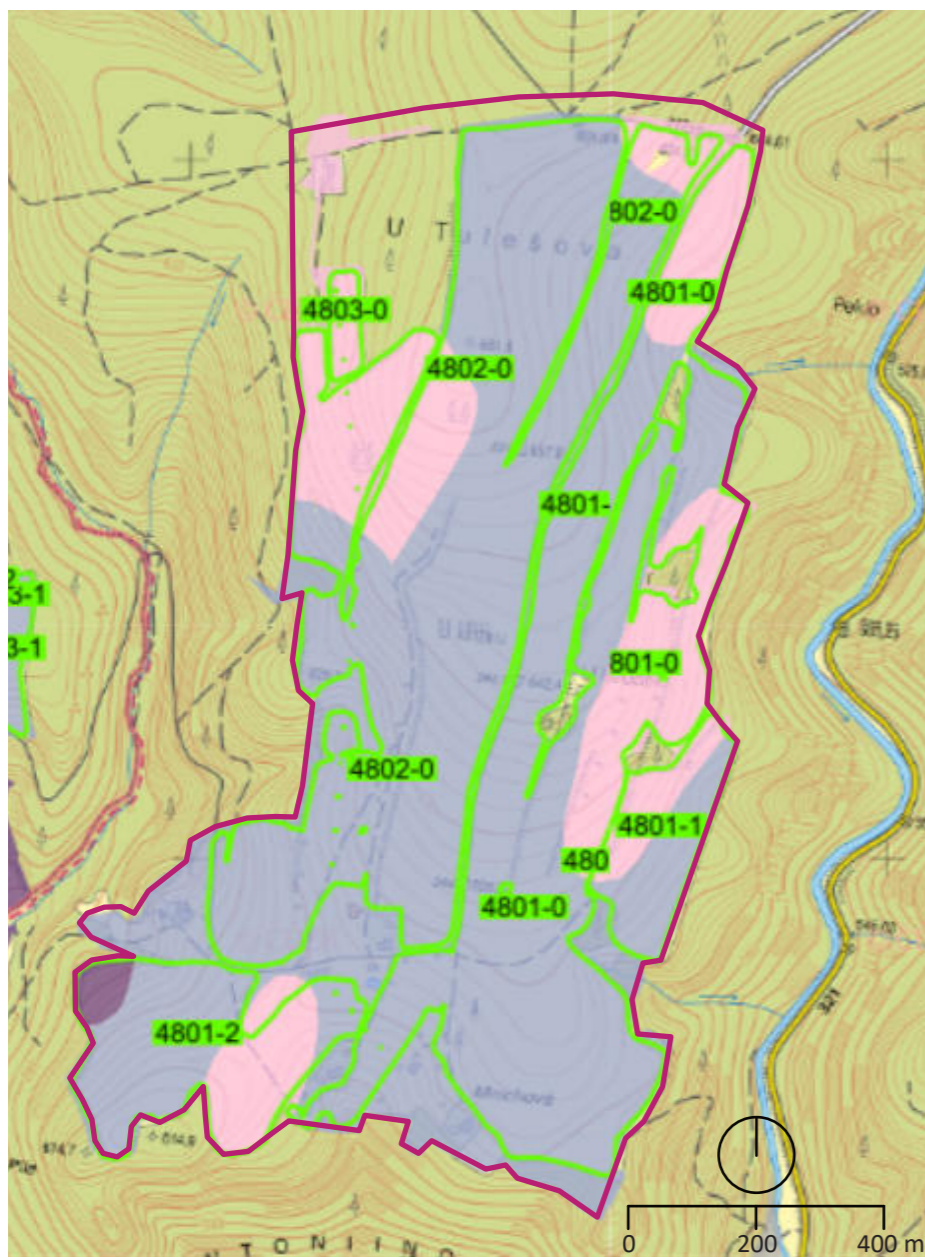
— Řešené území

PEDOLOGIE

PŮDNÍ TYPY V RÁMCI BPEJ

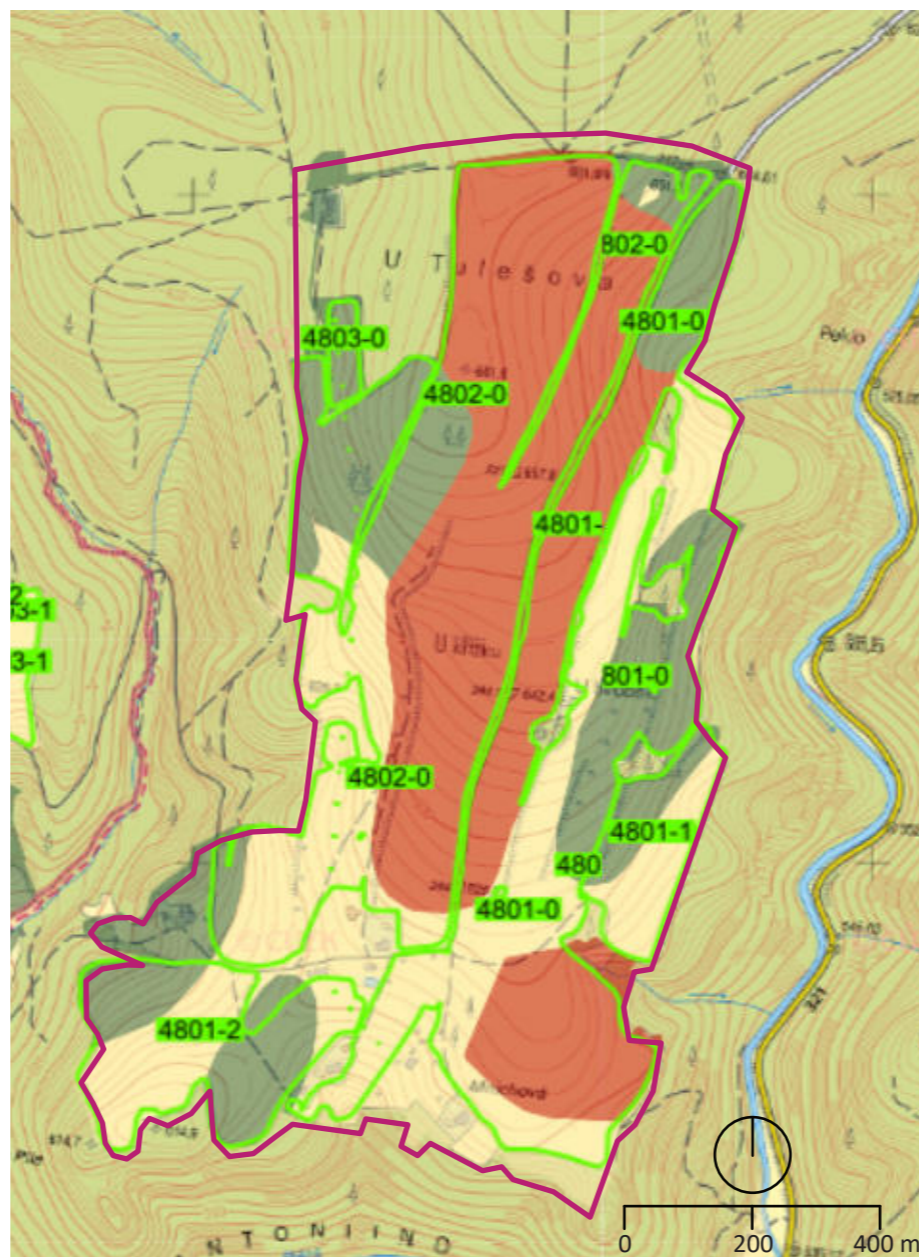

Obr. 75, Půdní typy v rámci BPEJ, zdroj: mapy.vumop.cz

- Řešené území
- Kambizemě dystrické, podzoly, kryptopodzoly
- Kambizemě, rankery, litozemě
- Silně svažitě půdy

Půdní typy území z většiny tvoří „Kambizemě dystrické, podzoly a kryptopodzoly“. Jsou to půdy vyvinuté ve vyšších polohách vrchovin a v horách. Jejich typickým znakem je vyšší obsah méně kvalitního humusu a silně kyselá nebo kyselá půdní reakce. Dále jsou tu v okrajových částech zastoupeny „Kambizemě, rankery a litozemě“. Tyto půdy se vyznačují malou mocností půdního profilu a převážně výraznou skeletovitostí (VÚMOP © 2018).

TŘÍDY OCHRANY PŮD

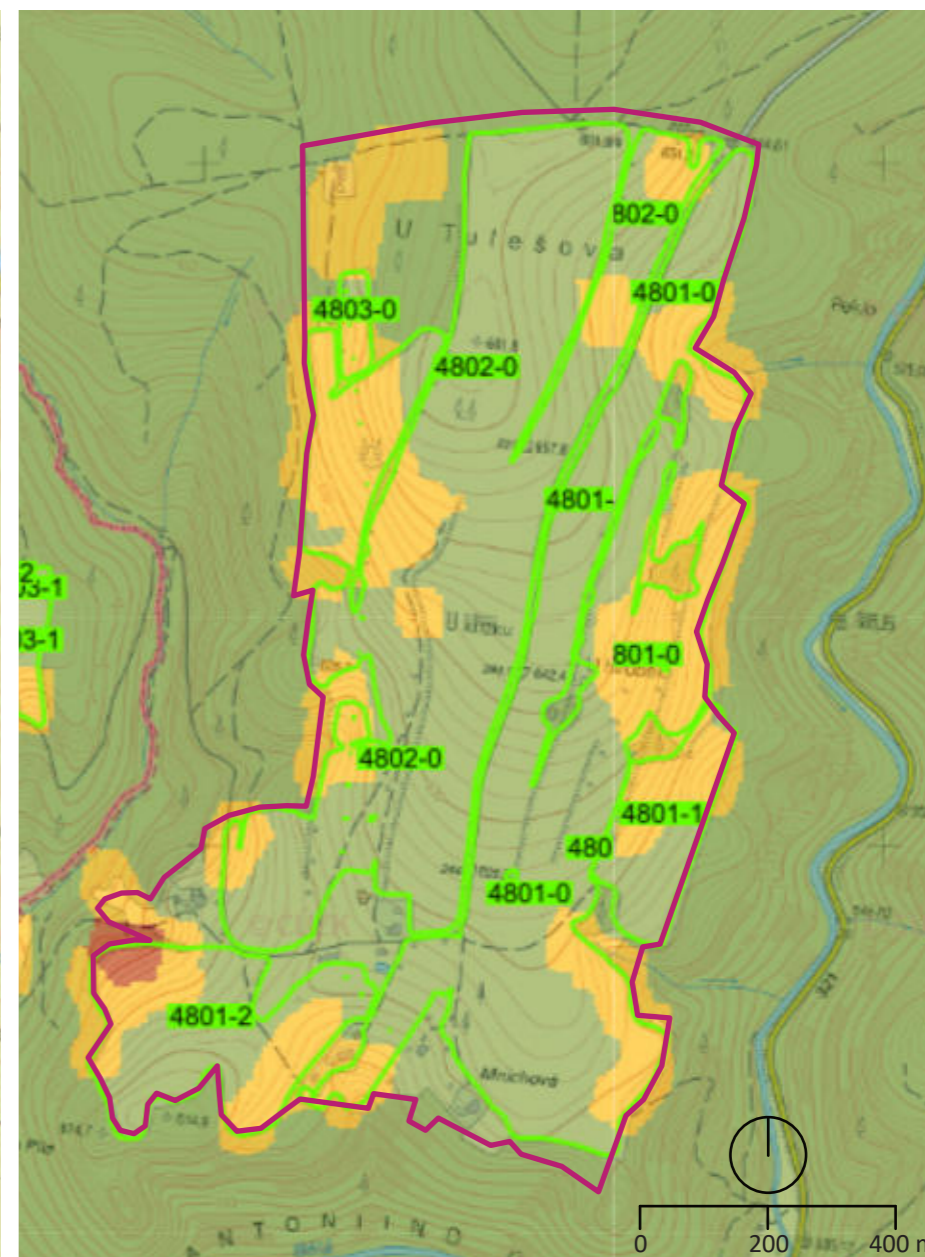

Obr. 76, Třídy ochrany půd, zdroj: mapy.vumop.cz

- Řešené území
- I. Třída - Bonitně nejcenější půdy
- III. Třída - Průměrně produkční půdy
- IV. Třída - Velmi málo produkční půdy

Na území zastoupeny půdy kategorie tříd I., III. a IV. Bonitně nejcenější půdy lze odejmout ze zemědělského půdního fondu pouze výjimečně, a to převážně pro záměry související s obnovou ekologické stability, případně pro liniové stavby zásadního významu. Průměrně produkční půdy je možné využít v územním plánování pro výstavbu a jiné nezemědělské způsoby využití. Půdy IV. Třídy bývají mělké, silně skeletovité a erozně ohrožované (VÚMOP © 2018).

POTENCIÁLNÍ OHROŽENOST VODNÍ EROZÍ

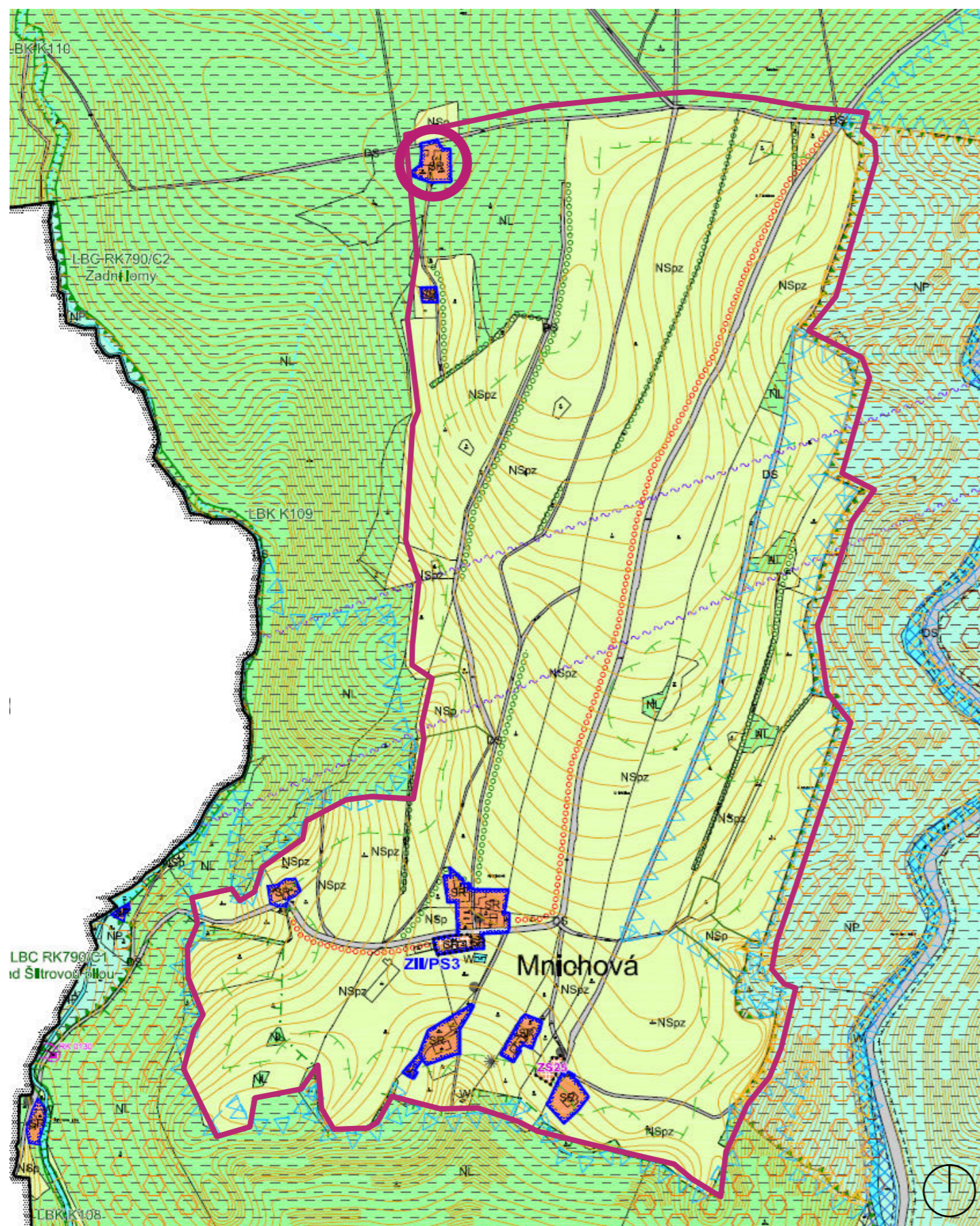
Obr. 77, Ohroženost vodní erozí, zdroj: mapy.vumop.cz

- Řešené území
- Erozně neohrožené půdy (NEO)
- Mírně erozně ohrožené půdy (MEO)
- Silně erozně ohrožené půdy (SEO)

Z hlediska vodní eroze se na většině území nacházejí půdy erozně neohrožené (NEO). Pro půdy mírně erozně ohrožené je doporučeno pěstovat erozně nebezpečné plodiny s využitím půdoochranných technologií, ostatní plodiny lze pěstovat bez omezení. Silně erozně ohrožené půdy se vyskytují na malém úseku v jihozápadní části území, kde je již značná sklonitost svahu. Území není ohroženo větrnou erozí (VÚMOP © 2018).

KOORDINAČNÍ SITUACE (po změně č. 2, z roku 2018)

LEGENDA

— Řešené území (celek)   ● Řešené území - chalupa se zahradou

LIMITY VYUŽITÍ ÚZEMÍ, OCHRANA HODNOT ÚZEMÍ	
	Ochranná zóna nadregionálního biokoridoru
	Nadregionální biocentrum
	Nadregionální biokoridor
	Regionální biocentrum
	Regionální biokoridor
	Lokální biocentrum
	Lokální biokoridor
	Interakční prvek
	Plochy PUPFL
	Pásmo 50 m od hranice PUPFL
	Lesy zvláštního určení
	Lesy ochranné
	Evropsky významná lokalita soustavy Natura 2000
	Přírodní rezervace
	Přírodní památka
	Významný krajinný prvek registrovaný
	Památný strom
	Významný strom (skupina stromů) v zástavbě či volné krajině
	Hranice CHKO Orlické hory
	I. zóna CHKO
	II. zóna CHKO
	Ochranné pásmo dálkového migračního koridoru
	Ochranné pásmo přírodní rezervace, přírodní památky
	Ochranné pásmo silnic
	Ochranné pásmo elektrovedů
	Ochranné pásmo komunikačního zařízení
	Ochranné pásmo objektu důležitého pro obranu státu
	Ochranné pásmo vojenské seismické stanice
	Dobývací prostor netěžený
	Výhradní ložisko nerostných surovin
	CHOPAV Východočeská křída / CHOPAV Orlické hory
	Ochranné pásmo vodního zdroje I. stupně
	Území zvýšené kontroly v rámci obecné ochrany vod
	Pramen
	Lokalita vhodná pro nový vodní zdroj
	Záplavové území
	Aktivní zóna záplavového území
	Ochranné pásmo kulturní památky
	Plošná radonová anomálie
	Kulturní památka
	Památka místního významu (sakrační objekt, lidová stavba apod.)
	Skupina památek místního významu (křížová cesta, pomníky, plastky)
	Přírodně-krajinná hodnota (soutok)
	Vyhlídkový bod
	Rozhledna
	Plocha pro umístění rozhledny
	Heliport
	Rekultivovaná skládka
	Bod sesuvu
	Malá vodní elektrárna
	Sezónní parkoviště
	Plocha specifická
	Nepřekročitelná plocha pro realizaci staveb a terénních úprav
	Drobné vodní toky včetně zatrubněných

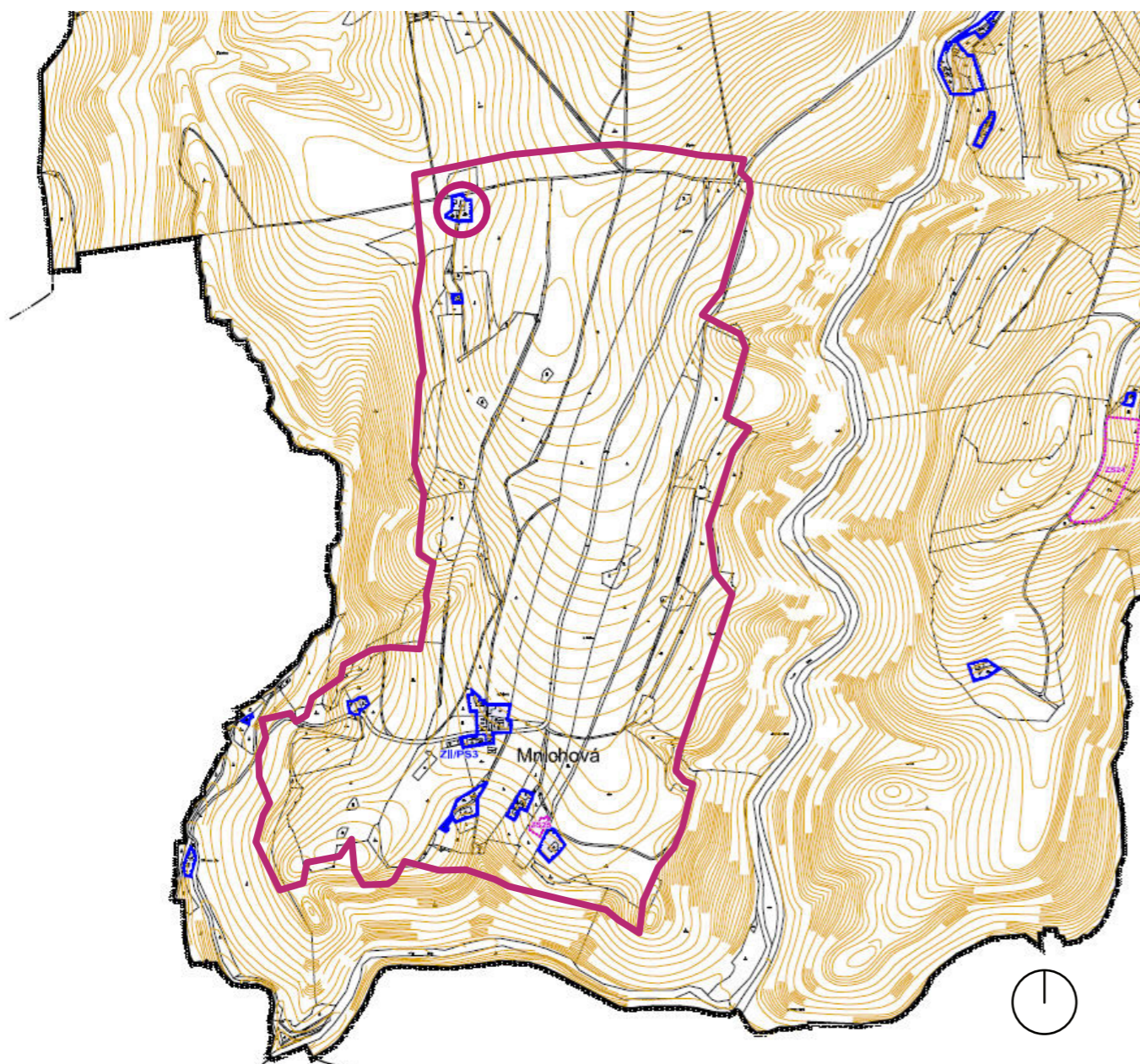
Celé řešené územím je územím s archeologickými nálezy kategorie I.

Koordinanční situace územního plánu blíže přibližuje hodnoty území, a z nich vyplývající limity. Důležitou informací je skutečnost, že řešené území spadá do II. a III. zóny chráněné krajinné oblasti Orlických hor. Do přísněji chráněné II. zóny spadá část území na východní straně, vyznačená světle modře. Východně přilehlá přírodní plocha vedle řešeného území je již I. Zónou CHKO a utváří ji lesy ochranné. V severní části řešeného území je lesní porost definován jako PUPFL, tedy „Pozemek určený k plnění funkce lesa“. V území je dále zeleně vyznačeno pásmo 50 m od hranice PUPFL, a to jednak po celém vnitřním obodu řešeného území, a také okolo remízku na východní straně. Z výkresu je patrné, že meze a doprovodná zeleň podél cest jsou označeny ve stávajícím stavu ploch jako interakční prvky.

Obr. 79, Koordinanční situace územního plánu obce Deštné v Orlických horách, výřez, zdroj: obec-destne.cz

04.8 ÚZEMNÍ PLÁN

VÝKRES ZÁKLADNÍHO ČLENĚNÍ ÚZEMÍ

Obr. 80, Základní členění území obce Deštné v Orlických horách, výřez, zdroj: obec-destne.cz

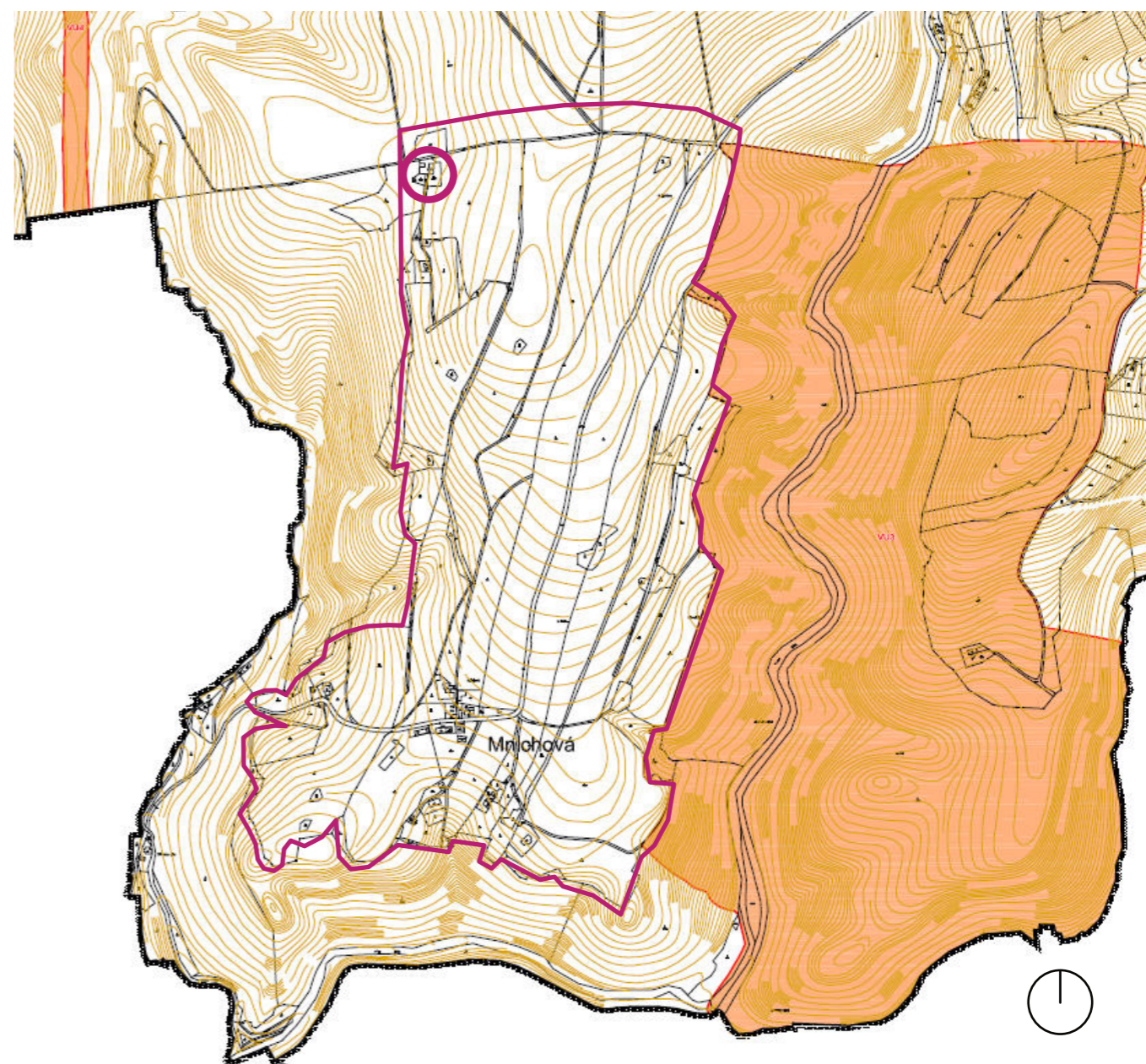
LEGENDA

— Řešené území (celek)   ○ Řešené území - chalupa se zahradou

STAV / PLOCHY STABILIZOVANÉ	NÁVRH / PLOCHY ZMĚN	ÚZEMNÍ REZERVA	
			HRANICE ÚZEMNÍCH JEDNOTEK A TYPŮ PLOCH
			Hranice řešeného území
			Hranice katastrálního území
			Hranice zastavěného území k 20. 11. 2017
			Zastavitelné plochy (Z)
			Plochy přestavby (P)

Z výkresu základního členění území územního plánu vyplývá, že celé řešené území se nachází mimo souvislou zástavbu obce, tedy v extravilánu. Jednotlivé pozemky soukromých objektů bydlení a rekreace včetně jejich zahrad jsou pak definovány jako zastavěné území (značeno modře). V jižní části se nachází také jedna plocha navrhovaná jako zastavitelná.

VÝKRES VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝCH STAVEB

Obr. 81, Výkres veřejně prospěšných staveb obce Deštné v Orlických horách, výřez, zdroj: obec-destne.cz

LEGENDA

— Řešené území (celek)   ○ Řešené území - chalupa se zahradou

STAV / PLOCHY STABILIZOVANÉ	NÁVRH / PLOCHY ZMĚN	ÚZEMNÍ REZERVA	
			HRANICE ÚZEMNÍCH JEDNOTEK
			Hranice řešeného území
			Hranice katastrálního území
			VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ STAVBY A OPATŘENÍ
			VU1-4 Založení prvku územního systému ekologické stability

Z výkresu veřejně prospěšných staveb vyplývá, že na řešené území se z tohoto hlediska nevztahují žádná opatření. Již zmíněná přírodní plocha východně od hranice řešeného území je navržena jako plocha pro „Založení prvku ÚSES“.

04.8 ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE

VÝKRES TYPŮ KRAJIN (KRAJINNÝ RÁZ)

Obr. 82, Výkres typů krajín ZUR Královéhradeckého kraje, výřez, zdroj: kr-kralovehradecky.cz

LEGENDA

○ Řešené území

KRAJINNÝ RÁZ

- HORSKÉ KRAJINY PŘI HORNÍ HRANICI LEŠA
- LEŠNÍ KRAJINY
- LESOZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY
- ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY
- KRAJINY S VÝRAZným ZASTOUPENím VODNÍCH PLOCH
- URBANIZOVANÉ KRAJINY
- KRAJINY IZOLOVANÝCH KÚZELŮ
- KRAJINY SKALNÍCH MĚST

KRAJINNÝ RÁZ

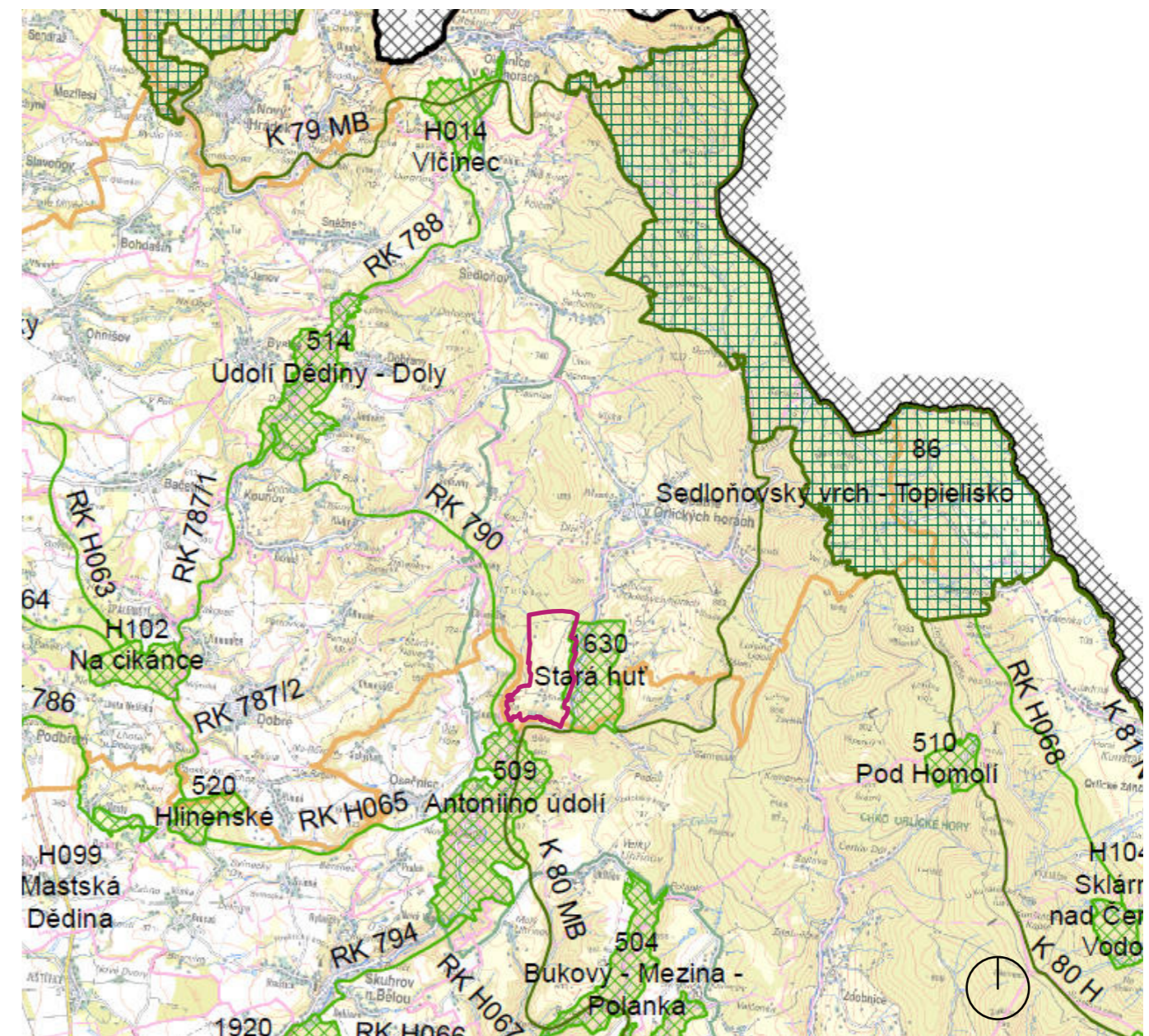
- OBLASTI KRAJINNÉHO RÁZU
- PODOBLASTI KRAJINNÉHO RÁZU
- 11 - Orlicko KÓD A NÁZEV OBLASTI KRAJINNÉHO RÁZU
- 11b - Dešensko KÓD A NÁZEV PODOBLASTI KRAJINNÉHO RÁZU

OSTATNÍ KRAJINNÉ PRVKY

- ▲ NEJVÝZNAMĚJŠÍ KRAJINNÉ DOMINANTY
- HRANICE ÚZEMÍ KRAJE = HRANICE ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ
- HRANICE SPRÁVNÍCH OBVODŮ OBČÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ
- HRANICE ÚZEMÍ OBČÍ
- HRANICE KATASTRÁLNÍCH ÚZEMÍ
- ZASTAVĚNÉ PLOCHY
- SILNIČNÍ SÍŤ
- ŽELEZNIČNÍ SÍŤ
- VODNÍ PLOCHY
- VODNÍ TOKY

Z výkresu typů krajín v rámci ZUR vyplývá, že řešené území lze charakterizovat jako krajinu lesozemědělskou a zdejší krajinný ráz spadá do oblasti Dešensko (11b).

VÝKRES ÚZEMNÍHO SYSTÉMU EKOLOGICKÉ STABILITY (ÚSES)

Obr. 83, Výkres ÚSES ZUR Královéhradeckého kraje, výřez, zdroj: kr-kralovehradecky.cz

LEGENDA

— Řešené území

ÚZEMNÍ SYSTÉM EKOLOGICKÉ STABILITY

- BIOCENTRUM NADREGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- BIOKORIDOR NADREGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- BIOCENTRUM REGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- BIOKORIDOR REGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- 87 Peklo NÁZEV BIOCENTRA NADREGIONÁLNÍHO, REGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- K 71 NÁZEV BIOKORIDORU NADREGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- RK 815 NÁZEV BIOKORIDORU REGIONÁLNÍHO VÝZNAMU

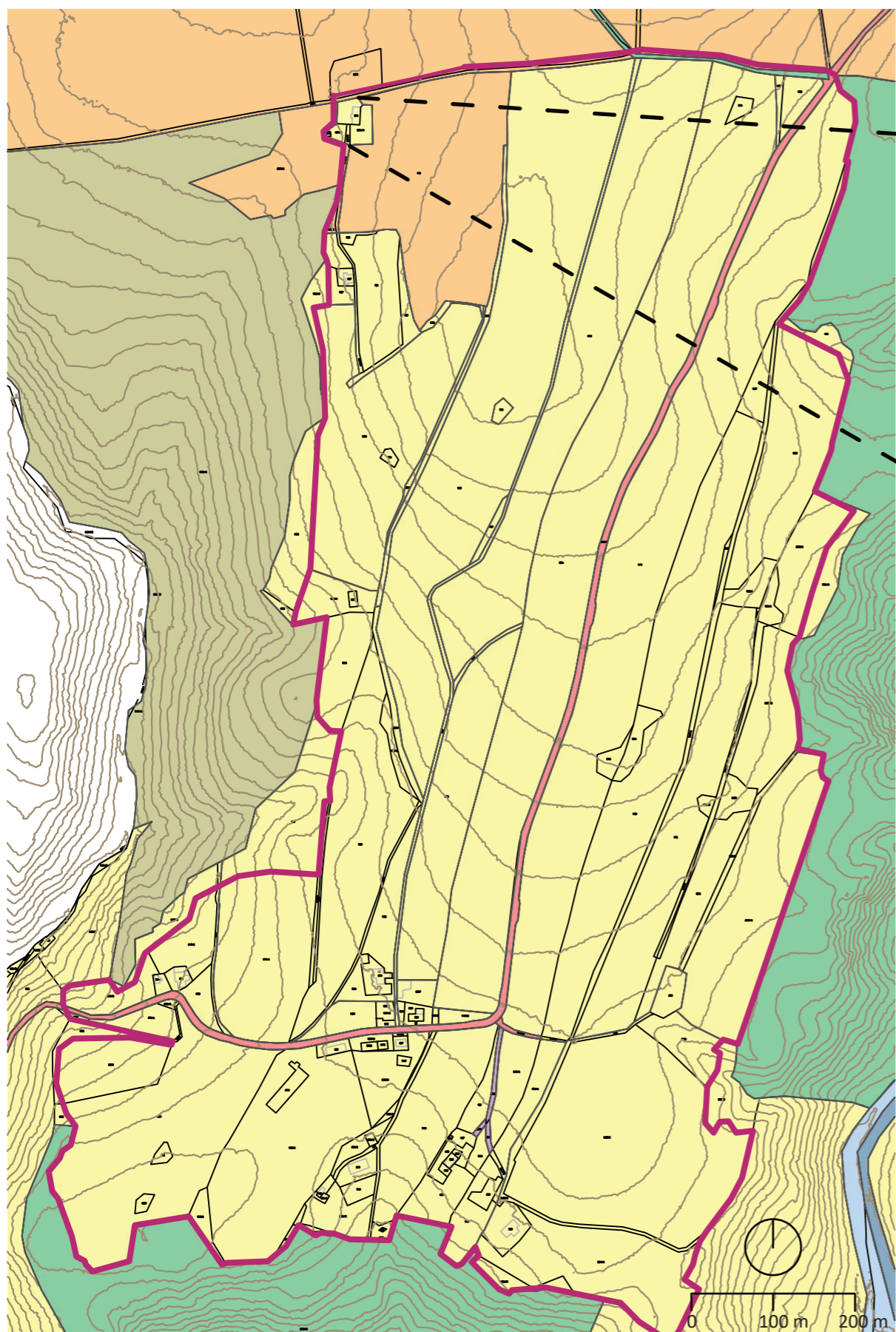
VYBRANÉ JEVIY MAPOVÉHO PODKLADU

- HRANICE ÚZEMÍ KRAJE = HRANICE ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ
- HRANICE SPRÁVNÍCH OBVODŮ OBČÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ
- HRANICE ÚZEMÍ OBČÍ
- HRANICE KATASTRÁLNÍCH ÚZEMÍ

Výkres územního systému ekologické stability je součástí dokumentace ZUR (Zásady územního rozvoje královéhradeckého kraje) a je takto v úplném znění po vydání aktualizací č. 1, 2 a 4 z června roku 2020. Z výkresu vyplývá, že řešené území není součástí ÚSES. Nejbližší oblastí ÚSES jsou východně ležící biocentra regionálního významu Stará huť (630) a Antoniiho údolí (509).

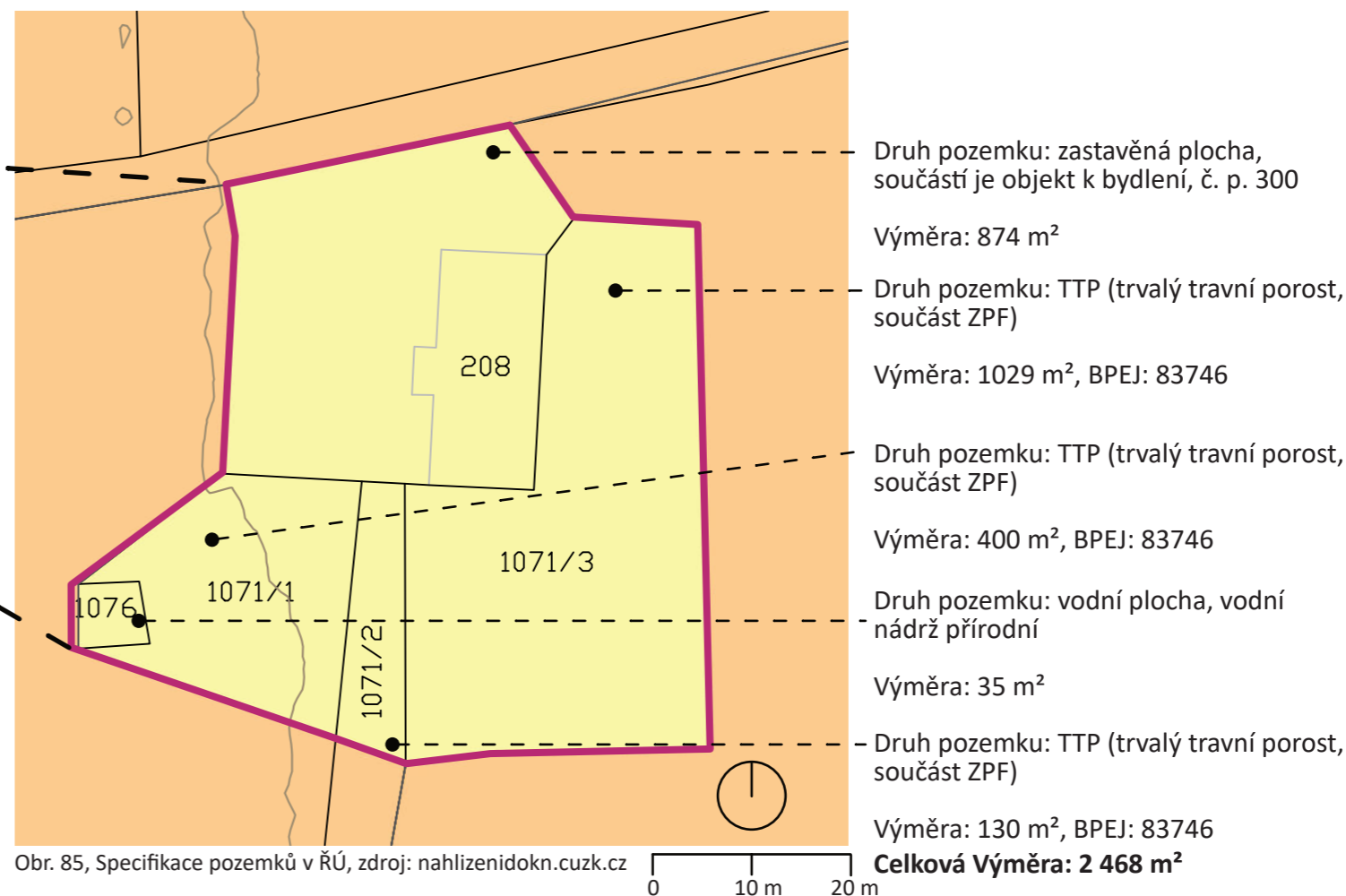
04.9 VLASTNICKÉ VZTAHY

ROZLIŠENÍ VLASTNÍKŮ POZEMKŮ - PROSTRANSTVÍ LOUKY

Obr. 84, Rozlišení vlastníků pozemků, zdroj: nahlizenidokn.cuzk.cz **Celková Výměra: 99 ha (990 000 m²)**

DRUHY POZEMKŮ - ZAHRADA U CHALUPY

Obr. 85, Specifikace pozemků v ŘÚ, zdroj: nahlizenidokn.cuzk.cz

LEGENDA

- Řešené území
- Vrstevnice po 5 m
- Hranice pozemků dle KN
- 1071/3 Parcelní čísla dle KN
- Soukromé vlastnictví fyzických i právnických osob
- Obec Dobré
- Obec Deštné v Orlických horách
- Obec Osečnice
- Královéhradecký kraj
- Stát Česká republika - ve správě Povodí Labe
- Stát Česká republika - ve správě Státního pozemového úřadu
- Stát Česká republika - ve správě Lesy ČR

Na základě veřejně dostupných podkladů z Nahlížení do katastru nemovitostí ČUZK jsou v mapě zaznačeny vlastnické vztahy v řešeném území. Z dat vyplývá, že většina dotčených pozemků je v soukromém vlastnictví fyzických a právnických osob, jedná se o mnoho různých osob a subjektů. Na severní straně od území patří lesní plochy obci Dobré, lesy na západní straně obci Osečnice, a lesy na jižní a východní straně jsou majetkem státu, ve správě Lesů ČR. V řešeném území je ve vlastnictví obce Deštné pouze hlavní komunikace (ČUZK © 2004-2023).

04.10 SWOT ANALÝZA

ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ - STRUČNÉ SHRnutí

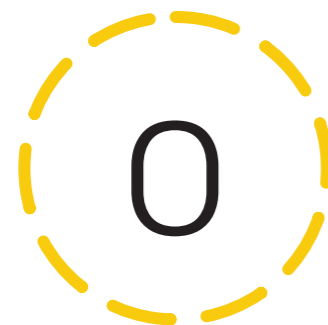
STRENGTHS SILNÉ STRÁNKY

- Autentická krajina horské oblasti, CHKO
- Zachované přírodní i vizuální hodnoty krajinného rázu
- Turistická trasa (k Antoniinu údolí) a křížení cest
- Plochy trvalých travních porostů (louky) i rozptýlené zeleně
- Klidná lokalita - ohledné místo v extravilánu - současně docházkově dostupné od centra obce

WEAKNESS SLABÉ STRÁNKY

- Limity v souvislosti s II. a III. zónou CHKO
- Výskyt ochranných pásem u lesních pozemků a remízků - plochy určené k plnění funkce lesa
- Izolovanost od okolí - samota
- Absence míst k posezení, zastavení, podpoření výhledů

OPPORTUNITIES PŘÍLEŽITOSTI

- Zlepšení prostupnosti krajiny - doplnění pěších cest/pěšin
- Podpoření navrženého interakčního prvku v územním plánu - doplnění doprovodné zeleně podél hlavní cesty
- Doplnění výsadby dřevin ve stávajících mezích, remízcích
- Možné protierozní opatření k záchytu dešťové vody na pozemku zahrady i v krajině
- Volba sortimentu podporujícího biodiverzitu, v zahradě návrh vyzdvihující její krajinný charakter

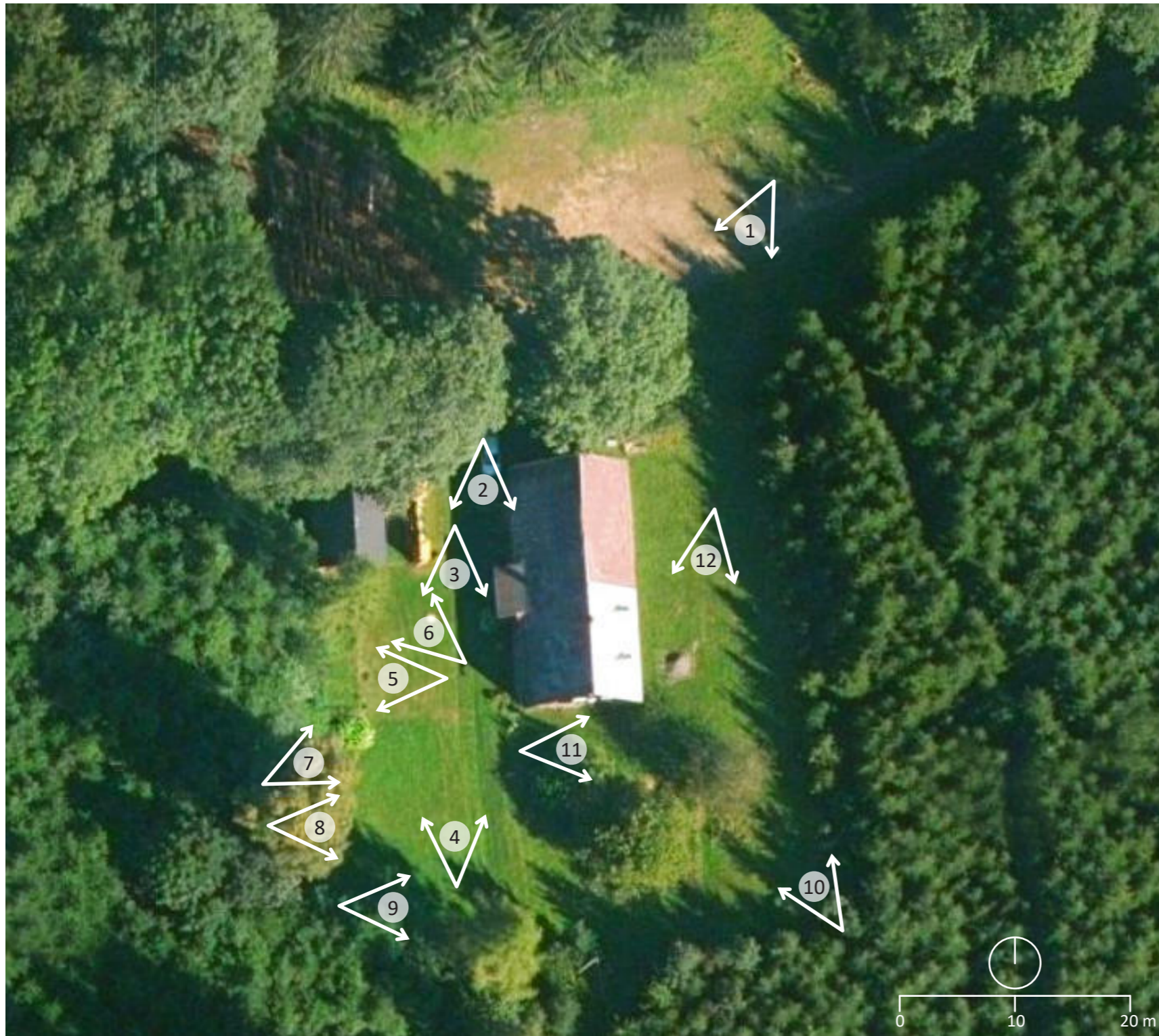

THREATS HROZBY

- Rostoucí činnost těžby dřeva v produkčních lesích - zvýšení hluku a častý pohyb strojů
- Nárůst zastavitelných parcel v části Mnichová - frekventovaný pohyb automobilů, problematika odpadků, apod.
- Složité vlastnické vztahy - majetková roztržitost pozemků
- Vylidnění oblasti - koncentrace lidí primárně v centru obce

04.11 FOTODOKUMENTACE

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY

Obr. 86, Orotofoto zahrady u chalupy, zdroj: mapy.cz

Řešené území zahrady u chalupy se nachází takřka na samotě v obklopení lesní krajiny. Soukromý pozemek rekreačně využívaného objektu se zahradou není nijak vymezen plotem, a tak zahrada se svým přírodním charakterem do okolní krajiny plynule přechází. Chalupa je zděnou stavbou venkovského typu, která ještě před druhou světovou válkou sloužila jako myslivna a zázemí pro lesní hospodáře. Později byla polovina stavby na severní straně využívána jako chlév pro chování dobytka, druhá polovina byla obytná. Dnes je část původního chléva nevyužívaná, a obytná část byla postupnou úpravou interiéru uzpůsobena ke komfortnímu celoročnímu využívání rodiny. V blízkosti chalupy na západní straně se nachází stodola, kde je uskladněno dřevo a náčiní. Původně větší objekt byl poničen propadem střechy, a tak došlo ke stavební úpravě, která zachovala část z původních kamenných zdí.

Obr. 87, Pohled od příjezdové cesty k chalupě, na část bývalého chléva, zdroj: autor

Obr. 88, Vstupní dveře do obytné části objektu, zdroj: autor

Obr. 89, Volné travnaté prostranství, zdroj: autor

Obr. 90, Pohled na chalupu se stodolou z jižní strany, zdroj: autor

Obr. 93, Pohled na chalupu ze západní strany, zdroj: autor

Obr. 96, Pohled z jihovýchodního koutu zahrady na planou třešeň, zdroj: autor

Obr. 91, Ohniště u modřínu, zdroj: autor

Obr. 94, Skupina dřevin v jižní části zahrady, zdroj: autor

Obr. 97, Záchyt dešťové vody do sudu, zdroj: autor

Obr. 92, Stodola po opravě, s využitím zdí původního objektu, zdroj: autor

Obr. 95, Přechod zahrady do sousedního lesa, bez ohraničení plotem, zdroj: autor

Obr. 98, Pohled ze severního směru s hranicí lesa po levé straně, zdroj: autor

04.11 FOTODOKUMENTACE

PROSTRANSTVÍ LOUKY

Obr. 99, Orotofoto prostranství louky, zdroj: mapy.cz

Řešené prostranství louky se rozprostírá mezi místními částmi U Tulešova a Mnichová, a rovněž je v obklopení lesů. Pro území je charakteristický mírně zvlněný reliéf, který skýtá působivé výhledy a průhledy do okolní krajiny i na hřbety Orlických hor. Prostranství louky prostorově definuje liniová kompozice, ve které jsou v severojižním směru uspořádány jak samotné pozemky, tak hlavní cesta územím i rozptýlená krajinná zeleň. Tato již zmíněná hlavní zpevněná turisticky značená cesta ve střední části louky je jakousi její osou, která vede od rozcestí poblíž chalupy na severní straně až k původní osadě Mnichová na straně jižní, kde se v současnosti nachází několik rekreačně využívaných chalup roztroušených ve stráni. Vegetaci v území utváří meze, remízky, doprovodná zeleň podél cesty, skupiny či solitery dřevin na louce a také smíšený porost lesa vymezující hranice území.

Obr. 100, Příjezdová cesta k chalupě, zdroj: autor

Obr. 101, Výsadba bříz mezi příjezdovou cestou a loukou, zdroj: autor

Obr. 102, Pohled z louky na les navazující na zahradu chalupy, zdroj: autor

Obr. 103, Místo rozcestí pěti cest při severní straně louky, zdroj: autor

Obr. 106, Pohled na doprovodnou zeleň podél cesty, na les v dálce, zdroj: autor

Obr. 109, Na louce jsou patrné vyježděné stopy od vozidel, zdroj: autor

Obr. 104, Mírně zvlněný reliéf krajiny, zdroj: autor

Obr. 107, Značení turistické trasy - hlavní zpevněná cesta územím, zdroj: autor

Obr. 110, Louka po sečení, zdroj: autor

Obr. 105, Meze paralelně podél cesty zprava prostorově člení území, zdroj: autor

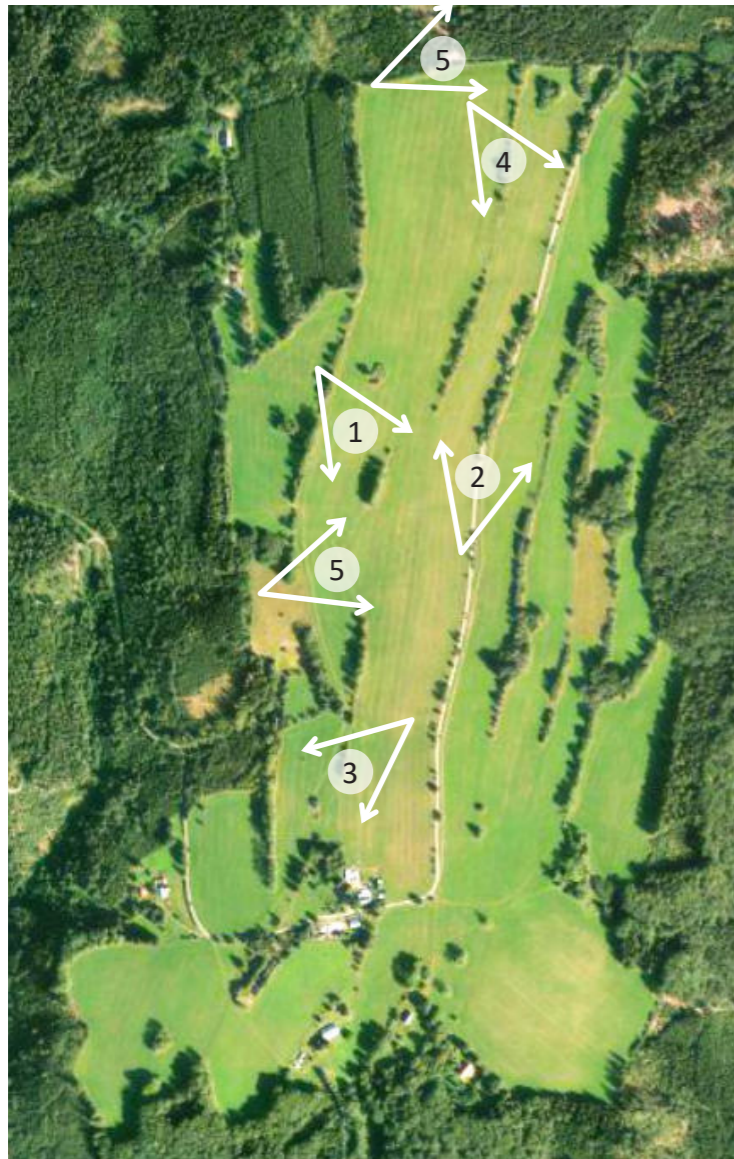
Obr. 108, Doprovodnou zeleň podél cesty tvoří stromy i keře, zdroj: autor

Obr. 111, Prostup skrze meze, zdroj: autor

04.11 FOTODOKUMENTACE

PROSTRANSTVÍ LOUKY - PANORAMA

Obr. 112, Orofoto prostranství louky, výřez, zdroj: mapy.cz

Obr. 113, Remízek a skupina dřevin na louce, zdroj: autor

Obr. 114, Pohled na turistickou cestu směrem od Mnichové, zdroj: autor

Obr. 115, Reliéf a rozptýlená zeleň v krajině, zdroj: autor

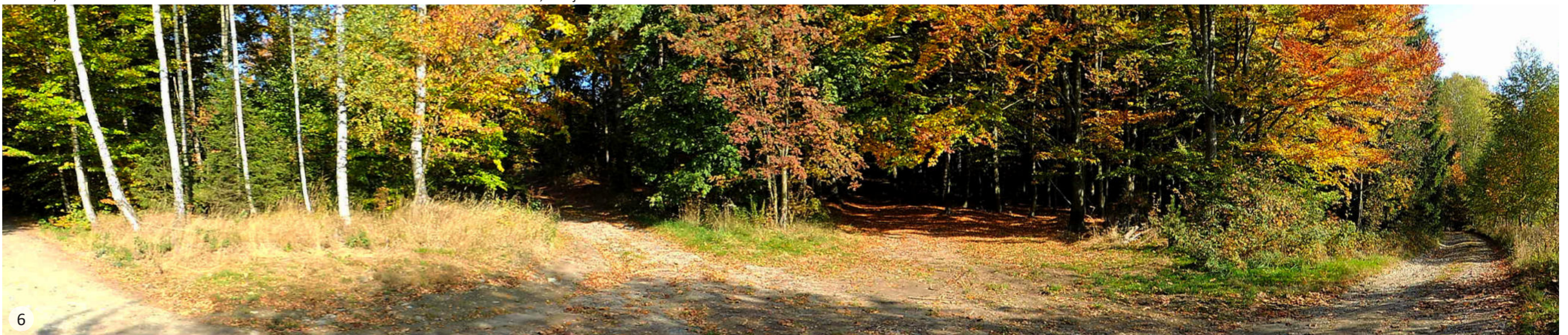
4

Obr. 116, Mez na louce, zdroj: autor

5

Obr. 117, Pohled skrze louku na stráň s dominantou kostela sv. Matouše a Velkou Deštnou, zdroj: autor

6

Obr. 118, Místo rozcestí pěti cest severně při louce, zdroj: autor

04.12 SOUČASNÝ STAV - ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY

SOUČASNÉ VYUŽITÍ POZEMKU ZAHRADY, 1:250

UŽITÉ MATERIÁLY

DŘEVO PŮVODNÍ

Obr. 120

DŘEVO LAKOVANÉ

Obr. 121

KÁMEN

Obr. 122

CIHLY

Obr. 123

BÍLÁ OMÍTKA

Obr. 124

FOTODOKUMENTACE - DETAILŮ

Obr. 125, Sloup s nadzemním elektrickým vedením, v jižní části zahrady

Obr. 128, Kruhový betonový kryt současné studny (zdroj pitné vody v chalupě)

Obr. 131, Současný objekt stodoly, vpředu její původní kamenné zdi se dřevem

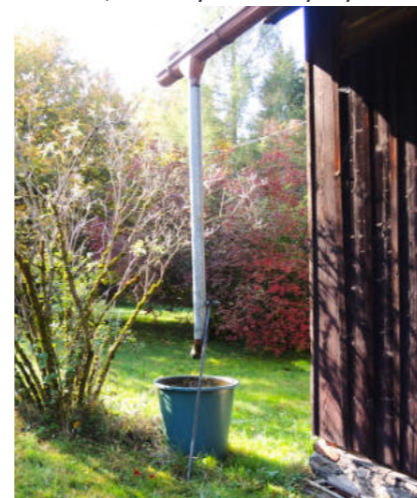

Obr. 126, El. vedení u chalupy

Obr. 127, Skříň el. jističů na chalupě

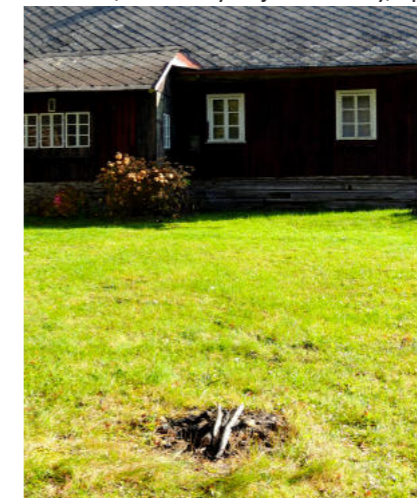
Obr. 120-133, Fotodokumentace současného stavu, zdroj: autor

Obr. 129, Okapový svod do sudu

Obr. 130, Sud u ovocných keřů

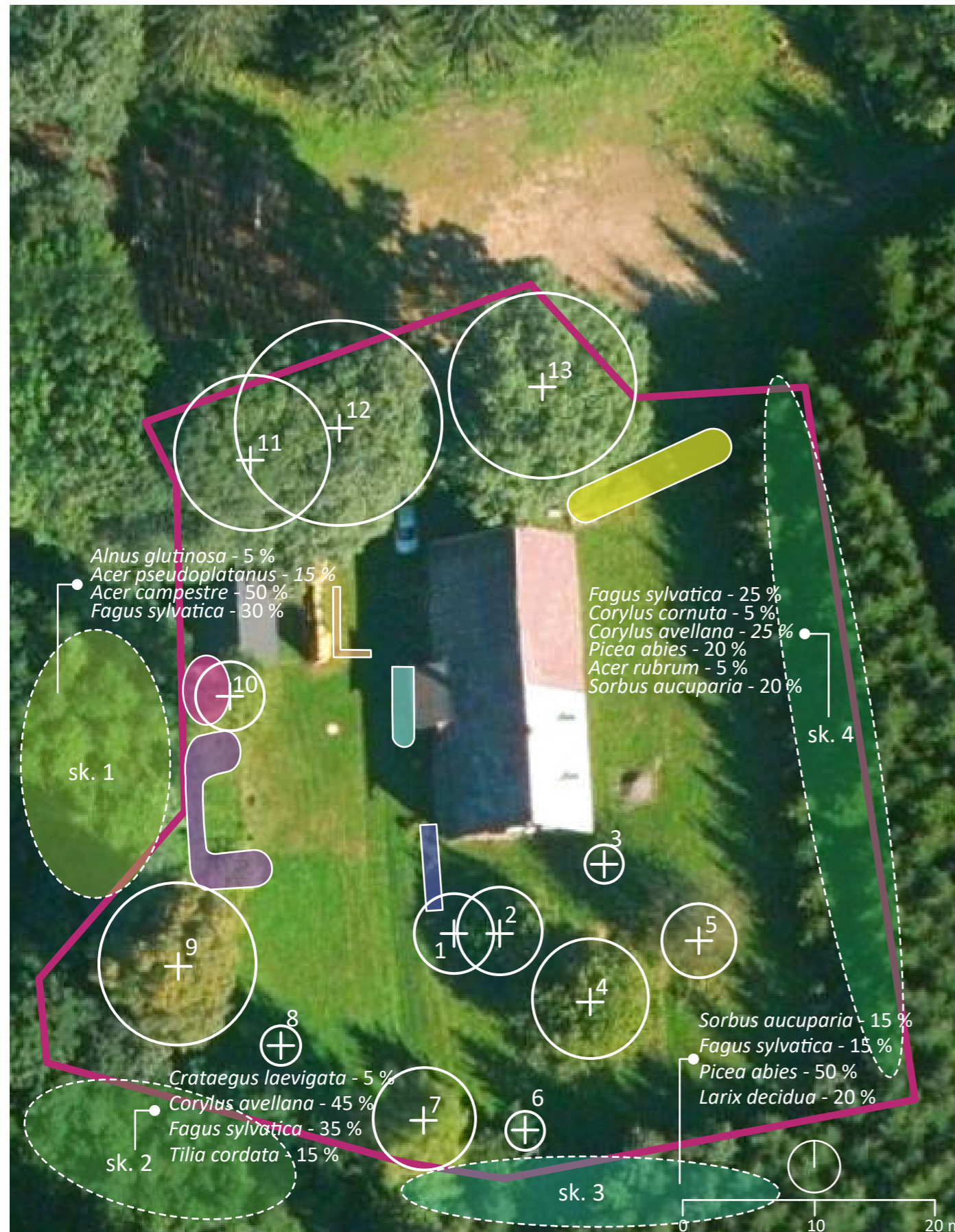
Obr. 132, Ohniště v trávníku

Obr. 133, Kryt původní studny

04.12 SOUČASNÝ STAV - ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY

STÁVAJÍCÍ VEGETACE V ZAHRADĚ - INVENTARIZACE DŘEVIN

LEGENDA

— Řešené území

⊕₁ Soliterní dřeviny

Skupiny keřů a trvalkových rostlin v řešeném území

- sk. A - Záhon u verandy
- sk. B - Jedlé keře u sudu
- sk. C - Záhon kolem ohniště
- sk. D - Vegetace pod modřínem
- sk. E - Záhon u kamenné zdi
- sk. F - Živý plot u cesty

Vegetace v blízké návaznosti na řešené území

- sk. 1 - Keřový a náletový porost za ohništěm
- sk. 2 - Dřeviny za lípou - smíšený les
- sk. 3 - Dřeviny podél cesty - smíšený les
- sk. 4 - Dřeviny podél hranice jehličnatého lesa

Stávající vegetace v zahradě je tvořena druhy dřevin, které se také hojně vyskytují v nejbližším okolí. Na pozemku zahrady se nachází celkem 13 ks soliterních stromů a keřů, jejichž specifikace je uvedena níže v tabulce inventarizace dřevin. Z kompozičního hlediska lze vyzdvihnout dvojici javorů (č. 12 a 13.), které se nacházejí na severní části zahrady, a tvoří svým umístěním symetrickou dvojici stromů před budovou chalupy, tedy před vstupem. Z hlediska vzrůstu se jedná o nejstatnější dřeviny na pozemku, které v podzimním období vynikají svým zbarvením listů. Ke kácení je navržena dřevina č. 8 (viz tabulka níže), která je ve značně zhoršeném stavu vlivem proschnutí

V zahradě se dále nachází několik skupin s výsadbou keřů a trvalkových rostlin, na protější straně jsou znázorněny ve skupinách s výčtem nejčastěji zastoupených druhů. Většina ze stanovišť je ponechána bez zásahu, a proto se stav, vzrůst i vitalita rostlin poměrně liší, místy je jejich stav zhoršený. V rámci kompozičního záměru a vzhledem k zamýšlenému sortimentu je počítáno s odstraněním všech stávajících keřových a trvalkových výsadeb.

číslo	druh dřeviny	název česky	název latinsky	výška (m)	ø korony (m)	obvod kmene (m)
1	keř	Pustorys věncový	Philadelphus coronarius	3	5	-
2	keř	Kalina javorolistá	Viburnum acerifolium	3,5	5,5	-
3	keř	Bez černý	Sambucus nigra	2,5	2	-
4	keř	Líska obecná	Corylus avellana	5	5,2	-
5	strom	Třešeň ptačí	Prunus avium	6,1	4	0,9
6	strom	Smrk opadavý	Picea abies	7	2,5	0,7
7	strom	Modřín opadavý	Larix decidua	12	5	1,3
8	strom	Švestka domácí	Prunus domestica	5,5	2,5	0,4
9	strom	Lípa srdčitá	Tilia cordata	17	7	3,1
10	strom	Modřín opadavý	Larix decidua	15	4	1,4
11	strom	Javor klen	Acer pseudoplatanus	21	9	2,7
12	strom	Javor klen	Acer pseudoplatanus	21	15	3
13	strom	Javor klen	Acer pseudoplatanus	21	12	3,5

Obr. 134, Stávající vegetace v zahradě, zdroj: mapy.cz, upraveno

Tab. 1, Inventarizace stávajících dřevin v zahradě, zdroj: autor

STÁVAJÍCÍ VEGETACE V ZAHRADĚ- SKUPINY KEŘŮ A TRVALKOVÝCH ROSTLIN

Obr. 135, Záhon u verandy, zdroj: autor

sk. A - ZÁHON U VERANDY

Lobelia erinus – Lobelka modrá
Silene chalcidonica – Kohoutek plamenný
Hydrangea spp – Hortenzie
Hydrangea paniculata – Hortenzie latnatá
Hydrangea macrophylla – Hortenzie velkolistá
Paeonia lactiflora – Pivoňka čínská
Alium schoenoprasum – Pažitka pobřežní

Obr. 138, Vegetace pod modřínem, zdroj: autor

sk. D - VEGETACE POD MODŘÍNĚM

Philadelphus tenuifolius – Pustoryl tenkolistý
Rubus idaeus – Ostružník maliník
Senecio glastifolius – Starček růžový

Obr. 136, Jedlé keře u sudu, zdroj: autor

sk. B - JEDLÉ KEŘE U SUDU

Paeonia lactiflora – Pivoňka čínská
Ribes rubrum – Rybíz červený
Ribes rubrum „White Grape“ – Rybíz bílý
Rubus idaeus – Ostružník maliník

Obr. 139, Záhon u kamenné zdi, zdroj: autor

sk. E - ZÁHON U KAMENNÉ ZDI

Rudbeckia hirta – Třapatka srstnatá
Rudbeckia fulgida – Třapatka zářivá
Phlox paniculata – Plaménka latnatá
Leucanthemum x superbum – Kopretina zahradní
Physalis alkekengi – Mochyně židovská

Obr. 137, Záhon kolem ohniště, zdroj: autor

sk. C - ZÁHON KOLEM OHNIŠTĚ

Paeonia lactiflora – Pivoňka čínská
Cotoneaster x suecicus – Skalník
Philadelphus tenuifolius – Pustoryl tenkolistý
Hydrangea arborescens – Hortenzie stromkovitá
Sambucus nigra – Bez černý
Chaerophyllum aromaticum – Krabilice zápašná
Paeonia officinalis – Pivoňka lékařská
Urtica dioica – Kopřiva dvoudomá
Sambucus racemosa – Bez hroznatý

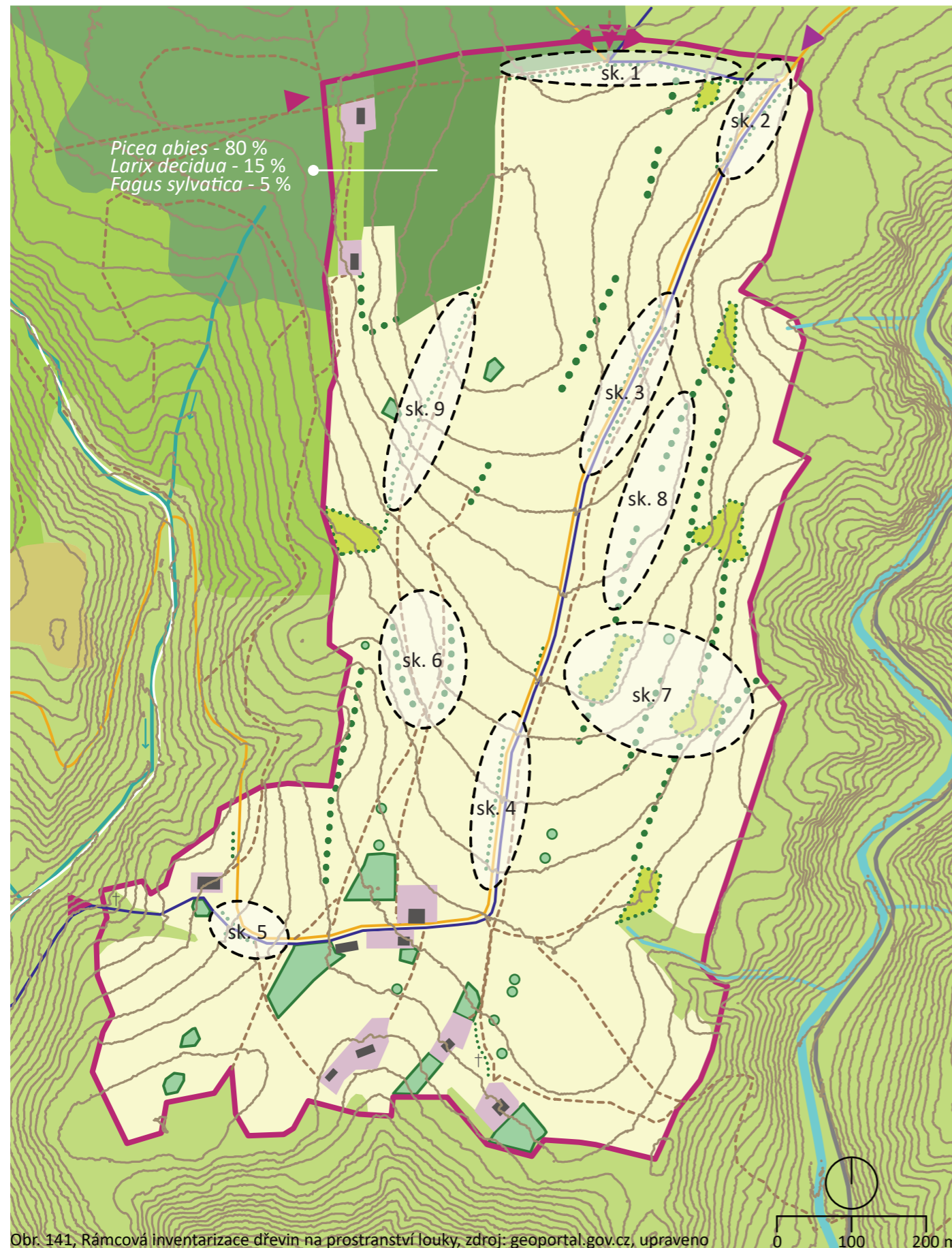
Obr. 140, Živý plot u cesty, zdroj: autor

sk. F - ŽIVÝ PLOT U CESTY

Urtica dioica – Kopřiva dvoudomá
Symphoricarpos albus – Pámelník bílý
Rubus fruticosus – Ostružník křovitý
Cotoneaster multiflorus – Skalník mnohokvětý

04.12 SOUČASNÝ STAV - PROSTRANSTVÍ LOUKY

STÁVAJÍCÍ STAV, VEGETACE A RÁMCOVÁ INVENTARIZACE DŘEVIN

STÁVAJÍCÍ STAV ÚZEMÍ - LEGENDA

	Řešené území		Lesní porost smíšený
	Vstupy do území		Lesní porost jehličnatý
	Hlavní přístupová cesta		Les hospodářsky využívaný
	Vrstevnice po 5 m		Přechodové stadium lesa a křovin
	Obytné/ rekreační stavby se zahradou		Zemědělsky využívaná půda
	Silniční komunikace		Louka
	Sjízdné cesty		Remízky
	Značená turistická cesta		Meze
	Pěší cesty nezpevněné		Doprovodná zeleň podél cesty
	Vodní tok - Koutský potok		Soliterní dřeviny či skupiny
	Vodní tok - řeka Bělá		Kamenné kříže

RÁMCOVÁ INVENTARIZACE DŘEVIN

sk. 1 - STROMOŘADÍ PODÉL CESTY U ROZCESTÍ

Betula pendula - 90 %
Fagus sylvatica - 10 %

sk. 2 - STROMOŘADÍ PODÉL HLAVNÍ CESTY

Picea abies - 40 %
Acer platanoides - 20 %
Salix caprea - 10 %
Sorbus aucuparia - 30 %

sk. 3 - STROMOŘADÍ PODÉL HLAVNÍ CESTY

Sorbus aucuparia - 30 %
Crataegus laevigata - 15 %
Prunus avium - 35 %
Acer pseudoplatanus - 10 %
Rosa canina - 5 %
Robus ideaus - 5 %

sk. 4 - STROMOŘADÍ PODÉL HLAVNÍ CESTY

Prunus padus - 35 %
Corylus avellana - 15 %
Sorbus aucuparia - 35 %
Crataegus laevigata - 15 %

sk. 5 - STROMOŘADÍ PODÉL HLAVNÍ CESTY

Prunus avium - 80 %
Sorbus aucuparia - 20 %

sk. 6 - MEZE

Tilia cordata - 50 %
Acer pseudoplatanus - 30 %
Fagus sylvatica - 25 %
Sorbus aucuparia - 5 %

sk. 7 - REMÍZKY

Picea abies - 70 %
Acer platanoides - 20 %
Tilia cordata - 10 %

sk. 8 - MEZE

Betula pendula - 55 %
Picea abies - 35 %
Acer platanoides - 10 %

sk. 9 - DOPROVODNÁ ZELEŇ U CESTY

Sorbus aucuparia - 45 %
Crataegus laevigata - 35 %
Prunus avium - 20 %

Stávající stav řešeného území prostranství louky dokládá mapa přírodních podmínek, která zahrnuje reliéf terénu, stávající vegetaci, současnou cestní síť, a také zástavbu a vstupy do území. Luční prostranství je využíváno jako plocha pro trvalý travní porost - extenzivní louku, která bývá sečena na seno. V území se nachází velké množství krajinné zeleně, a to ve formě doprovodných stromořadí podél pěších cest, dále mezí a remízků. Nachází se zde také několik skupin kulturních dřevin poblíž obytných a rekreačních budov na jihu území, které zpravidla navazují na soukromé zahrady. V rámci celého území byla provedena rámcová inventarizace dřevin, která v jednotlivých skupinách uvádí jejich charakterizující druhy včetně jejich procentuelního zastoupení.

Obr. 141, Rámcová inventarizace dřevin na prostranství louky, zdroj: geoportal.gov.cz, upraveno

STÁVAJÍCÍ VEGETACE NA PROSTRANSTVÍ LOUKY - FOTODOKUMENTACE

Obr. 142, *Fagus sylvatica*

Obr. 143, *Acer pseudoplatanus*

Obr. 144, *Crataegus laevigata*

Obr. 145, *Betula pendula*

Obr. 146, *Robus idaeus*

Obr. 147, *Salix caprea*

Obr. 148, *Sorbus aucuparia*

Obr. 149, *Acer platanoides*

Obr. 150, *Prunus avium*

Obr. 151, *Acer pseudoplatanus*

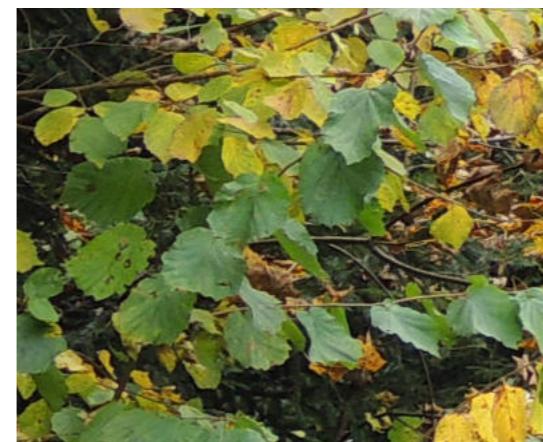
Obr. 152, *Picea abies*

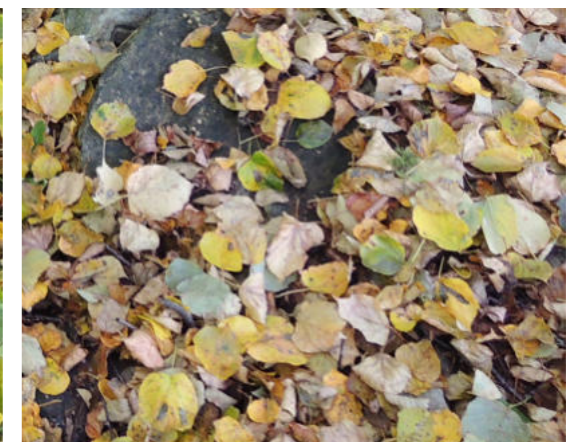
Obr. 153, *Prunus padus*

Obr. 154, *Rosa canina*

Obr. 155, *Corylus avellana*

Obr. 156, *Tilia cordata*

Obr. 142-156, Fotodokumentace současného stavu vegetace, zdroj: autor

05 PROJEKTOVÁ ČÁST

VLASTNÍ NÁVRH KRAJINÁŘSKÉ STUDIE

05.1 POJETÍ TÉMATU

DVĚ ROVINY - DVĚ ÚZEMÍ - JEDNO PROSTŘEDÍ

Obr. 157, Zahrada v krajině, autor 2023

Obr. 158, Krajina v zahradě, autor 2023

= **NÁVRH MINIMALISTICKÝCH INTERVENCÍ DO KRAJINY** SE ZÁMĚREM PODPOŘIT CHARAKTER ZDEJŠÍHO KRAJINNÉHO RÁZU

LOKALITA - ROZLEHLÉ PROSTRANSTVÍ LOUKY S ROZPTÝLENOU KRAJINNOU ZELENÍ NA MÍRNÉM SVAHU V OBKLOPENÍ LESŮ O ROZLOZE 99 ha

„Zahrada v krajině“ se zabývá koncepčním návrhem pro rozlehlé luční prostranství v krajině Orlických hor. Cílem návrhu je zachovat a vhodně podpořit stávající hodnoty v území tak, aby byl zachován zdejší nezaměnitelný krajinný ráz. Současně je cílem návrhu vnést do tohoto krajinného prostředí vybrané aspekty, které lze vnímat či zažívat v zahradě. Tyto aspekty se formou minimalistických intervencí do krajiny promítají a dodávají tomuto prostředí určitý pocit obytnosti. Vytvářejí jakési pojítka mezi krajinou a člověkem.

= **NÁVRH ZAHRADY V PŘÍRODĚ BLÍZKÉM STYLU** V PROSTŘEDÍ KRAJINY ORLICKÝCH HOR

LOKALITA - SOUKROMÝ POZEMEK ZAHRADY U REKREAČNÍ CHALUPY O ROZLOZE 2 500 m² NA SAMOTĚ VPROSTŘED LESŮ

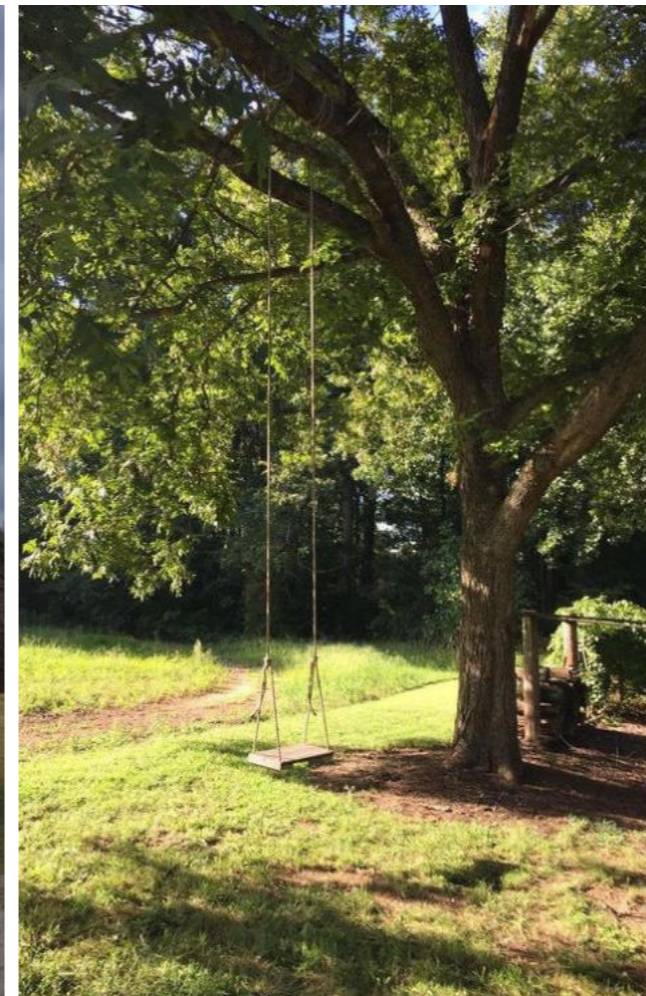
„Krajina v zahradě“ se zabývá návrhem zahrady u soukromého objektu rekreační chalupy. Pozemek se nachází na samotě v prostředí lesní krajiny v blízkosti zmíněného lučního prostranství. Cílem této části je vnést a propast vybrané rysy krajiny do zahrady tak, aby byla s tímto blízkým krajinným kontextem citlivě propojena. Návrh utváří zahradu ve formě přírodě blízkého stylu a podporuje obytnost tohoto soukromého prostoru tak, aby byl venkovním příjemným domovem nejen pro člověka, ale i pro živočichy.

05.2 INSPIRACE

REFERENČNÍ FOTOGRAFIE

Obr. 159, Zvonička, zdroj: viz kap.09

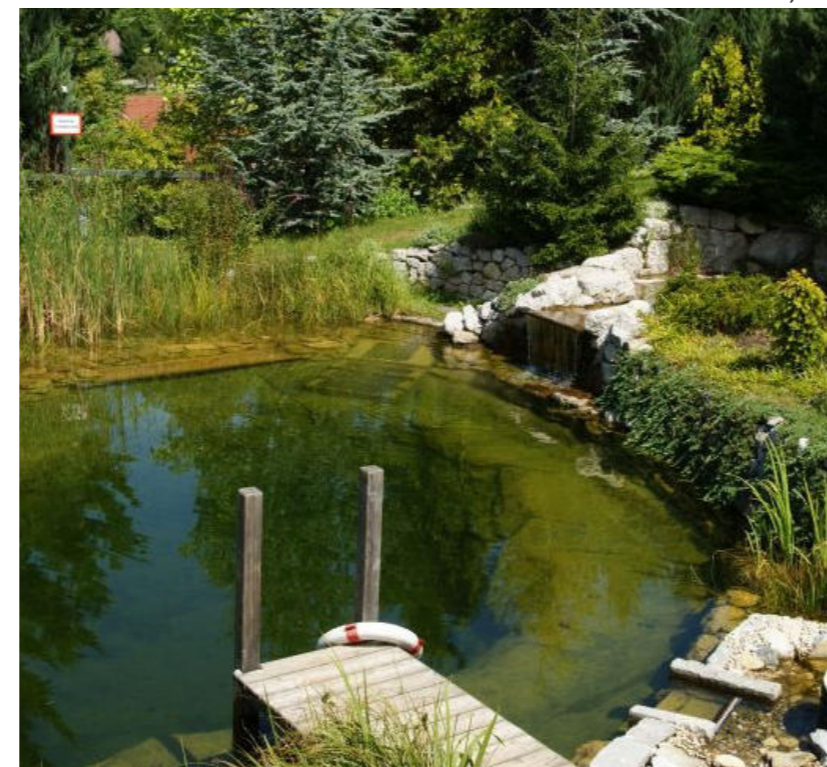
Obr. 160, Houpačka, zdroj: viz kap.09

Obr. 161, Posezení, zdroj: viz kap.09

Obr. 162, Ovocné dřeviny a louka, zdroj: viz kap.09

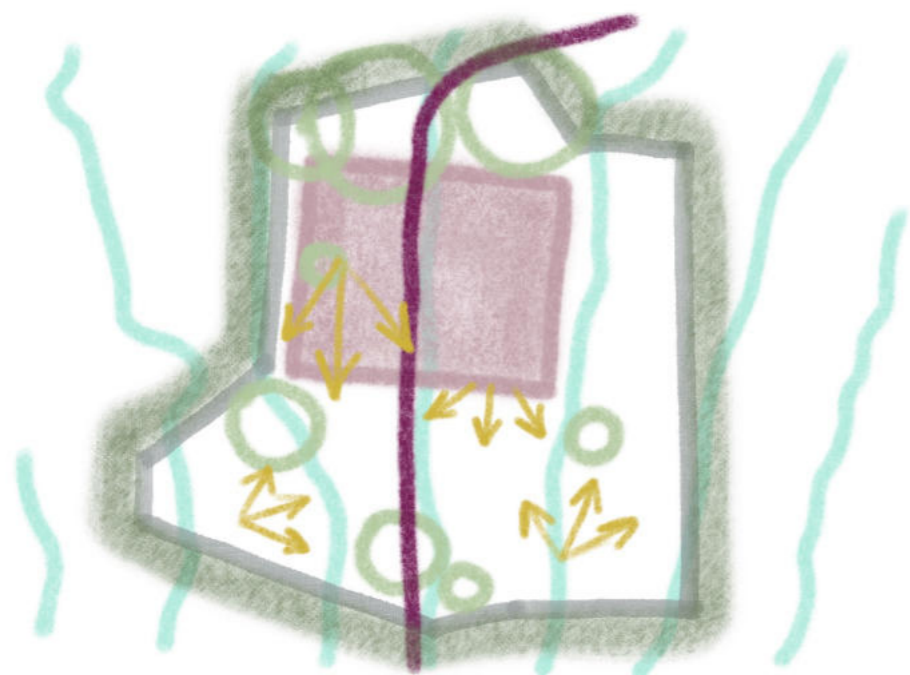
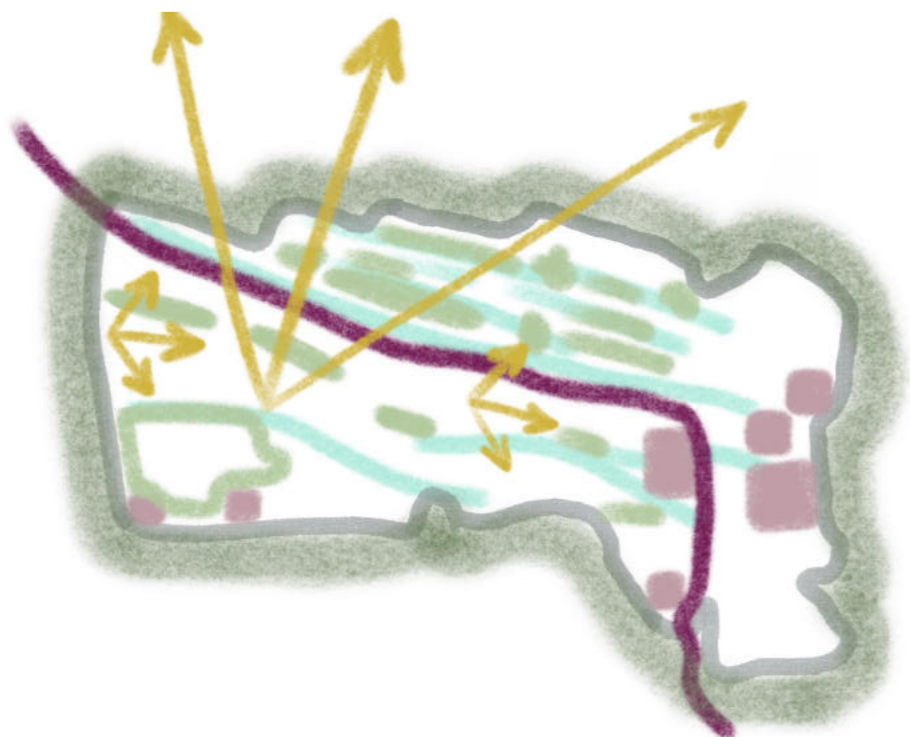
Obr. 163, Přírodní jezírko, zdroj: viz kap.09

Obr. 164, Rám okna do krajiny, zdroj: viz kap.09

05.3 KONCEPT - SCHÉMATA VÝCHOZÍCH PRINCIPŮ

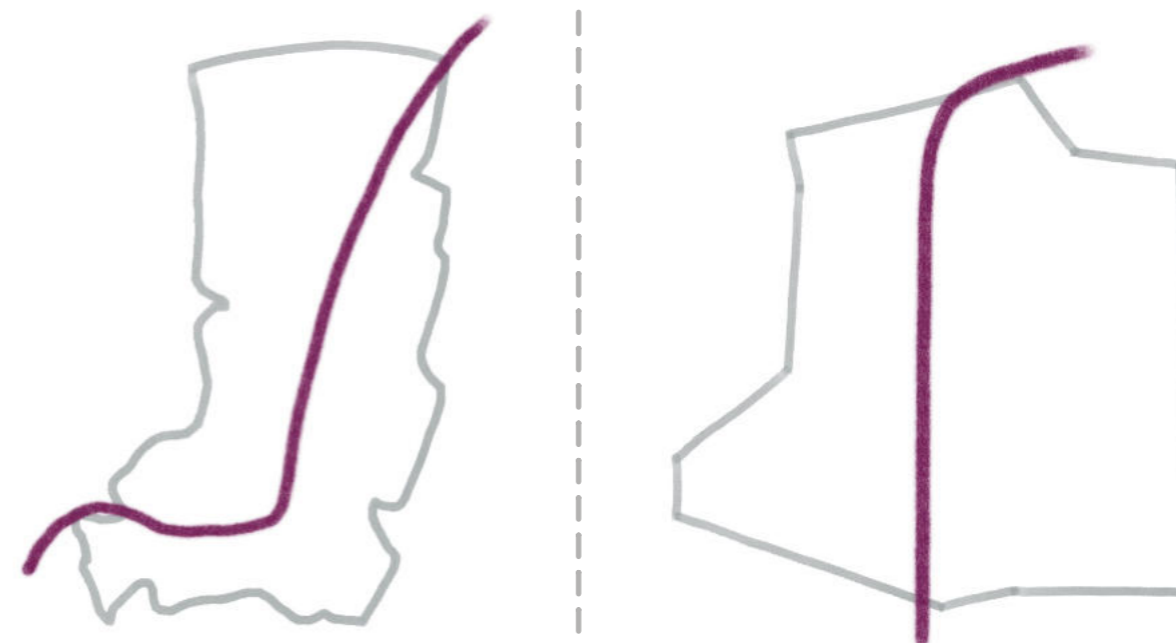
Koncepce pojetí „Zahrady v krajině“ a „Krajiny v zahradě“ vzešla z několika výchozích principů, které se obou území týkají a jsou pro ně charakteristické. Jednak jsou to společné rysy a faktory, které jsou v obou prostředích podobné. To jsou témata prostupnosti území, prostorové lineární kompozice a horizontu lesa. Další témata, jako výhledy, jádra zástavby a vegetace pak ukazují na vzájemné odlišnosti či případně protiklady obou míst. Na základě těchto výchozích principů byla koncepce rozvinuta dále, a tyto společné rysy i odlišnosti pozemku zahrady a prostranství louky reflektuje.

PROSTRANSTVÍ LOUKY

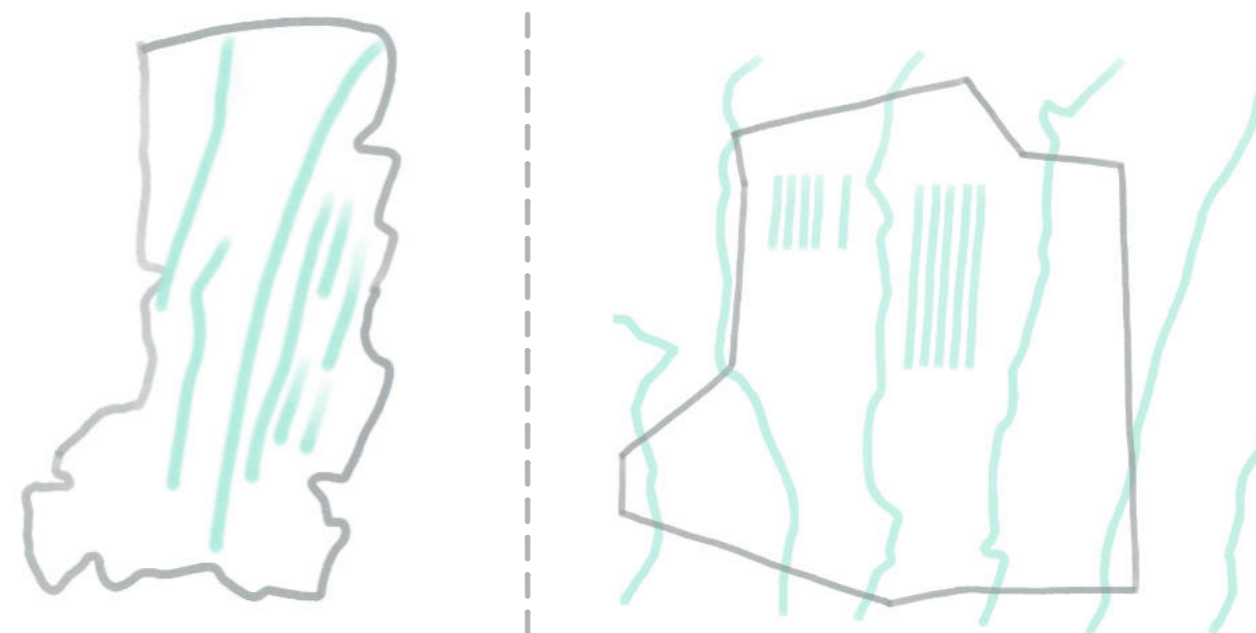
ZAHRADA U CHALUPY

PROSTUPNOST ÚZEMÍ

Pro prostranství louky i zahrady u rekreační chalupy je charakteristická **prostupnost územím, která je dána hlavní cestou vedoucí středem prostoru**. Cesta tak kompozičně rozděluje prostor na dvě poloviny. Jedná se v obou případech o jedinou přístupovou cestu, jejíž průjezdnost a průchodnost je třeba zachovat.

LINEARITA

Lineární kompozice je důležitým rysem, který se promítá do prostorového uspořádání obou míst. V případě prostranství louky je liniiovost dána jednak hranicemi jednotlivých pozemků, které jsou historicky zachované a také krajinnou zelení. V případě zahrady liniiovost značí vrstevnice terénu i usazení domu.

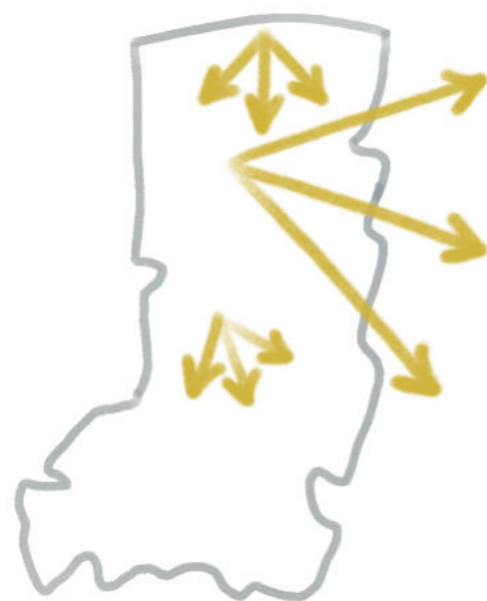
PROSTRANSTVÍ LOUKY

ZAHRADA U CHALUPY

PROSTRANSTVÍ LOUKY

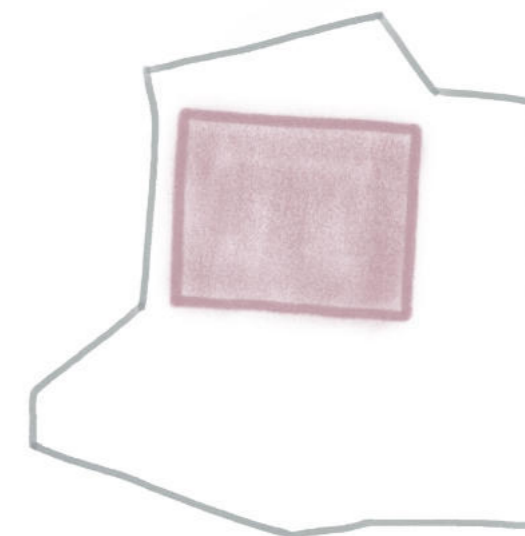
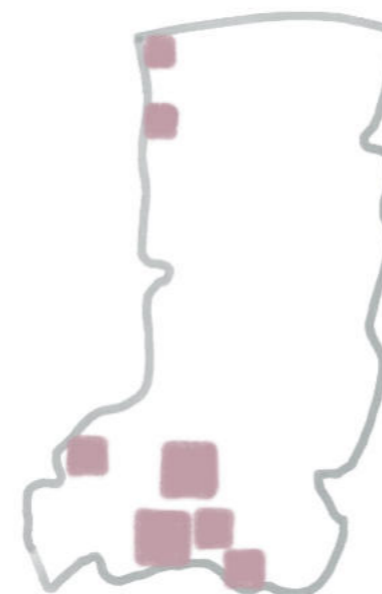
ZAHRADA U CHALUPY

VÝHLEDY A PRŮHLEDY

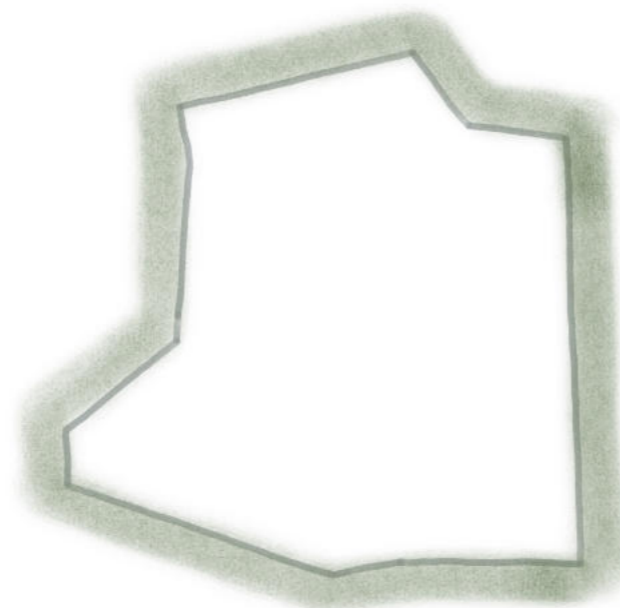
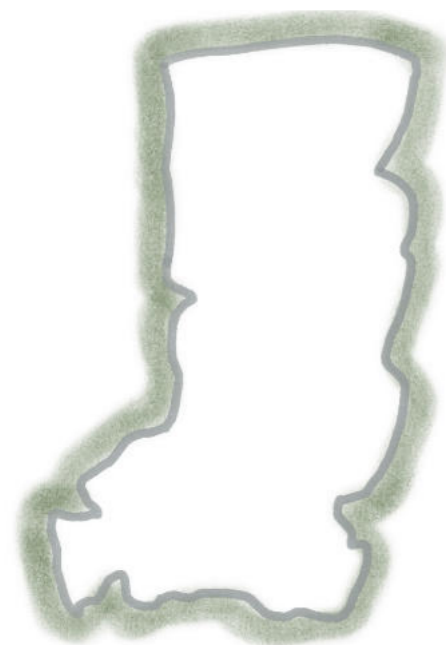
V případě výhledů a průhledů se charakter obou míst velmi liší. **Prostranství louky je otevřeným prostorem**, který díky terénnímu hřbetu skýtá daleké výhledy a průhledy do okolní krajiny. **Naproti tomu zahrada je prostor sevřený vprostřed lesa**, kde jsou výhledy pouze v rámci samotného pozemku.

JÁDRA ZÁSTAVBY

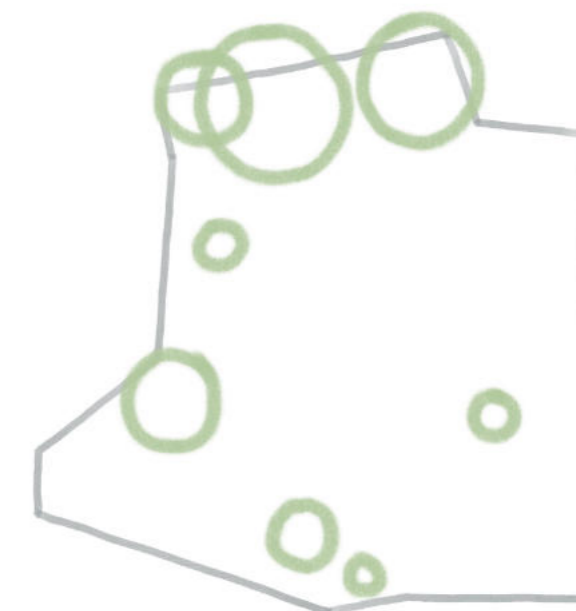
Z hlediska **jádra zástavby, respektive obytnosti se obě prostředí ze své podstaty liší**. Na prostranství louky se nachází rozroušená zástavba soukromých rekreačních chalup v jižní části území. V případě zahrady u chalupy se jádrem zástavby myslí hlavní využívaná pobytová plocha se zázemím v rámci pozemku.

HORIZONT LESA

Horizont lesa je aspekt totožný pro obě místa. Jak zahrada, tak i prostranství louky jsou po celém svém obvodu podél hranice obklopeny lesním porostem. Jedná se o smíšené i jehličnaté lesy, které z nějaké části slouží hospodářskému využití. **Koncepce bere v potaz a respektuje ochranné pásmo těchto lesních ploch.**

VEGETACE

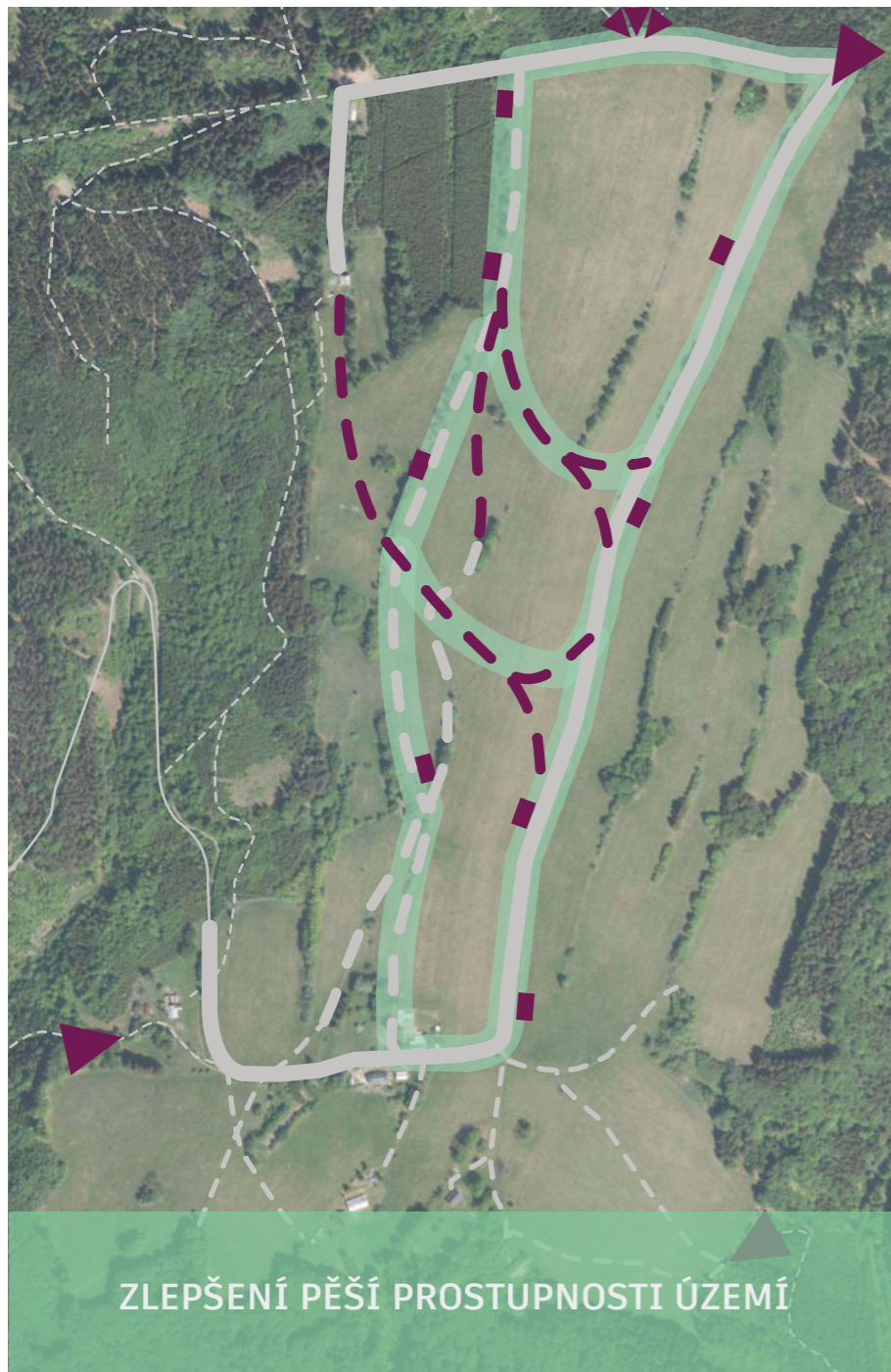

Vegetace je pro obě místa zásadním prvkem, utvářející nejen prostorovou kompozici, ale také charakter, ráz a atmosféru obou míst. Na prostranství louky převládá krajinná zeleň ve formě mezí, remízků a stromořadí podél cesty. Na pozemku zahrady se nachází několik soliterních dřevin v dobrém

05.4 KONCEPT - ZONACE ÚZEMÍ

PROSTRANSTVÍ LOUKY - ZAHRADA V KRAJINĚ

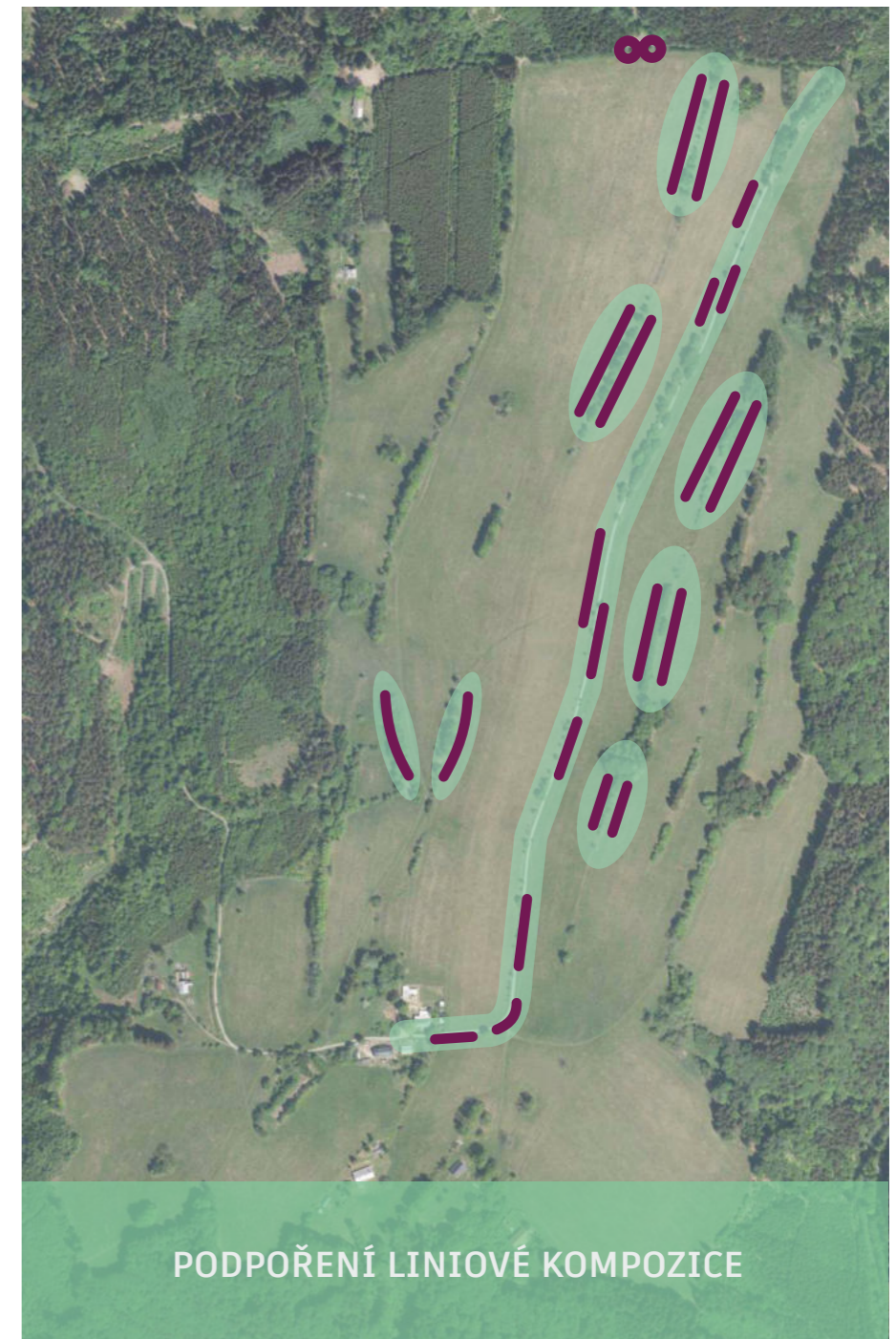
NÁVAZNÁ CESTNÍ SÍŤ

3 BODY ZASTAVENÍ - VÝHLEDY DO KRAJINY

DOPLNĚNÍ KRAJINNÉ ZELENĚ

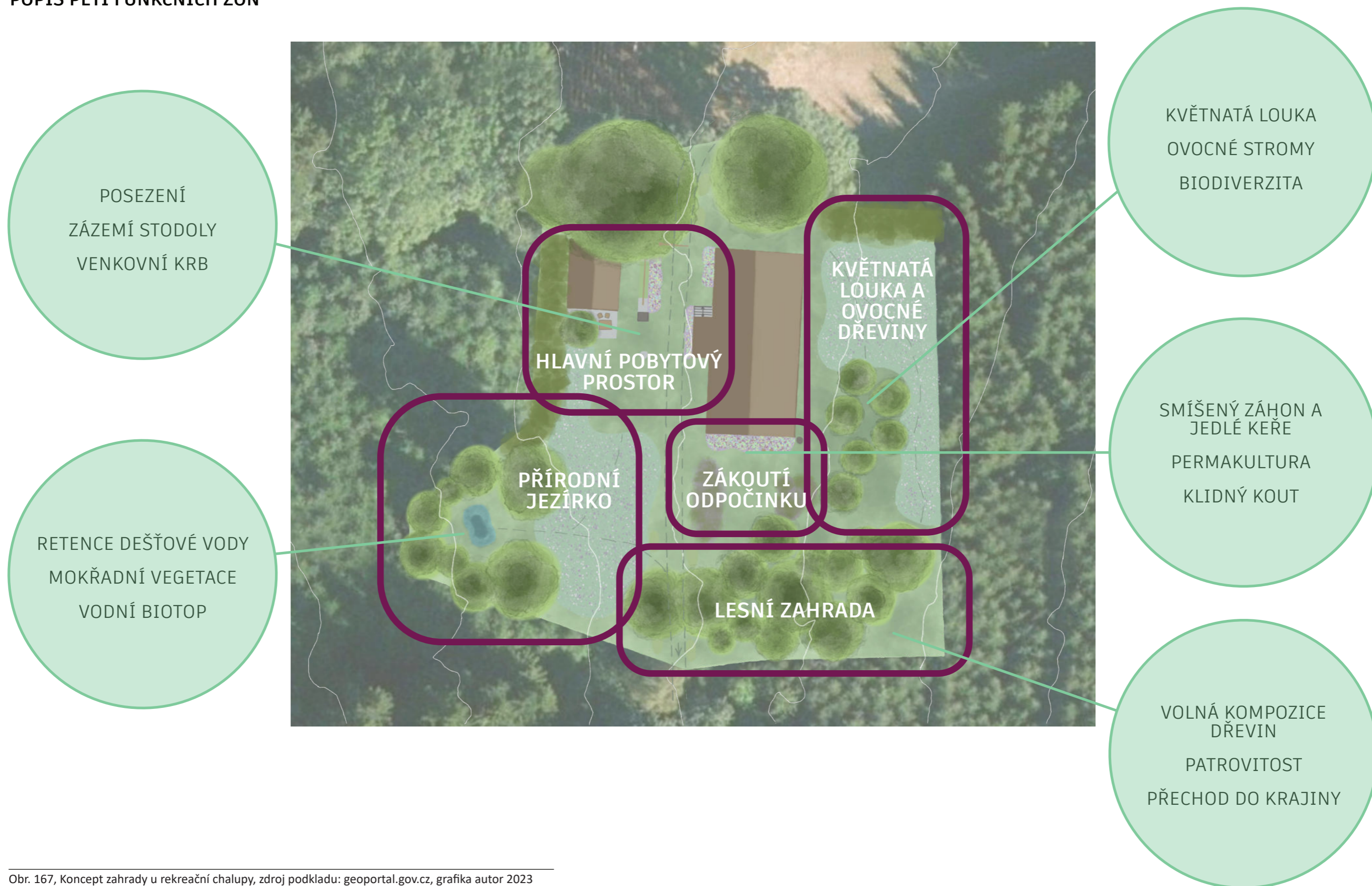

- Ponechání stávající cesty a pěšin v území
- Návrh pěšin navazujících na pěšiny stávající - vytvoření souvislé a návazné cestní sítě s možností využívat různě dlouhé vycházkové okruhy
- Umístění laviček na několika místech podél cest

- 1 Vyhlídkové místo u rozcestí - „okno“ do krajiny
- 2 Vyhlídkový bod na nejvyšším místě území - houpačka
- 3 Zvonička - symbolické místo pro setkávání

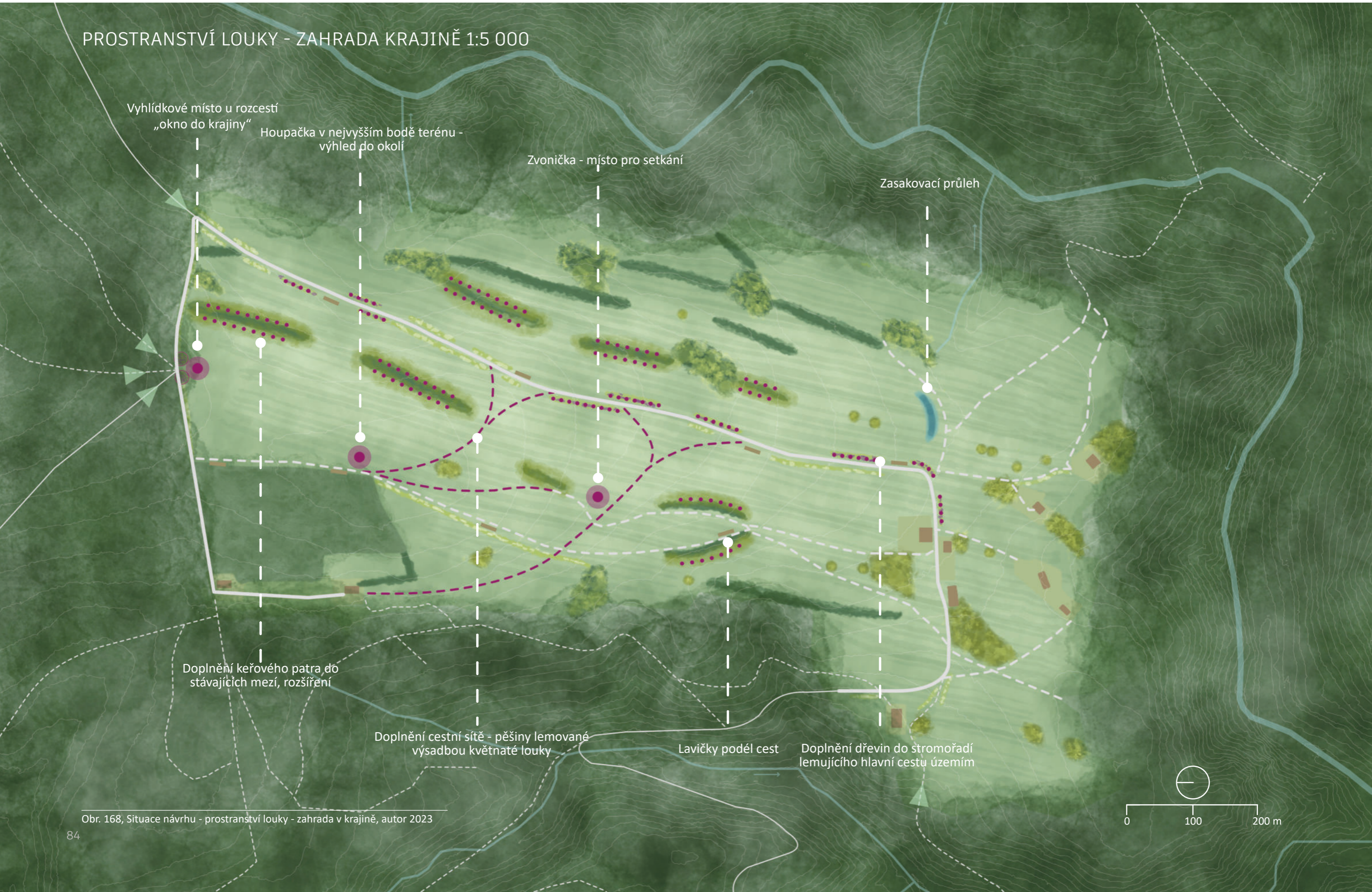
- Kompoziční dvojice stromů rámujičích „okno“ do krajiny
- Doplnění keřového patra do stávajících mezí
- Doplnění dřevin do stávajícího stromořadí podél hlavní cesty - interakční prvek ÚSES

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - KRAJINA V ZAHRADĚ
POPIS PĚTI FUNKČNÍCH ZÓN

05.5 NÁVRH - SITUACE

PROSTRANSTVÍ LOUKY - ZAHRADA KRAJINĚ 1:5 000

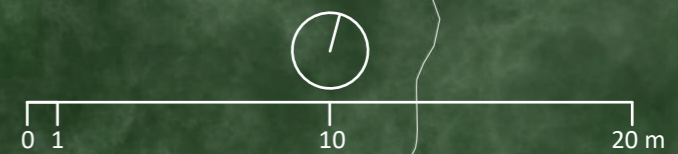

Obr. 168, Situace návrhu - prostranství louky - zahrada v krajině, autor 2023

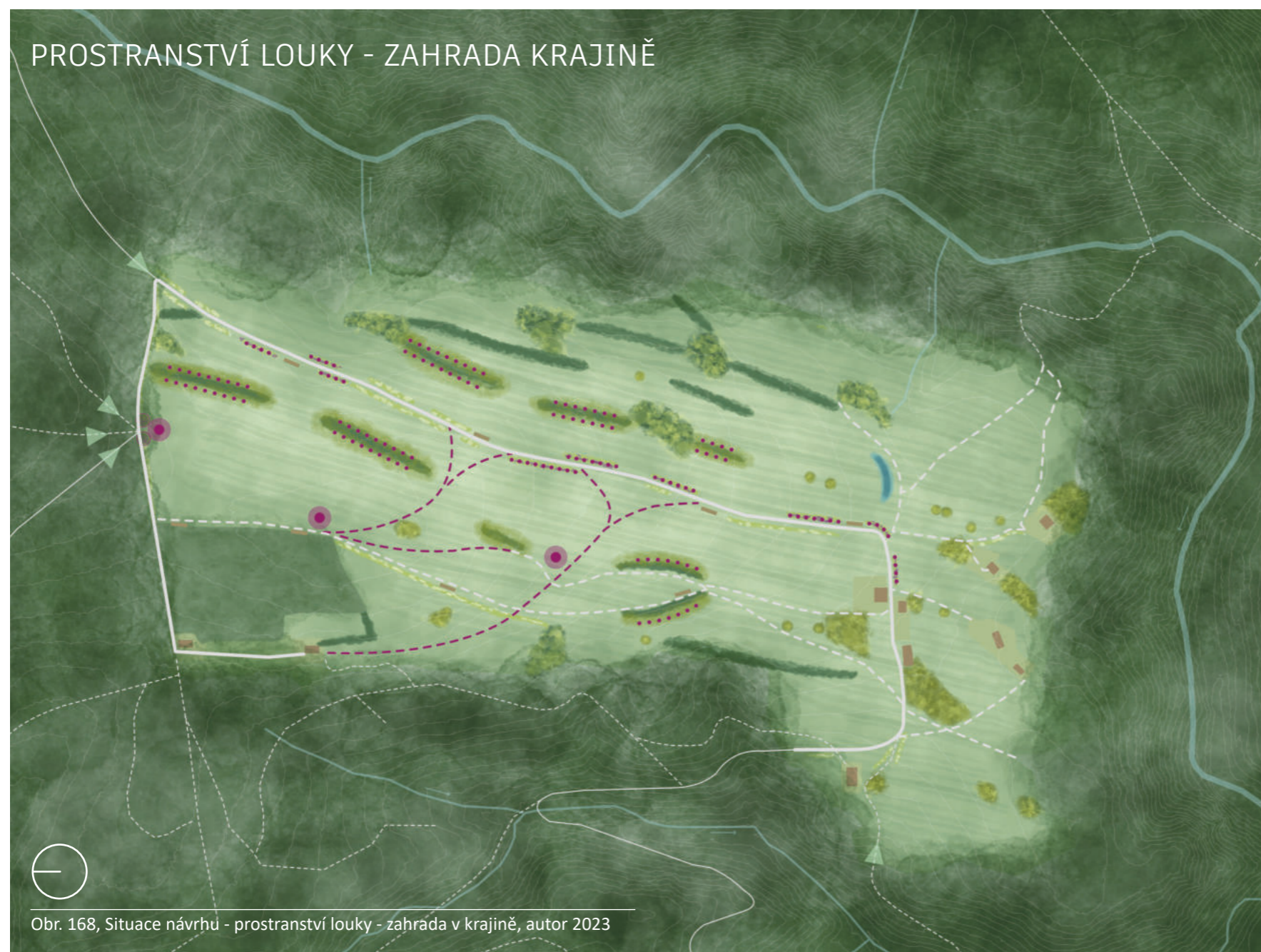
ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - KRAJINA V ZAHRADĚ 1:250

- Stávající vzrostlé javory - kompoziční dvojice dřevin u vstupu do zahrady
- Keřový pás
- Trvalkové záhony - výsadba charakteru venkovské předzahrádky
- Květnatá louka
- Vysekané pěšiny v květnaté louce
- Skupina ovocných dřevin
- Pítko pro ptáky - zachycená dešťová voda s přepadem do jezírka
- Smíšený záhon trvalkových rostlin, bylinek a zeleniny - permakultura
- Skupina kvetoucích keřů
- Pás jedlých keřů
- „Lesní zahrada“ - kompozice dřevin v patrech
- Vertikální treláž pro popínavé rostliny mezi kamennými zdmi původní stodoly
- Venkovní krbová kamna
- Kamenná dlažba - zpevněná plocha pro posezení u modřínů
- Keřový pás
- Květnatá louka
- Vysekané pěšiny v květnaté louce
- Přírodní jezírko - retence dešťové vody s okolním biotopem
- Průjezdná cesta vedoucí skrz pozemek zahrady

Obr. 169, Situace návrhu - zahrada u rekreační chalupy - krajina v zahradě, autor 2023

05.6 NÁVRH - POPIS ZÁMĚRU

Návrh prostranství louky **vychází ze třech hlavních rovin koncepce**, jimiž jsou zlepšení pěší prostupnosti území, podpoření míst s výhledem do okolí a také doplnění rozptýlené krajinné zeleně do stávající kompozice. Jedná se o drobné intervence do krajiny, jež mají za cíl podtrhnout hodnoty území, a současně zachovávat zdejší charakter krajinného rázu v rámci II. a III. zóny chráněné krajinné oblasti Orlických hor.

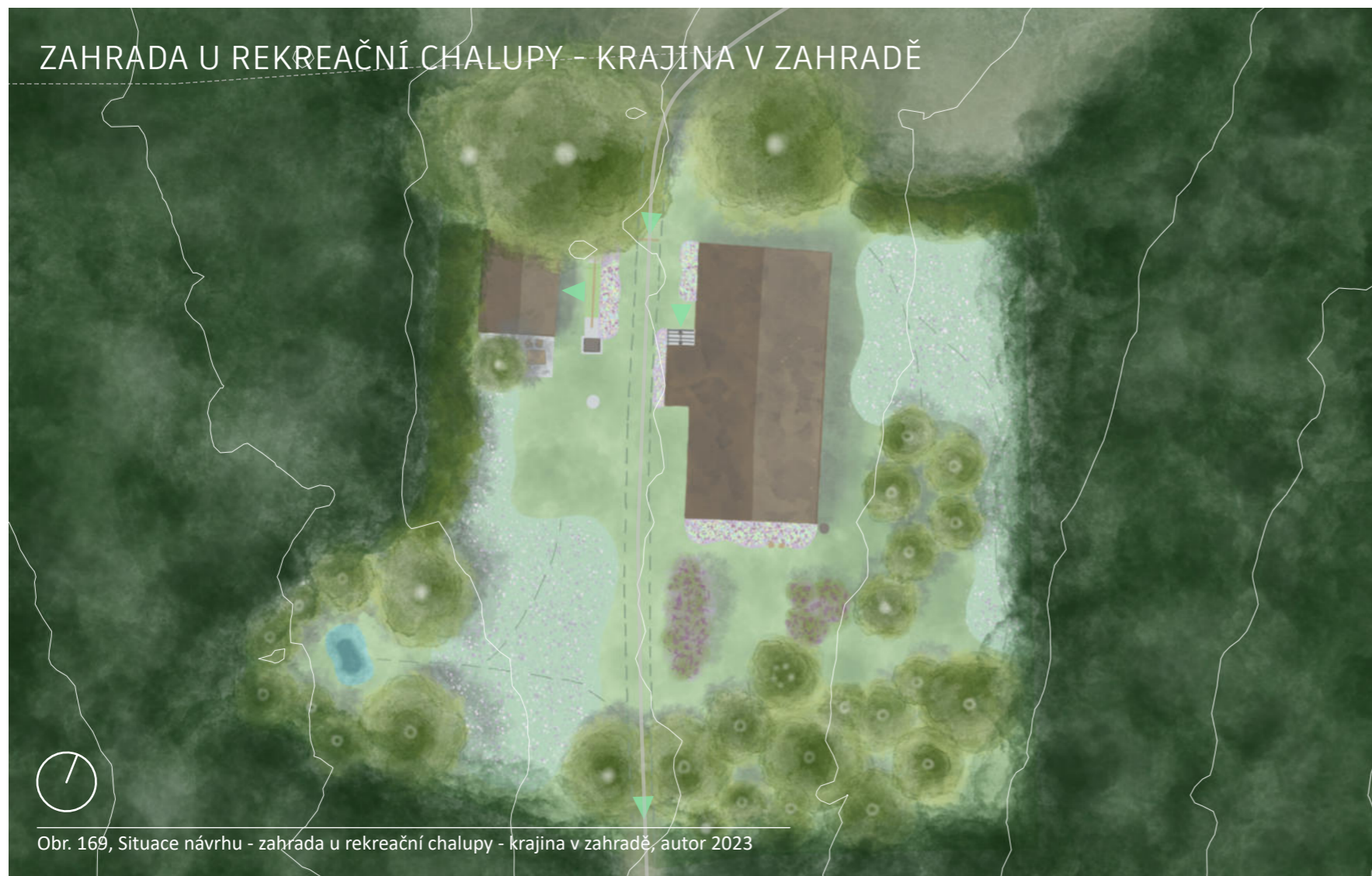
V rámci **pěší prostupnosti** návrh zachovává současnou cestní síť tvořenou hlavní zpevněnou turistickou cestou a několika pěšinami. Navrženy jsou nové pěšiny vysekané v lučním porostu na zvolených místech tak, aby došlo k vytvoření souvislé a návazné cestní sítě s možností využívat různé dlouhé vycházkové okruhy. Z hlavní cesty je možné se odpojit, dojít ke dvěma vyhlídkovým bodům a jinou trasou se vrátit zpět. Pro možnost zastavení se a odpočinku jsou na několika místech podél cest navrženy lavičky.

Působivost **výhledů do okolí** je akcentována navržením třech míst vybízejících návštěvníka k zastavení a rozhlédnutí. Tyto drobné prvky napomáhají pocitu obytnosti krajiny nejen pro kolemjdoucí, ale i její stálé obyvatele. Jedním z nich je vyhlídkové místo u rozcestí, kde kompoziční dvojice dřevin rámuje a utváří jakési pohledové okno do krajiny. Druhým místem je houpačka umístěná na nejvyšším bodě terénu, odkud je jedinečný výhled na protější stráň. Třetím místem je drobná konstrukce zvoníčky s posezením, jež symbolizuje i utváří komorní prostor pro setkávání.

Práce s **krajinnou zelení** spočívá jednak v doplnění keřového patra do vybraných stávajících mezí a dále v navržení dosadby dřevin do stromořadí lemujícího hlavní cestu. Tímto vzniká navrhovaný interakční prvek ÚSES v souladu s územní plánem. Dále návrh pracuje se **záchytem srážkové vody v krajině**, a to formou vsakovacího průlehu v jedné z odtokových oblastí.

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - KRAJINA V ZAHRADĚ

Obr. 169, Situace návrhu - zahrada u rekreační chalupy - krajina v zahradě, autor 2023

Návrh zahrady u rekreační chalupy vychází z **konceptu**, která snoubí její současný krajinný charakter a zároveň do ní citlivě propisuje vybrané rysy blízkého lučního prostranství. Záměrem návrhu je vnést kus krajiny do zahrady a docílit plynulé a přirozené provázanosti pozemku zahrady s krajinným kontextem.

Návrh pojímá zahradu v **přírodě blízké formě** s plným respektem k jejím stávajícím hodnotám a přednostem. Důležitým aspektem pro zachování této autenticity je ponechání současné terénní konfigurace pozemku, jeho průchodnosti, stávajících stromů a také pohledů na horizont lesa.

Kompoziční uspořádání je voleno tak, aby byl v zahradě ponechán dostatek volného prostoru a současně aby mohla vzniknout i nová zákoutí. Jejich cílem je podpořit obytnost zahrady a vytvoření příjemného venkovního prostoru nejen pro člověka, ale i pro živočichy.

Za tímto účelem návrh vytváří v zahradě **pět funkčních zón**, které na sebe plynule navazují. Každá zóna se věnuje jednomu hlavnímu tématu, respektive funkci v prostoru. Prostor zahrady je pojat tak, aby i po vytvoření navržených prvků zůstal zachován její sjednocený krajinný charakter a atmosféra.

Mezi objektem chalupy a stodoly vzniká **hlavní pobytový prostor**. Je zde navržena zpevněná plocha pro posezení u modřínu, venkovní krb, trvalkové záhony a také treláž pro popínavé rostliny. Venkovní posezení je v případě nepřízně počasí možné přesunout dovnitř stodoly. Její posuvná stěna na jižní straně umožní užít si působivý výhled skrze toto „okno“ do zahrady. Treláž popínavých rostlin využívá stávající kamenné sloupky stodoly, a popnutím rostlin spolu se záhonkem pomáhá tento prostor zútulnit.

V nejnižší části zahrady je situováno **přírodní jezírko**, které slouží jako retenční nádrž pro zachyt dešťové vody ze střech chalupy a stodoly. Příbřežní zóna jezírka je členitá a v různých hloubkách osázena vodními rostlinami, čímž vzniká i vodní biotop pro živočichy.

Z jižní strany chalupy se nachází **klidná oáza** se smíšeným záhonem trvalkových rostlin, bylinek i zeleniny a také pás jedlých keřů. Společné pěstování kultur vychází z principů permakultury a nese charakter venkovských pěstebních zahrad. Na klidnou oázu z východní strany navazuje zóna **ovocných dřevin a květnatých louk**.

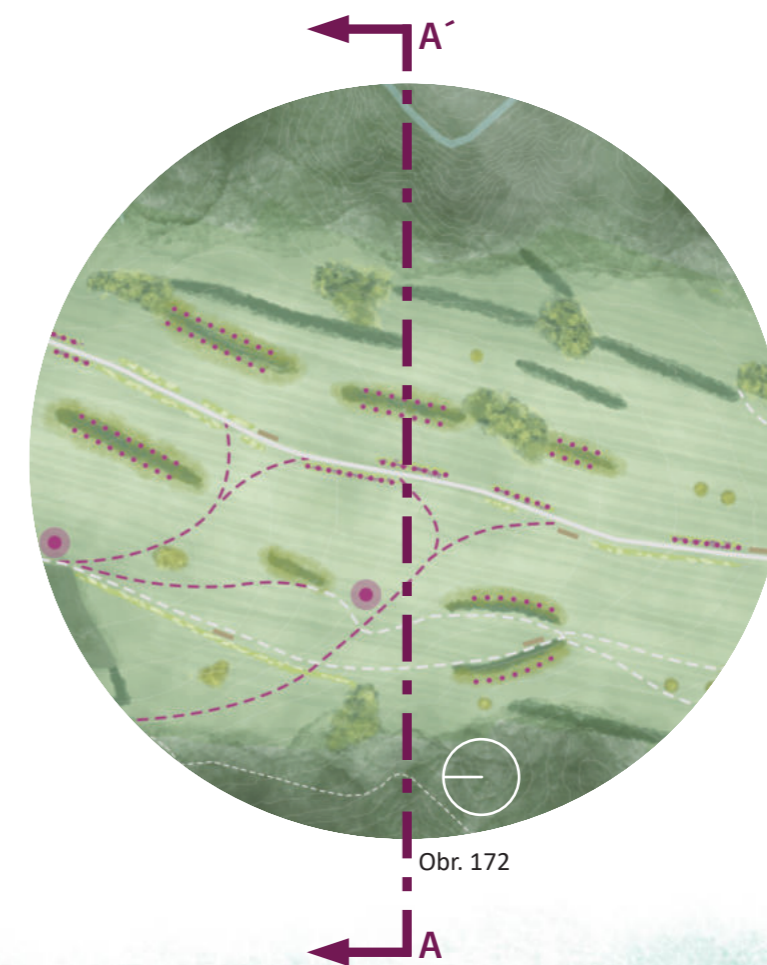
Jižní kout zahrady je koncipován jako **lesní zahrada**. Skupina dřevin v patrovitěm uspořádání evokuje lesní charakter, který zahradu u chalupy ze všech stran obklopuje.

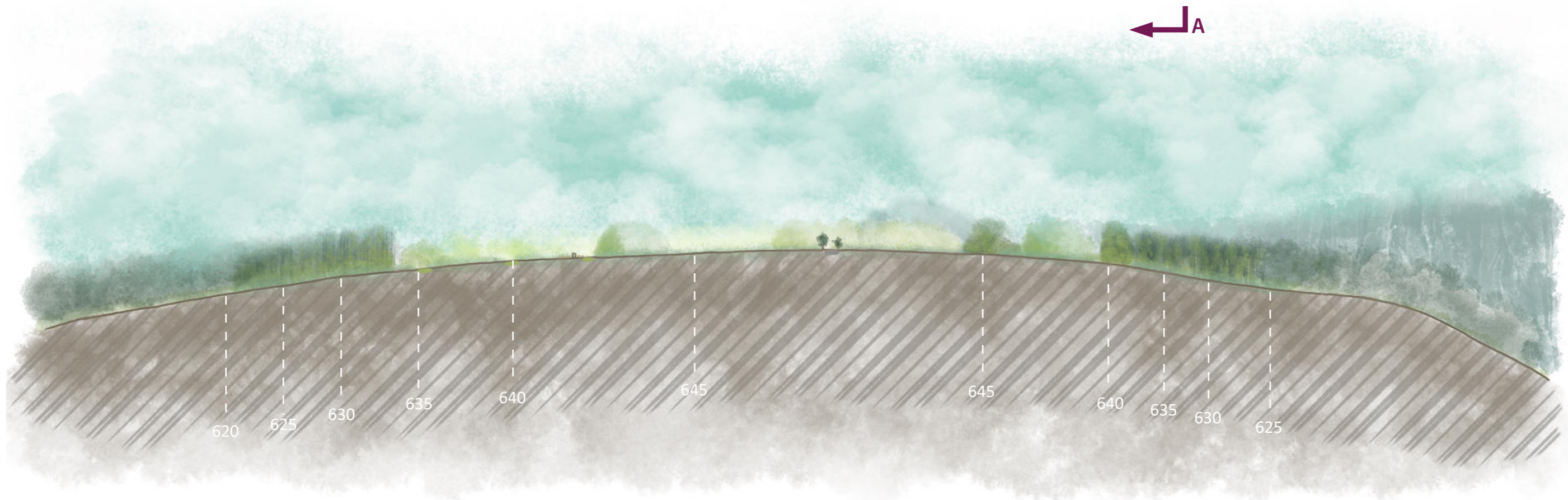
Obr. 171, Pohledy do prostoru, autor 2023

05.7 ŘEZPOHLEDY

PROSTRANSTVÍ LOUKY

ŘEZPOHLED A - A', 1:2 500

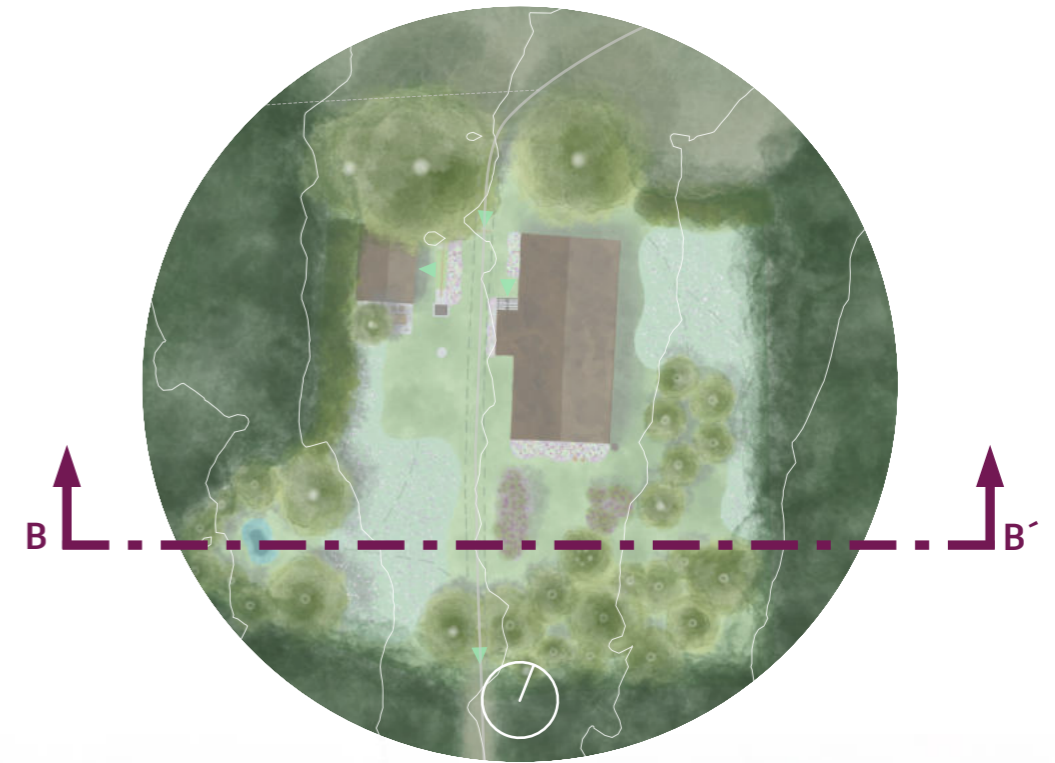
0 50 100 m

Obr. 172, Rovina řezopohledu v situaci, autor 2023

Obr. 173, Řezopohled A-A', autor 2023

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY

Obr. 174

ŘEZPOHLED B - B', 1:250

Obr. 174, Rovina řezopohledu v situaci, autor 2023

Obr. 175, Řezopohled B-B', autor 2023

05.8 VIZUALIZACE

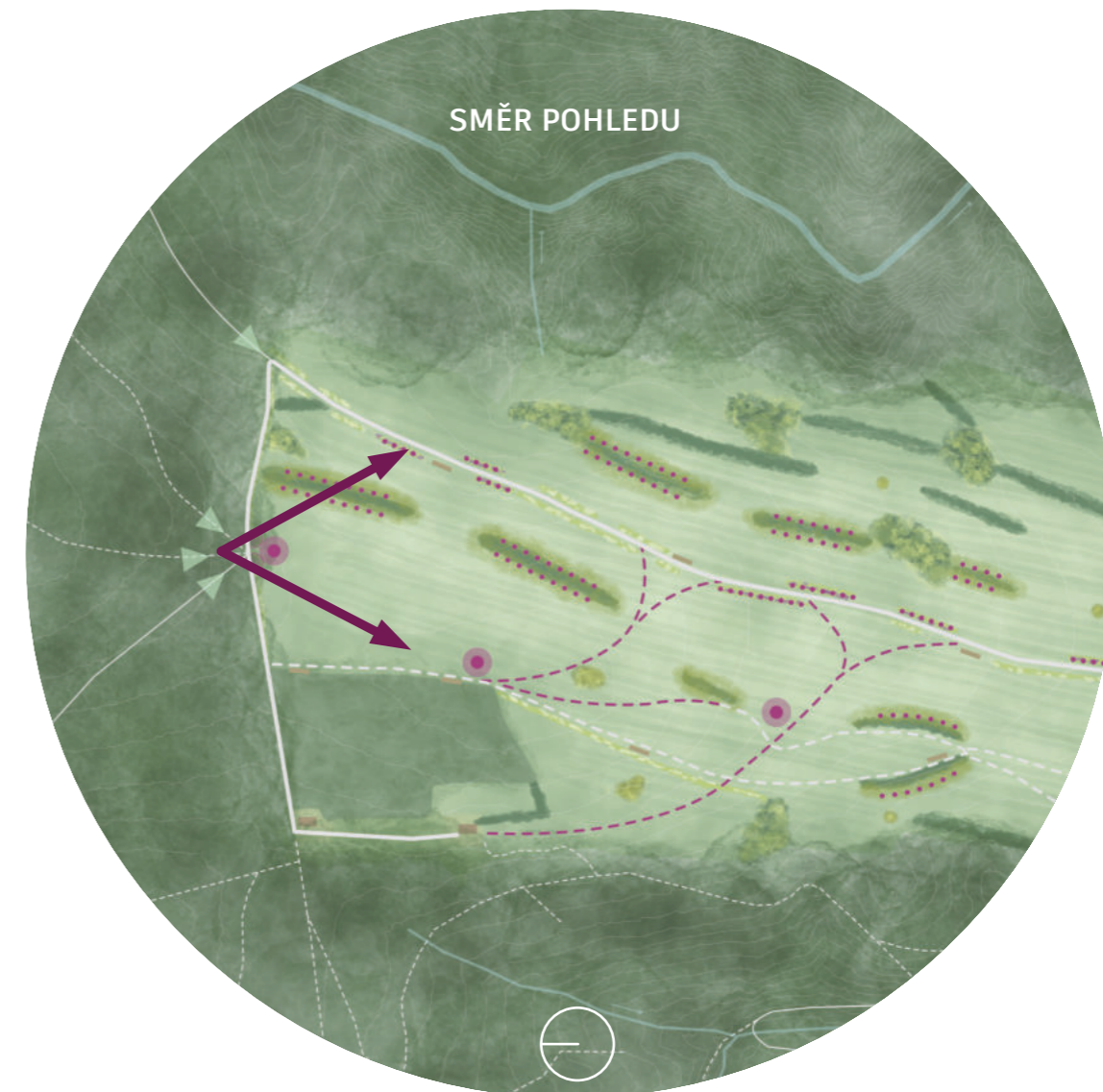
PROSTRANSTVÍ LOUKY - VYHLÍDKOVÉ MÍSTO U ROZCESTÍ - „OKNO DO KRAJINY“

Návrh vyhlídkového „okna do krajiny“ se nachází **na severní straně lučního prostranství v místě u rozcestí**. Souběh čtyř cest u turistického rozcestníku návštěvníky přirozeně vybízí k zastavení a rozhlédnutí se do okolí.

Návštěvník se nachází v místě, kde **vystupuje z hustého porostu lesa, a otevírá se před ním mírně zvlněný reliéf louky**, kterou má takřka na dlani. Stávající keřová vegetace podél cesty však v tomto místě svým vzrůstem tvořila jakousi kompoziční a prostorovou bariéru.

Návrh proto v malém úseku několik současných keřů odstraňuje, čímž **vzniká volný průhled do krajiny**. Toto vyhlídkové místo je symbolicky doplněno o symetrickou dvojici stromů, které vizuálně „okno do krajiny“ rámují.

Symetrická dvojice vzrostlých stromů je častým kompozičním jevem nejen pro zdejší Dešenskou krajinu, ale také pro venkovské zahrady. V tomto směru je návrh inspirován dvojicí zachovalých javorů v řešené zahradě u chalupy, a tímto způsobem vnáší drobný prvek zahrady do krajiny.

05.8 VIZUALIZACE

PROSTRANSTVÍ LOUKY - PTAČÍ PERSPEKTIVA S POHLEDEM NA ZVONIČKU

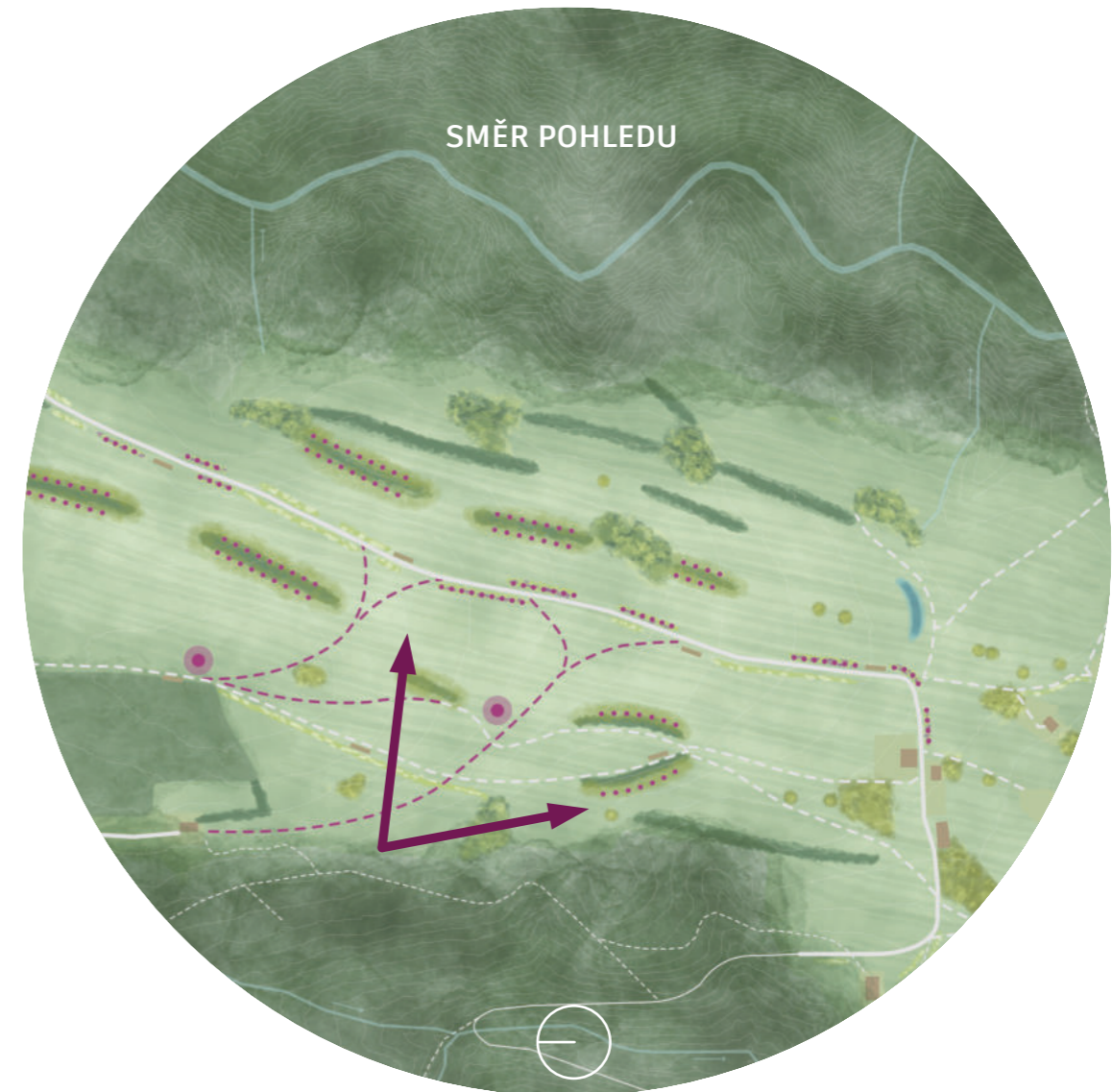
Návrhem zvonice do centrálního prostoru louky zde vzniká **symbolické místo pro setkávání** nejen místních obyvatel, ale také návštěvníků. Zvonice je navržena v místě, kde podle historických podkladů býval památný kříž, a tak je tento prvek v jiné formě drobným **připomenutím paměti krajiny**.

Stavba zvonice je nejen vizuálně, ale také akusticky jedním ze symbolů českých vsí, návsi, případně náměstí. Do prostoru louky je navržena jako prvek, který napomůže pocitu obytnosti krajiny, **podpoření sejetí člověka s místem** a je zde zamýšlena jako „**svolávací, setkávací, a orientační bod**“.

Zvonice utváří **subtilní rámová konstrukce z dřevěných hranolů**, v jejímž středu je umístěn zvon. Design zvonice je inspirován výhledy v prostoru louky, kdy **rámová konstrukce reflektuje „okno do krajiny“**, a zároveň zvonice má **v půdorysu tvar kříže**. V blízkosti zvonice jsou umístěny kameny ve volném prostorovém uspořádání pro možnost případného posezení.

Obr. 177a, Vizualizace 3, autor 2023

Obr. 177, Vizualizace 2, autor 2023

05.8 VIZUALIZACE

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - POHLED NA POBYTOVOU ZÓNU S TRELÁŽÍ A KLIDNOU ZÓNU

Návrh pobytové zóny dotváří stávající prostor pro **zpříjemnění pobytu v zahradě**. Na přání majitelů **návrh co nejvíce zachovává stávající charakter** a dispozici této části zahrady. Zohledňuje také skutečnost, že chalupa je využívána rekreačně, a také že pozemek zahrady zůstává bez oplocení. Předpokladem návrhu tedy bylo volit takové **prvky, které nevyžadují pravidelnou péči či údržbu**, a současně aby bylo možné část z nich v případě potřeby přesunout dovnitř stodoly.

Pobytová část zahrady snoubí **témata venkovního posezení, ohně, rostlin** a především **výhledu** na ostatní části zahrady a navazující les. Prvky jsou kompozičně navrženy v prostranství mezi budovou chalupy a stodoly.

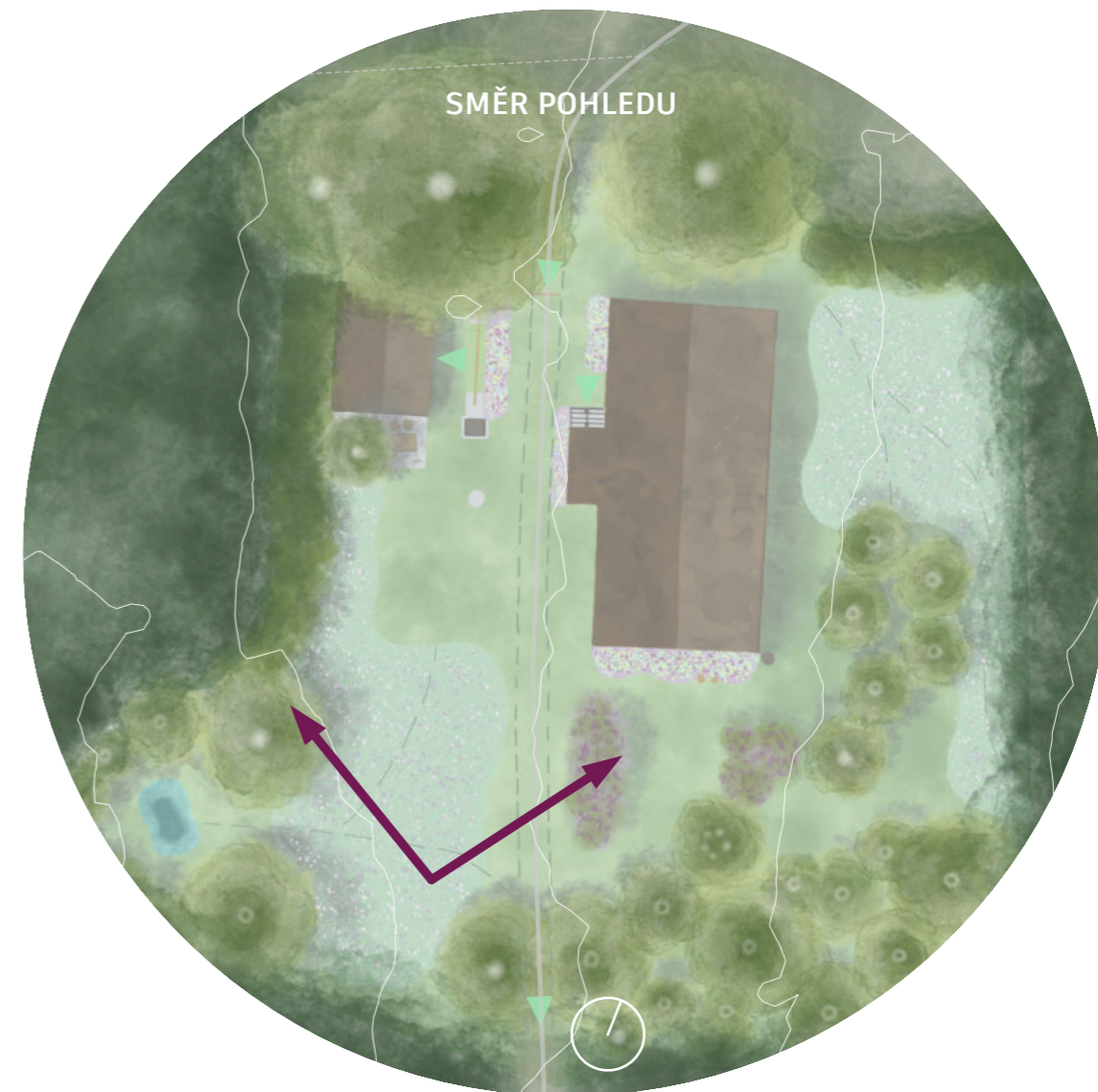
Stodola na své jižní straně disponuje posuvnou částí stěny, čímž skýtá jedinečnou možnost flexibilního propojení interiéru s exteriérem. Návrh proto **venkovní posezení umísťuje na zpevněnou kamennou plochu přímo před posuvnou stěnu**, která je „oknem do zahrady“. Při nepříznivém počasí je možné zahradní nábytek přemístit dovnitř a užívat si výhled ven.

Element ohně je v zahradě zastoupen ve formě **venkovního krbu**, který je umístěn u jednoho ze stávajících kamenných sloupů vedle posezení. Původní otevřené ohniště v zahradě bylo nahrazeno touto variantou zejména **z důvodu bezpečnosti**. Aspekt **rostlin** je v této části zvolen **ve formě záhonků** a také **treláže** s rostlinami k popnutí.

Klidné části zahrady, která se nachází na prostější straně přes pěšinu, dominuje záhon se **smíšenou výsadbou trvalkových léčivých, okrasných rostlin a zeleniny**. Plochu za trávíkem pak v zahradě utváří vyšší nesekaná část **luční směsi**.

Obr. 178a, Vizualizace 5, autor 2023

Obr. 178, Vizualizace 4, autor 2023

05.8 VIZUALIZACE

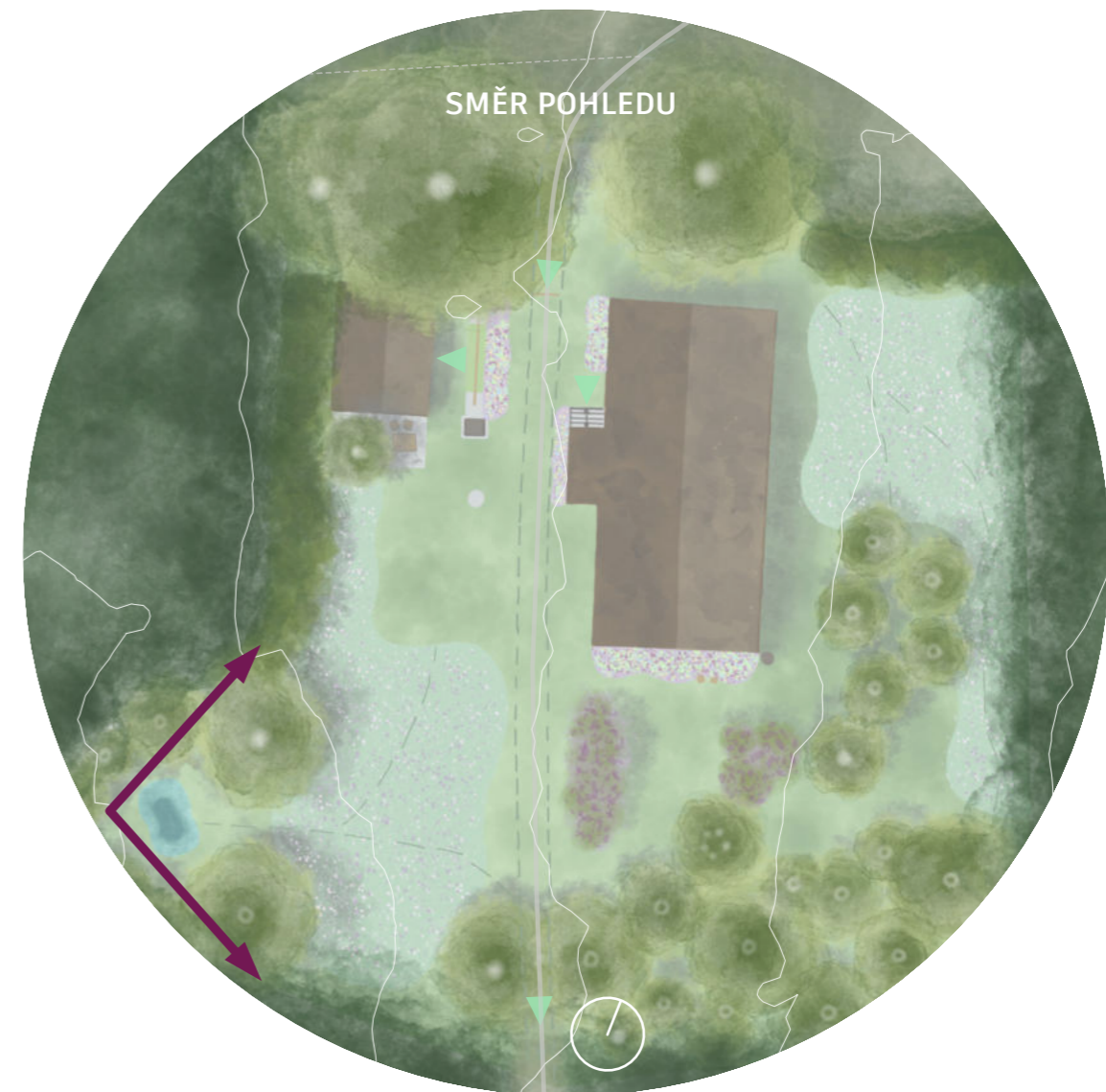
ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - POHLED NA RETENČNÍ JEZÍRKO

Retenční jezírko je navrženým **vodním prvkem** v zahradě, který napomůže k vytvoření **klidné atmosféry** ve stinném koutu mezi stromy a zároveň ke **vsaku srážkové vody**.

Jezírko je umístěno na **nejnižší části pozemku**, kde původně bývala studna. Studna již mnoho let není funkční a majitelé zahrady ji nahradili zbudováním studny nové. Při návrhu vodního prvku proto **bylo využito přirozeně podmáčených podmínek tohoto stanoviště**.

Jezírko má **přírodní charakter a funguje na principu samoregulace prostředí** díky **vodním rostlinám**. Ty jsou vysázené ve **členité břehové části v různých hloubkách**, čímž a utvářejí **druhově rozmanité vegetační prostředí pro živočichy**.

K jezírku vede skrze květnatou louku **vysekaná pěšina v trávě**. Jezírko se tak stává dalším ze **zákoutí v zahradě** pro klidný odpočinek.

05.8 VIZUALIZACE

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - POHLED NA ZÓNU LOUKY S OVOCNÝMI STROMY

Ve východní části zahrady je navržena skupina ovocných dřevin s květnatou loukou. V rámci zahrady se jedná o méně využívanou plochu, na kterou je však výhled z oken z nejvíce užívaných místností ve východní části chalupy.

Záměrem návrhu této části bylo vnést do tohoto prostoru aspekty z krajiny, aby se tato zóna jednotně propojila nejen se zahradou, ale i s jejím okolím. Skupina dřevin je kompozičně uspořádána u stávající soliterní plané třešně tak, aby byl výhled z oken z chalupy obohacen právě pohledem do nízkých korun ovocných stromů. Na výsadbu dřevin pak jižně plnynule navazuje zóna lesní části zahrady.

V severovýchodním koutu zahrady je navržena květnatá louka se směsí vyšších druhů trav a bylin. Louka přináší do zahrady nejen další aspekty barevnosti, vůní, struktury, ale také napomáhá zvyšovat biodiverzitu. Luční směs je volena se záměrem, aby obsahovala medonosné rostliny, jež budou potravou pro hmyzí druhy. Pro průchodnost touto částí louky směrem k ovocným stromům jsou vysekané pěšiny o šířce 60 cm, které mohou majitelé kdykoli libovolně formovat dle své potřeby.

05.9 NÁVRH TECHNICKÝCH PRVKŮ

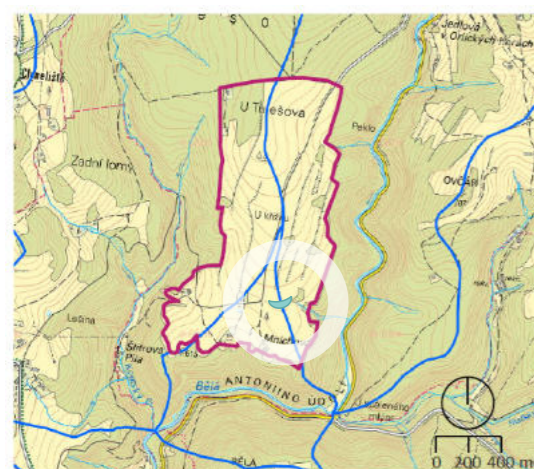
PROSTRANSTVÍ LOUKY - ZATRAVNĚNÝ VSAKOVACÍ PRŮLEH

PRINCIP A FUNKCE NÁVRHOVÉHO OPATŘENÍ

Na prostranství louky je v její jihovýchodní části navržen vsakovací průleh. **Jedná se o typ protierozního opatření, jehož principem je záchyt a následné pozvolné vsáknutí srážkové vody, která na území dopadá. Opatření je navrženo s cílem zlepšit zadržetí vody v krajině.**

Vsakovací průleh (anglicky *swale*) je mělký široký příkop v malém podélném sklonu, kde se stékající voda zachycuje a následně infiltruje do půdního profilu a podloží. Tím dochází k transformaci povrchového odtoku na podpovrchový. **Jedná se tedy o dočasnou retenci a současně dlouhodobou akumulaci vody v půdních pórech.** Výhodou průlehu je, že je přejezdný, netvoří prostorové oddělení pozemků, a tedy není spojen s nutností budovat případné komunikační objekty. Největší vliv na odtok vody mají přívalové srážky v délce trvání 2-3 hodiny (Kulhavý et al. 2015).

Půdorysné umístění průlehu bylo do prostoru louky **navrženo na základě terénní konfigurace a odtokových poměrů**, jež byly zkoumány v analytické části práce (viz mapka níže). Jihovýchodní část louky je jednou z odtokových oblastí, odkud voda stéká dolů do údolí řeky Bělé. Byl proto zvolen vsakovací typ průlehu, který zachytí srážkovou vodu z výše ležících ploch louky.

Obr. 71, Vodní toky, zdroj: geoportal.gov.cz
— Řešené území
— Linie odvodnění
— Vodoteče
— Navržený vsakovací průleh

TECHNICKÉ PARAMETRY PRŮLEHU

Parametry průlehu zobrazené v příčném řezu a ve schématu půdorysu jsou pouze rámcové. Pro přesné navržení rozměrů průlehu (zejména délky) jsou nezbytné hydrotechnické výpočty, výpočet smyvu půdy a data z pedologických průzkumů terénu.

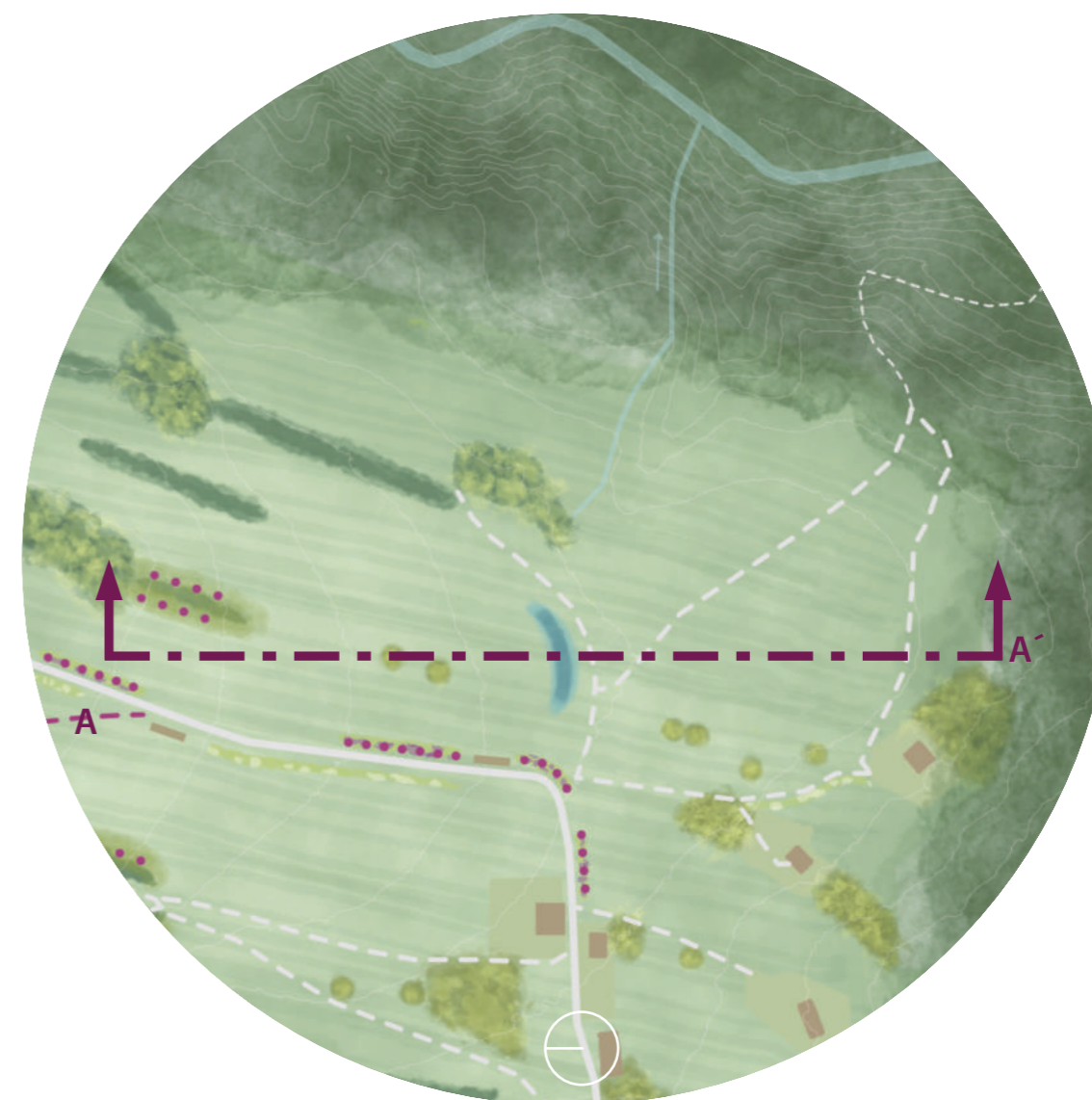
Technické parametry průlehu vycházejí z metodiky „Opatření k posílení infiltračních procesů v krajině“. Navržený vsakovací průleh je koncipován na stávající sklon svahu, v daném úseku do 4%. Hloubka průlehu je 0,9 m, a příčný sklon svahu je v doporučeném poměru 1:5. Na spodní straně průlehu je násyp předhrázký, která slouží ke zvýšení kapacity průlehu (Kulhavý et al. 2015).

PŘEDPOKLADY REALIZACE

Pro realizaci vsakovacího průlehu je nutný již zmíněný **komplexní hydrotechnický výpočet** pro určení kapacity průlehu. Na jeho základě může být navrženo případné zpevnění dna. Dále je nutné provést hydropedologický průzkum pro určení schopnosti infiltrace na řešeném území. Na základě výpočtu smyvu půdy může být proveden další průzkum, například vsakovací zkouška apod. Dále je nutné získání **vyjádření všech účastníků řízení a majitelů dotčených pozemků**. S realizací vsakovacího průlehu zpravidla nejsou spojeny negativní důsledky.

PROVOZ

Průleh bude pravidelně **2 x ročně sečen**. Je nutné kontrolovat vodorovnost dna, aby postupně nedocházelo k nežádoucímu jednostrannému soustředěnému odtoku (Kulhavý et al. 2015).

Obr. 180, Rovina řezu v situaci, autor 2023

REFERENČNÍ FOTOGRAFIE - REALIZOVANÉ VSAKOVACÍ PRŮLEHY

Obr. 181, Vsakovací průleh - reference 1, zdroj: viz kap. 09

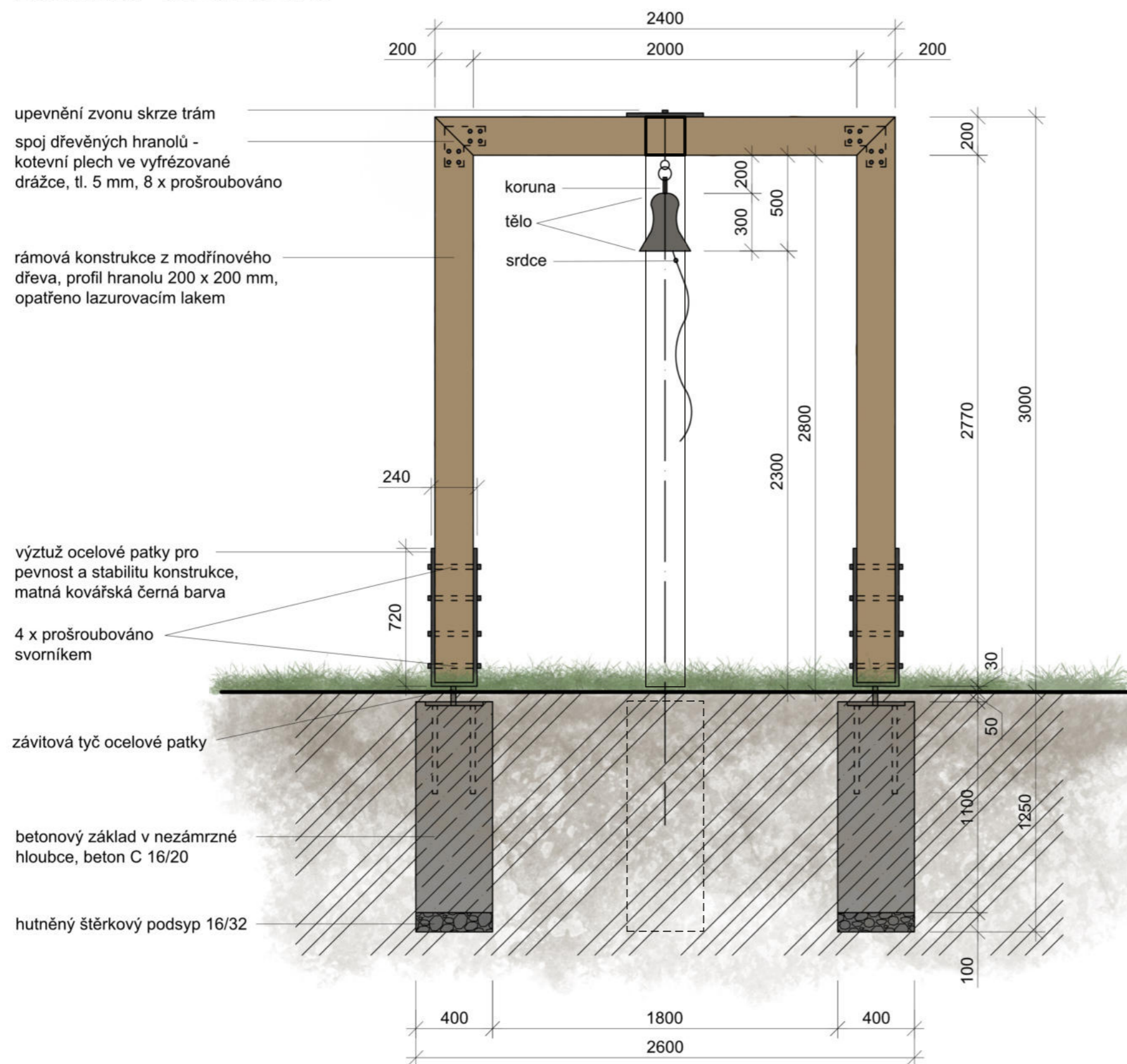
Obr. 182, Vsakovací průleh - reference 2, zdroj: viz kap. 09

05.9 NÁVRH TECHNICKÝCH PRVKŮ

PROSTRANSTVÍ LOUKY - SETKÁVACÍ MÍSTO U ZVONIČKY

ZVONIČKA - ŘEZ ČELNÍ 1:25

Obr. 185, Zvonice - řez čelní, autor 2023

POPIS DETAILU ZVONIČKY

Zvonice je navržena v centrálním prostoru prostranství louky jakožto symbolické místo pro setkávání. Utváří ji **subtilní rámová konstrukce z dřevěných hranolů**, v jejímž středu je umístěn zvon. Design zvonice je inspirován výhledy v prostranství louky, kdy rámová konstrukce **reflektuje „okno do krajiny“**. **Půdorysně má zvonice tvar kříže, jež odkazuje na památný kříž, který se v těchto místech dříve nacházel.**

Jednoduchost provedení zvonice je v souladu se záměrem **nenarušit charakter krajinného rázu** zdejší chráněné oblasti prostorově výraznějším objektem či stavbou.

Řešení technických spojů a detailů je voleno s ohledem na **zajištění pevnosti a stability prvku** (nejen) v povětrnostních podmínkách. **Svislé dřevěné hranoly** jsou s vodorovným hranolem spojeny skrze **kotevní plech** se šroubováním ve vyfrézované drážce uvnitř trámů.

Rámová konstrukce je **vsazena do ocelových patek s výztuží**, jejichž závitové tyče jsou svařeny v betonových základech. **Základy** jsou navrženy v **nezámrazné hloubce 1,1 m** na hutněném štěrkovém podsypu. Výztuž s prošroubováním je záměrně navržena do výšky 0,72 m, aby bylo zamezeno riziku případného výkyvu konstrukce.

Provedení zvonu a jeho upevnění jsou v řezu zobrazeny schématicky. **Konkrétní velikost, forma i barevnost zvonu bude řešena na míru** a to v souladu s nosností konstrukce.

MATERIÁLOVÉ ŘEŠENÍ - REFERENČNÍ FOTOGRAFIE

Obr. 186, Modřínové dřevo

Obr. 187, Ocelová patka

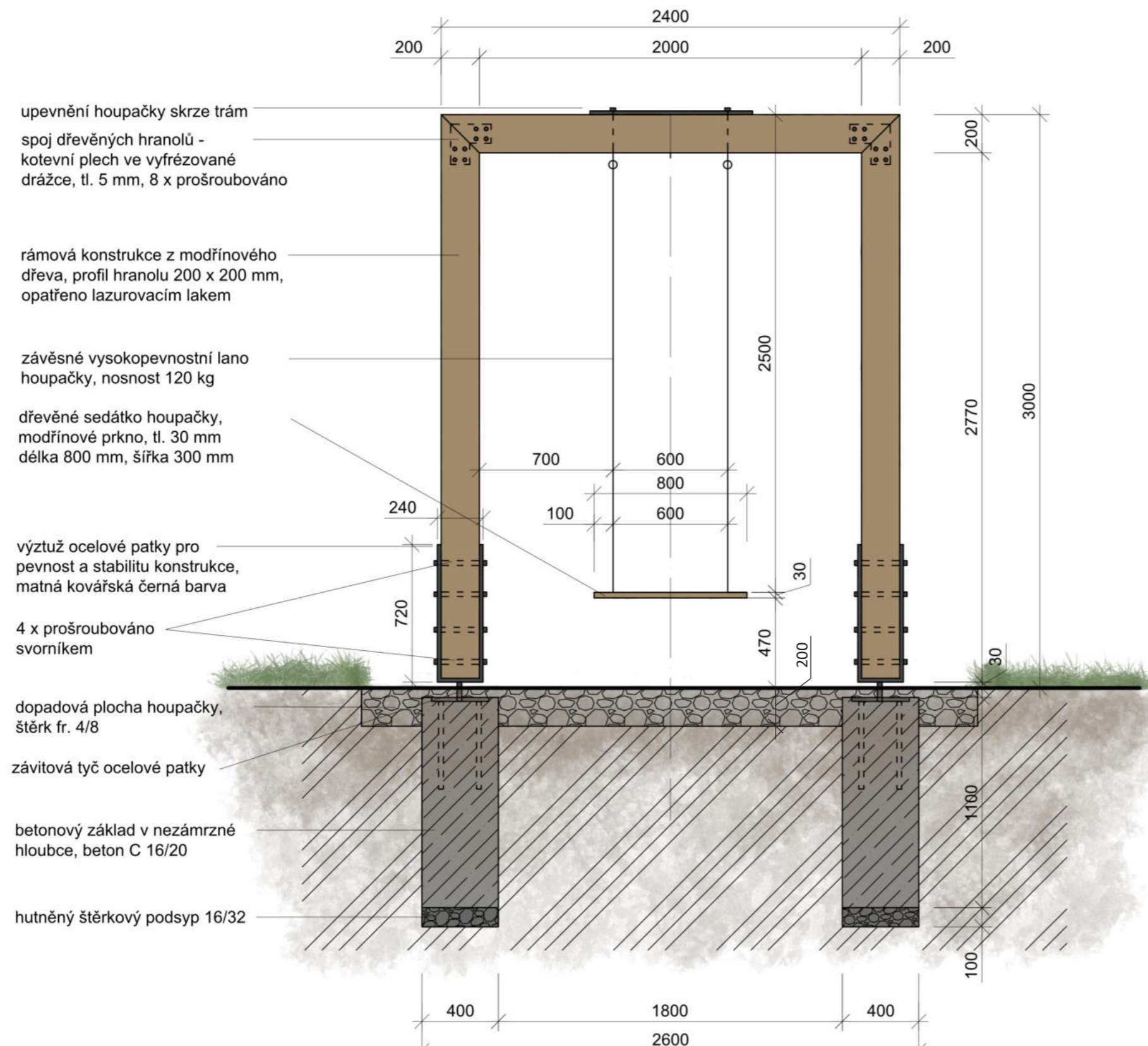

Obr. 188, Upevnění zvonu

Obr. 186-188, zdroj: viz kap. 09

PROSTRANSTVÍ LOUKY - NEJVYŠŠÍ BOD LOUKY - VÝHLEDY Z HOUPAČKY

HOUPAČKA - ŘEZ ČELNÍ 1:25

Obr. 189, Houpačka - řez čelní, autor 2023

POPIS DETAILU HOUPAČKY

Houpačka je třetím z vyhlídkových míst na prostranství louky a je **navržena v nejvyšším bodě území**. Výhled do krajiny je v tomto případě podpořen možností pohoupání se, a to zdaleka ne jen pro dětské návštěvníky. Houpačka je **koncepována na nosnost dospělé osoby**.

Rozměry a technické **provedení** dřevěné rámové konstrukce houpačky je **totožné jako v návrhu zvoničky, záměrem byla jednotná forma obou těchto prvků**.

Pod houpačkou je navíc **navržena dopadová plocha** z drobného štěrku, aby nedocházelo k poničení a sešlapu stávajícího lučního trávníku. Samotnou houpačku tvoří **sedátko** z dřevěného prkna **ve výšce 0,5 m nad úrovní terénu**, které je vysokopevnostním lanem připevněno k hornímu vodorovnému trámu. Lana jsou po stranách houpačky ve vzdálenosti 60 cm od sebe.

MATERIÁLOVÉ ŘEŠENÍ - REFERENČNÍ FOTOGRAFIE

Obr. 190, Sedátko houpačky

Obr. 191, Závěsné lano

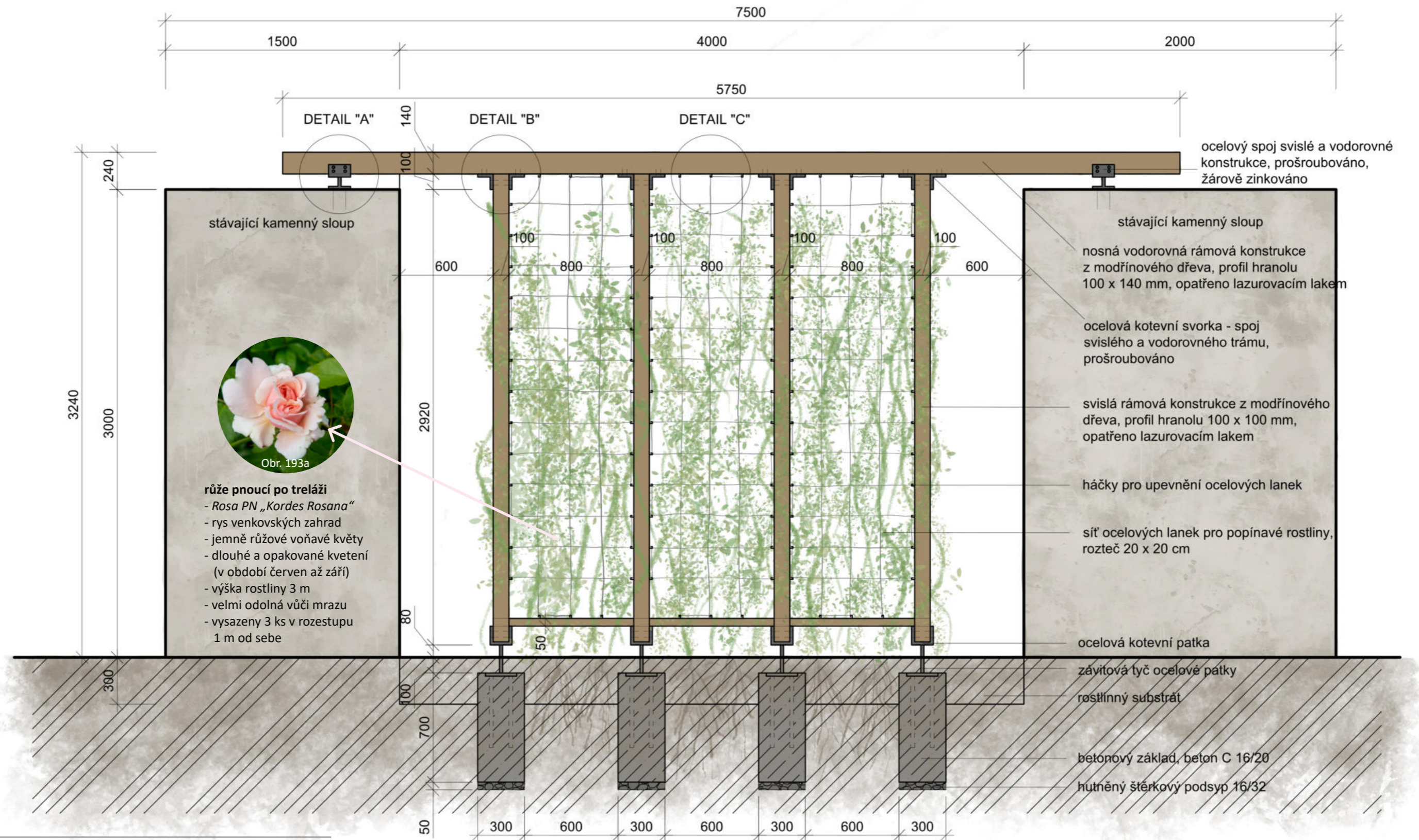
Obr. 192, Dopadový štěrč

Obr. 190-192, zdroj: viz kap. 09

05.9 NÁVRH TECHNICKÝCH PRVKŮ

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - TRELÁŽ PRO POPÍNAVÉ ROSTLINY

TRELÁŽ PRO POPÍNAVÉ ROSTLINY - ŘEZ ČELNÍ A-A' 1:25

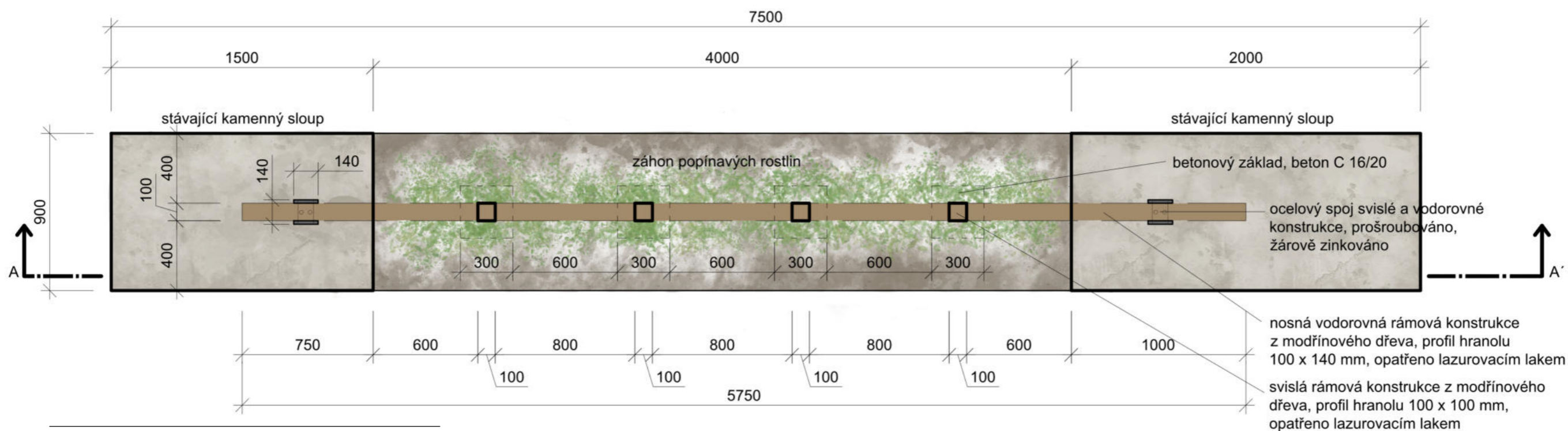
Obr. 193, Treláž pro popínavé rostliny - řez čelní, autor 2023

Obr. 193a, Rosa PN „Kordes Rosanna“, zdroj: viz kap. 09

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - TRELÁŽ PRO POPÍNAVÉ ROSTLINY

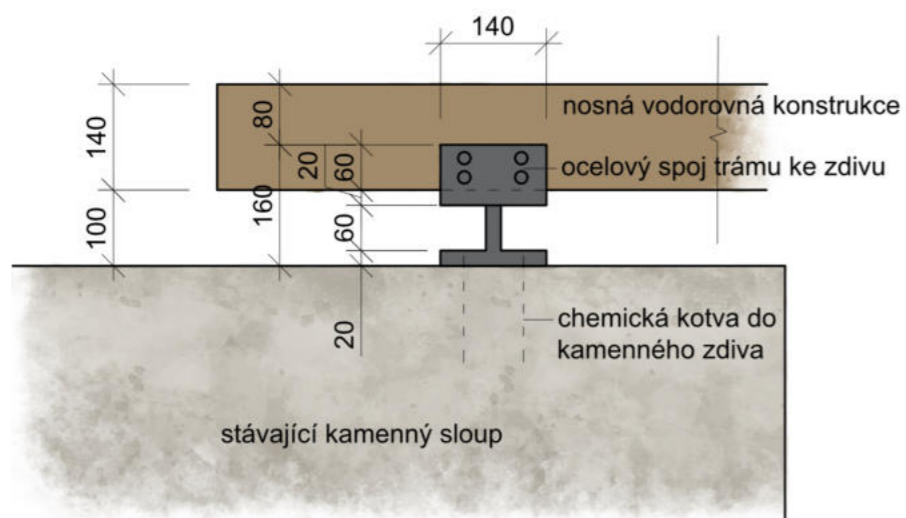
TRELÁŽ PRO POPÍNAVÉ ROSTLINY - PŮDORYS 1:25

Obr. 194, Treláž pro popínavé rostliny - půdorys, autor 2023

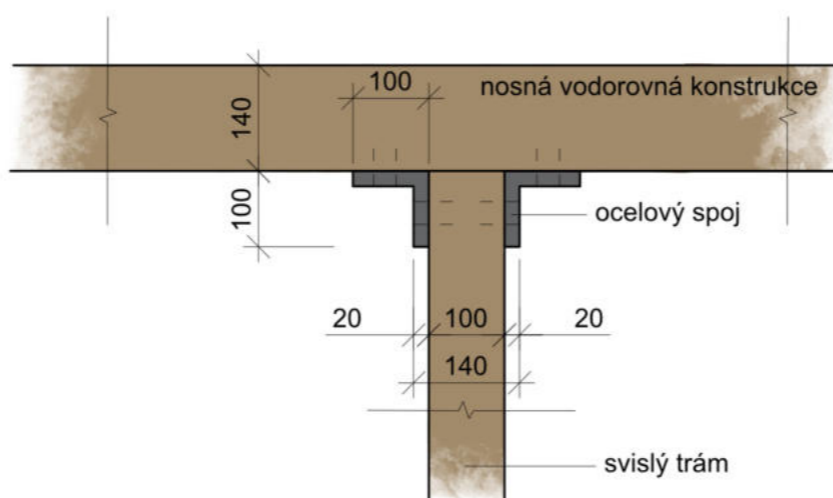
DETAIL "A" 1:10

UPEVNĚNÍ VODOROVNÉHO TRÁMU DO KAMENNÉHO ZDIVA

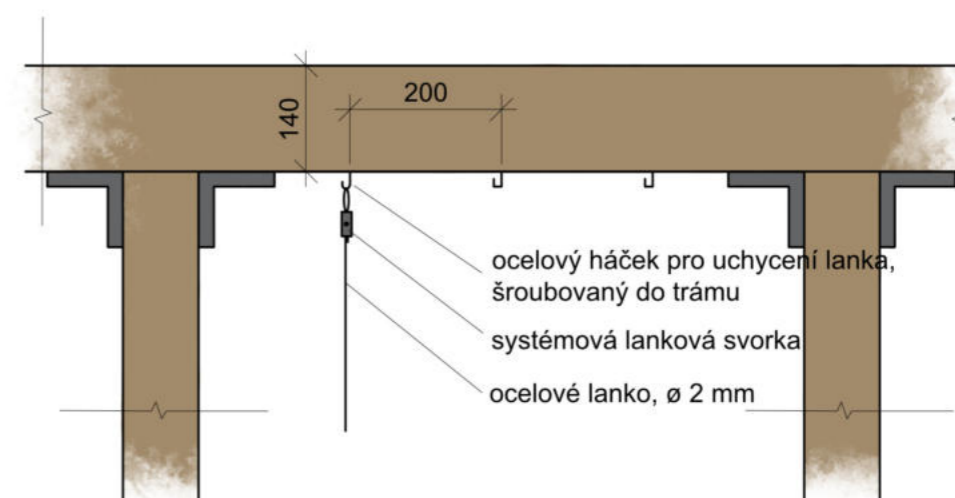
DETAIL "B" 1:10

OCELOVÝ ŠROUBOVÝ SPOJ SVISLÉHO A VODOROVNÉHO TRÁMU

DETAIL "C" 1:10

UPEVNĚNÍ OCELOVÉHO LANKA MEZI TRÁMY

Obr. 195, Treláž pro popínavé rostliny - detaily konstrukce, autor 2023

05.9 NÁVRH TECHNICKÝCH PRVKŮ

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - PŘÍRODNÍ RETENČNÍ JEZÍRKO

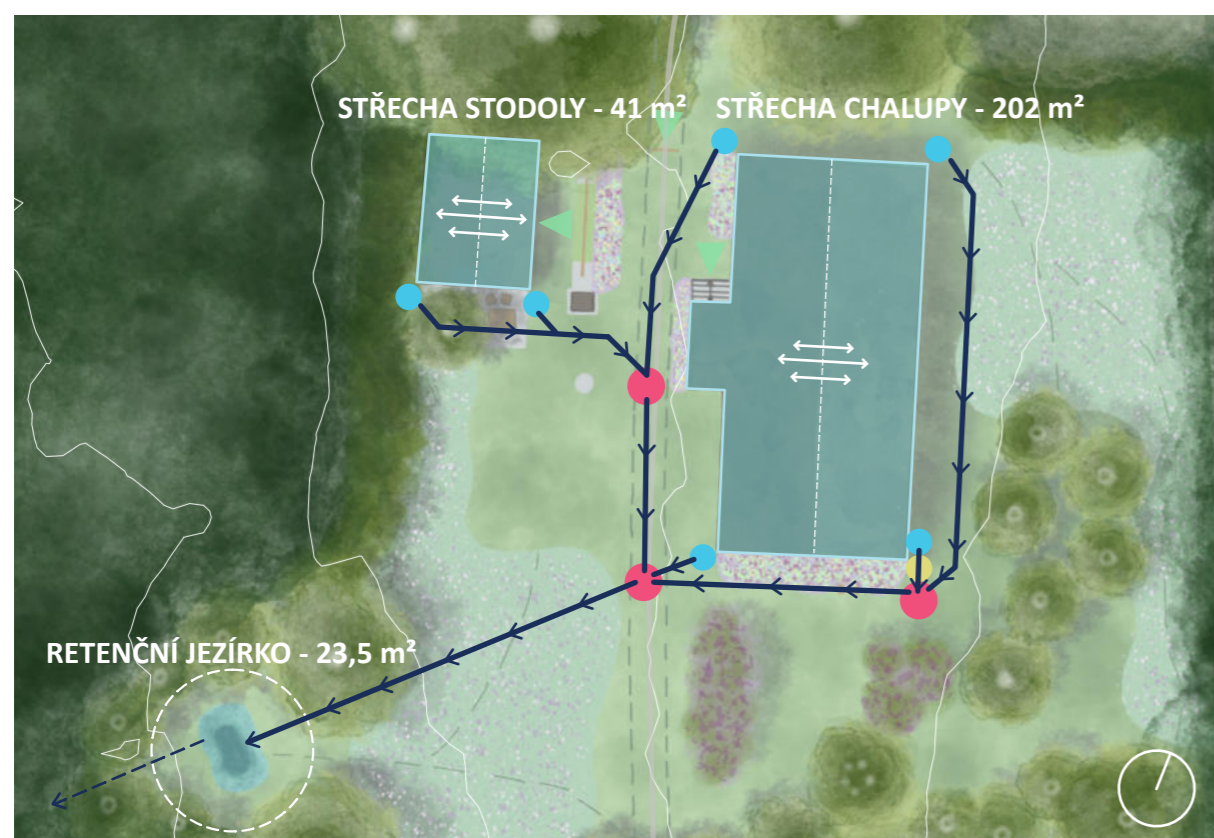
PRINCIP NÁVRHU VSAKOVACÍHO JEZÍRKA

Přírodní retenční jezírko je navrženo na nejnižším místě pozemku zahrady a má dvojitý účel. Primárně je to **retence srážkové vody**, která je do jezírka sbírána a přivedena **ze střech chalupy a stodoly** (viz schéma níže). Současně se jedná o estetický prvek, který v zahradě **utvoří příznivý vodní biotop** pro živočichy a příjemné **místo k odpočinku** pro člověka, byť jezírko záměrně není dimenzováno jako koupací.

Jezírko je navrženo jako **přírodní**, tedy **bez externích technologických** či chemických **prvků**. Je navrženo na principu **postupného vsakování** zachycené **vody do podloží**. V případě souvislých intenzivních srážek, kdy bude jezírko plné a půdní profil saturován, bude voda **přepadem odtékat do lesní tůně**.

Vzhledem k přívodu vody ze střech je jezírko **průtočným typem vodního prostředí**, pro které není vhodné volit kořenové čištění vody rostlinami. Jezírko je proto ponecháno samoregulaci, kterou podpoří **ponořené vodní rostliny se schopností vodu čistit a okysličovat**. Rostliny jsou dále vysázeny v jezírku ve **členité části břehu**, a to **ve třech různých úrovních hloubky** podle jejich potřeby a vzrůstu. Pro zpevnění břehové části jezírka jsou po okrajích umístěny kameny (Štrefa s.r.o. © 2023, SZUZ.cz © 2014, Bastian 2012).

SCHÉMA ODVODU DEŠŤOVÉ VODY ZE STŘECH

- Svody okapového potrubí ze střech
- Pítka pro ptáky s přepadem
- Podzemní šachty přírodního potrubí do jezírka
- Přívodní potrubí zachycené srážkové vody do jezírka
- ←-- Přepad z jezírka do lesní tůně

Obr. 196, Schéma sběru dešťové vody ze střech, autor 2023

VÝPOČET DIMENZÍ JEZÍRKA

1) Výpočet objemu srážkových vod při záchytu ze střech:

(zdroj: Dešťovka.cz © 2013 - online kalkulátor)

- Plocha střech budov, ze kterých bude srážková voda sbírána:
  - Střecha chalupy: 202 m²
  - Střecha stodoly: 41 m²
  - Celkem CH + S: 202 + 41 = 245 m²

- Srážkový úhrn:

- Dle hydrometeorologické mapy: kategorie oblasti 701-800 (mm/rok) -> průměr: 750 mm/rok
- Dostupné množství dešťové vody: 8,6 m³ -> počítáno s rezervou na 9,5 m³

- Potřebný objem retenčního jezírka „V“ : 9,5 m³

2) Výpočet plochy jezírka:

(zdroj: Štrefa s.r.o. © 2023, Jezírka-biobazény.cz © 2013-2023, SZUZ.cz © 2014)

- Jezírko má dvě části, přičemž v každé by měla být polovina celkového objemu vody:
  - A. Hlavní retenční část (uprostřed) : 4,5 m³
  - B. Členitá vegetační část (okolo): 5 m³

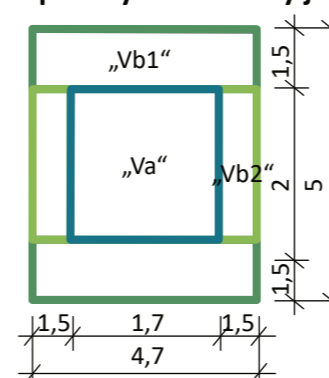
- A. Hlavní retenční část

- Objem vody „Va“: 4,5 m³
- Hloubka „Ha“: 1,3 m
- Plocha „Sa“: $V_a/H_a = 4,5/1,3 = 3,46 \text{ m}^2$ -> zaokrouhloveno na **3,5 m²**
- Půdorys: 2 x 1,7 m

- B. Členitá vegetační část

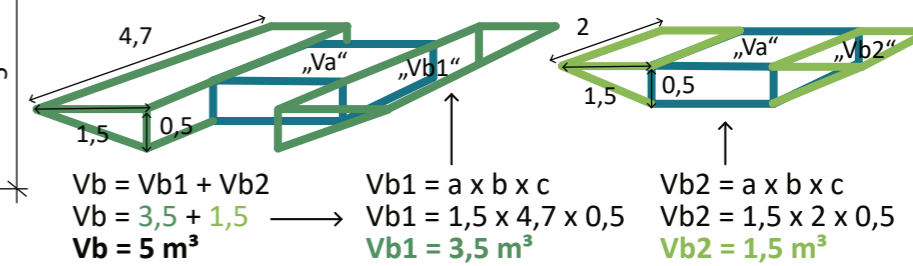
- Objem vody „Vb“: 5 m³
- Průměrná hloubka „Hb“: 0,5 m
- Teoreticky plocha „Sb“: $V_b/H_b = 5/0,5 = 10 \text{ m}^2$
- Při této ploše by vycházela přílišná strmost břehů - proto rozšíření plochy
- Plocha: „Sb“: **20 m²**
- > Kontrola výpočtu objemu vody při šířce vegetační části 1,5 m

Schéma - půdorysné rozměry jezírka (m)

Schéma - výpočet plochy členité vegetační části jezírka ve vztahu k potřebnému objemu vody (m)

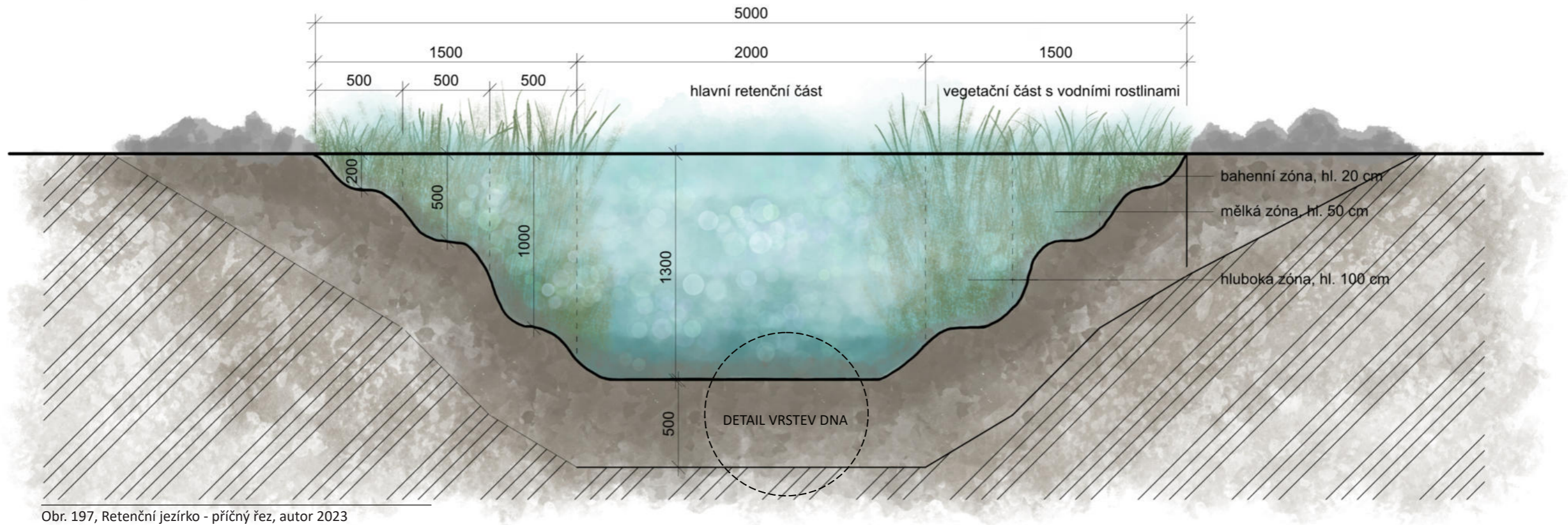
(výpočet na principu objemu kvádrů)

Celková plocha jezírka „S“: $S_a + S_b = 3,5 + 20 = \mathbf{23,5 \text{ m}^2}$
Celkový objem jezírka „V“: $V_a + V_b = 4,5 + 5 = \mathbf{9,5 \text{ m}^3}$

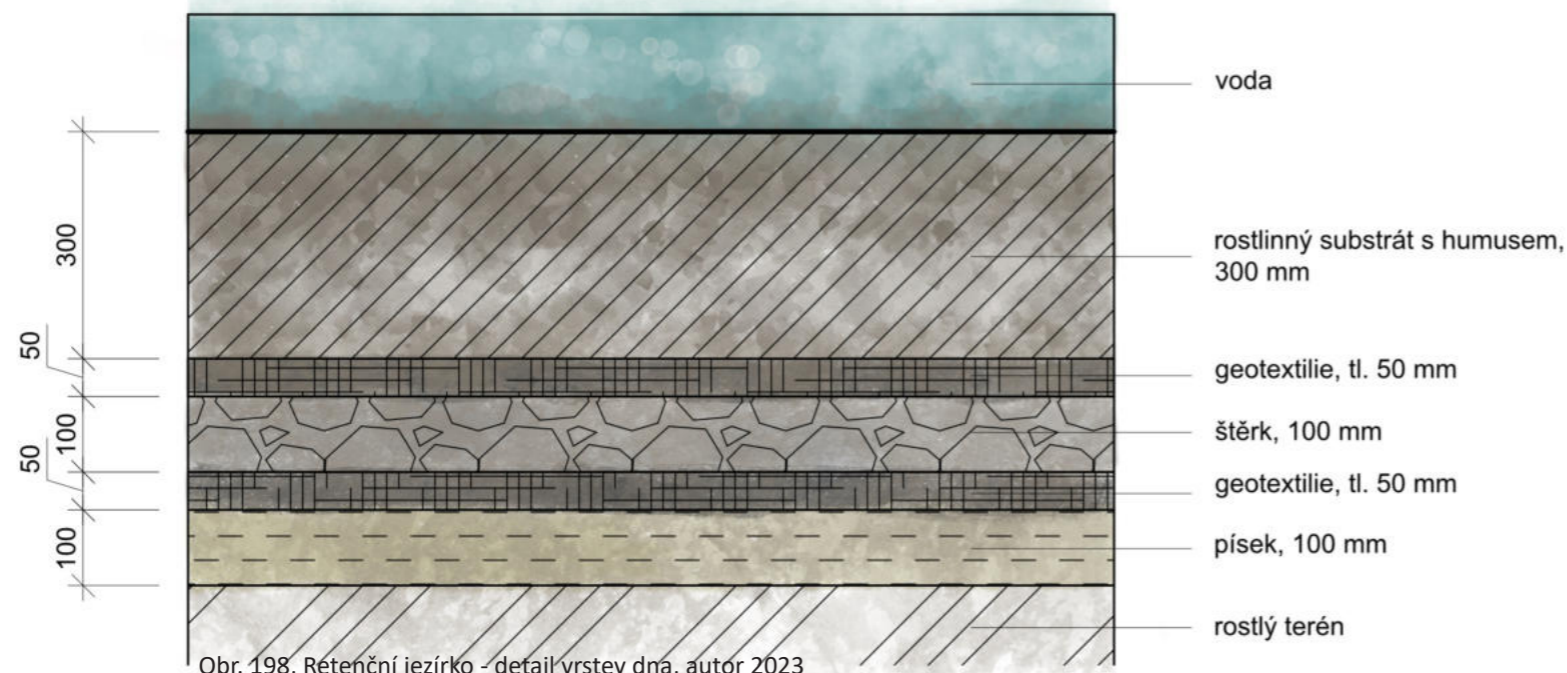
ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - PŘÍRODNÍ RETENČNÍ JEZÍRKO

RETENČNÍ JEZÍRKO - PŘÍČNÝ ŘEZ 1:25

Obr. 197, Retenční jezírko - příčný řez, autor 2023

DETAIL VRSTEV DNA - ŘEZ 1:10

Obr. 198, Retenční jezírko - detail vrstev dna, autor 2023

MATERIÁLOVÉ ŘEŠENÍ - REFERENČNÍ FOTOGRAFIE

Obr. 199, Lámaný kámen pro zpevnění okrajů jezírka

Obr. 200, Rozložitelné kokosové rohože s osazovacími kapsami pro vodní rostliny

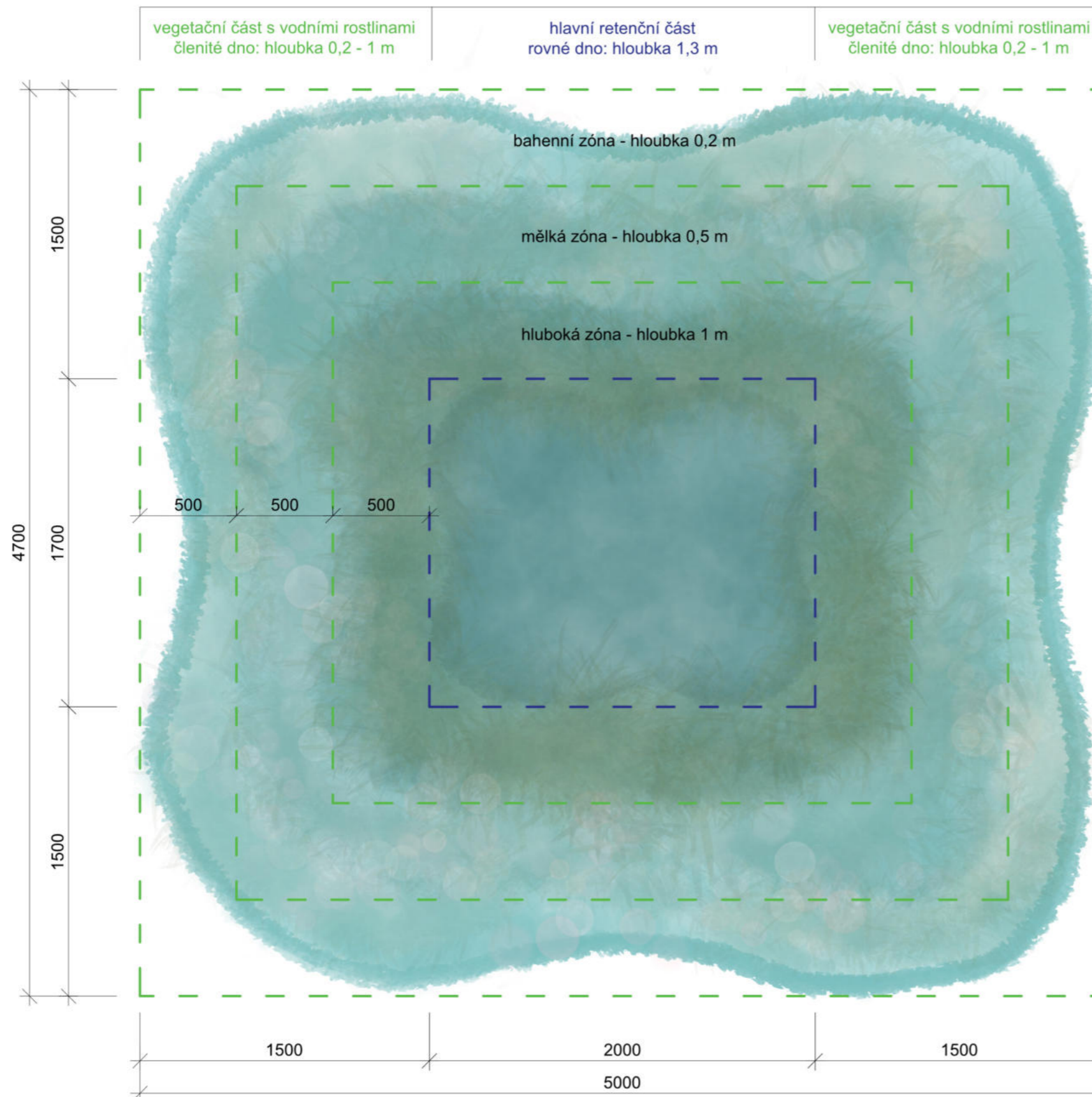
Obr. 201, Netkaná geotextilie do vrstev dna jezírka

Obr. 199-201, zdroj: viz kap. 09

05.9 NÁVRH TECHNICKÝCH PRVKŮ

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - PŘÍRODNÍ RETENČNÍ JEZÍRKO

RETENČNÍ JEZÍRKO - PŮDORYS 1:25

NAVRŽENÉ VODNÍ ROSTLINY - REFERENČNÍ FOTOGRAFIE

Obr. 203
Allium ursinum

Obr. 204
Caltha palustris

Obr. 205
Veronica beccabunga

Obr. 206
Mimulus luteus

Obr. 207
Epilobium palustre

Obr. 208
Myosotis palustris

Obr. 209
Vinca minor

Obr. 210
Pontederia cordata

Obr. 211
Acorus calamus

Obr. 212
Ranunculus lingua

Obr. 213
Sagittaria latifolia

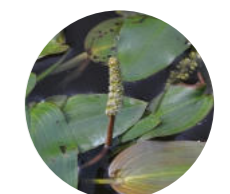
Obr. 214
Hippuris vulgaris

Obr. 215
Polygonum amphibium

Obr. 216
Butomus umbellatus

Obr. 217
Potamogeton natans

Obr. 218
Stratiotes aloides

Obr. 219
Ceratophyllum demersum

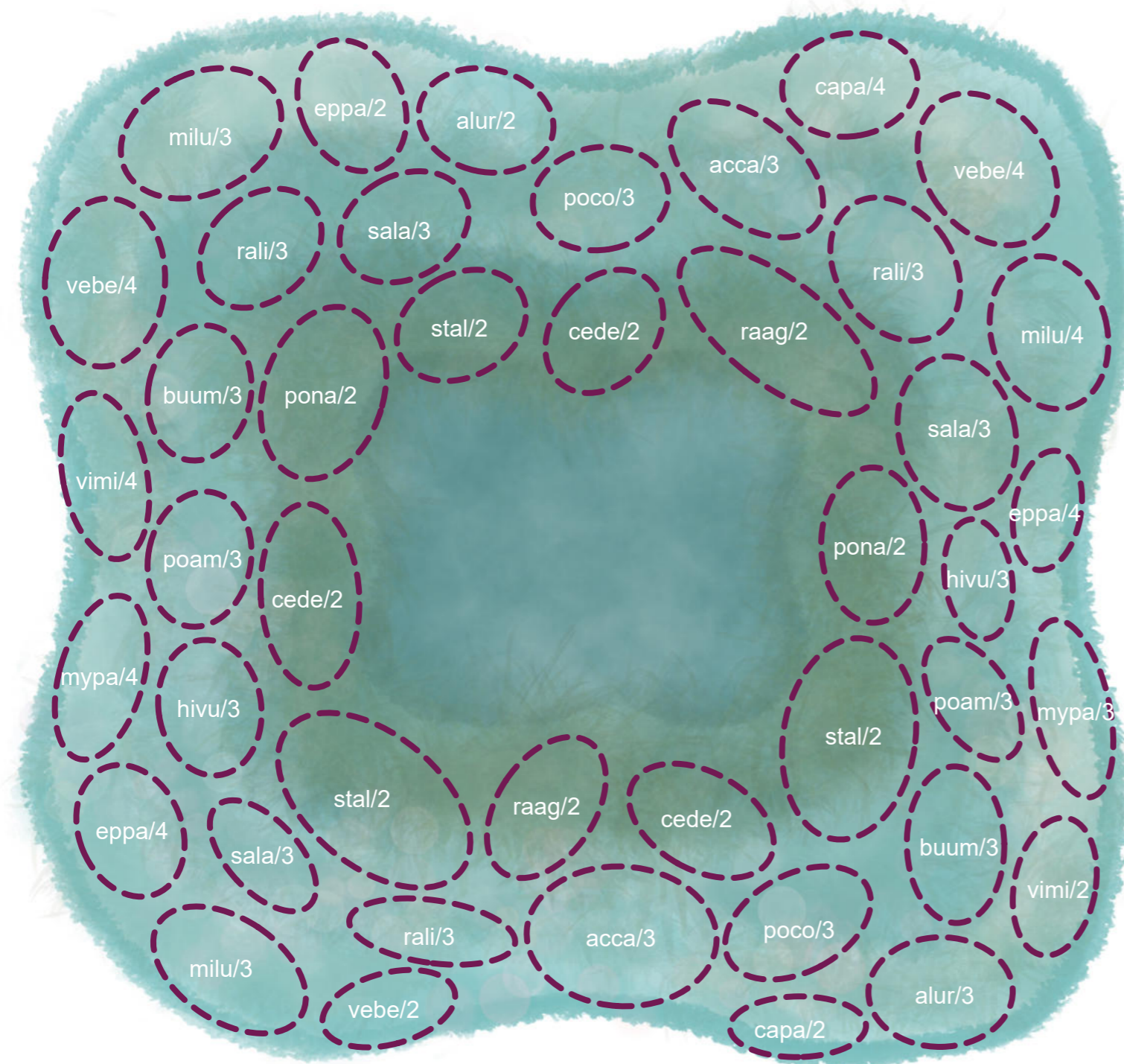
Obr. 220
Ranunculus aqualitis

Obr. 202, Retenční jezírko - půdorys, autor 2023

Obr. 203-220, zdroj: viz kap. 09

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - PŘÍRODNÍ RETENČNÍ JEZÍRKO

OSAZOVACÍ PLÁN VODNÍCH ROSTLIN 1:25

NAVRŽENÝ SORTIMENT VODNÍCH ROSTLIN

číslo	název rostliny latinsky	výška (cm)	doba květu (měsíce)	barva květu	počet ks
BAHENNÍ ZÓNA (hloubka vody 20 cm)					
1	<i>Allium ursinum</i>	20	5 - 6	bílá	5
2	<i>Caltha palustris</i>	30	3 - 6	žlutá	6
3	<i>Veronica beccabunga</i>	30	4 - 7	modrá	10
4	<i>Mimulus luteus</i>	40	6 - 9	žlutá	10
5	<i>Epilobium palustre</i>	60	7 - 8	růžová	10
6	<i>Myosotis palustris</i>	40	5 - 10	modrá	7
7	<i>Vinca minor</i>	15	4 - 5	fialová	6
MĚLKÁ ZÓNA (hloubka vody 50 cm)					
8	<i>Pontederia cordata</i>	70	7 - 9	modrá	6
9	<i>Acorus calamus</i>	80	8 - 9	zelená	6
10	<i>Ranunculus lingua</i>	80	6 - 7	žlutá	9
11	<i>Sagittaria latifolia</i>	60	7 - 9	bílá	9
12	<i>Hippuris vulgaris</i>	60	5 - 8	zelená	6
13	<i>Polygonum amphibium</i>	90	6 - 9	růžová	6
14	<i>Butomus umbellatus</i>	90	6 - 8	růžová	6
HLUBOKÁ ZÓNA (hloubka vody 1 m)					
15	<i>Potamogeton natans</i>	100	6 - 8	zelená	4
16	<i>Stratiotes aloides</i>	100	5 - 7	bílá	6
17	<i>Ceratophyllum demersum</i>	90	6 - 7	zelená	6
18	<i>Ranunculus aqualitis</i>	80	6 - 9	bílá	4
					celkový počet rostlin v jezírku: 122 ks

05.10 NÁVRH VEGETACE A VÝSADEB

PROSTRANSTVÍ LOUKY - DOPLNĚNÍ VÝSADBY STROMOŘADÍ PODÉL CESTY

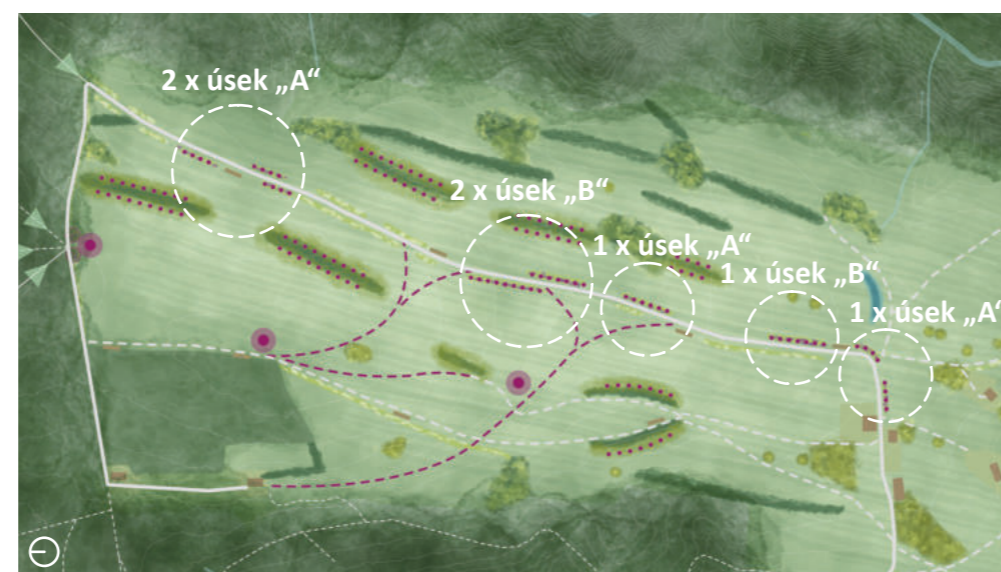
KONCEPT VÝSADBY STROMOŘADÍ

Návrh doplnění výsadby stromořadí podél hlavní cesty na prostranství louky je **opatření s funkčním, kompozičním i estetickým záměrem**. Návrh dosadby dřevin do stávajícího stromořadí tímto reflektuje dokumentaci územního plánu, kde je podél cesty počítáno se **stromořadím jakožto interakčním prvkem ÚSES**.

Z **kompozičního hlediska** byl návrh výsadby volen tak, aby po délce trasy cesty zůstaly **zachovány cenné průhledy** skrze krajinnou zeleň.

Volba **sortimentu** navrhovaných dřevin vychází z **drukové skladby, která se již v území nachází**. Doplněné keře i stromy vnášejí do krajiny aspekty voňavých květů, efektního podzimního zbarvení, a také plodů, které jsou v zimním období důležitým zdrojem potravy pro ptactvo.

SCHÉMA VÝSADBY V KRAJINĚ

Obr. 222, Stromořadí - schéma výsadby v půdorysu, autor 2023

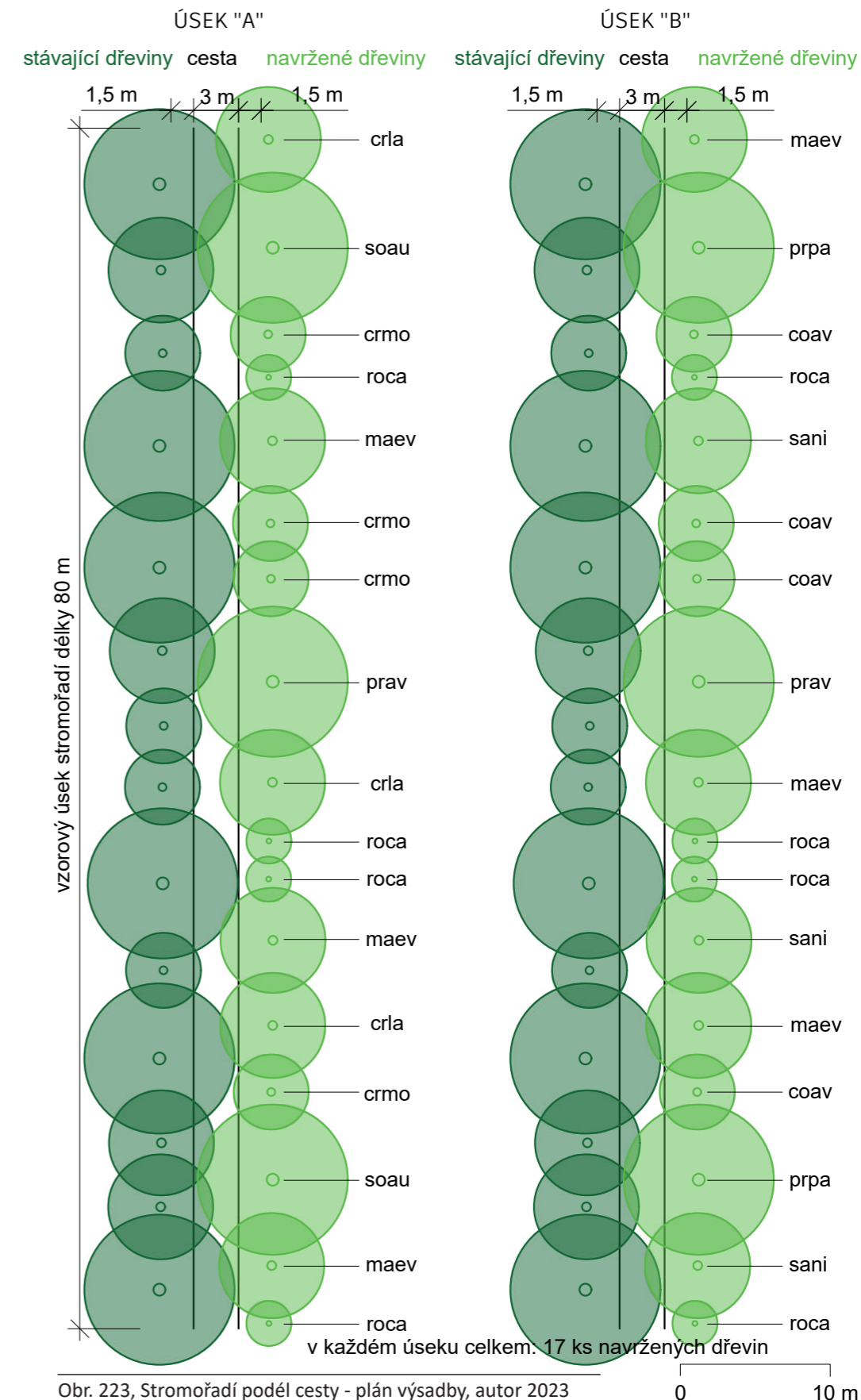
NAVRŽENÝ SORTIMENT DŘEVIN

číslo	zkratka	název druhu latinsky	výška (m)	doba květu (měsíce)	poznámka	počet ks celkem
1	soar	<i>Sorbus aucuparia</i>	15	4 - 5	domácí dřevina v krajině, červené plody jsou potravou pro lesní zvěř, plně mrazuvzdorný	8
2	crla	<i>Crataegus laevigata</i>	8	6 - 9	trnitý keř/nízký strom, bílo růžové květy - jako sušené mají léčivé účinky, plně mrazuvzdorný	12
3	prav	<i>Prunus avium</i>	8 - 20	4 - 5	bílé květy, červené plody potravou pro ptáky, vejcovitá koruna, během doby kvetení lávavá pro včely	7
4	roca	<i>Rosa canina</i>	2,5	5 - 6	domácí keř s převislými trnitými větvemi, krásně voňavé růžové květy, výrazné červené plody - šípky	28
5	prpa	<i>Prunus padus</i>	10 - 12	4 - 5	dekorativní domácí keř/strom, bohatě kvetoucí bílé květy se silnou vůní, plody potravou pro ptáky	6
6	coav	<i>Coryllus avellana</i>	3 - 6	4 - 5	okrasný keř/strom, významná medonosná dřevina, plody - lískové oříšky, žluté květy,	12
7	crmo	<i>Crataegus monogyna</i>	6	5 - 6	keř, hustý habitus, trnité větve - hnízdění ptáků, bílé květy s výraznou vůní, mrazuvzdorný	16
8	sani	<i>Sambucus nigra</i>	7	5 - 6	vícekmenný hustě větvený keř, váže dusík v půdě, bílá květ se silnou vůní, plod i květ léčivé účinky	9
9	maev	<i>Malus "Evereste"</i>	6	4 - 5	okrasná jablň, bílé květy, efektní podzimní zbarvení do žluta, plody potravou pro ptáky přes zimu	21

celkový počet dřevin ve stromořadí: 119 ks

Tab. 3, Stromořadí podél cesty - sortiment dřevin, zdroj podkladů: flos.cz, puvodnikere.cz, autor 2023

PLÁN VÝSADBY DŘEVIN VE STROMOŘADÍ PODÉL CESTY

Obr. 223, Stromořadí podél cesty - plán výsadby, autor 2023

PROSTRANSTVÍ LOUKY - DOPLNĚNÍ VÝSADBY KEŘOVÉHO PATRA DO STÁVAJÍCÍCH MEZÍ

POPIS ZÁMĚRU A REFERENČNÍ FOTOGRAFIE

Návrh doplnění výsadby keřového patra do vybraných stávajících mezí je opatřením voleným s cílem **podpořit patrovitost porostu** a tím přispět k plošně většímu **záchytu vody v krajině**. Keřové patro mezi má zároveň funkci jakožto **prostředí poskytující úkryt lesní zvěři a hnízdiště s potravou pro ptactvo**. Sortiment keřů je složen z druhů odpovídajících podmínkám stanoviště, které jsou jako podsadba pod vyšší stávající dřeviny vhodné.

Obr. 224
Rosa canina

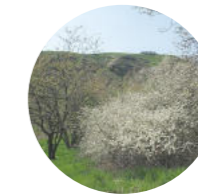
Obr. 225
Sambucus nigra

Obr. 226
Cornus sanguinea

Obr. 227
Ligustrum vulgare

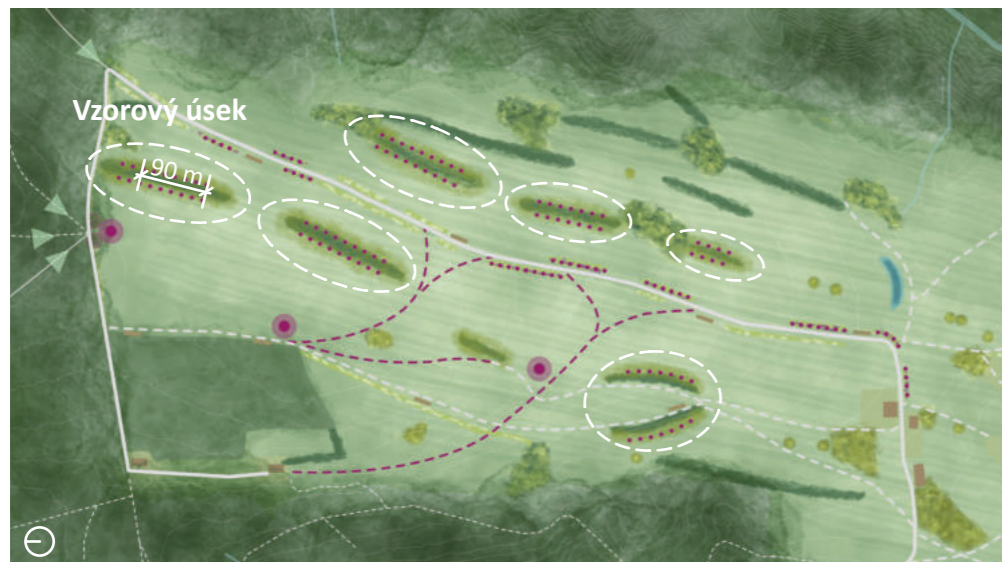
Obr. 228
Prunus spinosa

Obr. 229
Ribes alpinum

Obr. 224-229, zdroj: viz kap. 09

SCHÉMA VÝSADBY V KRAJINĚ

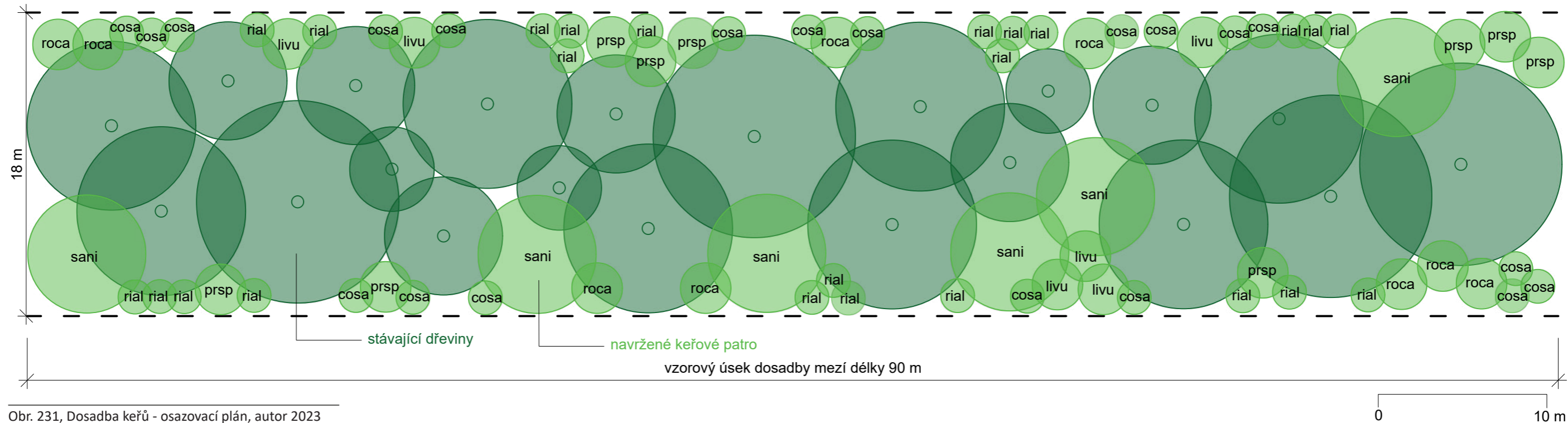
Obr. 230, Dosadba keřů - schéma výsadby v půdorysu, autor 2023

NAVRŽENÝ SORTIMENT KEŘŮ

číslo	zkratka	název druhu latinsky	výška (m)	doba květu (měsíce)	poznámka	počet ks celkem
1	roca	<i>Rosa canina</i>	2,5	5 - 6	domácí keř s převislými trnitými větvemi, krásně voňavé růžové květy, výrazné červené plody - šípky	90
2	sani	<i>Sambucus nigra</i>	15	4 - 5	vícekmenný hustě větvený keř, váže dusík v půdě, bílá květ se silnou vůní, plod i květ léčivé účinky	60
3	cosa	<i>Cornus sanguinea</i>	4	5 - 6	bílé drobné květy s krásnou vůní, efektní červeně zbarvené větve, podzimní aspekt, vhodný do skupinové výsadby, mrazuvzdorný	180
4	livu	<i>Ligustrum vulgare</i>	2 - 4	6 - 7	bílé květy s krásnou vůní, plody černých bobulí potravou pro ptactvo v zimě, vhodný jako podsadba dřevin	60
5	prsp	<i>Prunus spinosa</i>	1 - 3	3 - 4	hustě trnitý keř - poskytuje hnízdiště ptactvu, drobné bílé květy lákají opylovače, modré plody - potravina	80
6	coav	<i>Ribes alpinum</i>	1,5 - 2	4 - 5	hustý keř vhodný jako podsadba dřevin, snese stín, žlutozelené květy	230
celkový počet dřevin v mezích: 700 ks						

Tab. 4, Dosadba keřů - sortiment dřevin, zdroj podkladů: flos.cz, puvodnikere.cz, autor 2023

PLÁN VÝSADBY KEŘOVÉHO PATRA DO MEZÍ

Obr. 231, Dosadba keřů - osazovací plán, autor 2023

05.10 NÁVRH VEGETACE A VÝSADEB

PROSTRANSTVÍ LOUKY - VÝSADBA KVĚTNATÉ LOUKY PODÉL PĚŠIN

KONCEPT VÝSADBY

Výsadba květnaté louky **kompozičně vychází z podélných pozemků tzv. plužinového typu**, jež jsou lemovány stávajícími pásy zeleně. Tento systém je doprovázen navrženou sítí pěších cest, které v podélném a částečně příčném směru procházejí lučním prostranstvím.

Kompoziční pojetí květnaté louky z tohoto lineárního plužinového principu vychází se snahou jej v krajině vhodně zachovat. Navržená výsadba je koncipována jako pásy květnaté louky různé šířky proložené příčnými **prostupy pro zachování optimální pěší prostupnosti krajiny**.

Konkrétní druhová skladba sestává z lokálních druhů vhodných pro dané stanoviště, které odpovídají **stávajícímu charakteru mezofilní horské louky**. Byla proto vybrána směs „Horská louka“ od výrobce Planta Naturalis. Směs obsahuje **rozmanité spektrum vytrvalých bylin i trav** a je speciálně vhodná pro stanoviště v horských oblastech a podhůří.

Louka v prvním roce roste pomaleji a plně vykvetá až v druhém roce po zasetí, a je **velmi vytrvalá**. Seč je doporučeno provádět 1-3 x ročně v době po odkvetu (Semena.cz ©2010-2023).

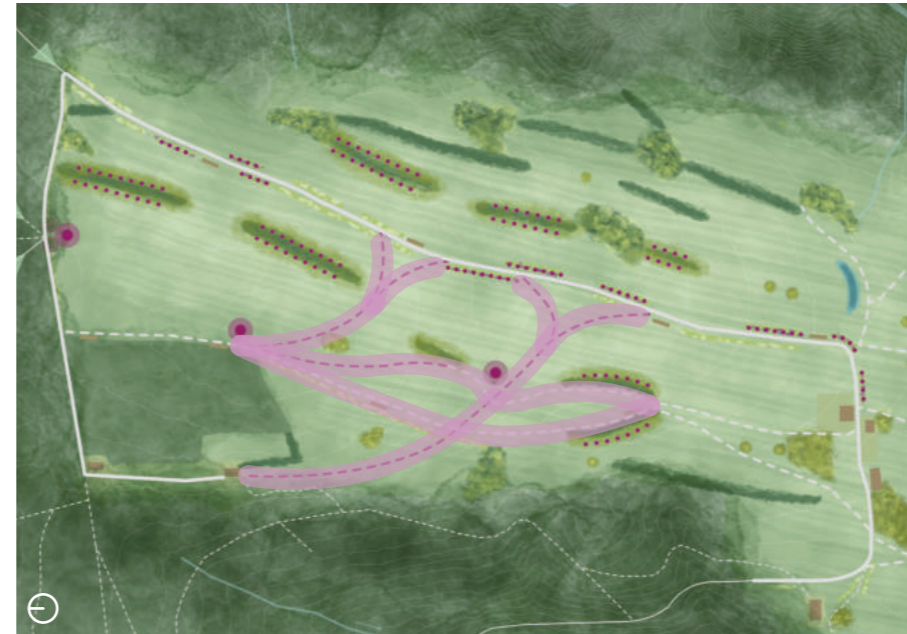
VIZUÁLNÍ KONCEPT

LINEÁRNÍ VÝSADBA PLUŽINOVÉHO TYPU

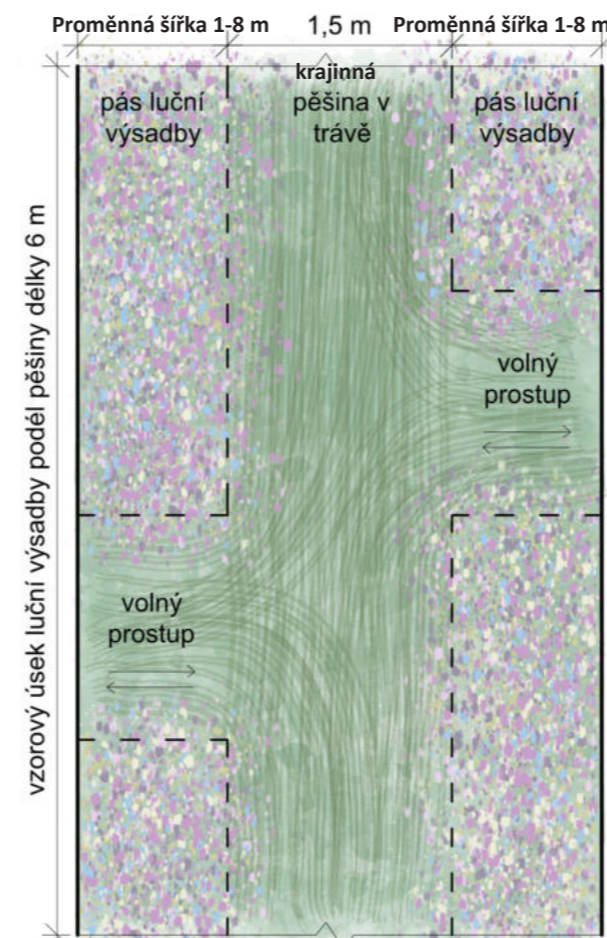
Obr. 233, Květná louka - skica, autor 2023

SCHÉMA VÝSADBY V KRAJINĚ

Obr. 232, Květná louka - schéma výsadby v půdorysu, autor 2023

PŮDORYSNÉ SCHÉMA VÝSADBY

Obr. 235, Květná louka - plán výsadby, autor 2023

NAVRŽENÝ SORTIMENT LUČNÍCH ROSTLIN

Luční květiny - trvalky - 80 %			
název česky	název latinsky	zastoupení ve směsi (%)	barevnost
bukvice lékařská	<i>Betonica officinalis</i>	2,5	
čertkus luční	<i>Succisa pratensis</i>	1	
dobromysl obecná	<i>Origanum vulgare</i>	0,3	
hvozdík kropenatý	<i>Dianthus deltooides</i>	1	
chrastavec rolní	<i>Knautia arvensis</i>	5	
chrpa parukářka	<i>Centaurea pseudophyrgia</i>	2	
jestřábník oranžový	<i>Hieracium aurantiacum</i>	0,2	
jetel horský	<i>Trifolium montanum</i>	2,5	
jetel luční	<i>Trifolium pratense</i>	1,5	
jitrocel kopinatý	<i>Plantago lanceolata</i>	3	
jitrocel prostřední	<i>Plantago media</i>	0,3	
kmín kořený	<i>Carum carvi</i>	5	
kohoutek luční	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	0,5	
kontryhel ostrolaločný	<i>Alchemilla vulgaris</i>	0,2	
kopretina bílá	<i>Leucanthemum vulgare</i>	5	
koprník štětínolistý	<i>Meum athamanticum</i>	2	
krvavec toten	<i>Sanquisorba officinalis</i>	3	
kypřec vrbový	<i>Lythrum salicaria</i>	0,6	
máček srstnatý	<i>Leontodon hispidus</i>	0,5	
máteřídouška vejčitá	<i>Thymus pulegioides</i>	0,5	
mydlice lékařská	<i>Saponaria officinalis</i>	2	
náprstník červený	<i>Digitalis purpurea</i>	0,3	
olešník kmínolistý	<i>Selinum carvifolia</i>	0,5	
oměj vlčí mor	<i>Aconitum lycoctonum</i>	0,5	
orlíček obecný	<i>Aquilegia vulgaris</i>	2	
prvosienka jarní	<i>Primula veris</i>	0,5	
prskyřník platanolistý	<i>Ranunculus plataniifolius</i>	0,5	
pupava bezlodyžná	<i>Carlina acaulis</i>	0,1	
rdesno hadí kořen	<i>Bistorta officinalis</i>	5	
řebříček obecný	<i>Achillea millefolium</i>	0,8	
silénka dvoudomá	<i>Silene dioica</i>	23	
silénka nadmutá	<i>Silene vulgaris</i>	4	
sléz pižmový	<i>Malva moschata</i>	4	
smolníčka obecná	<i>Viscaria vulgaris</i>	1	
starček přímětník	<i>Senecio jacobaea</i>	0,1	
svízel bílý	<i>Galium album</i>	2,5	
svízel syříškový	<i>Galium verum</i>	3	
šalvěj luční	<i>Salvia pratensis</i>	2,5	
štírovník bažinný	<i>Lotus uliginosus</i>	0,5	
štírovník růžkatý	<i>Lotus corniculatus</i>	2	
šťovík kyselý	<i>Rumex acetosa</i>	0,5	
třezalka skvrnitá	<i>Hypericum maculatum</i>	0,35	
upolín evropský	<i>Troliius europaeus</i>	0,05	
úročník bolhoj	<i>Anthyllis vulneraria</i>	2	
vrbka úzkolistá	<i>Epilobium angustifolium</i>	0,1	
zvonek karpatský	<i>Campanula carpatica</i>	0,2	
zvonek klubkatý	<i>Campanula glomerata</i>	0,2	
zvonek okrouhlostý	<i>Campanula rotundifolia</i>	0,2	
Travniny - 20%			
bojínek luční	<i>Phleum pratense</i>	2	
kostřava červená	<i>Festuca rubra</i>	5	
kostřava ovčí	<i>Festuca ovina</i>	2	
lipnice luční	<i>Poa arvensis</i>	3	
lipnice šírolistá	<i>Poa chaixii</i>	0,2	
metlice trsnatá	<i>Deschampsia cespitosa</i>	1,5	
pohánka hřebenitá	<i>Cynosurus cristatus</i>	4	
psineček obecný	<i>Agrostis capillaris</i>	0,8	
smilka tuhá	<i>Nardus stricta</i>	1	
trojštět žlutavý	<i>Trisetum flavescens</i>	2,5	
válečka lesní	<i>Brachypodium sylvaticum</i>	3	
plocha louky ve vzorovém úseku: 9 m ²			
plocha louky celkem: 3 525 m ²			
množství osiva: (10 g = 10 m ²) --> 353 g			

Tab. 5, Květná louka - sortiment rostlin, zdroj podkladů: semena.cz, autor 2023

PROSTRANSTVÍ LOUKY - DVOJICE STROMŮ JAKO KOMPOZIČNÍ „OKNO DO KRAJINY“

POPIS ZÁMĚRU VYHLÍDKOVÉHO MÍSTA U ROZCESTÍ

Návrh vyhlídkového „okna do krajiny“ se nachází **na severní straně lučního prostranství v místě u rozcestí**. Souběh čtyř cest u turistického rozcestníku návštěvníky přirozeně vybízí k zastavení a rozhlédnutí se do okolí. Toto vyhlídkové místo je symbolicky doplněno o symetrickou dvojici stromů, které vizuálně „okno do krajiny“ rámuji. **Symetrická dvojice vzrostlých stromů** je častým kompozičním jevem nejen pro zdejší Dešenskou krajinu, ale také pro venkovské zahrady. V tomto směru je návrh inspirován dvojicí zachovalých javorů v řešené zahradě u chalupy, a tímto způsobem vnáší drobný prvek zahrady do krajiny. Zvoleny jsou zde dřeviny druhu Střemchy obecné - *Prunus padus*, které se **na prostranství louky nacházejí, a v průběhu roku nabízí půvabnou proměnlivost**.

Obr. 236

Prunus padus - habitus

Obr. 237

Prunus padus - jarní aspekt

Obr. 238

Prunus padus - letní aspekt

Obr. 239

Prunus padus - podzimní aspekt

Obr. 240

Prunus padus - zimní aspekt

05.10 NÁVRH VEGETACE A VÝSADEB

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - VÝSADBA DŘEVIN

OSAZOVACÍ PLÁN DŘEVIN 1:250

Obr. 266, Zahrada u chalupy - osazovací plán dřevin, autor 2023

Obr. 241-265, zdroj: viz kap. 09

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - VÝSADBA DŘEVIN

POPIS ZÁMĚRU VÝSADBY

Návrh vegetace v prostoru zahrady u rekreační chalupy pracuje se zachováním stávajících stromů a doplňuje výsadbu o další navržené dřeviny. Navrženo je konkrétně 58 nových dřevin, z toho 22 stromů a 36 keřů. Stromy jsou voleny ve skupinových výsadbách tak, aby kompozičně i vizuálně napomohly k podpoření charakteru jednotlivých zón v zahradě. Výsadba keřů má v zahradě trojí formu. Po okrajích pozemku jsou keře ve funkci přírodního živého plotu, který volně přechází do krajiny. Dále jsou vysazeny keře s jedlými plody, a keře voňavé a okrasné květem. Sortiment sestává z domácích druhů, z nichž některé se již v zahradě vyskytují, a které jsou mimo jiné svými plody celoroční potravou pro ptactvo.

STROMY						
číslo	zkratka	název druhu latinsky	výška (m)	doba květu	poznámka	počet ks celkem
1	soau	<i>Salix aurita</i> (vrba ušatá)	4	4 - 5	rozšířená domácí dřevina, vhodná do vlhkých půd poblíž vodní hladiny (jezírka), medonosná dřevina - včely	4
2	acca	<i>Acer campestre "Nanum"</i> (javor babyka)	3	5	nižší kultivar javoru babyka, vyniká žlutým zbarvením listů na podzim, hustě větvený, snáší dobře zamokření	4
3	tico	<i>Tilia cordata</i> (lípa srdčitá)	15 - 20	6 - 7	dlouhověká domácí dřevina a symbol české krajiny (národní strom), žluté podzimní zbarvení, vonné léčivé květy	1
4	mado	<i>Malus domestica "Rubín"</i> (jablono domácí)	3	5	rozšířená domácí ovocná dřevina s chutnými jablky, zimní odrůda dozrávající koncem září, vhodná do vyšších poloh	2
5	prav	<i>Prunus avium "Summit"</i> (třešeň ptačí)	3	4 - 5	silně rostoucí odrůda samosprašné třešně s velmi chutnými plody, snáší chlad, odolná vůči mrazu, třešně - džemy, sirupy	2
6	prdo	<i>Prunus domestica "Velkoplodá W. Zwykla"</i> (švestka domácí)	3	5	samosprašná odrůda švestky domácí na podnoži myrobalán, vhodná do vyšších chladných poloh, švestky koncem září	1
7	lade	<i>Larix decidua</i> (modřín opadavý)	15 - 20	4 - 6	opadavý jehličnan s jemným habitým koruny, nenáročná dřevina, plně mrazuvzdorná	1
8	piab	<i>Picea abies "Rothenhaus"</i> (smrk ztepilý)	5 - 7	4 - 6	kultivar českého původu nižšího smrku s převislými větvemi a užším habitem, sytě zelené jehlice, mrazuvzdorný	2
9	soar	<i>Sorbus aucuparia</i> (jeřáb ptačí)	15	4 - 5	domácí dřevina v krajině, červené plody jsou potravou pro lesní zvěř, plně mrazuvzdorný	2
10	coav	<i>Coryllus avellana</i> (líška obecná)	3 - 6	4 - 5	okrasný keř/strom, významná medonosná dřevina, plody - lískové oříšky, žluté květy	1
11	crla	<i>Crataegus laevigata</i> (hloh obecný)	8	6 - 9	trnitý keř/nízký strom, bílo růžové květy - jako sušené mají léčivé účinky, plně mrazuvzdorný	2
12	prpa	<i>Prunus padus</i> (střemcha obecná)	10 - 12	4 - 5	dekorativní domácí keř/strom, bohatě kvetoucí bílé květy se silnou vůní, plody potravou pro ptáky	1
celkový počet navržených stromů: 22 ks						

Tab. 6, Zahrada u chalupy - sortiment navrhovaných stromů, zdroj podkladů: flos.cz, puvodnikere.cz, autor 2023

NAVRŽENÝ SORTIMENT DŘEVIN

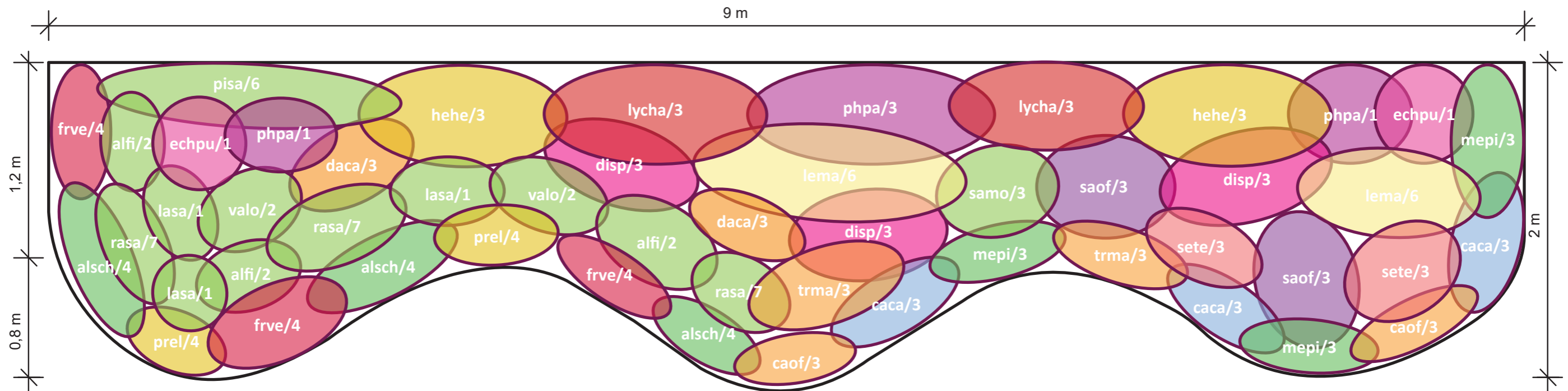
KEŘE DO VOLNĚ ROSTOUČÍCH ŽIVÝCH PLOTŮ						
číslo	zkratka	název druhu latinsky	výška (m)	doba květu	poznámka	počet ks celkem
13	livu	<i>Ligustrum vulgare</i> (ptačí zob obecný)	2 - 3	6 - 7	bílé květy s krásnou vůní, plody černých bobulí potravou pro ptactvo v zimě, vhodný jako podsadba dřevin	8
14	sani	<i>Sambucus nigra</i> (bez černý)	15	4 - 5	vícekmenný hustě větvený keř, váže dusík v půdě, bílý květ se silnou vůní, plod i květ léčivé účinky	5
15	rhfr	<i>Rhamnus frangula</i> (krušina olšová)	3 - 5	5 - 6	rozložitý kulovitý keř atraktivní pro motýly, drobné bílé květy, plodem fialové bobule	3
16	rial	<i>Ribes alpinum "Schmidt"</i> (meruzalka alpská)	1,5	4	dekorativní hustě větvený keř, vhodný do živých plotů v přírodních zahradách, mrazuvzdorný, plody krmivem pro ptactvo	8
OKRASNÉ KEŘE DO SOLITÉRNÍ/SKUPINOVÉ VÝSADBY						
17	eueu	<i>Euonymus europaeus</i> (brslen evropský)	3 - 5	5 - 6	rozložitý vzdušný keř, bílé květy, na podzim červené zbarvení listů, nápadné růžové plody - ptactvo	1
18	hypa	<i>Hydrangea paniculata "Limelight"</i> (hortenzie latnatá)	2	7 - 9	bohatě kvetoucí otužilý kultivar hortenzie, bílo-narůžovělé květy v hroznových květenstvích, mrazuvzdorný	4
19	pasu	<i>Paeonia suffruticosa "Lavender"</i> (pivoňka dřevitá)	1 - 2	5 - 6	fialově kvetoucí kultivar pivoňky vhodný do vyšších poloh, plně mrazuvzdorný, vzpřímený keř bohatě kvetoucí	2
20	geti	<i>Genista tinctoria</i> (kručinka barvířská)	1,5	5 - 6	žlutě kvetoucí keř, lákavá dřevina pro opylovače - velké množství pylu - přitahuje včely a čmeláky, léčivé účinky	2
21	roca	<i>Rosa canina</i> (růže šípková)	2,5	5 - 6	domácí keř s převislými trnitými větvemi, krásně voňavé růžové květy, výrazné červené plody - šípkový	1
JEDLÉ KEŘE - BOBULOVINY						
22	riru	<i>Ribes rubrum "Rondom"</i> (rybíz červený)	1,5	4 - 5	odrůda červeného rybízu vhodná do vyšších poloh, rybíz zralý od konce července, vysoká plodnost	1
23	rini	<i>Ribes nigrum "Titania"</i> (rybíz černý)	1,5	4 - 5	pozdní odrůda černého rybízu do vyšších poloh, odolná proti padlím, chutné plody od půli července	1
24	roid	<i>Robus ideaeus</i> (ostružník maliník)	2	5 - 6	oblíbený ovocný keř českých venkovských zahrad i v krajině, vhodný do chladnějších podm. i stínu	2
25	rocae	<i>Robus caesius</i> (ostružník ježiník)	1	6 - 7	oblíbený ovocný keř s převislými větvemi, do vyšších poloh, vlhčí až mírně kyselá půdy	1
celkový počet navržených keřů: 36 ks						
celkový počet navržených dřevin (stromy + keře): 58 ks						

Tab. 7, Zahrada u chalupy - sortiment navrhovaných keřů, zdroj podkladů: flos.cz, puvodnikere.cz, autor 2023

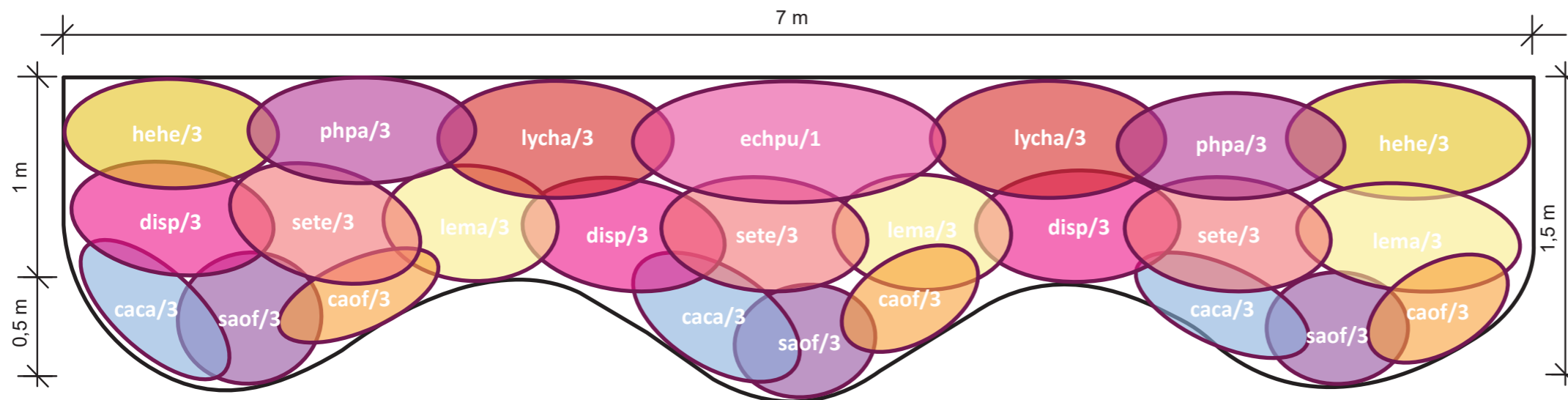
05.10 NÁVRH VEGETACE A VÝSADEB

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - VÝSADBA ZÁHONŮ

OSAZOVACÍ PLÁN SMÍŠENÉHO ZÁHONU JEDLÝCH TRVALEK, OKRASNÝCH TRVALEK, ZELENINY A BYLINEK 1:25

VZOROVÝ OSAZOVACÍ PLÁN ZÁHONŮ TRVALEK S BYLINKAMI 1:25

Pozn.: Pro výsadbu květnaté louky na zahradě u chalupy je navržena stejná luční směs, jako pro prostranství louky

SCHÉMA VÝSADBY ZÁHONŮ

Obr. 269, Záhony - schéma výsadby v půdorysu, autor 2023

Obr. 267, Zahrada u chalupy - osazovací plán smíšeného záhonu jedlých trvalek, okrasných trvalek, zeleniny a bylinek, autor 2023

Obr. 268, Zahrada u chalupy - vzorový osazovací plán záhonů trvalek s bylinkami, autor 2023

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - VÝSADBA ZÁHONŮ

POPIS ZÁMĚRU VÝSADBY

V zahradě jsou navrženy celkem čtyři záhonové výsadby. Jejich prostorové uspořádání vychází z umístění původních záhonů v zahradě a navrženy jsou dva další záhony. Kompozice liniových výsadeb odkazuje na typické uspořádání venkovských předzahrádek, kdy bývaly stěny stavení či chalupy lemovány bohatě kvetoucím pásem okrasných i užitkových rostlin.

Trvalková výsadba vnáší do zahrady aspekty rozmanité barevnosti v průběhu roku, vůni, struktury a v neposlední řadě také chuti. Kromě klasických bylinek tvoří velkou část navržených rostlin jedlé druhy trvalek, které mohou být chutným obohacením například při zdobení salátů, pokrmů i dezertů. Užitkový aspekt záhonů je přínosem nejen pro majitele zahrady, ale i pro zvířecí návštěvníky. Součástí záhonů jsou medonosné rostliny, které jsou svým květem i množstvím pylu lákavé zejména pro včely a motýly.

NAVRŽENÝ SORTIMENT TRVALEK, ZELENINY A BYLINEK

ZELENINA						
číslo	zkratka	název druhu latinsky	výška (cm)	doba květu	poznámka	počet ks celkem
1	lasa	<i>Lactuca sativa</i> (salát hlávkový)			odrůda "Zlatý rekord" - velmi raná domácí odrůda hlávkového salátu jemné chuti, pěstování jaro/podzim	3
2	valo	<i>Valerianella locusta</i> (polníček kozlíček)			skvěle přezimuje, semena dobře klíčí při nízkých teplotách, samovýsevný druh	4
3	daca	<i>Daucus carota</i> (mrkev obecná)			velmi raná odrůda mrkve, nasládlá chuť, vhodná na přímou konzumaci i uskladnění	6
4	rasa	<i>Raphanus sativus</i> var. <i>Sativus</i> "Rudi" (ředkvička setá)			odrůda ředkvičky odolná vůči vybíhání do květu, chutná raná odrůda	21
5	pisa	<i>Pisum sativum</i> "Oregon giant" (hrách setý)			velmi chutná odrůda cukrového hrachu, odolnost vůči chorobám, vysoké výnosy, vyžaduje oporu	6
6	alfi	<i>Allium fistulosum</i> "Satschen" (švestka domácí)			odrůda zimní cibule - tzv. sečka, vhodná kceloročnímu pěstování, plně mrazuvzdorná	4
TRVALKY JEDLÉ A LÉČIVÉ - BYLINKY						
7	caof	<i>Calendula officinalis</i> (měsíček lékařský)	30 - 50	6 - 8	domácí léčivá rostlina, jedlé listy i květ -> měsíčková mast, ve smíšených kulturách ochrana před háďátky	33
8	alscho	<i>Allium schoenoprasum</i> (pažitka pobřežní)	30	5 - 8	nezastupitelná kuchyňská bylina, jedlá nať, okrasný květ odolná vůči chladným podmínkám	12
9	caca	<i>Campanula carpatica</i> (zvonek karpatský)	30	6 - 7	bohatě kvetoucí trsnatá trvalka, evokuje luční charakter, půdopokryvná, jedlé květy i listy	36
10	frve	<i>Fragaria vesca</i> (jahodník obecný)	20	5 - 8	půdopokryvná trvalka s chutnými plody - lesní jahoda, listy - léčivé účinky - příprava čaje	12

V klidné zóně zahrady je navržen největší záhon, jedná se o smíšenou výsadbu trvalek jedlých i okrasných spolu s bylinkami a zeleninou. Smíšená výsadba okrasných i užitkových rostlin vychází z principů permakultury a je jedním z hlavních rysů přírodě blízkých forem zahrad. Výběr jednotlivých rostlin a jejich umístění v záhoně je inspirováno doporučením ohledně vzájemně prospěšných vazeb mezi jednotlivými druhy. Prospěšné vazby mezi rostlinami utvářejí v rámci záhonu stabilní prostředí, kde není nutné a ani žádoucí zasahovat rytím či odplevelováním. V hlavní pobytové části jsou pak navrženy celkem tři trvalkové záhony. Výběr rostlin odpovídá chladnějším stanovištním podmínkám vyšší podhorské oblasti a voleny jsou rostliny charakteristické pro venkovské a přírodní zahrady.

11	echpu	<i>Echinacea purpurea</i> (třapatka nachová)	60 - 100	6 - 9	vzrůstná trvalka s výrazným květenstvím, lákavá pro opylovače a motýly, dlouhá doba kvetení, léčivá	6
12	samo	<i>Satureja montana</i> (saturejka horská)	50	7 - 9	vytrvalá horská bylina, výrazné léčivé účinky, sušená forma - koření, mrazuvzdorná	3
13	trma	<i>Tropaeolum majus</i> "Kaiserin Victoria" (lichochřest větší)	30	6 - 9	jedlá bylina cenná i pro své výrazné protizánětlivé účinky, přirozeně odpuzuje plísň	6
14	mepi	<i>Mentha x piperita</i> (máta peprná)	50 - 70	7 - 9	bylina oblíbená pro typickou aromatickou vůni i chuť - dezinfekční účinky, příprava čaje - v čerstvé i sušené formě, medonosná rostlina	9
15	saof	<i>Salvia officinalis</i> (šalvěj lékařská)	30 - 70	4	travalka/polokeř s výraznými fialovými květy a vůní, univerzální léčebné použití, protizánětlivé účinky	33
TRVALKY OKRASNÉ						
16	hehe	<i>Heliopsis helianthoides scabra</i> (janeba drsná)	80 - 110	7 - 9	vysoká trvalka a výraznými žlutými květy, vhodná i k řezu, lákavá pro opylovače, dlouhá doba kvetení	24
17	prel	<i>Primula elatior</i> (prvosěnka vyšší)	10 - 20	3 - 5	domácí jarně kvetoucí trvalka s jemně žlutým květem, vlhké půdy, vhodná do vyšších chladnějších poloh	8
18	phpa	<i>Phlox paniculata</i> (plaménka latnatá)	70 - 90	7 - 9	velmi dekorativní trvalka s bohatým květenstvím, rostlina venkovských předzahrádek a přírodních zahrad, vhodná k řezu, lákavá pro motýly	20
19	lema	<i>Leucanthemum maximum</i> (kopretina nejvyšší)	60 - 90	5 - 6	elegantní trvalka vyniká ve skupinových výsadbách venkovských zahrad, příjemná vůně, vhodná k řezu	36
20	disp	<i>Dicentra spectabilis</i> (srdcovka nádherná)	60 - 80	5 - 6	oblíbená trvalka strých venkovských zahrad, vytrvalá bylina s jemnými růžovými květy, na zimu se zatahuje	36
21	lycha	<i>Lychnis chalcedonia</i> (kohoutek chalcedonský)	80 - 100	6 - 9	červeně kvetoucí trvalka typická pro venkovské a přírodní zahrady, vhodná k řezu, láká motýly a včely	24
22	sete	<i>Sedum telephium</i> (rozchodník nachový)	40 - 60	8 - 9	bohatě trsnatě kvetoucí trvalka do skupinových výsadeb v záhonu, vhodná k řezu	33
celkový počet navržených rostlin: 375 ks						

Tab. 8, Zahrada u chalupy - sortiment záhonů trvalek, zeleniny a bylinek, zdroj podkladů: flos.cz, permaseminka.cz, autor 2023

05.11 MOBILIÁŘ

REFERENČNÍ FOTOGRAFIE PRVKŮ MOBILIÁŘE

STOLEK SE ŽIDLEMI - POSEZENÍ POD MODŘÍNEM

Obr. 270

ŽIDLE K POSEZENÍ U SMÍŠENÉHO ZÁHONU

Obr. 271

VENKOVNÍ KRB KE KAMENNÉ ZDI U STODOLY

Obr. 272

PÍTKO PRO PTÁKY

Obr. 273

LAVIČKA DO KRAJINNÉHO PROSTŘEDÍ LOUKY

Obr. 274

LAVIČKA S OPĚRČKOU DO KRAJINNÉHO PROSTŘEDÍ LOUKY

Obr. 275

05.12 RÁMCOVÝ ROZPOČET

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY

TERÉNNÍ PRÁCE				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
výkop zeminy pro zpevněnou plochu u stodoly	m ³	3	450 Kč	1 125 Kč
dodávka dlažby pro zpevněnou plochu z lomového kamene	m ²	14	2 500 Kč	34 000 Kč
dodávka lomových kamenů pro zpevnění břehů retenčního jezírka	m ³	2	1 200 Kč	2 400 Kč
výkop zeminy pro retenční jezírko	m ³	10	350 Kč	3 325 Kč
výkopy pro dešťovou kanalizaci včetně šachet	m ³	40	450 Kč	18 180 Kč
výkop pro podzemní akumulaciční nádrž na dešťovou vodu, s přepadem srážkové vody do potrubí	m ³	1	450 Kč	225 Kč
mezisoučet				59 255 Kč

REALIZACE TECHNICKÝCH PRVKŮ				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
dodávka konstrukce treláže včetně základů	kpl	1	45 000 Kč	45 000 Kč
montáž konstrukce treláže pro popínavé rostliny včetně provedení základů	kpl	1	28 000 Kč	28 000 Kč
dešťová kanalizace včetně šachet	mb	95	2 500 Kč	237 500 Kč
zhutnění dna jezírka včetně dodávky jednotlivých konstrukčních vrstev a netkané geotextílie	kpl	1	12 000 Kč	12 000 Kč
mezisoučet				322 500 Kč

VEGETAČNÍ ÚPRAVY				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
kácení středně vzrostlé dřeviny s odstraněním materiálu	ks	1	5 500 Kč	5 500 Kč
kácení keřových porostů s odstraněním materiálu	m ²	61	220 Kč	13 376 Kč
dodávka sortimentu dřevin s balem	ks	58	2 500 Kč	145 000 Kč
dodávka sortimentu trvalek, bylinek a zeleniny	ks	378	60 Kč	22 680 Kč
dodávka sortimentu vodních rostlin	ks	122	45 Kč	5 490 Kč
dodávka osiva květnaté louky	m ²	432	12 Kč	5 184 Kč
výsadba dřevin s balem (včetně přípravy plochy a vytyčení, hloubení výsadbové jámy, zhotovení závlahové mísy, nadzemního kúlového kotvení, zálivky, potřebného ošetření řezem a ochrany proti zvěři)	ks	58	3 700 Kč	214 600 Kč
výsadba trvalek, bylinek a zeleniny (včetně přípravy plochy a vytyčení, hloubení jamek, substrátu a zálivky)	ks	378	30 Kč	11 340 Kč
výsadba vodních rostlin (včetně přípravy plochy a vytyčení, hloubení jamek a výsadbových kokosových kapes)	ks	122	50 Kč	6 100 Kč
výsadba květnaté louky (včetně přípravy plochy a vytyčení, setí strojem, uhrabání a zaválcování)	m ²	432	50 Kč	21 600 Kč
mezisoučet				450 870 Kč

MOBILIÁŘ A OSTATNÍ PRVKY				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
venkovní stůl z dřevěného masivu, rozměr cca 1,8 x 0,7 m	ks	1	8 000 Kč	8 000 Kč
venkovní dřevěná židle	ks	2	2 900 Kč	5 800 Kč
venkovní krb včetně příslušenství	ks	1	14 000 Kč	14 000 Kč
zahradní křesílko dřevěné	ks	2	3 500 Kč	7 000 Kč
pítka pro ptáky	ks	1	1 900 Kč	1 900 Kč
mezisoučet				36 700 Kč

ZAHRADA U CHALUPY CELKEM: **869 325 Kč**

PROSTRANSTVÍ LOUKY

TERÉNNÍ PRÁCE				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
výkop zeminy pro vsakovací průleh	m ³	230	450 Kč	103 500 Kč
vodorovný přesun vykopané zeminy pro násyp hrázky (do vzdálenosti 1 km)	m ³	65	300 Kč	19 500 Kč
odvoz neupotřebené zeminy	m ³	165	500 Kč	82 500 Kč
mezisoučet				205 500 Kč

REALIZACE TECHNICKÝCH PRVKŮ				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
dodávka konstrukce zvoničky	kpl	1	20 000 Kč	20 000 Kč
montáž konstrukce zvoničky včetně provedení základů	kpl	1	15 000 Kč	15 000 Kč
dodávka zvonu	ks	1	8 500 Kč	8 500 Kč
dodávka konstrukce houpačky	kpl	1	20 000 Kč	20 000 Kč
montáž konstrukce houpačky včetně provedení základů	kpl	1	15 000 Kč	15 000 Kč
dodávka houpačky	ks	1	3 000 Kč	3 000 Kč
mezisoučet				81 500 Kč

VEGETAČNÍ ÚPRAVY				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
kácení keřových porostů s odstraněním materiálu	m ²	10	220 Kč	2 200 Kč
dodávka sortimentu dřevin s balem - stromy	ks	121	2 500 Kč	302 500 Kč
dodávka sortimentu dřevin s balem - keře	ks	700	200 Kč	140 000 Kč
dodávka osiva květnaté louky	m ²	3525	12 Kč	42 300 Kč
dodávka travního osiva pro vsakovací průleh	m ²	1050	6 Kč	5 775 Kč
výsadba dřevin s balem - stromy (včetně přípravy plochy a vytyčení, hloubení výsadbové jámy, zhotovení závlahové mísy, nadzemního kúlového kotvení, zálivky, potřebného ošetření řezem a ochrany proti zvěři)	ks	119	3 700 Kč	440 300 Kč
výsadba dřevin s balem - keře (včetně přípravy plochy a vytyčení, hloubení výsadbové jámy, zálivky a potřebného ošetření řezem)	ks	700	90 Kč	63 000 Kč
zatravnění dna vsakovacího průlehu a hrázky	m ²	1050	70 Kč	73 500 Kč
výsadba květnaté louky (včetně přípravy plochy a vytyčení, setí strojem, uhrabání a zaválcování)	m ²	3525	50 Kč	176 250 Kč
mezisoučet				1 245 825 Kč

MOBILIÁŘ				
Položka	m.j.	počet m.j.	cena/m.j. (Kč)	cena (Kč)
venkovní lavička z dřevěného masivu	ks	8	9 500 Kč	76 000 Kč
mezisoučet				76 000 Kč

PROSTRANSTVÍ LOUKY CELKEM: **1 608 825 Kč**

CELKOVÁ CENA **2 478 150 Kč**

Pozn.: Ceny jsou uvedeny bez DPH

05.13 FOTOGRAFIE MODELU

PROSTRANSTVÍ LOUKY - ZAHRADA V KRAJINĚ, 1:2 500

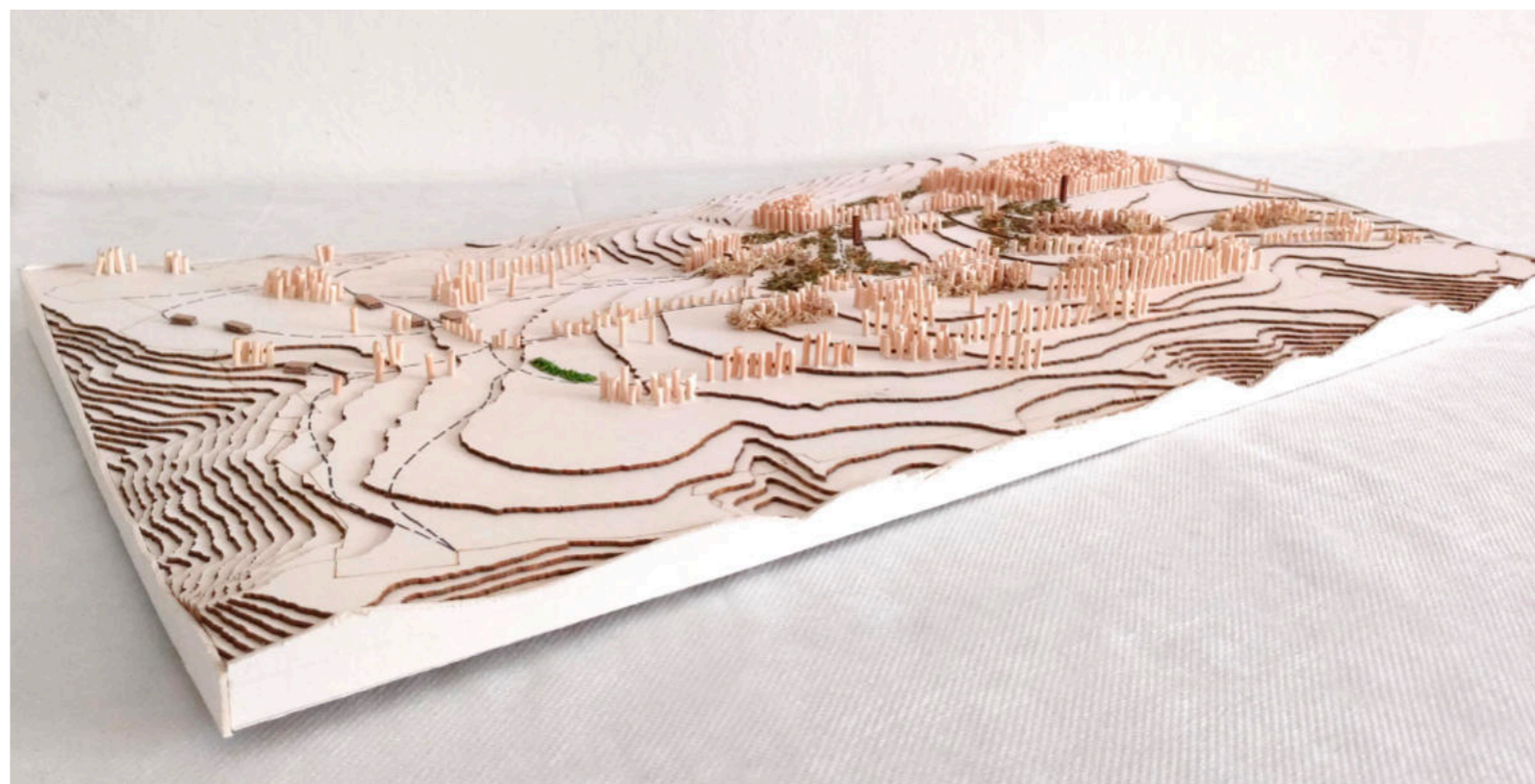
Obr. 276, Pohled ze severní strany na celé prostranství louky

Obr. 276-281, Fotodokumentace modelu, autor 2023

Obr. 277, Pohled na centrální prostor se zvoničkou a houpačkou

Obr. 278, Celkový pohled zeshora

Obr. 279, Pohled na zatravněný vsakovací průleh

Obr. 280, Pohled na hlavní pěší cestu se stromořadím a lavičkou

Obr. 281, Pohled na doplněné keřové patro mezi

05.13 FOTOGRAFIE MODELU

ZAHRADA U REKREAČNÍ CHALUPY - KRAJINA V ZAHRADĚ, 1:250

Obr. 282, Celkový pohled na zahradu z jižní strany
Obr. 282-287, Fotodokumentace modelu, autor 2023

Obr. 283, Celkový pohled zeshora

Obr. 284, Pohled z boku ze západní strany od lesa

Obr. 285, Bližší pohled na retenční jezírko

Obr. 286, Bližší pohled na posezení pod modřínem u „okna“ stodoly

Obr. 287, Bližší pohled na treláž popínavých rostlin

06 DISKUZE

---

06 DISKUZE

Cílem diplomové práce bylo vytvořit na základě poznatků z rešerše odborné literatury a zpracovaných analytických podkladů návrh zahrady v přírodě blízké formě, která bude citlivě reagovat na okolní krajinný kontext. Návrh se dále zabýval tímto okolním prostředím s cílem citlivě vnést do krajiny minimalistické intervence tak, aby byl podpořen charakter krajinného rázu, paměť krajiny i pocit sepjetí člověka s místem. Stěžejní součástí práce bylo uchopení dvou jejích rovin, tedy zahrady i krajiny tak, aby návrh reflektoval specifické potřeby, měřítko i podmínky obou těchto prostředí. A současně, aby byla koncepce celého území řešena jako celek se zaměřením na aspekty, které jsou pro soukromou zahradu i luční prostranství společné. Záměrem návrhu pak bylo snažit se nalézt takové řešení, které oběma prostředím zachová jejich atmosféru, charakter i autenticitu a zároveň bude určitou formou obohacením.

Literární rešerše i analytická část jsou svou strukturou koncipovány tak, že tématem čtenáře provádí od celku k detailu. Počátek literární části byl věnován uvedení do problematiky a nastínil, jak se vyvíjel přístup člověka k prostředí zahrady i okolní krajiny a poukázal na důležitost vnímat jejich vzájemnou provázanost.

Druhá část rešerše byla zaměřena na krajinnou složku tématu práce s přihlédnutím ke specifickým českého kulturního prostředí. Nejprve byly uvedeny vybrané aspekty kulturní krajiny s cílem přiblížit v obecné rovině některé současné odborné úhly pohledu na naše krajinné prostředí a způsob, jakým je k němu přistupováno. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o problematiku velice komplexní, nebylo záměrem práce pokrýt všechny okruhy. Téma kulturní krajiny bylo pojato z perspektivy krajinářské architektury s cílem poukázat na hodnoty, problémy a vzájemné souvislosti, které mimoměstské prostředí ovlivňují, a které jsou pro řešené území projektu relevantní. Z odborné literatury vyplývá, že náhled na současnou problematiku kulturní krajiny usiluje o mezioborové propojení, aby nedocházelo k zúženému pohledu na krajinné prostředí skrze jednu odbornost. Například v případě chráněných oblastí, jako je řešené území projektu v rámci CHKO Orlické hory, bývá dle autorů často vyzdvižováno zejména exaktní hledisko, přičemž kulturní a estetické aspekty vnímají jako neméně důležité. V rámci práce proto bylo záměrně usilováno o širší pojetí krajinného prostoru, a v literární rešerši byl kladen důraz na pojmenování a přiblížení některých důležitých souvislostí. Další kapitola se pak užším pohledem věnovala tématu krajinného rázu, a to nejprve obecně, a poté v rámci řešené lokality obce Deštné v Orlických horách. Krajinný ráz řešeného území byl stěžejním aspektem této práce, a tvořil důležitou součást analytických podkladů i samotného návrhu.

Třetí část literární rešerše se věnovala tématu pojetí zahrady. Od širšího kontextu krajinného prostředí se témata věnují již blíže samotnému zahradnímu prostoru. Představeny byly charaktery a základní rysy konkrétních typů zahrad, které se v pojetí a návrhu řešeného území vzájemně prolínají. Jedná se o zahradu venkovskou, krajinnou a přírodní. Z odborné literatury vyplývá, že tyto tři zmíněné typy zahrad mají mnoho společných rysů, které se mohou v rámci konkrétního prostředí velmi vhodně doplňovat. Získané poznatky z literatury byly důležitým podkladem pro následné utváření návrhu řešeného prostoru zahrady. Jelikož je návrh zaměřen na přírodě blízkou formu zahrady, další část byla věnována tématu permakultury. Představeny byly její hlavní principy, ze kterých návrh čerpá. Téma permakultury bylo do práce zahrnuto jako jedna z možných cest, jak lze přistupovat k přírodě blízké formě zahrady. Jakožto přístup, který podporuje zahradničení v souladu s přírodou, a nikoliv proti ní, se jedná o směr, který zcela rezonuje s hlavními myšlenkami návrhu. Konkrétní pojetí zahrady proto bylo permakulturou volně inspirováno a přeneseno zejména do vegetační části návrhu. Vzhledem ke komplexnosti, šíři a provázanosti permakulturních principů však nebylo cílem navrhnout zcela permakulturní zahradu jakožto plně soběstačný a funkční ekosystém.

V rámci studovaného oboru krajinářské architektury nebývá permakultura příliš brána v potaz, a z hlediska odborné literatury je vnímána spíše jako samostatně se vyvíjející alternativní směr. Zde se určitě nabízí prostor pro další mezioborové propojení, kdy by permakultura mohla být nejen funkčním, ale zejména smysluplným obohacením zahradního i krajinného prostředí.

Pro vytvoření návrhu bylo dále důležité zpracování a následné vyhodnocení analytických podkladů. Podstatnou složku tvořil vlastní terénní průzkum řešeného území včetně širšího krajinného kontextu obce Deštné, jehož výběr je dokumentován na fotografiích. Z analýz vyvstaly charakteristiky řešeného území včetně jeho hodnot i limitů. Významnou a určující skutečností pro návrh je fakt, že území spadá do chráněné krajinné oblasti Orlické hory, v případě lučního prostranství se jedná konkrétně o II. a III. třídu ochrany. Dalším určujícím faktorem řešeného území je výskyt ochranného pásma u pozemků určených k plnění funkce lesa, což vyplývá z územního plánu. Návrh tuto skutečnost zcela respektuje a do ochranných pásem ani jejich blízkosti nebylo zasahováno. Jako limitující lze v případě lučního prostranství považovat roztržitost vlastnických poměrů, které by potenciálně mohlo být překážkou například při realizaci luční výsadby, pěších cest i prvků zvoničky s houpačkou. Jako hodnoty území byly vyhodnoceny zejména otevřené panoramatické výhledy a průhledy do okolí, minimální zásah lidské činnosti a dobrý stav stávajících dřevin. Záměrem návrhu bylo zachovat a vhodným způsobem podpořit charakter místa.

Koncepce řešení vzešla jak z informací získaných v literární rešerši, tak ze zmíněných podkladových údajů. Koncept vychází ze společných rysů zahrady i krajiny a spočívá v tom, jak se do sebe jednotlivé aspekty prostředí mohou vzájemně prospat. Návrh zahrady i lučního prostranství reflektoval potřeby a podmínky obou stanovišť zvlášť, avšak s cílem dosáhnout celistvosti v rámci jednoho prostředí. Hlavními tématy návrhu bylo propojení zahrady a krajiny, podpoření prostupnosti území, zadržování dešťové vody, výsadby domácích dřevin, druhová pestrost, léčivý a jedlý aspekt použitých rostlin a také vytvoření zákoutí pro zastavení, rozhled, odpočinek i sepjetí člověka s místem.

Součástí návrhu bylo zpracování technického řešení prvků včetně materiálového a konstrukčního provedení. V případě návrhu vsakovacího průlehu na lučním prostranství se jedná o principiální schématické řešení terénní modelace. Příčný řez a půdorysné zobrazení průlehu jsou proto pouze orientační. Pro určení rozsahu a dimenzí vsakovacího průlehu na pozemku o této rozloze by byly nezbytné komplexní hydrotechnické výpočty a pedologický průzkum, což v rámci studovaného oboru nebylo reálně adekvátně zpracovat. V prostoru zahrady u rekreační chalupy bylo navrženo přírodní vsakovací jezírko se sortimentem doporučených vodních rostlin pro chladnější prostředí ve stínu. Vzhledem k vyšší poloze pozemku a nadmořské výšce by bylo vhodné ověřit, zda i v těchto podmínkách skutečně rostliny prosperují, či zda je třeba nějakým způsobem upravit péči.

07 ZÁVĚR

---

07 ZÁVĚR

Diplomová práce se věnovala řešení zahrady a jejího krajinného kontextu v prostředí Orlických hor. Návrh spočíval v propojení soukromé zahrady u rekreační chalupy s návazným krajinným celkem tak, aby byly zachovány a podpořeny stávající hodnoty i charakter území.

Koncepční řešení vycházelo z informací získaných literární rešerší i z komplexních analytických mapových podkladů. Jejich důležitou součástí byl vlastní terénní průzkum, který přiblížil širší krajinný kontext řešeného území.

Na základě literární rešerše a podkladových údajů byl zpracován vlastní projekt charakteru krajinářské studie, který pojímá od celku k detailu jak návrh krajinného celku velkého měřítka, tak návrh komorního zahradního prostoru. Návrh lučního prostranství se opíral o stávající hodnoty krajinného rázu a autenticitu zdejší krajiny podhůří, které ponechal a drobnými intervencemi podpořil. Důležitou součástí návrhu zahrady bylo pojetí v přírodě blízké formě, která utvářela jak celkové kompoziční uspořádání, tak i jednotlivé zóny včetně navržených prvků. Návrh vytvořil venkovní prostor jako přívětivé místo pro člověka i živočichy.

08 ZDROJE

SEZNAM LITERATURE

08 ZDROJE - SEZNAM LITERATURY

ZDROJE LITERÁRNÍ REŠERŠE

TIŠTĚNÉ MONOGRAFIE

1. BASTIAN, H. 2005. Wassergärten: Fachgerecht planen, anlegen und pflegen. Hamburg: Edel Germany Gmbh. ISBN 978-3-8118-1083-9.
2. BOOMGAARDEN, H., B. OFTRING & W. OLLIG. 2011. *Natur sucht Garten: 35 Ideen für nachhaltiges Gärtnern*. Stuttgart: Verlag Eugen Ulmer. ISBN 978-38-001-7499-7.
3. BULL, C., D. BOONTHARM, C. PARIN & et al. (eds). 2013. *Cross-Cultural Urban Design: Global or Local Practice?* New York: Taylor & Francis Group. ISBN 9780203826225. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=801719>
4. CÍLEK, V. a R. FUČÍKOVÁ. 2013. *Krajiny domova: Chodit, hledat a dívat se*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-05131-4.
5. CÍLEK, V. a V. MAČURA, et al. 2021. *Stromy mě znají jménem: Inspirace pro zdravou a zabydlenou zahradu*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7655-011-1.
6. COX, J. & M. MOINE. 2010. *The Cook's Herb Garden*. London: Dorling Kinderslay. ISBN 978-0-7566-5869-4.
7. DAVID, P. a V. SOUKUP. 2022. *Orlické hory: známé i neznámé*. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-8142-1.
8. DEE, C. 2012. *To Design Landscape: Art, Nature and Utility*. New York: Taylor & Francis Group. ISBN 9781136653667. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=987950>
9. DILAFRUZ, W. & J. BROWN. 2012. *Learning Gardens and Sustainability Education: Bringing Life to Schools and Schools to Life*. New York: Taylor & Francis Group. ISBN 9780203156810. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=956932>
10. ECHEZEL, M., J. ZICHOVÁ a L. PYTLOUN. 2012. *Ekologie a ochrana životního prostředí*. Mělník: VOŠZ a SZŠ Mělník. ISBN 978-80-904782-3-7.
11. FOX, M. & M. KEMP. 2009. *Interactive Architecture*. New York: Princeton Architectural Press. ISBN 9781568988368. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=3387503>
12. GOULSON, D. 2019. *The Garden Jungle: Or Gardening to Save the Planet*. London: Jonathan Cape. ISBN 978-1-7873-3135-8.
13. HÁJEK, T. a K. JECH, ed., 2000. *Kulturní krajina: aneb proč ji chránit?*. Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 80-7212-134-0.
14. HAUSEROVÁ, E., ed. 2019. *Jedlý les: Klíč k soběstačnosti, svazek 12: Permakulturní sadaření a ovocnářství*. Brno: Permakultura (CS). ISBN 978-80-906852-4-6.
15. HOLZER, C., J. HOLZER & J. KALKHOF. 2009. *Kräuterspiralen, Terrassengärten & Co*. Graz: Leopold Stocker Verlag. ISBN 978-3-7020-1260-1.
16. HOLZER, S. 2017. *Zahrada k nakousnutí: Permakultura podle Seppa Holzera*. Vydání druhé. Brno: Knihkupectví CZ. ISBN 978-80-87426-24-1.
17. CHINERY, M. 1978. *The natural history of the garden*. Glasgow: Fontana/Collins. ISBN 978-0-0063-5322-5.
18. JACKE, D. & E. TOENSMEIER. 2005, a. *Edible Forest Gardens, Volume one: Ecological Vision, Theory for Temperate Climate Permaculture*. White River Junction, Vt.: Chelsea Green Publishing. ISBN 978-1-931498-79-1.
19. JACKE, D. & E. TOENSMEIER. 2005, b. *Edible Forest Gardens, Volume two: Ecological design and practise for Temperate Climate Permaculture*. White River Junction, Vt.: Chelsea Green Publishing. ISBN 978-1-931498-80-7.
20. JORDAN, H. 2010. *Léčivá energie místa a krajiny: Energetický vztah mezi člověkem, jeho bydlištěm a krajinou*. Olomouc: Fontána. ISBN 978-80-7336-562-2.
21. KELLERT, S. R. 2018. *Nature by Design: The Practice of Biophilic Design*. Yale: Yale University Press. ISBN 9780300235432. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=5340626>
22. KLVAČ, P., ed., 2009. *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5090-7.
23. KUČERA, J. a R. REMEŠ. 2007. *Deštné v Orlických horách: Přírodní zajímavosti*. Dobré: Kučerová Eva, SEN. (ISBN: skládanka)
24. LAVELLE, CH. & M. LAVELLE. 2009. *How to Create a Wildlife Garden*. London: Anness Publishing Ltd. ISBN 978-0-7548-1760-4.
25. LEFFLER, F. 2019. *Zelené pokoje: Inspirace pro zdravou a zabydlenou zahradu*. Brno: Host. ISBN 978-80-7577-972-4.
26. LESCHINGER, M. 2016. *Orlicko: Česká republika. Říčky, Ústí nad Orlicí*: Martin Leschinger – Flétna. ISBN 978-80-88068-11-2.
27. LUGERBAUER, K. 2017. *Bienenfreundlich Gärtnern: Pflanzideen für alle Standorte*. München: BLV Buchverlag. ISBN 978-3-8354-1598-0.
28. LUKÁŠEK, J. 2013. *Průvodce Orlickými horami a jejich podhůřím: aneb pozvání do Kačenčiny pohádkové říše*. Ústí nad Orlicí: Oftis Ústí nad Orlicí. ISBN 978-80-7405-305-4.
29. MACH, J. 2020. *Toulky krajem Orlických hor*. Líbeznice: Vydavatelství VÍKEND s.r.o. ISBN 978-80-7433-290-6.
30. MARCUS, C. C. & N. A SACHS. 2013. *Therapeutic Landscapes: An Evidence-Based Approach to Designing Healing Gardens and Restorative Outdoor Spaces*. New Jersey: John Wiley & Sons. ISBN 9781118419403. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=1411617>
31. MAREČEK, J. 1992. *Zahrada*. Praha: NORIS. ISBN 80-900908-1-8.
32. MAREČEK, J. 2005. *Krajinářská architektura venkovských sídel*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. ISBN 80-213-1324-2.
33. McLEOD, V. 2008. *Detail in Contemporary Landscape Architecture*. London: Laurence King. ISBN 978-1-85669-498-8.
34. MICHÁLKOVÁ, R., J. STEJSKALOVÁ, V. HURYCH, S. SVOBODA a M. ECHEZEL. 2020. *Zahradní architektura*. 2. doplněné vydání. Praha: Profi Press. ISBN 978-80-88306-13-9.
35. MOLLISON, B. 2013. *Introduction to Permaculture*. Second Edition. Berkeley: Ten Speed Press. ISBN 978-09-0822-808-9.
36. OTRUBA, I. 2002. *Zahradní architektura: Tvorba zahrad a parků*. Šlapanice: ERA. ISBN 80-86517-13-6.

08 ZDROJE - SEZNAM LITERATURY

37. PETERS, T. 2017. *Design for Health: Sustainable Approaches to Therapeutic Architecture*. New Jersey: John Wiley & Sons. ISBN 9781119162148. Available from: <https://ebookcentral-proquest.com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=4838392>
38. PHILIPS, A. 2013. *Designing Urban Agriculture: A Complete Guide to the Planning, Design, Construction, Maintenance and Management of Edible Landscapes*. New Jersey: John Wiley & Sons. ISBN 9781118333075. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=1158411>
39. REMIARZ, T. Lesní zahrady v praxi: Ilustrovaný praktický průvodce pro domácnosti, komunity i podniky. Praha: DharmaGaia, 2020. ISBN: 978-80-7436-104-3.
40. SHEIN, Ch. a J. THOMSONOVÁ. 2016. *Permakultura: Zahradničení v souladu s přírodou, funkční zahrada s minimální údržbou*. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-5065-6.
41. SCHMID, U. 2009. *Vögel im Garten*. Stuttgart: Franckh-Kosmos Verlag. ISBN 978-3-4401-1798-9.
42. SIMMONDS, M., M. HOWES & J. IRVING. 2017. *The Gardner's Companion to Medicinal Plants: An A-Z of Healing Plants and Home Remedies*. London: Frances Lincoln Ltd. ISBN 978-07-1123-810-7.
43. SPOHN, M. & R. SPOHN. 2007. *Welcher Baum ist das?: Die neuen Kosmos-Naturführer*. Stuttgart: Franckh-Kosmos Verlag. ISBN 978-34-401-0794-2.
44. STEJSKALOVÁ, J. a I. ŘEHÁKOVÁ. 2015. *Architektura moderních zahrad*. Praha: Grada publishing. ISBN 978-80-247-4515-2.
45. STEVENS, D. 1979. *Planning a garden: Simple techniques in design and construction*. London: Orbis. ISBN 978-07-4810-078-1.
46. TABACH, A. 2018. *Biozahrada: Zahrada bez chemie a plná života*. Praha: Grada publishing. ISBN 978-80-271-0498-7.
47. TAN, P., K. LIAO, YH. HWANG, YH, & V. CHUA (eds). 2018. *Nature, Place & People: Forging Connections Through Neighbourhood Landscape Design*. Singapore: World Scientific Publishing Company. ISBN 9789813236035. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=6383180>
48. TICHÁ, J. 2017. *Architektura a krajina: Texty o moderní a současné architektuře VII*. Praha: Zlatý řez. ISBN 978-80-88033-04-2.
49. *Vliv prostředí na zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj člověka*, 1990. Praha: Dům techniky Praha. ISBN 80-02-00501-5.
50. *Vnímání krajiny: Sborník z konference Krajina jako duchovní dědictví*, 2012. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů. ISBN 978-80-904909-2-5.
51. VOREL, I. a J. KUPKA. 2011. *Krajinný ráz: Identifikace a hodnocení*. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-04766-8.
52. VOREL, I., R. BUKÁČEK, P. MATĚJKA, M. CULEK, P. SKLENIČKA. 2004. *Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití na krajinný ráz*. Praha. Naděžda Skleničková. ISBN 80-903206-3-5.
53. WAUGH, E. & Métis International Garden Festival (eds). 2016. *Experimenting Landscapes: Testing the Limits of the Garden*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. ISBN 9783038215592. Available from: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=4691386>
54. WHITEFIELD, P. 2000. *Permaculture in a Nutshell*. Third Edition. East Meon: Permanent Publications. ISBN 978-1-8562-3003-2.
55. WHITEFIELD, P. 2002. *How to Make a Forest Garden*. Third Edition. East Meon: Permanent Publications. ISBN 978-1-8562-3008-7.
56. WINDSPERGER, U. 2021. *Permakulturní zahrada: Principy plánování, zakládání a udržování permakulturní zahrady*. Olomouc: Fontána. ISBN 978-80-7651-022-7.
57. WOHLLEBEN, P. 2021. *Der lange Atem der Bäume: Wie Bäume lernen, mit dem Klimawandel umzugehen – und warum der Wald uns retten wird, wenn wir es zulassen*. München: Ludwig Buchverlag. ISBN 978-34-5328-094-6.
58. YOUNG, Ch. & Royal Horticultural Society. 2017. *Encyclopedia of Garden Design: Planning, BUilding and PLanting Your Perfect Outdoor Space*. London: Dorling Kindersley. ISBN 978-02-4128-613-5.
59. ZION, R. 1979. *Trees for architecture and landscape*. New York: Van Nostrand Reinhold Company. ISBN 978-04-4221-567-5.

WEBOVÉ STRÁNKY

60. AOPK ČR. c2023. *Orlické hory nature: Chráněná krajinná oblast* [online]. Dostupné z: <https://orlickehory.nature.cz/web/chko-orlicke-hory> [cit. 2022-10-26]
61. EAGRI. c2009-2022. *Životní prostředí: Krajinné prvky* [online]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/zivotni-prostredi/ochrana-krajiny/krajinne-prvky/> [cit. 2022-08-29]
62. Obec Deštné c2022. *Deštné v Orlických horách* [online]. Dostupné z: <https://www.obec-destne.cz/obec/> [cit. 2022-10-20]

ZDROJE ANALYTICKÉ ČÁSTI

WEBOVÉ STRÁNKY

63. Orlické hory a Podorlicko. c2012-2023. *Doprava do Orlických hor* [online]. Dostupné z: <https://www.mojeorlickehory.cz/doprava-do-orlickych-hor/> [cit. 2023-02-03]
64. Elektronický digitální povodňový portál. c2010-2023. *Online povodňová mapa ČR* [online]. Dostupné z: <https://www.edpp.cz/online-povodnova-mapa-cr/povodi-labe/> [cit. 2023-02-09]
65. Geoportal. c2010-2023. *Mapy: Prohlížení* [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map/> [cit. 2023-02-09]
66. Mapy VÚMOP. c2018. *Půda v mapách* [online]. Dostupné z: https://mapy.vumop.cz/popis/popis_mapovnik.php [cit. 2023-02-09]
67. AOPK: ISOP. c2006-2023. *Květnaté bučiny (L5.1)* [online]. Dostupné z: https://portal.nature.cz/redlist/v_cis_biotop07.php?akce=view&id=136 [cit. 2023-02-09]
68. ČUZK. c2004-2023. *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. Dostupné z: <https://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberParcelu/Parcela/InformaceO> [cit. 2023-02-16]

ZDROJE PROJEKTOVÉ ČÁSTI

TIŠTĚNÉ MONOGRAFIE

67. BASTIAN, H.W., 2012. Voda v zahradě: zahradní jezírka, potůčky a vodopády: plánování, zakládání a péče. Praha: Jan Vašut. ISBN: 978-80-7236-805-1
67. KULHAVÝ, Z., ed. 2015. *Opatření k posílení infiltračních procesů v krajině: Metodika*. Praha: VÚMOP, v. v. i. ISBN 978-80-87361-52-8
68. SÝKORA, J. 2019. Stavitelský skicák pro zahradní architektky. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. ISBN: 978-80-213-2989-8
69. VOIT, H. a A. HINKOFER. 2011. Pergoly, ploty a terasy. Brno: Computer Press. ISBN: 978-80-251-2778-0

WEBOVÉ STRÁNKY

70. Dešťová voda. c2023. *Kalkulačka nádrže*. [online]. Dostupné z: <https://destovavoda.cz/kalkulator-velikosti-nadrze.html> [cit. 2023-03-10]
71. STREFA. c2023. *Zahradní jezírko okrasné i retenční: Jak na to?*. [online]. Dostupné z: <https://www.strefa.cz/zahradni-jezirko-okrasne-i-retencni-jak-na-to-p100306/> [cit. 2023-03-10]
72. SZUZ. c2014. *Koupací jezírka bez techniky*. [online]. Dostupné z: <https://www.szuz.cz/cs/hlavni-menu/inspirace/jezirka-biobazeny/koupaci-jezirka-bez-techniky/> [cit. 2023-03-22]
73. Semena. c2010-2023. *Horská louka – semena *Planta Naturalis**. [online]. Dostupné z: <https://www.semena.cz/vicelete-smesi/2860-horska-louka-semena-planta-naturalis-smes-40-g.html> [cit. 2023-03-25]
74. Zahradnictví Flos. c2023. [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvi-flos.cz/> [cit. 2023-03-28]
75. Původní keře pro živou zahradu. c2015-2023. *Původní keře*. [online]. Dostupné z: <https://www.puvodnikere.cz/kategorie/puvodni-kere/#page=2> [cit. 2023-03-30]
76. Permasemínka. c2023. *Co pěstovat ve vyšších polohách 600 – 900 m n. m.?*. [online]. Dostupné z: <https://permaseminka.cz/poradna/pestovani-obecne/co-pestovat-ve-vyssich-polohach-600-900-m-n-m.html> [cit. 2023-03-3]

09 ZDROJE

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A PŘÍLOH

09 ZDROJE - SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A PŘÍLOH

SEZNAM OBRÁZKŮ – ANALYTICKÁ ČÁST

LOKALITA

- Obr. 1 Schéma řešené lokality v rámci ČR [online]. Dostupné z: <https://omaha.cz/slepa-mapa-cr/> [cit. 2023-01-24], upraveno
- Obr. 2-4 Fotodokumentace, autor 2023
- Obr. 5 Mapa obce Deštné v Orlických horách [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-01-24], upraveno
- Obr. 6 Mapa okolí řešeného území [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-01-24], upraveno

HISTORIE

- Obr. 7 Jádro obce s dominantou kostela sv. Máří Magdalény [online]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/2034/destne-v-orlickych-horach/historie/> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 8 Boží muka u kostela sv. Matouše v Jedlové [online]. Dostupné z: <http://www.orlickehory.net/hdobvelke/panorama1.jpg> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 9 Chata Panoráma v osadě Dříš [online]. Dostupné z: <http://www.orlickehory.net/hdobvelke/panorama2.jpg> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 10 Sklárna Karolinina huť v Jedlové-Zákoutí [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/zanikla-mista-sklarny-orlicke-hory.A170914_123149_hradeczpravy_the/foto/THE6e179f_kar3.jpg [cit. 2023-01-25]
- Obr. 11 Indikační skica celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA273018400> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 12 Indikační skica detail [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA273018400> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 13 Povinné císařské otisky stab. katastru 1840 celek [online]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_3896_5 [cit. 2023-01-25]
- Obr. 14 Povinné císařské otisky stab. katastru 1840 detail [online]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_3896_5 [cit. 2023-01-25]
- Obr. 15 Stabilní katastr reambulace 1874 celek [online]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_3896_43 [cit. 2023-01-25]
- Obr. 16 Stabilní katastr reambulace 1874 detail [online]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_3896_43 [cit. 2023-01-25]
- Obr. 17 Ortofoto 1946 celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1946.NACH19.03940&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 18 Ortofoto 1946 detail [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1946.NACH19.03940&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 19 Ortofoto 1957 celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1957.NACH19.01061&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 20 Ortofoto 1957 detail [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1957.NACH19.01061&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 21 Ortofoto 1971 celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1971.NACH19.14631&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 22 Ortofoto 2000 celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.2000.NACH27.02599&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 23 Ortofoto 2000 detail [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.2000.NACH27.02599&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 24 Ortofoto 2009 celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA24.2009.NACH29.00604&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 25 Ortofoto 2009 detail [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA24.2009.NACH29.00604&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]
- Obr. 26 Ortofoto 2018 celek [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSD24.2018.NACH19.00027&bz=-604789.90,-1038026.38> [cit. 2023-01-25]

ŠIRŠÍ VZTAHY – DOPRAVA

- Obr. 27 Mapa dopravy a pěší prostupnosti [online]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?l=0&x=16.3205874&y=50.3068701&z=16> [cit. 2023-01-26], upraveno

ŠIRŠÍ VZTAHY – OBČANSKÁ VYBAVENOST

- Obr. 28 Mapa občanské vybavenosti [online]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?l=0&x=16.3205874&y=50.3068701&z=16> [cit. 2023-01-26], upraveno

ŠIRŠÍ VZTAHY – VÝZNAMNÉ PRVKY V KRAJINĚ

- Obr. 29 Významné prvky v mapě obce [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-01-26], upraveno
- Obr. 30-33 Výřez mapy Obce [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-01-26], upraveno
- Obr. 34-41 Fotodokumentace významných prvků v krajině, autor 2023

ŠIRŠÍ VZTAHY – KRAJINNÝ RÁZ – PANORAMATA

- Obr. 42-47 Fotodokumentace panoramat, autor 2023

09 ZDROJE - SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A PŘÍLOH

ŠIRŠÍ VZTAHY – KRAJINNÝ RÁZ

- Obr. 48-52 Fotodokumentace vybraných charakteristických aspektů krajinného rázu, autor 2023
Obr. 53 Aspekty krajinného rázu v mapě obce [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-01-26], upraveno
Obr. 54-66 Fotodokumentace krajinného rázu, autor 2023

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

- Obr. 67 Krajinný pokryv [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-01-27], upraveno
Obr. 68 Prvky ÚSES [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 2023-01-27]
Obr. 69 Zonace CHKO [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 2023-01-27]
Obr. 70 Klimatické oblasti [online]. Dostupné z: <https://dpp.hydrosoft.cz/hvmap.dll?MU=001&MAP=7623&lon=16.3331797&lat=50.2797329&scale=20000> [cit. 2023-01-27]
Obr. 71 Vodní toky [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 2023-01-27]
Obr. 72 Stínovaný reliéf [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/av/> [cit. 2023-01-27]
Obr. 73 Sklonitost svahů [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/av/> [cit. 2023-01-27]
Obr. 74 Expozice svahů [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/av/> [cit. 2023-01-27]
Obr. 75 Půdní typy v rámci BPEJ [online]. Dostupné z: <https://mapy.vumop.cz/> [cit. 2023-01-27]
Obr. 76 Třídy ochrany půd [online]. Dostupné z: <https://mapy.vumop.cz/> [cit. 2023-01-27]
Obr. 77 Ohroženost vodní erozí [online]. Dostupné z: <https://mapy.vumop.cz/> [cit. 2023-01-27]

ÚZEMNÍ PLÁN A ZUR

- Obr. 78 Hlavní výkres územního plánu obce Deštné v Orlických horách, výřez [online]. Dostupné z: <https://www.obec-destne.cz/urad/uzemni-plan/uplne-zneni-po-zmene-c-2-hlavni-vykres-854.html?kshow=27> [cit. 2023-01-29]
Obr. 79 Koordinační situace územního plánu obce Deštné v Orlických horách, výřez [online]. Dostupné z: <https://www.obec-destne.cz/urad/uzemni-plan/uplne-zneni-po-zmene-c-2-koordinacni-vykres-855.html?kshow=27> [cit. 2023-01-29]
Obr. 80 Základní členění území obce Deštné v Orlických horách, výřez [online]. Dostupné z: <https://www.obec-destne.cz/urad/uzemni-plan/uplne-zneni-po-zmene-c-2-vykres-zakladniho-cleneni-uzemi-858.html?kshow=27> [cit. 2023-01-29]
Obr. 81 Výkres veřejně prospěšných staveb obce Deštné v Orlických horách, výřez [online]. Dostupné z: <https://www.obec-destne.cz/urad/uzemni-plan/uplne-zneni-po-zmene-c-2-vykres-verejne-prospesnych-staveb-856.html?kshow=27> [cit. 2023-01-29]
Obr. 82 Výkres typů krajín ZUR Královéhradeckého kraje, [online]. Dostupné z: <https://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/rozvoj-kraje/uzemni-planovani/uplne-zneni-zasad-uzemniho-rozvoje-kralovehradeckeho-kraje-po-vydani-aktualizaci-c--1--2-a-4-320268/> [cit. 2023-01-29]
Obr. 83 Výkres ÚSES ZUR Královéhradeckého kraje, výřez [online]. Dostupné z: <https://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/rozvoj-kraje/uzemni-planovani/uplne-zneni-zasad-uzemniho-rozvoje-kralovehradeckeho-kraje-po-vydani-aktualizaci-c--1--2-a-4-320268/> [cit. 2023-01-29]

VLASTNICKÉ VZTAHY

- Obr. 84 Rozlišení vlastníků pozemků [online]. Dostupné z: <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/VyberParcelu/Parcela/InformaceO> [cit. 2023-01-30], upraveno
Obr. 85 Specifikace pozemků v ŘÚ [online]. Dostupné z: <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/VyberParcelu/Parcela/InformaceO> [cit. 2023-01-30], upraveno

FOTODOKUMENTACE

- Obr. 86 Ortofoto zahrady u chalupy [online]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?x=16.3342804&y=50.2799589&z=15> [cit. 2023-02-06], upraveno
Obr. 87-98 Fotodokumentace, autor 2023
Obr. 99 Ortofoto prostranství louky [online]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?x=16.3342804&y=50.2799589&z=15> [cit. 2023-02-06], upraveno
Obr. 100-111 Fotodokumentace, autor 2023
Obr. 112 Ortofoto prostranství louky [online]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?x=16.3342804&y=50.2799589&z=15> [cit. 2023-02-06], upraveno
Obr. 113-118 Fotodokumentace, autor 2023

SOUČASNÝ STAV

- Obr. 119 Současný stav zahrady u chalupy, autor 2023
Obr. 120-133 Fotodokumentace současného stavu, autor 2023
Obr. 134 Stávající vegetace v zahradě, podklad ortofoto [online]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?x=16.3342804&y=50.2799589&z=15> [cit. 2023-02-07], upraveno
Obr. 135-140 Fotodokumentace stávající vegetace v zahradě, autor 2023
Obr. 141 Rámcová inventarizace dřevin na prostranství louky [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-02-07], upraveno
Obr. 142-156 Fotodokumentace současného stavu vegetace na louce, autor 2023

SEZNAM OBRÁZKŮ – PROJEKTOVÁ ČÁST

POJETÍ TÉMATU

- Obr. 157-158 Fotodokumentace, autor 2023

INSPIRACE

- Obr. 159 Zvonička [online]. Dostupné z: <https://www.megapixel.cz/foto/543311> [cit. 2023-02-15]
Obr. 160 Houpačka [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/640918590735233132/> [cit. 2023-02-15]
Obr. 161 Posezení [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/237072367878059131/> [cit. 2023-02-15]
Obr. 162 Ovocné dřeviny a louka [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/8022105577977881/> [cit. 2023-02-15]
Obr. 163 Přírodní jezírko [online]. Dostupné z: <https://www.drevoastavby.cz/drevostavby-archiv/bydleni-nejen-v-drevostavbe/zahrada/prirodni-koupaci-jezirko-v-zahrade> [cit. 2023-02-15]
Obr. 164 Rám okna do krajiny [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/16255248647755246/> [cit. 2023-02-15]

KONCEPT

- Obr. 165 Schémata výchozích principů koncepce, autor 2023
Obr. 166 Koncept prostranství louky – zonace území, zdroj podkladu [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-02-20], grafika autor 2023
Obr. 167 Koncept zahrady u rekreační chalupy, zdroj podkladu [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map#> [cit. 2023-02-20], grafika autor 2023

NÁVRH

- Obr. 168 Situace návrhu – prostranství louky – zahrada v krajině, autor 2023
Obr. 169 Situace návrhu – zahrada u rekreační chalupy – krajina v zahradě, autor 2023
Obr. 170-171 Pohledy do prostoru, autor 2023
Obr. 172 Rovina řezopohledu v situaci, autor 2023
Obr. 173 Řezopohled A-A', autor 2023
Obr. 174 Rovina řezopohledu v situaci, autor 2023
Obr. 175 Řezopohled B-B', autor 2023
Obr. 176 Vizualizace 1, autor 2023
Obr. 177 Vizualizace 2, autor 2023
Obr. 177a Vizualizace 3, autor 2023
Obr. 178 Vizualizace 4, autor 2023
Obr. 178a Vizualizace 5, autor 2023
Obr. 178b Vizualizace 6, autor 2023
Obr. 179 Vizualizace 7, autor 2023

TECHNICKÉ PRVKY

- Obr. 180 Rovina řezu v situaci, autor 2023
Obr. 181 Vsakovací průleh – reference 1 [online]. Dostupné z: <http://rodinnezahrady.cz/pz/svejly/> [cit. 2023-03-10]
Obr. 182 Vsakovací průleh – reference 2 [online]. Dostupné z: <http://rodinnezahrady.cz/pz/svejly/> [cit. 2023-03-10]
Obr. 183 Vsakovací průleh – příčný řez A-A', autor 2023

09 ZDROJE - SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A PŘÍLOH

- Obr. 184 Vsakovací průleh – schéma půdorysu, autor 2023
Obr. 185 Zvonička – řez čelní, autor 2023
Obr. 186 Modřínové dřevo [online]. Dostupné z: <https://www.modrinove.cz/desky/> [cit. 2023-03-21]
Obr. 187 Ocelová patka [online]. Dostupné z: <https://www.365shop.cz/produkt/psol-45-cerna-patka-sloupku> [cit. 2023-03-21]
Obr. 188 Upevnění zvonu [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/32791903529100071/> [cit. 2023-03-21]
Obr. 189 Houpačka – řez čelní, autor 2023
Obr. 190 Sedátko houpačky [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/109986415887858230/> [cit. 2023-03-21]
Obr. 191 Závěsné lano [online]. Dostupné z: <https://www.zebrinyahrazdy.cz/p/lano-na-splouhani-2m/> [cit. 2023-03-21]
Obr. 192 Dopadový štěrk [online]. Dostupné z: <https://stavebninycerny.cz/sterk-4-8-prodej-na-m3> [cit. 2023-03-21]
Obr. 193 Treláž pro popínavé rostliny – řez čelní, autor 2023
Obr. 193 a Rosa PN „Kordes Rosanna“ [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvi-flos.cz/rosa-pn-rosanna-ruze-pnouchi-kordes-rosanna.html> [cit. 2023-03-31]
Obr. 194 Treláž pro popínavé rostliny – půdorys, autor 2023
Obr. 195 Treláž pro popínavé rostliny – detaily konstrukce, autor 2023
Obr. 196 Schéma sběru dešťové vody ze střech, autor 2023
Obr. 197 Retenční jezírko – příčný řez, autor 2023
Obr. 198 Retenční jezírko – detail vrstev dna, autor 2023
Obr. 199 Lámaný kámen pro zpevnění okrajů jezírka [online]. Dostupné z: <https://www.geotextilie.cz/geotextilie-pod-jezirko> [cit. 2023-03-25]
Obr. 200 Rozložitelné kokosové rohože s osazovacími kapsami pro vodní rostliny [online]. Dostupné z: <https://www.doltak.cz/produkt/ubbink-kokosove-pestebni-pytle-do-svahu> [cit. 2023-03-25]
Obr. 201 Netkaná geotextilie do vrstev dna jezírka [online]. Dostupné z: <https://cerpadlazavlahy.cz/> [cit. 2023-03-25]
Obr. 202 Retenční jezírko – půdorys, autor 2023
Obr. 203 *Allium ursinum* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Allium%20ursinum#image2> [cit. 2023-03-26]
Obr. 204 *Caltha palustris* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Caltha%20palustris#image3> [cit. 2023-03-26]
Obr. 205 *Veronica beccabunga* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Veronica%20beccabunga#image1> [cit. 2023-03-26]
Obr. 206 *Mimulus luteus* [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvi-flos.cz/mimulus-luteus-kejklikra-zluta.html?variantId=92842> [cit. 2023-03-26]
Obr. 207 *Epilobium palustre* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Epilobium%20palustre#image2> [cit. 2023-03-26]
Obr. 208 *Myosotis palustris* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Myosotis%20palustris#image1> [cit. 2023-03-26]
Obr. 209 *Vinca minor* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Vinca%20minor#image6> [cit. 2023-03-26]
Obr. 210 *Pontederia cordata* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Pontederia%20cordata#image1> [cit. 2023-03-26]
Obr. 211 *Acorus calamus* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Acorus%20calamus#image2> [cit. 2023-03-26]
Obr. 212 *Ranunculus lingua* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Ranunculus%20lingua#image3> [cit. 2023-03-26]
Obr. 213 *Sagittaria latifolia* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Sagittaria%20latifolia#image1> [cit. 2023-03-26]
Obr. 214 *Hippuris vulgaris* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Hippuris%20vulgaris#image2> [cit. 2023-03-26]
Obr. 215 *Polygonum amphibium* [online]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/persicaria-amphibia/> [cit. 2023-03-26]
Obr. 216 *Butomus umbellatus* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Butomus%20umbellatus#image2> [cit. 2023-03-26]
Obr. 217 *Potamogeton natans* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Potamogeton%20natans#image1> [cit. 2023-03-26]
Obr. 218 *Stratiotes aloides* [online]. Dostupné z: <https://pladias.cz/taxon/pictures/Stratiotes%20aloides#image1> [cit. 2023-03-26]
Obr. 219 *Ceratophyllum demersum* [online]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/ceratophyllum-demersum/> [cit. 2023-03-26]
Obr. 220 *Ranunculus aqualitis* [online]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/batrachium-aquatile/> [cit. 2023-03-26]
Obr. 221 Retenční jezírko – osazovací plán vodních rostlin, autor 2023

NÁVRH VEGETACE

- Obr. 222 Stromořadí – schéma výsadby v půdorysu, autor 2023
Obr. 223 Stromořadí podél cesty – plán výsadby, autor 2023
Obr. 224 *Rosa canina* [online]. Dostupné z: <https://www.blanokridlivpraze.cz/rostliny/detail/?rosId=395> [cit. 2023-03-28]
Obr. 225 *sambucus nigra* [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Sambucus_nigra [cit. 2023-03-28]
Obr. 226 *Cornus sanguinea* [online]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/cornus-sanguinea/> [cit. 2023-03-28]
Obr. 227 *Ligustrum vulgare* [online]. Dostupné z: <https://www.puvodnikere.cz/kategorie/puvodni-kere/ptaci-zob-obecny-ligustrum-vulgare/> [cit. 2023-03-28]
Obr. 228 *Prunus spinosa* [online]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/prunus-spinosa/> [cit. 2023-03-28]

- Obr. 229 Ribes alpinum [online]. Dostupné z: <https://www.puvodnikere.cz/kategorie/puvodni-kere/rybiz-alpinsky-ribes-alpinum/> [cit. 2023-03-28]
- Obr. 230 Dosadba keřů – schéma výsadby v půdorysu, autor 2023
- Obr. 231 Dosadba keřů – osazovací plán, autor 2023
- Obr. 232 Květnatá louka – schéma výsadby v půdorysu, autor 2023
- Obr. 233 Květnatá louka – skica, autor 2023
- Obr. 234 Osevní směs „Horská louka“ – Planta Naturalis [online]. Dostupné z: <https://www.semena.cz/vicelete-smesi/2860-horska-louka-semena-planta-naturalis-smes-40-g.html> [cit. 2023-03-28]
- Obr. 235 Květnatá louka – výsadby, autor 2023
- Obr. 236 Prunus padus – habitus [online]. Dostupné z: <https://treesandshrubsonline.org/articles/prunus/prunus-padus/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 237 Prunus padus – jarní aspekt [online]. Dostupné z: <https://treesandshrubsonline.org/articles/prunus/prunus-padus/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 238 Prunus padus – letní aspekt [online]. Dostupné z: <https://treesandshrubsonline.org/articles/prunus/prunus-padus/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 239 Prunus padus – podzimní aspekt [online]. Dostupné z: <https://landscapeplants.oregonstate.edu/plants/prunus-padus> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 240 Prunus padus – zimní aspekt [online]. Dostupné z: <https://www.freepik.com/premium-photo/prunus-padus> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 241 Rhamnus frangula [online]. Dostupné z: <https://www.amazon.it/20-SEMI-PICCOLO-foglia-tiglio/dp/B073JS63YR> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 242 Robus ideaus [online]. Dostupné z: <http://www.stareodrudy.org/ovocne-stromy/malin%C3%ADk/39.html> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 243 Ribes alpinum „Schmidt“ [online]. Dostupné z: <https://www.baumschule-horstmann.de/shop/exec/product/687/59/Alpen-Johannisbeere-Schmidt.html> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 244 Hydrangea paniculata [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvi-flos.cz/hydrangea-paniculata-limelight-hortenzie-latnata-limelight.html> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 245 Genista tinctoria [online]. Dostupné z: <https://www.garten.cz/foto/cz/19846/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 246 Paeonia suffruticosa „Lavender“ [online]. Dostupné z: <https://www.goldenplainsgreenhouse.ca/blog/bloom-of-the-week-lavender-tree-peony> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 247 Acer campestre „Nanum“ [online]. Dostupné z: <https://www.havlis.cz/karta.php?kytkaid=821> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 248 Salix aurita [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vrba_u%C5%A1at%C3%A1 [cit. 2023-03-31]
- Obr. 249 Tilia cordata [online]. Dostupné z: <https://www.amazon.it/20-SEMI-PICCOLO-foglia-tiglio/dp/B073JS63YR> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 250 Larix decidua [online]. Dostupné z: <https://www.prodejrostlin.cz/larix-decidua/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 251 Ribes nigrum „Titania“ [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvikruh.cz/rybiz-titania-kerovy-cerny-baleny-ean1621-skup64.php> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 252 Robus caesius [online]. Dostupné z: <http://flora.upol.cz/fotogalerie/info/8116-Rubus-caesius.html> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 253 Ribes rubrum „Rondom“ [online]. Dostupné z: <https://www.prodejstromku.cz/katalog/rondom-cervenrybybiz-kerovy/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 254 Ligustrum vulgare [online]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id89285/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 255 Sambucus nigra [online]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/sambucus-nigra/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 256 Prunus domestica „Velkoplodá W. Zwýkla“ [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvi-spomysl.cz/svestka-domaci/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 257 Prunus avium „Summit“ [online]. Dostupné z: <https://ekovcelar.cz/produkt/tresen-summit-colt/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 258 Malus domestica „Rubín“ [online]. Dostupné z: <https://www.zahradnictvi-flos.cz/malus-domestica-rubin-jablon-zimni-rubin.html> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 259 Rosa canina [online]. Dostupné z: <https://www.zesemen.cz/ruze/1317-ruze-sipkova-semena-ruze-rosa-canina-5-ks.html> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 260 Euonymus europeaus [online]. Dostupné z: <https://living.iprima.cz/zahrada/okrasna-zahrada/brslen-evropsky-jedovaty-ker-plody-potrava-pro-ptaky> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 261 Crataegus laevigata [online]. Dostupné z: <https://baumfreunde.org/FinBa/crataegus-laevigata> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 262 Sorbus aucuparia [online]. Dostupné z: <https://www.soliternistromy.cz/produkt/sorbus-aucuparia/> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 263 Corylus avellana [online]. Dostupné z: <https://www.gardenia.net/plant/corylus-avellana> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 264 Prunus padus [online]. Dostupné z: <https://www.barcham.co.uk/store/products/prunus-padus> [cit. 2023-03-31]
- Obr. 265 Picea abies [online]. Dostupné z: http://www.zelen.cz/detail_galerie_rostlin/Picea_abies_Rothenhaus_smrk_ztepily [cit. 2023-03-31]
- Obr. 266 Zahrada u chalupy – osazovací plán dřevin, autor 2023
- Obr. 267 Zahrada u chalupy – osazovací plán smíšeného záhonu jedlých trvalek, okrasných trvalek, zeleniny a bylinek, autor 2023
- Obr. 268 Zahrada u chalupy – vzorový osazovací plán záhonů trvalek s bylinkami, autor 2023
- Obr. 269 Záhony – schéma výsadby v půdorysu, autor 2023

NÁVRH MOBILIÁŘE

- Obr. 270 Stolek se židlemi – posezení pod modřínem [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/638596422174099676/> [cit. 2023-04-4]
- Obr. 271 Židle k posezení u smíšeného záhonu [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/441634307217575977/> [cit. 2023-04-4]
- Obr. 272 Venkovní krb ke kamenné zdi u stodoly [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/784330091374034091/> [cit. 2023-04-4]
- Obr. 273 Pítka pro ptáky [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/16395986137341303/> [cit. 2023-04-4]
- Obr. 274 Lavička do krajinného prostředí louky [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/1407443624614194/> [cit. 2023-04-4]

09 ZDROJE - SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A PŘÍLOH

Obr. 275 Lavička s opěrkou do krajinného prostředí louky [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/530791506084712589/> [cit. 2023-04-4]

FOTOGRAFIE MODELU

Obr. 276-287 Fotodokumentace modelu, autor 2023

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Inventarizace stávajících dřevin v zahradě, autor 2023
Tab. 2	Retenční jezírko – sortiment vodních rostlin, autor 2023
Tab. 3	Stromořadí podél cesty – sortiment dřevin, autor 2023
Tab. 4	Výsadba keřového patra do mezí – sortiment dřevin, autor 2023
Tab. 5	Květnatá louka – sortiment rostlin, autor 2023
Tab. 6	Zahrada u chalupy – sortiment navrhovaných stromů, autor 2023
Tab. 7	Zahrada u chalupy – sortiment navrhovaných keřů, autor 2023
Tab. 8	Zahrada u chalupy – sortiment záhonů trvalek, zeleniny a bylinek, autor 2023
Tab. 9	Rámcový rozpočet, autor 2023

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	Plakát, autor 2023
-----------	--------------------

KRAJINA V ZAHRADĚ A ZAHRADA V KRAJINĚ

Bc. Gabriela Vymetálková

2023